

షేక్స్పియరు-రచనలు సవిమర్శక ప్రశంస

రచయిత: కళాప్రవూర్ణ డా: గిడుగు వేంకట సీతాపతి

DONATED BY

P. Gopala Rao, B. A., B. E

EXEC. ENGINEER (RETD.)

ASOKA NAGAR, E L U R U

వేదాబుక్ డిస్ట్రిబ్యూటర్లు
శరత్ బిలింగ్స్, విజయవాడ-2

*Shakspeare Rachanalu – Savimarsaka Prasamsa— by
Kalaprapoorna Dr. Gidugu Venkata Seethapathi.*

దే శీ ప్ర చ రణ

వ్య తీ య ము ద్రణ

Printed by :
Sri Krishna Printing Works,
Vijayawada 2

ఉ పో ధ్వా త ము

విలియమ్ షేక్స్పియరు 1564 ఏప్రిల్ 23 వ తేదీన జన్మించినాడు. 1964 ఏప్రిల్ 23 వ తేదీ నాటికి అతడు పుట్టి 400 సంవత్సరములు పూర్తియైనవి. కనుక, అతని చతుశ్శత వర్ష పూర్తి మహోత్సవములు అతని మాతృదేశముయిన ఇంగ్లండులోనేకాక ప్రపంచమందు విద్యావ్యాప్తిగల అమెరికా, జర్మనీ, ఫ్రాన్స్ మొదలయిన పెక్కు ఇతర దేశములందును ఈ మహోత్సవములు జరిగినవి. మన దేశమందు ఢిల్లీ నగరములోకూడా ఈ మహోత్సవము సాగినది రాష్ట్రపతియైన డా॥ రాధాకృష్ణగారు ప్రారంభోపన్యాసము గావించినారు. విద్యావేత్త లనేకులు ఈ మహోత్సవములో పాల్గొన్నారు. షేక్స్పియరు రచించిన నాటకములలో కొన్ని ప్రదర్శితములయినవి. ఇతర దేశములలో ఈ విధముగాను ఇంతకంటె ఎక్కువ వైభవముతోను మహోత్సవములు జరిగినవి. సభలలో విద్యాధికులు చదివిన ఉపన్యాసములు గ్రంథరూపమున ప్రకటితములయినవి.

షేక్స్పియరు గ్రంథములు చదివిన వారికిని, ఇతనిని గూర్చి ఇదివరకే కొద్దిగానో గొప్పగానో తెలిసికొన్నవారికిని ఈ ఉత్సవములు విపరీతముగా కనబడవుగాని, ఇతని పేరు మాత్రమే విన్నవారికిని, పేరయినా వినని వారికిని ఈ ఉత్సవములు వింతగా కనబడవచ్చును. ఎవరీ షేక్స్పియరు? ఇతడు రచించిన గ్రంథములెట్టివి? ఆంగ్ల సాహిత్యమందేకాక ఇతర భాషల సాహిత్యములందును ఇతనిని మించిన మహాకవులు లేరా? ఉంటే వారి పేరు ప్రఖ్యాతులు ఇతని పేరు ప్రఖ్యాతులవలె ప్రపంచమందు ఇంత ఎక్కువగా వ్యాపించక పోవుటకు కారణమేమి? ఇతని నాటకములు ప్రపంచమందలి పెక్కు భాషలలో అనువదించబడిన వంటున్నారు గదా ఆ నాటకములెట్టివి? వాటిలోగల ప్రత్యేకత, విశిష్టత, గొప్పతనము ఎట్టిది? ఇతడు 37 నాటకములు, 7 పద్య కావ్యములు రచించినా డంటున్నారగదా? ఇన్ని నాటకములెల్లు రచించగలిగినాడు? ఈ నాటకములన్నీ ప్రయోగా ర్థములయినవేనా? వీటిలోగల ఇతివృత్తమేమి? నాటకకళా శిల్పమెట్టిది? పద్య కావ్యములందలి కవితా సునత ఎట్టిది? ఇట్లు ప్రశ్నపరంపరలు ఉదయించుటలో వింతలేదు. ఈప్రశ్నలకుగాని, ఇంకా ఇట్టి ప్రశ్నలకుగాని సంతృప్తి పూర్తిగా కలిగించగల సమాధానములు ఇవ్వవలెనంటే ఏ ఒక్క గ్రంథమైనా చాలదు. ఏ ఒక్కరికైనా సాధ్యముకాదు. ఈ ఉత్సవముల సమయములో షేక్స్పియరు మహాకవిని గూర్చి తెలిపి కొందామనే కోరిక జన సామాన్యమునకు సహజముగా పుట్టును గనుకనే ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడెమీవారు షేక్స్పియరు సాహిత్య ప్రశంస అనే విషయమును

గూర్చి గ్రంథము కావలెననిన్ని పోటిగా రచయితలు రచించి పంపే గ్రంథములలో ఉత్తమమయిన గ్రంథమునకు బహుమతి ఇచ్చెదమనిన్ని ప్రకటించినారు. వారి ప్రకటన చూచి నేనీ గ్రంథము రచించి పంపినాను.

* * * *

ఈ గ్రంథము రచించుటకు లభించిన కాలము పరిమితమగుట వలన గ్రంథ విస్తృతికూడా పరిమితముకాక తప్పదు. కదా? అయినా ఈ గ్రంథమందుండ వలసిన విషయములలో ముఖ్యములయినవి ఏవిన్నీ విడిచి పెట్టలేదు. అవకాశమును బట్టి కొన్ని సవిస్తరముగాను కొన్ని సంక్షిప్తముగాను తెలియజేసినాను. గ్రంథ సౌష్ఠవమునకు కావలసిన చిన్న విషయములు కూడా సూచింపకపోలేదు.

షేక్స్పియరు గ్రంథములతో పరిచయమేమీలేని వారికి ఉపచరించ వలెనన్న ఉద్దేశముతో నేనీ గ్రంథము రచించినాను గనుక ఇందుగల విషయములు తెలిసిన వారికి విసుపు పుట్టించ వచ్చును. అందుకు సహృదయులు నన్ను మన్నింతురుగాక : తెలిసిన వారితైనా ఈ విషయములు జ్ఞప్తికి వచ్చి సంతోషకరములు కావచ్చునన్న ఆశయంకూడా నాకు లేకపోలేదు.

వాద గ్రస్తములయిన విషయములు నేను ఎత్తుకొనలేదు. సందర్భోచితముగా ఒకటి రెండు సూచించి నానేమో? షేక్స్పియరు రచించిన గ్రంథములన్నీ పూర్తిగా విమర్శించుటకు అనేక సంపుటముల గ్రంథము కావలెను. అందుకు నేను సమర్థుడనుకాను. సమర్థత ఉన్నంత వరకైనా వ్రాయుటకు అవకాశమూలేదు.

ఈ గ్రంథము రచించుటలో నేననుసరించిన మార్గము ముందుగా తెలియజేస్తున్నాను. మొదటి ప్రకరణములో ఎలిజబెత్ యుగము ఎట్టిదో అందులో ఆర్థిక, సాంఘిక, రాజకీయ పరిస్థితు లెట్లుండెనో సంస్కృతి వికాసములో ఎట్టి నూతన చైతన్యము కలిగినదో సాహిత్య విషయములో షేక్స్పియరు యుగము ఎలిజబెత్ యుగములో ఎట్టి స్థానము పొంది యుండెనో తెలియజేసినాను. ఆ తర్వాతి ప్రకరణ మందు షేక్స్పియరు జీవిత చరిత్ర విషయములు సంక్షిప్తముగా వివరించినాను. ఆ తర్వాతను షేక్స్పియరు రచించిన గ్రంథములను కాలక్రమమును బట్టిన్ని గ్రంథముల లక్షణములను బట్టిన్ని పేర్కొన్నాను. షేక్స్పియరు గొప్ప నాటక కర్త మాత్రమే కాక చక్కని కావ్యశిల్పముగల పద్య కావ్యములుకూడా రచించిన మహాకవి. అయినా నాటకకర్తగానే జగద్విఖ్యాతి పొందినవాడు గనుక అతని నాటకములను గూర్చి ముందుగా చెప్పి అతని కావ్యములనుగూర్చి కడవటి ప్రకరణములందు వివరించినాను. అతడు రచించిన నాటకములు 37 వాటిలో 17. కామిడీలు 10 చారిత్రకములు, 10 ట్రాజిడీలు. కామెడీ అనగా ఒక్కమాటలో సుఖాంతమనిగాని, శృంగార రస ప్రధానమయినదనిగాని, హాస్యరస ప్రధానమయినదనిగాని

చెప్పుటకు వీలులేదు. కనుక సౌలభ్యము కోసము కామెడీ అనే పదమే ప్రయోగించి కామెడీల కోసము ప్రత్యేకించిన ప్రకరణములో ఏయే కామెడీలు ఎట్టి లక్షణములు గలవో వివరించినాను. ఆ విధముగానే ట్రాజిడీ అనగా విషాదాంత నాటకమునకు ప్రత్యేకించిన ప్రకరణములో ఏయే ట్రాజిడీల లక్షణములు గలవో వివరించినాను. ఆ విధముగానే ట్రాజిడీ అనగా విషాదాంత నాటకమునకు ప్రత్యేకించిన ప్రకరణములో ఏయే ట్రాజిడీల లక్షణములు గలవో వివరించినాను.

పద్య కావ్యముల గురించి ఎక్కువగా వ్రాయుటకు నా కవకాశము చాలినది కాదు. అందుచేత ముఖ్యమయిన విషయములు మాత్రమే—అనగా ఆయా కావ్యముల లందలి కథా వస్తువు ఎట్టిదో చమత్కృతి ఎట్లున్నదో మనోభావనలెట్లు వ్యక్తములయినవో సంక్షిప్తముగా తెలియజేసినాను. ఆ తర్వాత ప్రకరణమందు నాటకములలోను కావ్యములలోను అక్కడక్కడ షేక్స్పియరు పాత్రల నోటను పలికించిన మనోభావములు-సామెతలు లోకోక్తులు ఆశయములు మొదలయినవి విషయానుక్రమ పద్ధతిని ప్రదర్శించినాను. ఆంగ్ల భాషలో ఉన్నది తెలుగులో అనువదించి చెప్పినప్పుడు మూలములోని సౌగంధ్యము, తెలుగు లోనికి తీసికొని వచ్చుట కష్టము. ఏయే కావ్యములు, ఏయే నాటకములందు ఏయే సందర్భములలో రచితములయినవో సూచించినాను కనుక మూలములో ఎట్లున్నవో తెలిసికోగోరిన వారు ఆ సూచనలను బట్టి మూల గ్రంథము తీసి తెలిసికోగలరు. ముఖ్యమైనవి కొన్ని పుటయడుగున చూపించినాను.

కడపటి ప్రకరణమందు షేక్స్పియరు తన రచనలద్వారా ప్రపంచమందెంత మేర మన కన్నుల యెదుట ప్రదర్శించినాడో ఎన్నెన్ని శాస్త్రములందు ఎన్నెన్ని కళలందుగల విషయములు మనకు తెలియజేసినాడో గ్రీక్, లాటిన్, ఫ్రెంచి భాషలందుగల గ్రంథములందుగల విజ్ఞానము సూటిగా ఆ గ్రంథములు చదివిగాని, ఆంగ్ల భాషలోగల అనువాదములను చదివిగాని తెలిసికొన్నాడో అతనికి గల లోకవిజ్ఞానము, మానవమనో లక్షణ జ్ఞానము సంస్కృతి ఎంత విశాలమయినదో తెలియజేసినాను.

ఈ గ్రంథము రచించుటలో నాకు తోడ్పడిన గ్రంథముల పట్టిక అనుబంధము చేర్చి పెట్టినాను.

విజ్ఞప్తి

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ప్రకటించిన 1964 సంవత్సరపు బహుమానము స్వర్గీయ బుచ్చిబాబుగారు రచించిన 'షేక్స్పియర్ సాహితీ పరామర్శ' అనే గ్రంథమునకు లభించినది. ఆ గ్రంథము 1966 సెప్టెంబర్ లో ముద్రితమయినది. అదే పోటీకి పంపించిన నా యీ గ్రంథమునకా బహుమతి రాలేదన్న విచిత్రము నా కంతగా కలుగలేదు.

నేను బుచ్చిబాబుగారిని లెస్సగా ఎరుగుదును. వారు నాకు మిత్రులు. 'షేక్స్పియర్ గ్రంథాలను శ్రద్ధతో సవిమర్శకంగా పఠించినవారు. తెలుగులో రచనలను ఇంపుగా సాగించగల నేర్పు కల్గినవారు. ఇటీవలనేవారు స్వర్గస్తులైనారు. అందుకు నే నెంతో దుఃఖించాను.

ముద్రితమైన వెంటనే వారి గ్రంథమును కొని చదివినాను. నేను ఊహించిన దాని కంటే వారి రచన రసవత్తరముగా సాగినది. అయినా నేను రచించిన ఈ గ్రంథమును కూడా తెలుగు వారికి అందజేయవలసిన అవసరమున్నదని నేను భావించాను. వారి రచనకు, నా రచనకు దృక్పథములు వేరు. "ఆంగ్ల భాషతో గాఢమైన పరిచయమూలేక, పెద్ద పాండిత్యమూలేక షేక్స్పియర్ గురించి తెలుసుకోవాలని కుతూహలపడే సామాన్య పాఠకులు ఎందరో వుంటారు. వారిని ఉద్దేశించే ఈ పుస్తకం వ్రాశాను" అని బుచ్చిబాబుగారు అన్నారే కాని షేక్స్పియర్ రచించిన నాటకాలు కొద్దిగానైనా చదివిన వారికే కాని ఏ మాత్రమూ చదవని వారికి (తెలుగులో పాండిత్యమున్నా లేకపోయినా) బోధపడే విధముగా వారు ఆ గ్రంథమును రచించలేదు. మన తెలుగు వారిలో ఆంగ్ల భాషా పరిచయం గాఢంగా ఉన్నవారు అల్ప సంఖ్యాకులు. వారిలో షేక్స్పియర్ నాటకాలు చదివినవారు నూటికి ఒక్కరైనా ఉండరు. బి. ఏ., ఎమ్. ఏ. పరీక్షలలో ఉత్తీర్ణులైన వారయినా వారికి పాఠ్యగ్రంథాలుగా ఉండిన ఐదారు నాటకాలు మాత్రము చదివిన వారే కాని పట్టుమని పదినాటకాలయినా చదివిన వారు వేయింట ఒక్కరైనా లేరనే నా నమ్మకము. అట్టి పరిస్థితులలో నాటకములలోని కథా వస్తువులు తెలియని వారికి బుచ్చిబాబుగారి విమర్శ ఎట్లు తెలియగలదు?

'షేక్స్పియర్ రచించిన ప్రతి నాటకమును విమర్శించక పూర్వము ఆయా నాటకములలోని కథా వస్తువును సంగ్రహంగా ముందు తెలియజేసి, రచనలోని విశేషములను విమర్శించి, ఆంగ్ల విమర్శకులు, తెలియజేసిన లోపములను గూడా

చత్విస్తా, ఎంతవరకు ఏయే విషయములో ఆయా నాటకములు ప్రశంసార్హములో వివరిస్తూ నేను ఈ గ్రంథమును రచించాను. షేక్స్పియరు నాటకములతో ఏ మాత్రమూ పరిచయము లేకుండా కళాశాలలో నూతనంగా ప్రవేశించే విద్యార్థులకు నా గ్రంథము ఎక్కువగా ఉపకరించగలదని నా నమ్మకము.

ఈ ఉద్దేశ్యముతోనే ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వమును ముద్రణకుగాను ఆర్థిక సహాయము కోరిగా నాకు పేయి రూపాయల సహాయము లభించినది. అందుకు వారికి నా కృతజ్ఞతలు సమర్పించు కొంటున్నాను.

హైదరాబాద్ }
25-12-1968.

గ్రంథకర్త.

మ న వి

మా తండ్రిగారు స్వర్ణీయ డాక్టర్ గిడుగు వెంకట సీతాపతిగారి గురించి తెలుగు పాఠకులకు తెలియజేయవలసిన అవసరం ఏ మాత్రమూలేదు. బాలసాహిత్య మునుండి పాండిత్య విమర్శనల వరకు వారు చేసిన వివిధ రచనలు ఆ బాలగోపాల మంతటికి సుపరిచితములైనవే. వారు రచించిన మేటి తెలుగు గ్రంథములలో ఇది చివరిది. గురుజాడ అప్పారావుగారి గురించి ఇదే విధమైన ఒక గ్రంథమును ఆంగ్ల భాషలో వారు రచించారు. అది దీని తర్వాతిది. దానినికూడా త్వరలో ప్రచురించవలె నని మా సంకల్పము. ఆ గ్రంథము ఆంధ్రేతరులకు ఉపకరించుటకుగాను వారు రచించారు.

1988 లోనే ఈ గ్రంథము ముద్రితమై యుండవలసినది. కాని ఆ సంవత్సరములో మా తండ్రిగారి ఆరోగ్యముపూర్తిగాక్షీణించినది. కంటికి కేన్సరు రావడము దానితో వారు కొన్ని మాసములపాటు ఆస్పత్రులలో ఉండడము జరిగినది. ఆపరేషనుతో కంటి బాధ పోయినా వారి ఆరోగ్యము కుదుటపడలేదు. చివరకు తే19-4-1989 దీని ఆయన స్వర్గస్తులైనారు.

ప్రభుత్వంవారి ఆర్థిక సహాయం లభించినా అనేక ఇతర కారణాలవలన ఈ గ్రంథాన్ని నేటి వరకు ప్రకటించలేనందుకు మేము విచారిస్తున్నాము.

ఈ గ్రంథము కాలేజీ విద్యార్థులకు ఎంతో ఉపకరించగలదని మా నమ్మకము. అందువలన ప్రతి కాలేజీ గ్రంథాలయములోను ఈ గ్రంథానికి స్థానం లభించగలదని ఆశిస్తున్నాము.

విజయనగర కోట
హైదరాబాద్ - 28
-6-1972.

గి. వే. రా మ మూ ర్తి
విశాలా పబ్లి కేషన్సు.

షేక్స్పియర్ సంక్షిప్త జీవిత చరిత్ర

విక్టోరియన్ షేక్స్పియరు పూర్వులు నారిక్ మర్ కాన్స్టిలో వ్యవసాయము వృత్తిగా పెట్టుకొని ఉండేవారు. షేక్స్పియరు తండ్రి జాన్ షేక్స్పియరు 1551 లో తాను పుట్టి పెరిగిన స్నిటర్ ఫీల్డు గ్రామము విడచి పెట్టి కాన్స్టిలోనే గల ఏవన్ నదీ తీరమందున్న స్ట్రాట్ ఫర్డ్ పట్టణమునకు వెదలి స్థిరనివాస మేర్పరచుకొని ఉన్నాడని తోళ్ళవ్యాపారము సాగిస్తూ ఉండేవాడు. అయిదు సంవత్సరములలో ఆ వ్యాపారము వలన అక్కడ పలుకుబడి సంపాదించుకొని సంవత్సరము 1557 లో ఆ పట్టణమందు రెండింట్లు కొనగలిగెను. ఆ సంవత్సరమే మరీ ఆర్డెన్ అనే యువతిని పెండ్లి చేసుకొన్నాడు. ఈమె తండ్రి రాబర్ట్ ఆర్డెన్ షిప్ లోనోట్ లో ఒక పెద్ద వ్యవసాయశ్రీముండెను. 1564 లో ఆ సంపగులకు మన కథానాయకుడయిన విక్టోరియన్ షేక్స్పియరు జన్మించెను. 1565 లో జాన్ షేక్స్పియరు ఆ పట్టణ పురపాలక సంఘమువారిచే ఆర్డెన్ హౌస్ గా ఎన్నిక అయినాడు. 1568లో బెయెలిఫ్ (నేటి పరిభాషలో మేయర్) గా కూడా నియమితుడయినాడు. ఆ సంవత్సరమే రెండు సంచార నాటక బృందాలవారు ఆ పట్టణమునకు వచ్చి నాటక ప్రదర్శనలు కావించుట జరిగినది. ఆ తర్వాత కూడా ప్రతి సంవత్సరము ఏదో ఒక సంచార నాటక బృందమువారు ఆ పట్టణములో నాటక మాడుతూ వుండడం జరుగుతూ ఉండేది. అందుచేత షేక్స్పియరు బాల్యనకలోనే నాటక ప్రదర్శనలు చూస్తూ ఉండటం వలన అతనికి నాటకాల యెడల ఆసక్తి అంతురింది వృద్ధిపొందినది.

మరి కొలది కాలమునకే జాన్ షేక్స్పియరుకు దుర్దశ ప్రారంభించినది. అర్థ శతాబ్దం వలన అతడు అప్పులవలననూ, పోలీస్ హిగ్ ఫర్లు అను నదిని గురించి 30 పాటలు ఋణము తెచ్చుకొని ఇల్లించలేకపోయినాడు. ఆ ఋణదాత నావా తెచ్చినప్పుడు జాన్ షేక్స్పియరు కోర్టుకు వెళ్ళక పోవడం వలన అశ్రువారంబుకూడా వచ్చింది. ఆ విషయ వీరే ఒక విధముగా తప్పినా జాన్ షేక్స్పియరు అంతరించిన ఏడువగా ఋణపీఠము 1580 నాటికి తనస్థిరాస్థి అం రా తణకా పెట్టి పెద్ద మొత్తము ఋణముగా తెచ్చుకొని చిల్లరి అమ్మిన తప్పగొన్నాడు. ఈ సంఘటనలవలన మన షేక్స్పియరు బాల్యముండే కష్టమునకు చవిచూడవలసి వచ్చినది. ఆ కాలమునకే అతని ప్రాథమికవిద్య కొద్దిగా సాగినది. స్ట్రీట్ ఫర్మ్ ట్రేడమెన్ లి ఫ్రీ స్కూల్ (తర్వాత గ్రామర్ స్కూల్ అయినది)లో చదువుకొన్నాడు. కాని ఆ స్కూల్ లో అయినా అట్టే కాలము అతని చదువుపూర్తిగా సాగలేదు. 1580 నాటికి అతని తండ్రి ఆర్థికముగా క్షయమగుటవలన మన షేక్స్పియరు చదువు చాలించుకొని కుటుంబ పోషణ కొరకు వీరే ఒక పని చేయవలసి వచ్చినది. ఆ స్కూలులో నేర్చుకొన్న లాటిన్ భాష అత్యల్పము. అందుచేతనే అతని బాల్యస్నేహితుడును నాటక రచయితయును అయిన బెన్ జాన్ సను షేక్స్పియరుకు స్వల్పంగా లాటిన్ స్వల్పతరంగా గ్రీకుభాషలు అలవడినవని చెప్పు ఉండేవాడు. 1530 లోనే అనగా 16 వందల వాడియినప్పుడు మన షేక్స్పియరు ఆ ట్రేడమెన్ టే ఒక మాంసిక వర్తకునికి (కసాయి వానికి) సహాయముగా పనిచేస్తూ వుండేవని జాన్ డౌడన్ అనే యాత్రకుడు వ్రాసిపెట్టుకొన్న వ్రాతల వలన తెలియ వచ్చినది. అది వాస్తవమే అయి వుంటుందని విజ్ఞుల అభిప్రాయము. షేక్స్పియరు బాల్యము నుండిన్ని తెలివి తేటలు బుద్ధికుశలత గలవాడు గనుక చిన్నవిషయములను కూడా శ్రద్ధతో పరికించుతూ అనుభవము సంపాదించుకొన్నాడు. ఆ కసాయివానివద్ద పనిచేస్తూ ఉన్న కాలములోనే నాధారణముగా ఆ వర్తకుని వద్దకు వస్తూ ఉండిన వివిధ జాతిజనుల చేష్టలు, పంభాషలు, అలవాట్లు తెప్పగా గుర్తించి ఆ

తర్వాత పెద్దవాడయి నాటకరచయిత అయినప్పుడు తన నాటకాలలోని నీవ పాత్రలకు సృష్టించినప్పుడు ఆ పరిష్కారములు వియోగించినాడు. 4వ హేన్రీ, 5వ హేన్రీ నాటకాలలోని బాన్సాల్ఫ్, పై చెక్స్ పాత్రలు. మెరివైజ్, అవ్విన్ డ్ నాటకములందలి సర్ హ్యూన్ ఇవాన్స్, జస్టిన్ షాలో పాత్రలుతానా కళాయివ ర్రకువివద్ద వసూ ఉండిన వానిని జ్ఞప్తి యందుంచుకొని చిత్రించియుండునని విజ్ఞుల ఆభిప్రాయము. పాత్రల విషయములోనే కాక తన నాటకములందలి దృశ్యశ్రవణము వర్ణించునప్పుడు షేక్స్పియరు తాను స్వయముగా చూచిన ఏన్ నడి. ప్లాట్ ఫర్డ్ పట్టణము పరిసర ప్రదేశములు అక్కడి మనోహరములయిన దృశ్యములు ప్రకృతి సౌందర్యము మొదలయిన అంశములు అతని మనస్సులో విహరిస్తూ ఉండుననికూడా కొందరు తెలియజేసినారు.

1582 నవంబరు 23 వ తేదీన షేక్స్పియరు ఏన్ హాదవేలకు వివాహము జరిగినట్లు ఒక ధర్మబద్ధ పత్రము ప్రెస్టర్ లెటీడ్రల్ లో చివర్న రిజిస్ట్రీలో దఖలు పడినది. 1583 మే 20 వ తేదీన ఆ వధూ వరులకు పుట్టిన కూతురు సుసన్న అనే పేరను బాప్టిజమ్ పొందినది. అందుచేత ధర్మబద్ధముగా వివాహము రిజిస్ట్రీ కాక మునుపే వారికి ప్రేమ బద్ధమయిన సంయోగము జరిగినది తెలియజరుగు. వివాహ కాలమునాటికి షేక్స్పియరు 18 ఏండ్ల యువకుడు. అతని భార్య 26 ఏండ్ల యువతి. మరి రెండేండ్లకు ఆ దంపతులకు 1585 లో ఇద్దరు కవలపిల్లలు (హమ్మెట్ అనే కొడుకు, స్వాడీల్ అనే కూతురు) జన్మించినారు. ఇంకొకంటే ఏడువగా షేక్స్పియరు గృహస్థాశ్రమ జీవితమునకు సరిబరించిన విషయములు మనకు తెలియవు. తనకంటే తన భార్య 8 ఏండ్లు పెద్దదన్న విచారము ప్రారంభదశలో కలుగక పోయినా కొంతకాలము గడచిన తర్వాత కలిగినట్లు కొందరూహించినారు.

షేక్స్పియరు లండన్ నగరమునకు ఎప్పుడు వెళ్ళి అక్కడి నాటక కంపెనీలలో పని సంపాదించుకొన్నాడో సరిగా కాలనిర్ణయము చేసి చెప్పటకు ఆధారములేదు. కాని 1592కు చాల పూర్వమే లండన్

నగరములో నివాస మేర్పరచుకొన్నట్లు నిశ్చయముగా చెప్పటకు
 తగిన ఆధారము దొరికినది. 1592 సెప్టెంబరు మాసములో చని
 పోయిన రాబర్ట్ గ్రీన్ “గ్రోట్స్ నర్త్ అవ్ విట్” అనే కరవ్రతము
 రచించెను. అది మరికొద్ది దినములకే ముద్రితమైనది. అందులో
 తన తోడి రచయితలు విశ్వవిద్యాలయ విన్యావిశారదలు అయిన
 మార్లో, పీల్, లార్డ్ల కద్దేశించిన లేఖ గలదు. ఆ లేఖలో తనకు
 బహుశా ఆ మిత్రులకు పేక్ స్పియరు యెడల గల కటుపైన ఈర్ష్య
 అతడు వెళ్ళగక్కినాడు. అందలి ముఖ్యవిషయమును అనువదించి
 తెలియజేస్తున్నాను. ఒక నూతనా గంతుక వాయసమును మనము
 దిగవిడచిన వెండ్రుకలతో అలంకరించుకొని నలుని చర్మము కప్పుకొని
 వ్యాఘ్రహృదయముతో ప్రవేశించినది. మీ యండరిలో శ్రేష్ఠు
 డయిన రచయితవలె తాను సమాన ప్రతిధతో అంత్యప్రాస రహిత
 గేయము (బ్లాంక్ వెర్స్) ఎలుగైతి కూయగలనన్న గర్వముతో
 అత్యంత స్వాభిమానంతో సర్వజ్ఞత్వము వహించి దేశమంతటికిని
 ఏకైక ప్రేంఖిద్ దృశ్యయై విహరిస్తున్నది. “ఇందులో” ప్రేంఖిద్-
 దృశ్యమునకు మూలము “షేక్-డీన్” పేక్ స్పియరును సూచించుటకు
 ప్రయుక్తమయినది. ఈ పత్రములోనున్న “Tigers heart wrapped
 in a player's hide” అనే మాటలు పేక్ స్పియరు రచించిన 6-వ
 హెన్రీ (3-వ భాగం) “O Tiger's heart in a woman's hide”
 అనే మాటల కనుకరణములు ఇవిన్ని Shaken Scene అనే మాట
 లున్న నిస్సందేహంగా పేక్ స్పియరును సూచించుటకే ప్రయుక్తము
 లయినట్లు విజ్ఞులు సులువుగా తెలుసుకోగలరు. ఈ పత్రమును బట్టి
 పేక్ స్పియరు ఆ నాటికి హెన్రీ VI 3-వ భాగంరచించి ప్రకటించినట్లు
 స్పష్టము గదా! తక్కిన అంశములు తెలియక పోయినా ఆనాటికి
 నాటక కంపెనీలలో పేక్ స్పియరు పనిసంపాదించుకొని, ఇతరుల నాట
 కములు ప్రయోగించుట కనుకూలముగా సరిదిద్దుతూ ఉండెననిన్ని, ఆ
 కంపెనీలు ప్రదర్శించుటకు కావలసిన నాటకములు రచించుటకు పూను
 కొనెననిన్ని, ఆ నాటకములలో తానుకూడా ఒక నటునివలె ఏదో ఒక
 పాత్ర ధరించి అడుతూ ఉండెననిన్ని తెలిసికోగలము.

మైని ఉడవారించిన లేఖలో ఈర్వాయమైన వాక్యములే కాక “ఈ నాటక కంపెనీల వారిని నమ్ముకొని వారితో వ్యవహరించ కండి” అనే ఉపదేశముగల వాక్యములుకూడా ఉన్నవి. ఆ ఉపదేశ ఫలితముగానే శాఖలు ఆ విశ్వకర్మా విద్వాంసులు మరి యా కంపెనీలకు నాటకములు రచించి ప్రదర్శనార్థము ఈయలేదు. అంతేకాక ఆ విద్వాంసులు ఒకరి తర్వాత ఒకరు మరి మూడు, నాలుగు సంవత్సరముల నాటికి చనిపోవుటకూడా సంభవించినది. షేక్స్పియరు ప్రతిభ అంతకంతకు ఎక్కువయినది. ముప్పదియేండ్ల ప్రాయముగల వాడయినప్పటికి అతని ప్రఖ్యాతి నాటక ప్రపంచముంచేకాక సాహిత్య సామ్రాజ్యములందును, రాణిగారి దర్బారులోను వ్యాపించినది.

1593 సరికి 6-వ హెన్రీ-3- భాగములు 1590 3-వ రిచర్డ్, కింగ్ జాన్ (1591) టైటస్ ఏండానికన్, ద కామెడీ ఆఫ్ ఎర్స్ట్ (1592) అనే నాటకాలు ప్రకటితములయినవి. 1593 లో వీనస్ అండ్ ఏడోసిస్ అనే పద్య కావ్యము రచించి ఇంగ్లండు దేశముందు ఎక్కువ ధన సంపన్నులని పేరు మోగిన సాదాంప్టన్ ప్రభువు (ఎర్ల్) హెన్రీ రయిలెన్సీకి అంకితముగా ప్రకటించెను. ఆ మరుసటి సంవత్సరము తనకు పోషకుడైన ఆ ప్రభువుకే తన రెండవ పద్య కావ్యము, ద రేప్ అఫ్ లూక్రీస్ కూడా అత్యంత ధక్తి వినయ గౌరవ సూచకములయిన వాక్యములతో అంకితముగా ప్రకటించి యిచ్చెను. ఆ వాక్యములెట్లుండెనో చూడండి.

“నేను కావ్య ర్తగా చేసినదంతా తమదే; నేను చేయవలసినది కూడా తమదే; నాకున్న సంపదలో ఒక పెద్ద భాగము తమ ప్రసన్నతకు లోబడినదే.”

ఈ కావ్యములు ప్రకటితములంటే ముద్రితములని అర్థముకాదు. ఆనాటి ఆచారము చొప్పున కొన్ని వ్రాత ప్రతులు తయారగుతూ ఉండేవి. 1609 లో ఇవి ముద్రితములు. ఈ పద్య కావ్యములలో షేక్స్పియరు కున్న వ్యక్తిగతమయిన ఘనత, కవిత్వ ప్రతిభ, తత్వవిజ్ఞాన సంపన్నత బహిర్గతములయినవి.

1593 లోనే గయ్యాళిని సాధువుగా చేయుట అనే అర్థముగల ద తుమింగ్ ఆఫ్ దక్షిణ అనే నాటకమున్ను, ఆ టూ జెంట్లీ మెన్ ఆఫ్ కెనానా (జెనానా నగరమండలి ఇద్దరు పెద్దచూచువ్వులు) అనే నాటకమున్ను రచితములయినవి.

1594 లో లండన్ నగరమునందలి నాటక సంస్థల వునర్సిర్సాణము జరిగినది. వాటిలో ఏయే సంస్థలలో ఏయే విధముగా అనగా రచయితగాగాని, సంపాదకుడుగాగాని, నటుడుగాగాని అతడు పనిచేస్తూ ఉండెనో సోగా చెప్పలేముగాని ఈ పనులు ఏదో ఒక్కొక్క సంస్థల వారికి చేస్తూ ఉండెనని మాత్రము చెప్పగలము. 1595 మార్చి 15 వ తేదీనుండి తన జీవితములో పెద్ద కాలము “లాడ్స్ చాంబలైన్సు మెన్” అనే సంస్థలో పని చేసినాడని చెప్పటకు తగిన ఆధారములు గలవు. ఆ సంస్థ ప్రతిష్ఠ జరిగిన నాడే విల్క్యమ్ షేక్స్పియరు పేరు, విల్క్యమ్ కెంపె, రిచర్డ్ బిల్ బెజ్ పేళ్ళతో నాటక కర్తలుగా ప్రకటించబడినది. ఆ సంవత్సరమే డిశంబరు 27, 28 తేదీలు గ్రీనిచ్ భవనము లందు ఆ సంస్థవారు ప్రదర్శించిన నాటకములకు ఈయబడిన ప్రతిఫలము ఈ ముగ్గురికిని లభించినట్లు తెలియవగును. 1594-1597 లో ఇతడు ఈ సంస్థవారి నాటకప్రదర్శనల కోసము రోమియో ఆండ్ జూలియాట్, రెండవ రిచర్డ్, ఎ గుడ్ సమర్ నైట్స్ డ్రీమ్, కింగ్ హెన్, దమెర్ చంట్ ఆఫ్ వెనిస్, 4వ హెనీ మొరటి భాగము అనే నాటకములు రచించినాడు. 1597 నాటికి షేక్స్పియరు ధనవంతుడయి ప్రాబ్ ఫర్డ్ - అసాన్ - ఏజన్ అనే నగరమును న్యూ ప్యాలస్ అనే పెద్ద భవనము కొన్నాడు. 1596 లో ఇతని తండ్రి జాన్ షేక్స్పియరు హెరాల్డ్ జా కార్యాలయము వారికి దగఖాస్తు పెట్టి గౌరవ సూచక మయిన కోట్ ఆఫ్ ఆర్మెజు సంపాదించెను. ఆ న్యూ ప్యాలస్ మన షేక్స్పియరు జీవితాంతము ఆతని స్థిరాస్థిగా నిలచినది. ఆ కోట్ ఆఫ్ ఆర్మెజు చిహ్నము ఇతడు చనిపోయినప్పుడు ఆ నగరమండలి చర్చి ఆవరణలో ఇతని దేహము పాతిపెట్టినచోట కట్టిన సమాధి గృహమందు ప్రతిష్ఠితమయినది.

లండన్ నగరమందు నాటక రచయితగా ప్రసిద్ధిపొంది యుండిన కాలములో మొదట హామన్ బిషప్ గేట్ వ్యాన్స్ లోను ఆ తర్వాత పాల్ వార్క్ లోను నివసించినాడు. మొదటి నివాసస్థలము ఎక్కువగా ప్రసిద్ధి పొందిన స్లోబ్ అనే నాటక శాలకు చేరువగా నుండెను. ఈ స్లోబ్ అనే యేరుశల నాటకశాల పేరు మారినదే కాని పూర్వపు థియేటర్ నాటక శాలయే అది నిర్మితమయిన భూస్థలాధిపతితో ఈ నాటకశాల నిర్మాతలకు 1599 లో ఏవో తగవు వచ్చినవి. అప్పుడు వారు ఆ శాలను పడగొట్టి ననికి వచ్చిన భవన భాగములను తీసికొని పోయి స్లోబ్ అనే పేరును ఒక నూతన నాటకశాలకు నిర్మించినారు. అమెజు నదికి ఆ ప్రాంతాది ఉత్తర భాగమున ఉండేది; ఈ స్లోబ్ శాల నదికి భాగమున ఏర్పడినది. ఈ స్లోబ్ నాటకశాలలోను మరి కొద్దికాలమునకు థాక్ ఫుర్ట్ అనే నాటకశాలలోను ఇతరు రచించిన నాటకములు ప్రదర్శితములగుతూ ఉండెను.

షేక్స్పియరు యువతి ఎట్లు చింతకంతకు అధిగమగుతూ ఉండెనో కాలక్రమము సరిగా నిర్ణయించి చెప్పలేము గాని కొన్ని సంఘటనలు వలన తేలిన యధార్థములు చేర్చొనగలము. అతని జీవిత కాలముందే అతని పర్య కావ్యము వీచన్ అండ్ ఏ డొనిన్ ఆరుపార్లు ముద్రితము లయినది. దరేప్ అఫ్ లూక్రిన్ అయిదుపార్లు ముద్రితములయినది. అతని నాటకములు అనేక పర్యాయములు ఎలిజబెత్ రాణి కాలము లోను, జేమ్స్ రాజయినంతర్వాతను ప్రదర్శితములయినవి. అతనికి సంబంధించిన లార్డ్ చాంబలైన్స్ మెన్ అనే నాటక సంస్థకు గౌరవముకలిగినది. 1603 మే 19 వ తేదీన ఆ సంస్థవారు కింగ్స్ మెన్ అనే పేరను తమ నాటకములను దేశములో ఎక్కడయినను ప్రదర్శించగలుగుటకు కావలసిన ప్రభుత్వమువారి అనుజ్ఞాపత్రమును పొందినారు. 1604 మార్చి 15 వ తేదీన షేక్స్పియరు పేరు కోర్టు రికార్డులలో కింగ్స్ మెన్ లో ఒకరుగా నమోదయినది. కింగ్స్ మెన్ అయిన వారికి నాలుగు గజములు పొడుగుగల ఎరని గుడ్డ యిచ్చేవారు. అది రాజ లాంఛనముగాధరించి రాజుగారు నగర దీక్షలులో తమ పరివారముతో ఉండేగుచుప్పుడు ఈ

కింగ్ మెన్ ఆ వస్త్రము తమ దుస్తులపై ధరించి ఆ ఊరేగు పరివార శ్రేణిలో ఉండేవారు.

కింగ్ మెన్ అనే పేరను వెలసిన ఈ నాటక సంస్థలో ఎనమండ్రు వాటా దార్లుండేవారు. వారిలో షేక్ స్పియరు ఒక వాటాదారు. అదే కాక స్లీబ్ థియేటరులోను, బ్లాక్ ఫ్రయర్స్ థియేటరులోను ప్రతి సంవత్సరము కొంత ధనము లభిస్తూ ఉండేది. ఈ ఆదాయముల వలన ఇతడు సుమారు 700 పౌండు ఆర్జించి యుంజవచ్చునని సర్ సిడ్నీలీ తెలియజేసినాడు. అంతి ఎక్కువగా కాకపోయినా అతడు సుఖముగా జీవించుటకు కావలసినంత ధనికుడయినాడని అతని సమకాలికుల అభిప్రాయము. 1604 లో ఇతడు క్రిస్టిల్ గేట్ సమీపమందుండిన సెంట్ ఒలేమ్ స్క్వేరిమ్ భవనమందు మాంట్ జాయ్ కుటుంబముతో కలసి వసతి యేర్పరుచుకొన్నాడు. 1605 లో స్ట్రాట్ ఫర్డ్ లో మరికొన్ని ఆస్తులు కొన్నాడు. రచయితగా - కవిగాను, నాటక ర్తగాను అతడు ఎంత ప్రఖ్యాతి పొందెనో సమకాలిక విద్యాధికులు గొప్ప పదవులలో ఉన్నవారు వ్రాసియుంచిన వ్రాతలనుబట్టి మనము తెలిసికోగలము

1610-1616 ఈ ఆరు సంవత్సరములున్న షేక్ స్పియరు స్ట్రాట్ ఫర్డ్ పట్టణమందు తాను కొన్న న్యూ స్క్వేరిమ్ భవనమందు విశ్రాంతి జీవితము గడపినాడు. కాని నాటక రచనకు స్పృహ చెప్పలేదు. ద వింటర్జ్ టేల్ 1610 లోను, టెంపెస్టు 1611 లోను 8 వ హెన్రీ 1612 లోను రచించినాడు. అప్పుడప్పుడు లండన్ నగరమునకు వస్తూ ఉండేవాడు. ఒకసారి వచ్చినప్పుడు బ్లాక్ ఫ్రయర్స్ లో నూటనలభై పౌండ్లకొక గృహము కొన్నాడు.

ఆరేండ్ల కాలంలోను, అతని కుటుంబమువారి విషయం కొద్దిగా తెలియజేస్తాను. 1596 లో అతని కుమారుడు హమ్మెట్ చనిపోయినాడు. 1607 లో సుసన్న అనే అతని కుమార్తె వివాహం జరిగింది. అల్లుడు జాన్ హాల్ ఆ పట్టణమందే వైద్య శృతి చేసుకొంటూ ఉన్న కుంపన్నుడు. 1616 లో అతనికి తన అంత్వికాల మాపన్నమయివట్లు

తోచింది. ఒక వీలునామా వ్రాశాడు. అందులో జూడిత్ అనే తన రెండవ కుమార్తె 150 పౌండు, గిట్ వేసిన పెద్ద వెండిగిన్నె, మిగిలిన అమూల్యమైన వాదలలో కొన్ని తన మునుమురాలయిన ఎలిజబెత్ హాలుకు ఇచ్చినట్లు తెలియజేశాడు. ఆ ప్రముఖులను మరచిపోలేదు. బర్ బెజ్, హేమిగ్, కాండెల్ అనే ముగ్గురు ముగ్గురు తన పేర జ్ఞప్తి యందుంచుకోవలెనని పోరుతూ జ్ఞాపకార్థముగా ఒక్కొక్క అంగుళీయం చేయించుకొని పెట్టుకొనుటకుగాను ఒక్కొక్కరికి 26 పిల్లింగులు 8 పెన్సులు చొప్పున అందజేయవలసినదిగా వ్రాశాడు. పొరుగున నున్న టామస్ కాంబేకు తన కత్తి బహుమతి ఇచ్చాడు. అతని రెండవ శ్రేష్ఠమైన పెడక సామాగ్రి మంచం, పెరుపు, వగైరా తన భార్య అయైన ఏవకు అందజేశాడు. 1616 ఏప్రిల్ 23 న తేదీని దివంగతుడైనాడు. స్పాట్ ఫర్-అసాన్-ఏనన్ నగరమందలి చర్చి యావరణంలో అతని భౌతిక దేహం పాతిపెట్టటం జరిగినది. అతని సమాధి కట్టడమందు తాపిః కాతిపలకపై ఈ క్రింద వివరించిన ఒక చిన్న పద్యము చెక్కి యున్నది :-

“Good friend, Jesus sake for bear
To dig the drest enclosed here
Blessed be the man that spares these Stones
And cursed be he that mones my bones.”

[ప్రియమిత్రుడే || యేసు ప్రభువు - పేరు దలచి ప్రేమ చూపి
ఇచట నేల త్రవ్విమట్టి - యెత్తబోకు యెన్నడయిన ఇచట
రాళ్ళు కాపాడగ - నెన్నువాడు - ధన్యుడగుత ! నా యెమి
కలు తీయువాడు- నరకమందు కూలుగాక !]

ఇతని ఔర్థ్వకాయమును చూపించునట్టి శిలా విగ్రహము 1623 కు పూర్వమే ఇతని సమాధి కట్టడము నైననుంచుట జరిగినది. ఘోరట్ కాన్ సన్ అను శిల్పి దీనిని చెక్కినాడు. అంతగా మెచ్చుకోదగిన శిల్ప నైపుణ్యము ఇందులో కనబడదు. కాని షేక్స్పియరు

రూపురేఖలు యథాతథముగా ఉన్నవని సమకాలికుల అభిప్రాయము. 1846 లో ప్లాస్టర్ తో చేసిన విగ్రహము అందముగలది లండన్ నగర మందలి చీనా పాత్రల అంగడిలో కనబడింది. అదే గారిక్ క్లబ్ వారికి బహుమతిగా ఈ నుబడినది. ఇట్టి విగ్రహములే వెస్టుమినిస్టర్ ఆబీ, బ్రిటిష్ మ్యూజియమ్, సాత్ పర్క్ కెటేడ్రల్ మొదలయిన స్థలములందు ఆ ముగిసి కీర్తి చహ్నముగా నున్నవి. ఇట్టి విగ్రహము లిప్పుడు ప్రపంచమందలి సకల నాగరక ప్రదేశములందును ఉన్నవి.

ఇతని రూపురేఖలను సరిగా చిత్రించిన చిత్ర పటములు అక్కడక్కడ కొన్నిగలవు. నేషనల్ బొర్డ్రోయిట్ గ్యాలరీలో ఉన్నదే అందమయినది. తీక్కినవి అంతగా ఎన్నదగినవి కావు.

షేక్స్పియరు గుణగణములను అతని రచనల ఘనతను స్తుతిస్తూ బెన్ జాన్సన్ మొదలయిన తాత్కాలిక విద్యాధికులు వ్రాసిన వ్రాతలు అనేకముగా నున్నవి. అవి కడపటి ప్రకరణములో ఉదాహరిస్తాను. ఇక్కడ ఒక అంశం మాత్రం తెలియజేసి ఈ ప్రకరణము పూర్తిచేస్తున్నాను. ఇతని చతుర్థ శతవార్షికోత్సవము మన దేశములోనే కాక ప్రపంచమందంతయు 1964 లో జరిగినదన్న విషయమే ఇతని ఘనతకు బ్రహ్మాండమైన నిదర్శనము. ఇతడు రచించిన ఏంటనీ అండ్ క్లియోపాత్ర అనే నాటకములో క్లియోపాత్ర సౌందర్యమును గురించి ఏంటనీ మిత్రుడైన ఇనో బార్బన్ నోటను ఇతడు పలికించిన మాటలు ఇతని రచనా సౌందర్యసంపదకు అన్వయించగలవు.

Age cannot wither her

Nor custom stale

Her in finite variety.

ఇట్లే షేక్స్పియరు ఘనత ప్రఖ్యాతి ప్రపంచమందంతటను ఆ చంద్ర తారార్కము చెక్కుచెదరకుండా నిలచియుండునని మనము విశ్వసించవచ్చును.

షేక్స్పియర్ యుగము

వియుగములో షేక్స్పియరు పుట్టి పెరిగినాడో ఆ యుగము నకు ఆంగ్ల సాహిత్య చరిత్రలో షేక్స్పియరు యుగమునకు పేరు వచ్చి నది. ఆ పేరు వచ్చుటకు అతని సాహిత్య రచనలు ఘనతయే కారణము. ఆంగ్ల దేశ చరిత్రలో రాజకీయ సాంఘికాది విషయములను బట్టి ఆ యుగమునకు ఎలిజబెత్ యుగమునకు పేరు వచ్చినది. నీనికే ఎలిజబెత్ నాటి విస్తృతకాలమున్న పేరుకూడా కలదు. ఆందుకు ఆ రాణి ప్రతిభ, ఆమె పరిపాలన, ఘనత, ఆనాటి ఆర్థిక సాంఘికాది పరిస్థితు లలో ఆంగ్లేయులు గావించిన అభివృద్ధికి కారణములు. అనుకూల మయిన ఈ వాతావరణమే షేక్స్పియరు గొప్ప రచయిత యగుటకు కారణమైనది. కనుక షేక్స్పియరు పుట్టిన నాటికి దేశపరిస్థితులు, అందును ముఖ్యముగా ఆంగ్ల సాహిత్య పరిస్థితి ఎట్లు ఉన్నదో షేక్స్పి యరు గొప్ప రచయిత యగుటకు ఎట్టి అవకాశములు కలిగినవో తెలిసి కొన్న యెడల షేక్స్పియరు ఎట్లు గొప్ప రచయిత కాగలిగినాడో ఆంగ్ల సాహిత్య చరిత్రలో అతని పేర నొక యుగము వెలయుటకు కారణమేమో మనము గ్రహింపగలము. అతని రచనలలోగల గొప్ప తనము, విశిష్టత, ప్రత్యేకత మనము ఎక్కువగా తెలిసికొని ఆనందించ గలము. కనుక ఆనాటి పరిస్థితులు - సాహిత్యమునకు ఎక్కువగా సంబంధించినవి ముందుగా తెలియజేస్తున్నాను.

ఎలిజబెత్ 1558 లో రాణిగా సింహాసన మలంకరించినది. మరి ఆరేండ్లకు 1564లో షేక్స్పియరు జన్మించినాడు. ఎలిజబెత్ 1603లో స్వర్గస్థురాలైనది; స్వస్వర్థు పరిశోధకుడైన మొదటి జేమ్స్ సింహాసన మధిస్థించెను. మరి 13 సంవత్సరములకు 1616 లో షేక్స్పియరు కీర్తి శేషుడైనాడు. ఈ 13 ఏండ్లలోను అతడు 'తి హటకములను రచించినా అందులో మూడు నాటకములు ఎలిజబెత్ యుగ ప్రాధవమునకును, నాలుగు నాటకములు స్వీయ చరిత్ర ప్రాధవమునకును లోబడినవి. తక్కినవి జేమ్సు రాజుగా వచ్చినందువల్ల రాజకీయ వాతావరణములో

కలిగిన మార్పు కారణముగా రచితములయినవి. ఈ సంఘటనలనుబట్టి షేక్స్పియరు యుగముని సాహిత్య చరిత్రలో చెప్పినది. దేశచరిత్రలో చెప్పిన ఎలిజబెత్ యుగమునకు చెందినదే కాగలదు.

16 వ శతాబ్దముతో ప్రపంచ చరిత్ర యందు ఆధునిక యుగము ప్రారంభమయినది. యూరప్ ఖండమందు ప్రాచీన గ్రీక్ దేశ సంస్కృతి విస్తరించి నూతన వికాసము పొందినది. క్రైస్తవ మత చరిత్రలో మార్టిన్ లూతర్ (1483-1546) కావించిన సంస్కారము వలన అతని సంస్కారము నామోదించిన వారి సాంస్కృతిక దృష్టి ఎక్కువగా వికసించి విస్తృతి చెందినది. పోప్ అధికారము తగ్గినది. ఆ సంస్కారమును ప్రతిఘటించిన కేతలిక్కుల హృదయములందును పరివర్తనము కలిగినది. 1485 లో ఇంగ్లండు దేశమున ప్రారంభించిన ట్యూడర్ వంశరాజులు ఆనాటి రాజకీయ పరిస్థితులవలన కొంతవరకు నిరంకుశాధి కారముగల ప్రభుత్వమును నెలకొల్పిగలిగిరి. అయినను అది గర్వోన్నతులయిన పూర్వీక ప్రభువులను అణచివేయుటవలన జన సామాన్యమునకు అనుకూలముగానే పరిణమించినది. 1509 నుండి 1547 వరకును ఆంగ్ల దేశమును పాలించిన ఎరిచుడవ హెన్రీ తన ప్రభుత్వమును ఎక్కువగా బలపరచుకొనెను. లూతర్ సంస్కారమున ఆమోదించిన వాడు కాకపోయినా మత విషయములో కూడ తన ఆధికారమును వృద్ధి పరచు కొనుటకు కావలసిన చట్టములను కావించుకొని తన దేశమందలి మతసంస్థలపై అధికారమును పొందగలవాడు రాజేశాని పోప్ కాబాల దన్న రాజనీతిని నెలకొల్పెను. దానిని ధిక్కరించిన సర్ బామన్ మూర్, కార్డినల్ ఫిషరులకు మరణశిక్ష విధించెను. అయినా అటు పోప్ అధికారమును పూర్తిగా ధిక్కరించిన ప్రొటెస్టాంటీజమ్ నకు గాని, ఇటు పోప్ అధికారమును పూర్తిగా పోషించు కేతలిక్ మతమునకు గాని సంపూర్ణావలంబావశాశము కలుగనీయలేదు. అతని తర్వాత ఆంగ్ల రాజ్యమేలిన అతని కుమారుడు ఎడ్వర్డు ప్రొటెస్టాంటీజమ్ నకును ఆ తర్వాత రాణియైన మేరీ కేతలిక్ మతమునకును విషయము సమ కూర్చుట జరిగినది. మేరీ స్పెయిన్ రాజపుత్రుడగు ఫిలిప్పను పెండ్లి యాడుట వలన కేతలిక్ మతమును ఇంగ్లండులో పూర్తిగా స్థాపించు

టకు ప్రయత్నించినది. దానిని ధిక్కరించిన లాటిమర్, రిడ్లీ, కాన్ మర్లు స్వమతార్థం ప్రాణములు గోల్పోవలసి వచ్చినది. అయితే ఈ ఇద్దరి ప్రభుత్వకాలము కడు స్వల్పమైనది. 1558 లో ఎలిజబెత్ రాణియైనది. ఆమె పూర్తిగా ఏ మతమునకును ప్రాధాన్యమియలేదు. తన తండ్రి (ఎనిమిదవ హెన్రీ) వలెనే మధ్యస్థానలంబన నియమములను పాటించినది. దాని ఫలితముగా మత భక్తి విషయములోను, మతమునకు సంబంధించిన విద్యా సంపన్నత విషయములోను తక్కువ ప్రతిభ కలవారే నియమితులు కావలసి వచ్చినది. ఈ విషయము షేక్స్పియరు తన నాటకములందు కాస్త పరియాచకముగా సూచించినాడు. లవ్ లాస్ట్ లాస్ట్ (Love's labour lost) అనే నాటకములోని సర్ నతేనియల్ (Sir Nathaniel-a curate), టెల్ఫ్త్ నైట్ (Twelfth night) లోని సర్ టోపస్ (Sir Topas-a curate), ఏజ్ యు లైక్ ఇట్ (As you like it) లోని సర్ ఆలివర్ మార్-టెక్స్ట్ (Sir Oliver Martext-a vicar), మెరీ వైవ్స్ ఆఫ్ విండర్ (Merry wives of windser) లోని సర్ హ్యూ ఏవన్స్ (Sir Hugh evans-a welsf person) ప్రాచీన చర్యలలో వారి అల్పజ్ఞత్వము ప్రతిభాలోపము రూపింప జేసినాడు.

నూతన సంస్కృతి వికాసము 15-వ శతాబ్దములోనే యూరప్ ఖండమందు వికసమయినది. ఆ దేశము లందిలి ప్రభుత్వములు, విద్యా పోషకులయిన పభువులు, సంస్థలు నూతన సాహిత్య ముదయించుటకు తగిన సాహాయ్యము చేకూర్చుట జరిగినది. ఈ నూతన చైతన్యము 16 వ శతాబ్దమున ఇంగ్లండు దేశమందు వికసించినది. తత్సారము వికసించుటకు గులాబీల కంకితములుగా పేరుబడ్డ (Wars of Roses) దేశాంతర్గత యుద్ధములు ప్రతిబంధకము లయినవి. 1485 లో ఏడవ హెన్రీ విజయముపొంది రాజయిన తర్వాత దేశమందు ప్రశాంతి కలిగినది. దాని ఫలితముగా ఈ నూతన చైతన్యము ఈ దేశమందు కూడ నెలకొని వికసించుట కవకాశము చిక్కినది. ఇదే ఎలిజబెత్ కాలము సరికి ఎక్కువగా విజృంభించి సాహిత్య రంగమున షేక్స్పియరు యుగమునకు దారి తీసినది.

ఆంగ్ల సాహిత్య చరిత్రలో ఎట్టి సాహిత్య విశాసము పేక్ స్పియరు నాటికి కలిగియుండెనో మనము ముందుగా తెలిసికొన్న యెడల పేక్ స్పియరు ఘనత మనము ఎక్కువగా గ్రహించగలము. కనుక సంక్షిప్తముగా తెలియజేస్తాను.

1476 లో పేక్ స్పియరు ఇంకా 88 ఏండ్లకు జన్మిస్తాడు అవగా-
 కేక్ స్టన్ వెస్ట్ మినిస్టర్ లో తన ముద్రాకాలయం నెలకొల్పినాడు.
 1499 లో ఇరవీసున్ అనే డచ్ విద్వాంసుడు ఆక్స్ ఫర్డ్ కువచ్చి కొన్నా
 ఘంటికేంబ్రిడ్జ్ లో స్థిరనివాస మేర్పరచుకొన్నాడు. కాలిట్ అనే
 ఆంగ్ల విద్వాంసుడు విద్యా విద్యుత్ ప్రసారము లనదగు ఉపన్యాసము
 లతో శ్రోతల మనస్సులను సంజింపజేసి 1509 లో పెంట్ పాల్ విద్యా
 లయమును నెలకొల్పినాడు. 1513 మూర్ రచించిన టోపియా
 గ్రంథము ప్రకటితమయినది. అది పాఠకుల హృదయమును వికసింప
 జేసినది. 1536 నాటికి ఆంగ్ల భాషలో టిండల్, కెల్ డెల్ రచనలపై
 ఆధారపడిన బైబిల్ గ్రంథము నూతనముగా ప్రకటితమైనది. లాటిన్
 భాషరాని ఆంగ్లేయు జనసామాన్యమునకు అది ఎక్కువగా ఉపకరించి
 నది. ఆకాలమందే బలిడ్, ఫ్లూటార్క్, సైనికా, మార్కన్, ఆరీలి
 యన్ వర్జిల్, మాంటేన్, అరిస్టాటిల్, వరోమర్. మొదలయిన విదేశ
 విద్వాంసులు రచయితలు రచించిన గ్రంథముల ఆచుకాగమాలు ఆంగ్ల
 భాషలో ఒకటి తర్వాత ఒకటి వరదలు వచ్చినట్లు ప్రకటితములయినవి.

ఆ కాలమందే 1492 లో కొలంబస్ అమెరికా ఖండమును కను
 గొన్న తర్వాత, వాస్కోడిగామా, వెస్పూచీ, మెగలన్ కాబల్
 (తండ్రి కొడుకులు) మొదలయిన నావికులు ప్రపంచమందు గల దేశ
 ములను కనుగొనుట వలన ఐరోపాఖండములో ఎడబడిన ద్వీపవాసు
 లగు ఆంగ్లేయులు విశాల హృదయులయినారు. అంతేకాదు. వ్రాచిన
 నూతన ప్రపంచములకు నడుమను రెండింటికిని మధ్యస్థులయినారు.

రాజకీయ వాతావరణములో 14-వ శతాబ్ది ద్వితీయ భాగము
 నుండి ఫ్రాన్స్ లో ఆంగ్లేయులకు జరిగిన సూరేండ్ల సంగ్రామము

పూర్తియైన కొద్ది సంవత్సరములకే (1455-85) రోజు పుచ్చాంకిత మయిన దేశాంతర్గత సంగ్రామము. అది పూర్తియయిన మరీ మూరేండ్లకు స్పెయిన్ తో యుద్ధము సంభవించినది. 1537 లో స్పెయిన్ వారి ఆర్మీదా అనే పేరను వచ్చిన నౌకావళి వండూర్రా ఆంగ్లేయులకు భయోత్పాదము కలిగించినది. కాండ్లే నాహున కృత్యముల వలనను పిమ్మట దైనిక నాహాయ్యముగా వచ్చిన వాతావరణము వలనను ఆ నౌకావళి చెక్కలై చెడిరిపోయి ఆంగ్లేయులకు ఘనవిజయము కలిగించినది. అయినను, ఎలిజబెత్ రాణిని నున్నంత కాలమూ స్పెయిను వారి వలన ఎప్పుడెట్టి ఉపద్రవము కలుగొనో అన్న భయము ఆంగ్లేయుల కుండెను ఇట్టి సంగ్రామ సంకలిత వాతావరణము రచయితలకు- అంగును ఎక్కువగా నాటక రచయితలకు యుద్ధములకు సంబంధించిన ఇతివృత్తములే కథా విస్తృతు లయినవి. షేక్స్పియరు పుట్టిన సంవత్సరములోకే (1564-గా) మార్లో పుట్టి షేక్స్పియరువలెనే నాటకములు రచించి 1598లో చనిపోయినా గొప్ప నాటకరచయితగా పేరు పొంది నాడు. ఆ మార్లో 1537 లో రచించిన తాంబ్లేన్ నాటకము మొదలు కొని 1601లో షేక్స్పియరు రచించిన హామ్లెట్ నాటకము వరకును రచితము లయిన చారిత్రక నాటకములకు పైని పేర్కొన్న సంగ్రామములున్న. సాకుటనలున్న, దేశమందలి కుట్రలున్న కథావిస్తృతు లయినవి. ముచ్చటగా కొన్ని షేక్స్పియరు రచించిన నాటకములందు ఎట్లు వివరింప బడినవోసూచించుటకు ఇక్కడ రెండు మూడుమాత్రమే ఉదాహరిస్తాను. తక్కినవి ఆయా నాటకములను గూర్చి ప్రసంగించినప్పుడు తెలియజేస్తాను. ఒక విషయము ముందుగా చెప్పవలసి యున్నది. షేక్స్పియరు చారిత్రక నాటకములను సాహిత్య దృష్టితో రచించినాడు గనుక చారిత్రక విషయములు కొన్ని ఉన్న వున్నట్లుగాక కాస్తమార్పడం జరిగినది అయినా ముఖ్యవిషయములను తారుమారు చేయలేదు. అందుకొక ఉదాహరణము, నాల్గవ హెన్రీ రాజుగా ఉన్న కాలలోము ఆరవ చెద్దకొడుకు ఫ్రీన్స్ హోలు దుర్మార్గులతో స్నేహము చేసి చిలిక చేష్టలకు లోనై తిరుగుతూ ఉండేవాడనిన్ని, నాల్గవ హెన్రీ

చనిపోయిన తర్వాత ఆ ప్రిన్స్ హోలే అయిదవ హెన్రీగా రాజు కాగానే కుర్రతనపు చేష్టలు ఒక్కసారిగా విడచిపెట్టి బాబరీవిహో ఆదర్శ ప్రాయముగా కాగల ప్రభుత్వము సాగించినాడనిన్ని చెప్పడానికి చారిత్ర కాధారములు లేకపోలేదు. కాని షేక్స్పియరు తన ఊహ విస్తరింపజేసుకొని నాటక కళా ధర్మమును పాటించి పాటించి ప్రిన్స్ హోలుగా ఉండిన హెన్రీకిన్నీ, రాజయిన హెన్రీకిన్నిగల తారతమ్యము మరింత ఎక్కువగా వర్ణించినాడు.

మూడవ రిచర్డ్ రాజు కాగోరి ఆరవ హెన్రీ కుమారు డయిన ఎడ్వర్డును చంపి తన చమత్కృతి చూపించి ఆ ఎడ్వర్డు భార్యయైన ఏవోను వినాహమాడి తాను రాజై ఆమెను రాణిని చేసిన విషయము చరిత్రలో నున్నదే కాని ఆ రిచర్డ్ ను ఘోరమైన దుష్టుడు గాను, గూనుకాయముగల వికృతుని గాను, మాటల నేర్పుగల వక్తగాను కళాధర్మము పాటించుటకు షేక్స్పియరు ఆ పాత్రను అద్భుతంగా చిత్రించినాడు.

చరిత్రాంశములే పాత్ర పోషణము కోసం షేక్స్పియర్ కొన్ని చోట్ల ఎట్లు చిత్రిస్తాడో ఒక నిదర్శనం ఉదహరిస్తాను. దేశంలో అంతః కలహములు గాని తినుటకు కావలసిన వస్తునామాగ్రి తక్కువగుట వలన ప్రజలలో కలిగే ఊధగాని దేశప్రకాంతిక భంగము కలిగించు నన్న భయము కలిగినప్పుడు ఇతర దేశములతో ఏదో నిమిత్తము కలుగజేసుకొని యుద్ధములుసాగించుట ఒక రాజనీతిగా కొందరు రాజులు భావిస్తారు. ఆధునిక కాలంలో చీనా ప్రభుత్వము అట్టి రాజనీతినే అవలంబించి మన దేశము నందలి ఉత్తర ప్రాంతములను కలశించుటకు యుద్ధము సాగించినది. ఈ విధముగానే అయిదవ హెన్రీ ఆగియుండిన నూరు సంవత్సరముల సంగ్రామము సాగించుటకు పూనుకొన్నాడు. అతని తండ్రి నాల్గవ హెన్రీ కాలములో అంతః కలహములు చెలరేగినవి. వాటిని కష్టములతో రాజు అణచివేసినాడు. అందులో ప్రిన్స్ హోలు తండ్రికి తోడుపడి హోట్స్పరును ఓడించి చంపి తాను కేవలము యావన దుర్బద దుశ్చేష్టులకు బోలడిన యువరాజు

మాత్రమే గాక రాజత్వం సాగించుటకు తగిన వీరుడే అన్న అభిప్రాయము తండ్రికి కలిగిందినాడు. అంతేకాదు దుర్మార్గపు నడకలతో తనకు ప్రాణస్నేహితుడయిన ఫాల్స్టాఫును మరొకరుగా విడిచిపెట్టి అతని చావుకు కారకుడైనాడు. ఈ నివేశమును మరియొక నోట ఎక్కువగా విమర్శిస్తాను. ఇక్కడ ఇతర దేశములతోడి (అనగా ఫ్రాన్స్ తోడి) యుద్ధమునకు వీరు పాల్గొన్నవనో చక్కతంతయు ఎక్కువ నాటక కళాధర్మముగా నాటింది ప్రస్థించడము జరిగినదో తెలియజేస్తున్నాను. పైకి చెప్పిన రాజనీతి నల్లపాపానీ తన కడపటి దశలో విస్సహాయకు తెలియజేశాడు :-

“రా ! నాయనా! నా పక్కపై మురోచ్చి....” నే నంత కష్టపడి, ఎన్ని మార్గముల సంచరించి ఈ రాజ్యమును సంపాదించినానో ఎన్ని అంతఃకలహములకు తట్టుకొని రాజ్యమును నిలబెట్టినానో నీకు తెలుసును. నీవు నీ కుర్రతనపు చేష్టలను విడిచిపెట్టి నాకు తోడ్పడినావని గుర్తించిరాను. నీకు బలము, సాహసము, వీరత్వము మొదలయిన రాజ లక్షణములు గలవి. అయినా నా అనుభవము వలన తెలుసుకొన్న విషయములు నీకుపదరింపగలవని చెబున్నాను. బంధువులు, మిత్రులుగా కనపడ్డ ప్రభువులే మన ప్రభుత్వమును నశింపజేయుటకు యత్నిస్తున్నాను కనుక నా ఉపదేశమును శ్రద్ధగా విను —

“ఇతర దేశములతో సంగ్రామము సాగించి; ఇక్కడి కుట్ర దారులకు గల సంగ్రామ కాంక్ష మన దేశములోకాక ఇతర దేశములందు వినియోగించునట్లు చేస్తే ఇక్కడి పరిస్థితులు చక్కబడగలవు.” అన్నాడు (చూ. 2 హెన్రీ IV - IV. 5 చివర)

అయితే షేక్స్పియరు 5 వ హెన్రీ పాత్ర నెల్లు గౌరవిస్తూ పోషించినాడో చూడండి—

శీవలము తండ్రిమాటలు పాటించి 5 వ హెన్రీ యుద్ధము సంకల్పించినాడంటే అతని శీలము చెడుతుంది అంతే కాదు మరి యొక అంశము కూడా చూడవలెను. ఆ కాలములో చర్చికి సంబంధించిన

అస్తులలో కెద్ద భాగము ప్రభుత్వము కైచము చేసుకొనుటకు ఒక చట్టము పార్లమెంటులో పోషించి యున్నది. అది అవి మతస్వాముల సాహాయ్యముల కొరకు పూనుకొన్నాడంటి రీ-వహెన్సీ యెడల ఎవరికైనా పూనుకొన్నాడంటి రీ-వహెన్సీ నాటకములో ఆ విషయము రాజుచర్చిస్తామి పైనిచట్టము చట్టము నిలిచిపోవుటకు పనికివచ్చునన్న దురుద్దేశము ఆ మహారాజులకి ఆలిగిపట్టును యుద్ధమునకు తగిన కారణములున్నట్లు పాపములు చేసినట్లు పేర్కొన్నారు చిత్రిస్తాడు. అప్పటికిని ఏమి ఆయెటకునా రాజుచర్చిని రీ-వహెన్సీకి దాఫిన్ పంపిన చౌకబారు మాన్యపు రాయ బాగము, అడుగో నీ కెందుకు యుద్ధము లన్నట్లు తెన్నిన్ బంతులు కానుకగా పంపుటవలన పౌరుషము హెచ్చినది; యుద్ధముచేసి తన శక్తిని సుస్థిరములను ప్రదర్శించి గౌరవము పొందవలెనన్న పట్టుకల నీకునది యుద్ధము నాగినది. అనుజ సోదరులును, ఇతర ప్రభువులును సోదరించునారు. చరిత్ర చెప్పినట్లు కాకపోయినా ఫ్రెంచి రాజతనయు యొక్క కేసును వలచుట వలపించుకొనుట వెండ్రియాడుట రసవంతముగా చిత్రింపబడినవి. హెన్సీ చర్యలు కొన్ని గర్హించవలసినవే అయినా అవి నాటక ప్రదర్శన సహజమందు ప్రేక్షకుల మనసులకు స్ఫురింపవు ప్రదర్శన కొన్ని వేళములు ప్రేక్షక జనరంజకములుగా ఉంటవి.

తాత్కాలికపు సంఘటనలు పేర్కొన్నారు నాటకాలలో కొన్ని అక్కడక్కడ కనబడుతూ ఉంటవి. రీ-వహెన్సీ నాటకములో రీ-వహెన్సీ అంకం ప్రాలోగ్లో ఎలిజబెత్ రాణి కిస్తుడైన ఎసెక్స్ బర్లందుకు పోయి విజయపై వచ్చిన ముచ్చటకు సంబంధించిన పంక్తులు గలవు. హామెట్ నాటకములో హారేషియో హామెట్ చనిపోయిన వెంటనే ఆన్నమాటలు ఈ ఎసెక్స్ వధ్యశిలాస్థానమున నిలచి పలికిన మాటల కనుకరిస్తూ ఉన్నట్లు వివరించును.

ఇంకా ఇట్టి తాత్కాలికపు పనులు చేపట్టియు నాటకములో పెక్కుచోట్ల ధ్వనిస్తూ ఉంటుంది ఇందులో గుర్తింపునవి ఆయా నాటకములు ప్రసక్తి వచ్చినప్పుడు తెలియజేస్తాను ఇక్కడ చూపించుటకు మాత్రమే ఒకటి రెండు ఉదాహరణలు.

ఆంగ్ల సాహిత్యరంగంలో ఒక కథ పేర్కొన్నాను నాటికి ఎట్టి పరిణామము పొంది యుండెనో ముందుగా తెలిపికోన్న యెడల నాటక రచన పేర్కొన్నాను రచన నుంచి వచ్చిన వృద్ధి పొందినదో మనము సరిగా గ్రహించుకొనుట నిమిత్తం విషయముకూడా సంక్షేపంగా తెలియజేస్తాను.

ఆంగ్లండులో క్రైస్తవ సాహిత్యము వ్యాపించి పూర్వము నాటకము అని చెప్పుకోదగిన రచనలు ఉండెనో లేదో చూచు తెలియదు. ఆ తర్వాతనైనా నార్మన్ మాత్రం మాత్రం మాత్రం-అనగా 11 వ శతాబ్దమునకు పూర్వము ఏమి ఉండెనో చెప్పరాదు తెలిసిన ఆధారములు లేవు. ఆ తర్వాత రెండు మాత్రం విశ్రాంతియైన నాటకములు వంటి రచనలు సాగినట్లు కనబడుతున్నవి వాటిలో మిస్టరీ ప్లేజ్ అని మిరకిల్ ప్లేజ్ అని పేర్లు బైబిల్లో ఉండెనో న్యూటెస్ట్ మెంట్లో గల గాథలు ఈ మిస్టరీ ప్లేజుకు కథా వస్తువులు. ఇవి చర్చిలో పూజాసమయమందు లాటిన్ భాషలో అక్కడివారే ఆధిపత్యము ఉండేవారు. మిరకిల్ ప్లేజ్ అన్నవి సిద్ధి పొందిన సాధువుల అద్భుత చర్యలు ఇతి వృత్తములు గలవి ఇవి మొదట లాటిన్ భాషలో రచితములైనా రాను రాను ఆంగ్ల భాషలో కూడా రచితములయినవి. ఇవి చర్చిలో పూజా సమయములందు కాక, సుత సుఖంధముగల ఇతర భవనములందు ఆరబడుట ప్రారంభమయింది నాటిలు, వడం గులు, కుమ్మరులు మొదలయిన వృత్తిల పనులువారు ఆధిపత్యము ఉండేవారు. ఆ తర్వాత మొదటి ప్లేజ్ అని పేరను నీటి ధర్మము బోధించే నాటకములు కూడా అంతా ఉండేవారు. కథా వస్తువు సుఖాంతముగా ఉండవలెనన్న నియమమేదీ లేదు. యేసు ప్రభువు శిలవకెక్కి విరోధులవలన దుర్మరణము పొందిన ఇతి వృత్తము సుఖాం

తము కాగలదా? దుర్మటములు, ముఠాంతములు గల నాటకములాడు నప్పుడు | పేక్షకలకు విసుగుగా పుట్టకుండా ఉండేటందుకు నడుమ ననుమను హాస్యగంధ ప్రధానములయిన దృశ్యములు, ప్రసంగములు, ఇంటర్ లాడ్స్ అని పేరవచ్చువి ప్రదర్శించేవాడు. ఇట్టి ప్రదర్శనలు పరిణతి పొందిన తరువాత పేక్ స్పియరు మొదలయినవారు రచించిన నాటకాలలో సైతము కనబడుతున్నవి. పేక్ స్పియరు రచించిన విషాదాంతక హామైట్ నాటక మందలి మృగ దేహములను పాతి పెట్టుటకు గోకులు త్రవ్వేవారి (గ్రేవ్ డిగ్గర్ జా) దృశ్యము యిటు వంటిదే. 1584 లో రాబర్ట్ విల్సన్ రచించిన లండన్ నగరమందలి ముగ్గురు వనితలు (ది త్రి లేడీస్ ఆఫ్ లండన్) అనే నాటకము మొరాలిట్ స్టేజ్ కుదృష్టాంతము కాగలదు.

వైని పేర్కొన్న మిస్టరీ, మిగిలి, ఇంటర్ లూడ్ మొరాలిట స్టేజ్ అనే పేర్లు గలవి. ఆంగ్ల దేశమునకు స్వీయములన దగినవి. ఇక అన్యదేశముల సంస్కృతి సంస్కృము వలన వచ్చిన నాటకములు ఆధునికములు 1453 తర్వాత వచ్చిన సేసాన్స్ ప్రధానమువలన పరిణమించినవి.

ఆర్యశాతి భావలయిన సంస్కృతము, గ్రీక్, లాటిన్ భాషలలో క్రీస్తుశకమునకు పూర్వమే నాటక రచన ఉన్నది గళక వచ్చినది. అవి ఎట్టి బీజములనుండి పరిణమించినవో సరిగా చెప్పటకు కఠిన ఆధారములు లేవు. కాని మన దేశమందలి దేవాలయము లంగలి ఆచారములను బట్టి సంస్కృత నాటకములకు ఆర్యమతమునకు సంబంధించిన సంప్రదాయముల నుండియే వచ్చిన దేమో, దేవాలయములంగు సంస్కృతభాషలోను, ఎక్కువగా దేశ్యభాషలలోను, ఆయా దేవతలకు సంబంధించిన ప్రసంగములు పాటలుగానే రచితములై నిత్యము పూజా సమయములంగు ఆయా దేవాలయములందుగల అర్చకులు మొదలయిన వారు నాటకముల ఆడినట్లే పాడుతూ ఉండడము నేటికి ఆచారముగా నున్నది. “చిటపట చినుకులు దుప్పటి తడిసెను తలుపు తీయవేభామ నువు - తలుపు తీయవే భామ” అని నాయకుడైన విష్ణువు - మురళీ కృష్ణుడో, శ్రీనివాసుడో, వెంకటేశుడు, ఏదో ఒక పేరను ఆలయ

మందు భక్తుల పూజలవగుదుకొంటూ వున్న స్వామి రాత్రి ఇంటికి వచ్చిన లక్ష్మీ తలుపుతట్టి తెరవనుని లక్ష్మీని అడిగినట్లు, ఆమె ఖండిత యైన నాయికవలె వాస్తవముగానో పరియాచకముగానో భర్తశీలమును ఆక్షేపించి ఆలిగిన నాయికవలె “నే తలుపు తెరవను పోరా” అని అంటుంది. భగవంతుని బాలునిగా భావించి రాత్రి ఉయ్యాలలో పడుకోబెట్టినట్లు, ఉయ్యాల ఊపునూ వున్నట్లు ఆభినయిస్తూ లాలి పాటలు, జోలపాటలు, ప్రతిరాత్రి పాడే ఆచారము నేటికిని కలదు. గంగా గౌరీ (సవతులు) కయ్యముల పాటలు సంభాషణ రూపమున రచితములైనవి. ఇట్టిని స్త్రీల పాటలలో నూర్లకొలదిగా కలవు. జయ దేవుని అష్టపదముల అన్నమాచార్యుల గేయములు, మువ్వగోపాల పదములు సారంగపాణి పదములు సంభాషణ రూపములుగానే రచితములయినవి. కూచిపూడి సంప్రదాయము చొప్పున రచితములైన భామా కలాపము మొదలయిన వీధి నాటకములు దక్షిణదేశ సాహిత్యమందు ఎక్కువగా వెలసిన యక్షగానాలు, ఓడ్రభాషలో రచితములయిన “సాక్కినట్టో” అనే పేరను సభినాటకములు ఇంకా ఆయా ప్రాంతములందు ఆయా భాషలలో వెలసిన వృత్త - గేయ నాటకములు, దేశ సంప్రదాయము గలవి ‘దేశీ’నామము నున్నవి. ఆర్యుల సంస్కృతి సంపర్కము వలన పరిణామము పొందిన కవిత్వముగాని, సంగీతముగాని ‘మార్గి’ అనే పేరను పరిణమించినవి.

ఇట్టి ‘దేశీ’ మార్గి సంప్రదాయములే ఆంగ్లసాహిత్యములోని నాటక రచనలందు కనబడుతున్నవి. ఈ విషయమునకు సంబంధించిన అంశములు ఎన్నో ఉన్నవి కాని నా గ్రంథమునకు ప్రధాన మయినవి మేకోస్పియసు రచనలకు సంబంధించినది కనుక ఈ విషయములు ఎక్కువగా ప్రసంగించుట ఉచితము కాదు. మరియొక్క ముఖ్యాంశము మాత్రము తెలియజేసి ఈ ప్రసంగము పూర్తిచేస్తాను.

మన దేశములో సంస్కృత భాషను అనేక నాటకములు రచితములయినా అందులో కొన్ని పెక్కుచోట్ల ప్రదర్శిస్తూ ఉండినా ఆ నాటకముల వంటి నాటకములు తెలుగు భాషలో రచించవలెనన్న కోరిక తెలుగు వారికి నూరు సంవత్సరముల క్రిందట వరకును కలుగనే

లేదు. అంతేకాదు అభిజ్ఞాన శాకుంతలము, ప్రబోధ చందోదయము వంటి నాటకాలు నాటకాల గానాకాశాన్ని వ్యర్థముగా అనువదించుట జరిగినది. తెలుగు వారికి నాటకముల కంటే యక్షగానాలే ఎక్కువగా రుచించినవి. ఆంగ్లేయులకు ఇట్లుగాక గ్రీక్ లాటిన్ భాషలలో రచితములయిన నాటకాలతో పరిచయము కలిగివంటితే ఆ నాటకముల వంటి నాటకములు రచించవలెనన్న కోరిక పుట్టినది.

ఇంగ్లండులో మత సంబంధము గల దేశి నాటకాలు 1800 నుండి 1850 వరకును అనేకముగా ఉండినవి ఆ సమయమున క్రమక్రమముగా తగ్గినవి. నాటిస్తానముందు విదేశి నాటకముల వంటి నాటకములు క్రమక్రమముగా ఎక్కువగుతూ ఉండెను. గ్రీక్ భాషలోని విషాదాంత నాటకాలు ఆంగ్లేయ రచయితలను ఆకర్షించినవి. మార్లో రచించిన తాంబిర్లేన్ నాటకములో గ్రీక్ నాటకము లందలి హేర్క్యులిజ్ తాంబిర్లేన్ గా పునర్జన్మ పొందినాడా అనిపిస్తుంది. సుఖాంత నాటకాలలోకూడా ప్లాటన్ టెరెన్స్ నాటకాల అనుకరణలు గోచరిస్తవి. ఆక్స్ ఫర్డ్ విశ్వవిద్యాలయ నుండి ప్రవీణులని చేరుపొందిన పీల్, గ్రీన్ రచించిన సుఖాంత నాటకాలలోను, మేక్ స్పియరు తొలిసారి రచించిన సుఖాంత నాటకాలలోను మైని చేర్చుకొన్న విదేశనాటకముల ప్రభావము కనబడుతుంది.

ఈ ప్రకరణములో తెలియజేయవలసిన మరియొక ముఖ్య విషయము నాటకశాలల నిర్మాణమునకు సంబంధించినది. బైబిల్ న్యూ టెంప్లెమెంటులోని గాథలకు, మతాంశములకు సంబంధించిన నాటకములు, చర్చి భవనము లందలి ఆవరణలలోనే ప్రదర్శితములవుతూ ఉండెను. తక్కిన నాటకాలు పథికాశ్రమాలకు మదిరాశాలలకు సంబంధించిన ప్రాంగణాలలోను, ప్రభువులకు చెందిన బహుస్థలము లందును తాత్కాలికముగా నిర్మితములయిన రంగస్థలములందు ఆడుతూ ఉండేవారు.

1576 స్పూర్ డిచ్ వద్ద నిర్మితమైన నాటకశాలలో నాటకప్రదర్శనలు జరుగుట ప్రారంభించినది. 1579-1592 లో నాలుగు నాట

కాలు ప్రదర్శితములై నవి ప్రదర్శకులు తండ్రిపతండ్లములుగా ఆ ప్రదర్శనాలు చూచుటకు వచ్చేవారు. ఆ నాటకాలు నాలుగున్ను యువకుడయిన క్రిష్టఫర్ మార్కో (1564-1598) రచించినవి, తాంబర్ లేన్, డాక్టర్ ఫాస్పట్, ధనికుడైన మాల్టా యూదుని వివాదాంత నాటకము, రెండివి ఎడ్వర్డ్ మరణము. ఈ నాటకాలలో మార్కో చూపించిన ప్రతిభ, ఉద్దేశము గల సన్నివేశాలు, సంభాషణలు, పాత్రోచితమయిన భావ, గానము, జనరంజకములయిన పరియాచకములు మొదలయిన లక్షణాలు ప్రేక్షకులను ఆనందింపజేసినవి.

ఈ నాటకశాల ఇంగ్లండు దేశములో వెలసిన నాటకశాలలో మొదటిది. దీనిని నిర్మించుటకు నిర్మాతలు చాల శ్రమ పడవలసి యుండెను. ఎందుచేత ననగా ఈ నిర్మాణమునకు అనుజ్ఞ ఈయవలసిన అధికారులు ఈస్ట్రా భావముతో అనుజ్ఞ ఈయలేదు అందుచేత లండన్ మేయరు, నగర సమితి అధికారమునకు లోబడిన వ్రాంతము వెలుపుల ఇది నిర్మితమయినది.

ఈ నాటకశాల నిర్మింపయిన తర్వాత కర్టెన్, రోజ్, స్వాన్, స్లోబ్ అనే నాచుధేయములతో తక్కిన నాటకశాలలు నిర్మితము లయినవి. ఒకటి చొకులగాను, ఒకటి అష్టకోణములు గలవిగాను, మరియొకటి వలయాకారమునను నిర్మితములు. నటులకు ఎత్తైన రంగ స్థలము వెనుక భాగము స్తంభాలమీద విలబడిన చాందినీ మంటప నిర్మాణముగలది. ముందు భాగము ఆరుబయటకు సాగినదిగానువుండెను. చుట్టును ప్రేక్షకుల కోసము కట్టిన గోలీలు ఉండేవి. ఈ రంగభూమికి వెనుకను నటుల గ్రీన్ రూమ్ గ్రీన్ - అనగా ఆహార్యధారణ గృహము యుండేవి. రంగస్థలమున బొల్కనీ కట్టడము కూడా ఉండేది. ఆధునిక దృష్టితో చూస్తే మనకు ఈ నాటకశాలలు దరిద్రపు నాటకశాలలుగా కనబడినా ఆ రోజులలో అది గొప్ప శాలలుగానే లండన్ పౌరు లకు కనబడినవి.

మార్కో షేక్స్పియర్లు ఒకే సంవత్సరము 1564 లో జన్మించిన వారయినా మార్కో ప్రతిభయే ముందుగా వికసించినది. పాపము ఆతడు

1594 లో ముప్పది యేండ్లని నిండక మునుపే దుర్మరణము పొందెను. గాని మరికొన్ని సంవత్సరములు 'షేక్స్పియరు' జీవించినన్నాళ్ళు జీవించి యుండెనా 'షేక్స్పియరు' పొందిన ఘనత కంటే ఎక్కువ ఘనత పొంది యుండునేమో అనిపిస్తుంది. ఈ అభిప్రాయము 1964లో అమెరికా 'షేక్స్పియరు' చతుర్థశతవార్షిక జయంత్యుత్సవములు జరిగినప్పుడు ఇర్వింగ్, రిబ్బెర్ అనే విద్యాధికులు మార్లో- 'షేక్స్పియరు' అనే వ్యాసంలో వ్యక్త పరచినారు. ఈ ఉత్సవములు మార్లో కీర్తికి సూచకములుగా కూడా జరుపవలెనన్న ఆశయుము తెలియ జేసినారు.

'షేక్స్పియరు' ప్రతిభ వికసించడానికి అప్పటి కాలమానము ఎట్లు అనుకూలముగా యుండెనో స్థూలముగా తెలియజేసి ఈ ప్రకరణము పూర్తిజేస్తాను. 1558 లో ఎలిజబెత్ రాణి అయినప్పటి నుండిన్ని ఇంగ్లండు దేశమందలి అంతఃకలహముల భయము అంతరించినది. ప్రజలమయిన ప్రభుత్వము నెలకొన్నది. స్కాట్లండ్ వారి వలన ఆంగ్ల ప్రభుత్వమునకు కలుగవచ్చునేమో అనే భయము 1587 లో స్కాట్స్ రాణి మేరీ మరణ దండనకు పాల్పడ చేయుటవలన అంతరించినది. ప్రభుత్వము వారి క్రోధోత్పన్నము లయిన బెదరింపు-ఇప్పుడు మన దేశము వారికి కలత కలిగించు చున్న పాకిస్తాన్ వారి బెదరింపు వలెనుండినది. 1588 లో ఆర్మేడా అనే పేరుగల నౌకల బారు నశించుటవలన అంతరించినది ఆ సంవత్సరమే 'షేక్స్పియరు' నాటక రచన ఆరవహెన్రీ అనే నాటకరచన మొదలుపెట్టినది. నాటక రచనలోను నాటకములలో నడుగుగా అభినయించుటలోను, సూత్రధారిగా నాటకము లాడించుటలోను సహజమయిన అతని ప్రతిభ ప్రదర్శించుటకు లండన్ నగరమందు అతనికి అవకాశము చిక్కినది. ఆక్స్ఫర్డ్ విశ్వవిద్యాలయ మందలి విద్యద్యరేణులని పేరు పొందిన గ్రీన్ మొదలయిన వారు రచించిన నాటకముల కంటే 'షేక్స్పియరు' రచించిగాని ఇతరుల రచనలు సంప్రతించిగాని ప్రదర్శించిన నాటకములు ఎక్కువ జనరంజకములుగా నుండెను. అందుకు ఆ విద్వాంసులు 'షేక్స్పియరు' మొదల ఆసూయ గలవారై ఉండేవారు. వారు చనిపోయిన తర్వాత

షేక్స్పియరు మొదల అందరును ప్రపత్తి గలవారుగానే ఉండేవారు. ధనికులు ప్రభువులు రాణి అందరును షేక్స్పియరును మెచ్చుకొని ఆదరించేవారు.

షేక్స్పియర్ రచనలు

షేక్స్పియరు రచనలు - పద్య కావ్యములు - నాటకములు. ఈ గ్రంథము నాటకములను గూర్చి వ్రాసినది. నాటకములు మూడువర్గము లకు చెందినవిగా విభజించవచ్చును. (1) కామెడీలు (2) ట్రాజెడీలు (3) చారిత్రకములు.

కామెడీలు అనగా స్థూలముగా సుఖాంత నాటకములనిన్ని ట్రాజెడీలు అనగా విషాదాంత నాటకములు అనిన్ని అంటున్నాము. కాని కామెడీలలో అనేక రీతుల నాటకములు కలవు. కొన్ని హాస్యరస ప్రధానమయినవి కొన్ని శృంగార రస ప్రధానమైనవి. కొన్ని ప్రహసనముల వంటివి. కొన్ని ప్రశాంతముగాను, గంభీరముగాను విషాదములతో కలిసిన్ని నడిచి సుఖాంతములయినవి. ప్రారంభదశలో రచితములయిన నాటకములలో కవితా శిల్పము నాటక రచన, సంభాషణలు, భావ అంత ప్రౌఢముగా ఉండదు.

ఆయా నాటకముల విమర్శలలో ఈ విషయము విశదీకరించి నాను. ముందుగా కామెడీల విషయము ఎత్తుకొంటున్నాను.

(పొరపాట్ల కామెడీ)

ఇది షేక్స్పియర్ గదించిన కామెడీలలో మొదటిది.
1592 లో రచితమయినది.

కథా సంగ్రహము :-

పైరా క్యూజ్ నగర ప్రభువుకున్న ఎఫినస్ నగర ప్రభువు కున్న ప్రబలమైన విరోధము కలిగినది. ఒక నగరమునకు చెందిన వర్తకులు రెండవ నగరమునకు వెళితే ఆ వర్తకులను ఆ నగర ప్రభువు ఛేర పట్టి వారి వద్దనుండి వేయి హకల ధనము దండుగగా వుచ్చుకొని వారిని నగరమునుండి వెడలగొట్టుట ఆచారమయినది. చెల్లించుటకు వారివద్ద ధనములేని యెడల వారికి మరణ దండనము విధించుట కూడ ధర్మబద్ధమైనది. ఒకసారి పైరా క్యూజ్ నగర వర్తకుడైన ఈజయస్ ఎఫినస్ నగరములో కనబడినాడు. అతనిని ఆ నగరభటులు పట్టుకొని ఆ నగరమునకు ప్రభువైన సోలినస్ వద్దకు తోడ్కొని వెళ్ళినారు. అక్కడ వారి అభియోగ విచారణ జరుగుతూ ఉండగా ఆ వర్తకుడు “ప్రభువా ! మీరు విధించిన దండుగ చెల్లించుటకు నావద్ద చిల్లిగవ్వయైనారేదు. కనుక మీరు మరణదండన విధించి నన్ను పధింపుడు నా దుఃఖము నేటితో అంతమొందగలడు” అని మొఱపెట్టుకొన్నాడు. అతని బాధ దుర్భరమైనదిగా కనబడుట వలన సోలినస్ జాలి కలిగి అతని కథ తెలిసికో గోరినాడు.

అయ్యా ! నాకిద్దరు కొడుకులు. వారు కవల బిడ్డలు. ఒకే సోలికగలవారు కనుక ఇద్దరికీ అంటిఫౌలస్ అనే పేరే పెట్టినాను. వారిలో పెద్దవానిని పెద్ద అంటిఫౌలస్ గాను, చిన్నవాని చిన్ని అంటి

ఫౌలస్ గాను పిలుస్తూ గుర్తించేవారము. వారు పెద్దవారయి ఒక వర్తకము చేస్తూ ఉండేవారు. వారివలెనే కవలలుగా పుట్టి ఒకే పోలికలో ఉన్న డ్రోమియో సోదరులు వారికి సేవకులై నారు. పెద్ద ఆంటిఫౌలస్ వద్ద పెద్ద డ్రోమియో, చిన్న ఆంటిఫౌలస్ వద్ద చిన్న డ్రోమియో చేస్తూ ఉండేవారు.

మే మందరమూ ఒకసారి సముద్రయానముచేస్తూ ఉండగా పెద్ద తుపాను వచ్చినది. మేమున్న పెద్ద ఓడ బీటలు పడి మునిగి పోతూ ఉండగా ఓడ నడిపేవారు ఆ పెద్ద ఓడకు కట్టి ఉంచిన చిన్న చిన్న దోనెలు ఎక్కి తమ ప్రాణములు తాము దక్కించుకొని పోయినారు. అట్టి సదుపాయము మాకు లేకపోయినది. కాని ఓడలో రెండు పొడవయిన కొయ్యలు కనబడినవి. అందొకటి నేను తీసికొని ఒక కొనకు నా చిన్న ఆంటిఫౌలస్ ను రెండవ కొనకు అతని సేవకుడైన చిన్న డ్రోమియోను కట్టి నట్టనడుమను నేను ఆ కొయ్యకు కట్టుకొని ఈదుకొని ప్రాణములు దక్కించుకొనుటకు సిద్ధపడినాను. నాసలహా ననుసరించి నా భార్య ఇమిలియా కూడా నేను చేసినట్లే మా పెద్ద ఆంటిఫౌలస్ ను ఒక కొనకు అతని సేవకుడైన పెద్ద డ్రోమియోను రెండవ కొనకు కట్టి, నట్టనడుమ తాను కట్టుకొని ఈదుకొని పోవుటకు సిద్ధమయినది. అందరమును ఒకే దారిని ఈదుకొంటూ పోయినా కొంత సేపటికి మా దారులు భిన్నములయినవి. వారెక్కడికి పోయినారో ఏమయినారో నాకు తెలియదు. మేము ముగ్గురమూ మాత్రమూ పైరా క్యూబ్ నగరమును చేరుకొని పోయినది పోగా ఉన్నదానితో తృప్తిచెంది మరల మా వాణిజ్య వ్యాపారము సాగించుకొలటూ ఉంటిమి. నా చిన్న ఆంటిఫౌలస్ మాత్రము తల్లి, అన్నా ఏమయినారో తెలియక బాధపడుతూ వారి కోసము వెతకడానికి తన సేవకునితో వెళ్ళవలెనని తలచి నా యనుజ్ఞ వేడినాడు. వద్దని నేనెంత చెప్పినా అతడు ఊరట చెందలేదు. సరేనని నేను సమ్మతించినాను. తన సేవకునితో అతడు వెళ్ళినాడు. పది పండ్లెండేళ్ళు గడచినవి. కాని వాని సంగతేమయినదీ తెలియదు. ఒంటరి జీవనము చేయుట నాకు

దుర్భరమయినది. వారిని వెదకుటకై నేను బయలుదేరి సకల జేశములు తిరిగి వారి జాడ జెలియక బాధపడుతూ చివరికి నగరమానకు వచ్చి నాను. సైరా క్యూజ్ ఎఫిసన్ ప్రభుత్వములకు విరోధము నాకు తెలియును. చేసికొన్న నిబంధనలు కూడా ఎరుగుదును. అయినా దుఃఖము దుర్భరమైన వెంటనే ప్రాణములమీద ఆశ విడచి మీ నగరము ప్రవేశించినాను. ఇక్కడనైనా వారి జాడ జెలియలేదు. ఇక నేను జీవించి ఎవరి నుద్ధరింపగలను! ఎట్లు సుఖపడగలను. కనుక మీ నిబంధనల ననుసరించి నన్ను వధింపుడు" అని తన కథ పూసగ్రుచ్చినట్లు నివేదించుకొన్నాడు.

అందుకు మరింత ఎక్కువగా జాలి పడిన సోలినన్ ప్రభువు "వర్తకుడా! మా నిబంధనల ప్రకారము నిన్ను ఇప్పుడే వధించవలసియున్నా నీ కథ వినుటకే దుర్భరముగా ఉన్నందున జాలిపుట్టి నేటి సాయంకాలము వరకును నీకు విధించవలసిన మరణానందనము ఆపుచేసినాను. ఈలోగా నీవీ పురమునందు ఎవరినైన బుణముగాని ధనముగాగాని మాకు చెల్లించవలసిన దండుగ వేయి వరహాలున్ను, సంపాదించి మాకు చెల్లింపుము నిన్ను విడిచి పెట్టెనను. నీవట్లు చేయలేకపోయిన యెడల నిన్ను నేటి సాయంకాలము వధింపజేయక తప్పదు. సాయంకాలము వరకును స్వేచ్ఛగా తిరిగి ధనము సంపాదించుటకు యత్నింపుము నీ వెంట తిరిగి నీకు ణోడ్పడుటకు ఒక బంటును నియోగింతును" అని పలికెను. ఈ నగరములో నాకు తెలిసిన వారొకరును లేరుగదా! ఎక్కడి వేయివరహాలు తేగలుగుదును! ఏమి చేయుదును. అంతవరకును జీవించి దుర్భరమైన బాధపడుటకంటే వెంటనే మరణించుట మేలుగదా!" అని తలచినాడా వర్తకుడు.

ఆ దినముననే చిన్న ఆంటిఫాలన్, అతని సేవకుడైన డ్రోమియో (చిన్న) ఆ ఎఫిసన్ నగరము ప్రవేశించి ఒక సత్రములో బస చేసియుండిరి. ఆ చిన్న ఆంటిఫాలన్కు ఆ నగరముతో పరిచయములేదు. అక్కడి నిబంధము లెరుగడు. అతనికి అక్కడి వర్తకుడొకడు పరిచయమైనాడు. అతడు అక్కడి నిబంధనలు తెలియజేసి మీ సైరాక్యూజ్

వర్తకుని ఒకరిని పట్టుకొని వధిపనున్నారని తెలియజేసి 'పు సైరా క్యూజ్' వర్తకుడనని చెప్పుకోక మరెయ్యక నగరవాసినని చెప్పుకొనుము. అని సలహా ఇచ్చి వెడలిపోయినాడు. సరేనని ఆ చిన్న ఆంటిఫౌలన్ నగరమును చూడవలెనన్న కోరికతో తనవద్దనున్న ధనము తన సేవకు డైన చిన్న డ్రోమియో కిచ్చి నేను మరల వచ్చువరకును నీవీ ధనము భద్రముగా పట్టుకొని ఇక్కడనే ఉండవలెనని చెప్పి నగరమును చూడ బోయెను.

అంతకు పూర్వము కొన్ని సంవత్సరముల క్రిందటనే పెద్ద ఆంటి ఫౌలన్ ను అతని సేవకుడైన పెద్ద డ్రోమియోను ఆ ఎఫిసస్ నగరము ప్రవేశించి అక్కడి వర్తకులయినట్లే నటిస్తూ నివాస మేర్పరచుకొని యుండిరి. అంతేకాదు. ఆ పెద్ద ఆంటి ఫౌలన్ ఆడియానా అనునొక పనితను పెండ్లియాడెను. ఆ ఉభయములున్న అవివాహితయైన ఆడి యానా చెల్లెలు లూసియానా యున్న కలిసి ఒక గృహమందు కాపు రము చేస్తూ ఉండిరి. ఆహాడే పెద్ద ఆంటిఫౌలన్ ఏదో పని ఉండి ఇల్లు విడచి నగరములో తిరుగుతూ భోజనమువేళ అతిక్రమించినా ఇంటికి గాలేదు. అప్పుడతని భార్య ఆడియానా అతనిని భోజనమునకు తీసు కొని రమ్మని పెద్ద డ్రోమియోను పంపినది.

చిన్న ఆంటి ఫౌలన్ నగరములో సంచరిస్తూ ఒకచోటనుండగా పెద్ద డ్రోమియో అతనిని కలిసికొనుట సంభవించినది. ఆ పెద్ద డ్రోమియో ఆ చిన్న ఆంటిఫౌలన్ ను చూచి తన యజమానుడే అనుకొనెను. ఆ చిన్న ఆంటి ఫౌలన్ ఆ పెద్ద డ్రోమియోను చూచి తన సేవకుడే అనుకొనెను. సోదర ద్వయమందును పోలికలు ఒక్కలాగునే ఉండుట వలన ఈ పొరపాటు కలిగినది. చిన్న ఆంటి ఫౌలన్ ఆ పెద్ద డ్రోమి యోను చూచి "ఏమిరా సేవకా నేను నీవద్ద నుంచిన ధనము ఏమిచేసి నావు?" అని అడిగినాడు. "నీవు నా చేతికిచ్చిన ధనమా! ఆ నాలుగు డబ్బులు నీవు చెప్పిన కూలివానికి అప్పుడే ఇచ్చివేసినాను. దాని కేమిగాని భోజనమువేళ అతిక్రమించినది. ఆకలిబాధతోవున్న పెద్దమ్మ గారు నిన్ను వెంటనే తీసికొని రమ్మని నన్ను పంపినారు. పద ఇంటికి పోదాము." అన్నాడు డ్రోమియోను.

“అమ్మగారా? ఎవరా పెద్దమ్మగారు? దానికేమి నా ధనము ఏమి చేసితివో ముందుగా చెప్పి యేడు” అన్నాడు. పెద్దమ్మగారు మీ భార్య చిన్నమ్మగారు మీ మరదలు రావయ్యా ఆకలితో చస్తున్నాము” అన్నాడు ఆ సేవకుడు. అతడు తనలో పరియాచకము లాడుతున్నాడన్న కోపముతో ఆ చిన్న ఆంటి ఫౌలన్ సేవకుని నెత్తిమీద మొత్తగా ఆ పెద్ద డ్రోమియో పరుగెత్తి పోయినాడు. ఇల్లు చేరుకుని “అమ్మగారూ! నీ మగనికి పిచ్చి ఎక్కినది. డబ్బు పిచ్చి పట్టుకొంది. భోజనానికి రండి, అమ్మగారు మీకోసం కనిపెట్టుకున్నారంటే, ఎవరా పెద్దమ్మగారు? నీచేతికిచ్చిన ధనమేమి చేసినా వంటాడు.” అనితనమీద మోదినాడని మొఱపెట్టుకొన్నాడు. ఆడియా నాకు మతిపోయినట్లయినది. అతని నేలూగ నా బలవంతపెట్టి ఇంటికి తీసికొని రావలెనని గట్టిగా చెప్పి పెద్ద డ్రోమియోను మరల పంపినది. అతడు ఏడుస్తూ వెళ్ళినాడు తన మగని సంగతి బోధపడక ఆడియానా దుఃఖించినది. మరియుక స్త్రీ ఎవరెయైన తన మగని చేపట్టి భోజనానికి తీసికొని పోయినదేమో! నాకోసం చేయిస్తున్నానన్న చంద్రహారాలు కంసాలి వద్దనుండి తీసికొనిగాని ఇంటికి రానన్నారు. అది సమకూడక పోవుట వలన వట్టిచేతులతో ఇంటికి రావడానికి లజ్జిస్తున్నారేమో? అని పలు విధముల ఆలోచనలలో పడి ఏడ్చినది. చల్లెలెంత ఓదార్చినా ఊరట చెందలేదు. తుదకు యిద్దరూ యిల్లు విడిచి అతనిని కలుసుకొనుటకు వెడలినారు.

ఇంక అక్కడ చిన్న ఆంటి ఫౌలన్ తన ధనము పోయినదేమో అన్న భయముతో సత్రము చేరుకొన్నాడు. తానిచ్చిన ధనము సత్రమందలి అధికారివద్ద భద్రముగాదాచి తనసేవకుడు తనకోసమేకాబోలు సగరములోనికి వెళ్ళినట్లు తెలుసుకొని నెమ్మదిగ సమకూర్చుకొన్నాడు. అంతలో ఆ చిన్న డ్రోమియో సత్రమునకు తిరిగి వచ్చెను. అతనిని చూచి “ఏమిరా! ఇందాక నాతో అంత తెలివితక్కువతనముగా పరియాచకమాడినావు నీకేమి పిచ్చెత్తినదా?” అని అడిగినాడు. అతని మాటలా సేవకునికి బోధపడలేదు.

అప్పుడు ఆడియానా తన చెల్లెలయిన లూసియానాను వెంట బెట్టుకొని తన భర్తయైన పెద్ద ఆంటిఫౌలస్ కోసము వెదుకుకొంటూ ఆ సత్రము చేరుకొన్నది అక్కడ చిన్న ఆంటిఫౌలసున్ను. చిన్న డ్రోమియోను కనబడినారు. వారిద్దరును చిన్న ఆంటిఫౌలస్ తన భర్త అయిన పెద్ద ఆంటిఫౌలసుగాను, చిన్న డ్రోమియో తను సేవకుడైన పెద్ద డ్రోమియోగాను భావించి ప్రసంగించుట జరిగినది. ఆ ప్రసంగ మంతా పోలికలవల్ల కలిగిన పొరపాట్లతో అసంగతంగానూ, అసందర్భంగానూ విన్నవారికి హాస్యస్పదంగాను సాగినది. మూలములో ఉన్నది. చదివినవారికే కాని సంగ్రహంగా ఉన్నది. చదివినవారికి అదిబోధపడదు. ఆడియానా పెట్టిన మొట్ట, లూసియానా పలికిన ఎత్తిపొడుపు మాటలు చిన్న ఆంటిఫౌలసుకు మతిభ్రమ కలిగించినది. పెద్ద డ్రోమియో అతనిని అమ్మగారు భోజనానికి రమ్మంటున్నారన్న మాటలు తన సేవకుడైన చిన్న డ్రోమియోయే అన్నాడన్న భ్రమ కలుగుటవల్లను ఆ మాటల కనుగుణములయిన మాటలే యిప్పుడీ ఆడియానా, లూసియానా అడుటచేతను, తన సేవకుని పరిచితుడైనవానిని పలుకరించుటచే తను చిన్న ఆంటిఫౌలసు ముంత వింతపడి తన సేవకుని ద్రోహిగా తలచుట కూడా జరిగినది. ఇదంతా పృష్టమో లేక నలుగురూ చెప్పుకొన్నట్లు ఈ ఎఫిసస్ నగరములో ఉండే భూతములో కామినులో గంధర్వులో ఇట్టి భ్రమ కలిగించు చున్నారనుకొని ఆడియానా లూసియానాలకు లోబడి తన సేవకునితో కలిసి వారింటికి భోజనము చేయడానికి వెళ్ళినాడు.

భోజనానికి చిన్న ఆంటిఫౌలస్ను భోజనాల గదిలో కూర్చుండ బెట్టి చిన్న డ్రోమియోను వీధి గదిలో తలుపు ప్రక్కకు కూర్చుండ బెట్టి తలుపు గడియవేసి “సేవకా ! మా భోజనాలయివంత పరకును నీ విక్కడనే ఉండు. వెలుపల నుండి ఎవరువచ్చి తలుపుతట్టినా తలుపు తెరవకూడదు. భోజనాలు అవుతున్నవి, తలుపు తెరవవద్దని అమ్మగారు ఆజ్ఞాపించినారు విడలిపొండి. పని ఉంటే మరికొంత సేవయిన

తరువాత రండి అని లోపలినుండే బదులు చెప్పము అని ఆడియానా కట్టడి చేసినది.

లోపల భోజనాలు జరుగుతూ ఉండగా పెద్ద ఆంటిఫౌలన్, పెద్ద డ్రోమియో, చంద్రహారాలు చేసిన కంసాలి ఇల్లు చేరుకొన్నాడు. నేనాలస్యంగా ఇల్లు చేరుకొన్నందుకు నా భార్య నామీద కోపంతో మండిపడుతుంది. ఆ ఆభరణము పట్టుకొని కాని ఇంటికి రానని చెప్పి యుంటిని నా మాట నిలుపుకోడానికి ఈ ఆభరణానికి మెరుగుపెడుతూ ఉన్నంతసేపూ నేను నీవద్దనే కూర్చుండియుంటినిని నీవున్ను అనవలెను. ఇంటికి రావడానికి ఆలస్యమయినందుకు ఇది కారణముగా గ్రహించి ఆమె మరి కోపించదు. అని కంసాలితో చెప్పి “తలుపు! తలుపు! తలుపు తెరవండ”ని తలుపు తట్టి ఆరచినాడు. కాని ఆడియానా కట్టడికి లోబడిన ఆ చిన్న డ్రోమియో తలుపు తెరవలేదు. తానెవ్వరయినదీ చెప్పలేదు. తన యింటికి తాను వచ్చినప్పుడు తనను లోపలికిరానీయక తలుపుగడియపెట్టి తలుపు తెరవక లోపలినుండి ఢిక్కరించి పలుకుతున్న వారెవరో తెలియక ఆ పెద్ద ఆంటిఫౌలన్ వింతగా నిశ్చేష్టుడై మతి చెడ గొట్టుకొని తలుపు బద్దలు కొట్టుటకు సిద్ధమయినాడు అప్పుడు తనతో వచ్చియుండిన అతని మిత్రుడు అతడు తలపెట్టిన పని మంచిదికాదనిన్ని అది జరిగిన యెడల అతని భార్యలేనిపోని అపవాదులకు గురికాగల దనిన్ని వచ్చజెప్పి మరి యొక యింట భోజనము చేయుటకు అతనిని తోడ్కొని పోయినాడు. భోజనాలయిన తర్వాత ఆడియానా కోపంతో తన గదిలో పడుకొన్నది. లూసియానా తన బావగారే అన్న భ్రమతో మరి యొక గదిలో కూర్చుండిన చిన్న ఆంటిఫౌలన్ వద్దకు వచ్చి తన యక్కకు దుఃఖము కోపము వచ్చినట్లు చెప్పి “బానా! నా యక్కపై మక్కువ తక్కువగుట వల్లను మరి యొక వనితపై నీ కన్ను పడినా పైకైనా నా యక్కను ప్రేమిస్తూ ఉన్నట్లు కనబడుము. లేకున్న నా యక్క దుఃఖముతో కృశించు నేమోయని భయపడుతున్నావన్నది” ఇట్లు సటించమని హితో ప్రదేశము చేయుట నీకు తగదు నేనిది వరకు ఆమెను గాని, నిన్నుగాని ఎరుగని “నేను అవి

వాహితడను, నీవును అవివాహితవు నీవు నాకు వచ్చినావు. కనుక నీ కిష్టమైన యెడల నన్ను వివాహమాడుదును” అన్నాడు చిన్న అంటిఫాలన్. “ఇదేమి? కథ అడ్డముగా తిరుగుచున్నది! నా యక్కకు నేను ద్రోహము చేయవలెనని కోరుతున్నాడు!” అని వింతగా చూచి “నా యక్కను నీ వద్దకు పంపుతాను” అని అక్క గదిలోనికి వెళ్ళి నది. ఆ వెంటనే అతడు తన సేవకుడైన చిన్న డోమియోతో కలిసి ఆ యిల్లు విడిచి వెడలిపోయెను.

ఇద్దరును కొంతదూరము నడచిన తర్వాత చిన్న డోమియో తా ననుభవించిన ఒక వింత సంఘటన తెలియజేసినాడు. “ఒక పెద్ద పెనుభూతమువంటి స్త్రీ తన పేరు గొగియరి చెప్పకొంటూ నన్ను మగడా అని పిలుస్తూ నన్ను కాగలించుకొనుటకు నామీద వడినది. నేను భయపడి దానిని ఎట్లో తప్పించుకొని నీ వద్దకు రాగలిగినాను” అని చెప్పినాడు.

ఈ సంఘటనవలన అదియొక మాయాలోకపు నగరముగా తలచి ఆ నగరమున ఆ రాత్రి గడుపుటకు భయపడి ఆ నగరమును విడిచిపెట్టుటకు నిశ్చయించుకొన్నారు. “నే నిక్కడనే ఉంటాను. నీవు నావికా కార్యాలయమునకు పోయి వడప కుదుర్చుకొని పస్తే మన సామాను ఓడ కెక్కించి పోదాము” అని చెప్పినాడు చిన్న అంటిఫాలన్. చిన్న డోమియో మంచిదని వెళ్ళినాడు.

ఆ వెంటనే కంసాలి చిన్న అంటిఫాలన్ ను కలుసుకొని తమరు ఇక్కడనే కనబడ్డారు మంచిదే అని తానుచేసిన చంద్రహారము అందిచ్చి ఇది మీ భార్యకు నచ్చుతుందనుకొంటాను అని చెప్తూ వెడలిపోదలచెను. “ఇదేమి? నే నెప్పుడు కోరలేదే దీని వెల ఎంత? నీవు దీని ఖరీదైనా వుచ్చుకొనక వెడలిపోతున్నావు?” అని అతడు కంసాలికి ధనమీయబోయెను. “ధనమున కేమి? సాయంకాలము ఇంటికి వచ్చి వుచ్చుకొంటాను.” అని చెప్పి ఆ కంసాలి వెడలిపోయినాడు.

ఇది మరియొక ఎక్కువ వింతగా కనబడినది. “ఈ నగరమందు ఇల్లు విపరీతముగా నగలుకూడా దొరుకుతున్నవి!” అని ఆశ్చర్యపోయి నాడా చిన్న ఆంటిఫాలన్.

ఆ తర్వాత ఆ నగర రాజవీధిలో కంసాలి నడుస్తూ ఉండగా ఒక వర్తకుడు ఒక రాజభటుని వెంటబెట్టుకొని వచ్చి “అయ్యా! విశ్వకర్మా! నేనిప్పుడు పొన్నూరికి వెళ్ళవలసి యున్నది. నీవు నాకీయ వలసిన ఋణ ధనము నాకీయపలెను, లేకున్న నిన్ను ఈ రాజభటుని కప్పగించి న్యాయస్థానమునకు తోడ్కొని పోవలసి వస్తుంది.” అన్నాడు “ఆంటిఫాలన్ నేను చేసియిచ్చిన చంద్రహారమునకు నాకు సామ్మి స్తాడు అది నా చేతి కందగానే నీ అప్పు తీర్చివేస్తాను అన్నాడు. అంత లోనే పెద్ద ఆంటి వచ్చి వారిని కలిసికొనుట జరిగినది. కాని ఏమి ప్రయోజనము. ఆ హారము అతనికి ఇచ్చితినిని కంసాలిన్ని ఈయలేదని ఆంటిఫాలసున్ను తగవు పడినారు. వాస్తవముగా ఆ కంసాలి అతనిని పోలియుండిన చిన్న ఆంటిఫాలన్ కు ఇచ్చినాడు. ఈ పొరపాటు వలన ఆ వర్తకుడు, విశ్వకర్మ, పెద్ద ఆంటిఫాలన్ తగవులాడుటవలన ఆ రాజభటుడు ఆ ముగ్గురిని న్యాయస్థానమునకు తోడ్కొని పోవుటకు సిద్ధపడుతూ ఉండగా చిన్నడోమియో అక్కడికి వచ్చి పెద్ద ఆంటి ఫాలసును చూచి తన ప్రభువే అనుకొని “అయ్యా మన ప్రయాణానికి కావలసిన పని అంతా సిద్ధపరచినాను. ఎపిడామ్నమ్ పడవ బయలుదేరు టకు సిద్ధముగా నున్నది.” అన్నాడు. “ఓరి పిచ్చిగాడిదా! మన ప్రయాణమేమిరా? నేను నిన్ను వేపబెత్తము తెమ్మని పంపులే పడవ ప్రయాణము సంగతి చెప్తావు! సరే ఆ ప్రసక్తి తర్వాత వింటాను.” ఇప్పుడు నిలబడ్డపాటున నా భార్య ఆడియానావద్దకుపోయి ఈ బీగము ఆమెకిచ్చి నగలపెట్టి తెరచి అందులోనే మూటగట్టిన రూపాయలు నిలబడ్డపాటున తీసికొనిరా. ఈ ధనము ఇప్పుడి విశ్వకర్మ కీయనియెడల నన్ను రాజభటుడు న్యాయస్థానమునకు తీసుకొనిపోవుటకు సిద్ధముగా ఉన్నాడు” అని తన యింటికి చిన్న డోమియాను పంపినాడు.

భోజనాంతరం చిన్న ఆంటిఫౌలన్ ప్రకర్షించిన ప్రకర్తన అంతా పెద్ద ఆంటిఫౌలన్ ప్రవర్తనగానే అర్థము చేసికొని విలపిస్తూ ఉన్న సమయంలో చిన్న డ్రోమియో తెలియజేసిన వార్త వల్ల మరింత ఎక్కువగా విలపించినారు అయినా అతడు కోరిన వరహాలమూట ఆ చిన్న డ్రోమియో కిచ్చి పంపినారు. బ్రదుకు నీవుడా అని ఆ మూట పట్టుకొని ఆ రాజు భటుడున్న, తన యజమానుడే అగు ఉండునను కొన్న ఆ పెద్ద ఆంటిఫౌలసున్న నిలచిన చోటకే దారి తీసినాడు. కాని అక్కడ తనకు కనబడినవాడు తన యజమానుడు చిన్న ఆంటిఫౌలసు; తన చేతికి బీగమిచ్చి ధనము తెమ్మన్న పెద్ద ఆంటిఫౌలసుకాడు. అయినా అతడే అనుకొని ఆ ధనము ఇయ్యబోయినాడు, “మన ప్రయాణం మాట ఏమి చేసికొని వచ్చావు?” అన్నాడు ఆ చిన్న ఆంటిఫౌలసు, చెప్పినాను గదండీ అంతా సిద్ధము చేసికొని వచ్చానని ఆ మాట తిన్నగా వినిపించుకోక నా చేతికి బీగ మిచ్చి మనం భోజనము చేసిన ఇంటికి పోయి ధనం పట్టుకొని రమ్మని నన్ను పంపినారు గదా! పట్టుకొని వచ్చాను” అన్నాడు. ఇదంతా చిత్రవిచిత్రంగా కనబడి ఆ చిన్న ఆంటిఫౌలసు మతిపోయిన వాడివలె చూస్తూ ఉండగా

మధ్యాహ్నం భోజనసమయంలో ఇంటి తలుపు తెరవక పోవడం వల్ల పెద్ద ఆంటిఫౌలసు ఎక్కడ భోజనము చేయవలసి వచ్చినదో ఆ యింటి యజమానురాలు ఒక వేళ్య, ఆమె ఈ చిన్న ఆంటిఫౌలసును చూచి పెద్ద ఆంటిఫౌలసుగానే భావించి “ఏమండీ విశ్వకర్మ చంద్రహారం ఇచ్చాడు గదండీ! నా వజ్రపు పొడి ఉంగరం మీరు తీసికొన్నారు గదండీ. దానికి మారుగా చంద్రహారం ఇస్తామన్నారు గదండీ” అంటూ తన వద్దకు వచ్చింది. “ఇదేమి! ఇదొక భూతమా! విద్యాధరస్త్రియా!” అని భయపడి, తమకేమీ ఆమె మాటలు బోధపడలేదని అంటూ ఆ యిద్దరూ అక్కడి నుండి పారిపోయినారు.

డబ్బు పట్టుకొని రావలసిన డ్రోమియో ఎప్పటికీ రాకపోవడం వల్ల పెద్ద ఆంటిఫౌలసు సేవకుని మాటలు నమ్మలేదు కాబోలు నా భార్య ఆమెకు నామీద కోపం వచ్చింది. పరుషంగా వ్యవహరించింది.

భోజనానికి ఇంటికి వస్తే తలుపులు బిరించి తెగవలేదు. సేవకులు బెత్తెలు వేల్చి యిస్తే ఆమెను కొట్టవలెను; అనుకొని రాజభటునితో మంచి మాటలాడి తన ఇంటికి వస్తే విశ్వకర్మ కీడు వలన నూరు వరహాలూ ఇస్తానని చెప్పి అతనిని పోషించి వచ్చాడు. దారిలో తన సేవకుడైన డ్రోమియోను కనబడినాడు. కొనితెచ్చుకొని బెత్తె తెచ్చియిచ్చాడు. డబ్బుమాట అడిగితే నాకేమీ తెలియదన్నాడు. ఇల్లు చేరక మునుపే ఆ బెత్తెతో పెద్ద ఆంటిఫౌలసువాణ్ణి కొట్టినాడు. రాజభటుడు అడ్డుపడబట్టి ఆ డ్రోమియోకు చావు దెబ్బలు తప్పినవి. ఇంటికి రాగానే అదికి భూతమో పితృదేవతమో పట్టుకొన్నదని అందరూ అనుకొన్నారు. డ్రోమియో, ఆడియానా లూసియానాలు ఆ నూరు వరహాల గురించి తగవులాడు కొన్నారు. యజమానికి పట్టుకొన్న భూతము సేవకునికి కూడా పట్టుకొన్నదనుకొన్నారు. భూతవైద్యుణ్ణి పిలిపించి ఆ భూతాన్ని వగలకొట్టమన్నారు. అదంతా ఒక పెద్ద చిత్ర కథలా పరిణమించింది.

చిన్న ఆంటిఫౌలసు, చిన్న డ్రోమియో ప్రయాణమునకు సిద్ధమైన నగరములో నడుస్తూ వుండగా విశ్వకర్మ అతనికి ఋణమిచ్చిన వర్తకులు కనబడ్డారు. ఆ ఆంటిఫౌలసు మెడలో ఆ చంద్రహారం కనబడినది. అప్పుడు “ఏమయ్యా! ఈ నగ బహిరంగంగా మెడలో వేసికొని తిరుగుతూ, ఈ నగను గురించి నాకేమీ తెలియదని అబద్ధమాడినావు!” అన్నాడు విశ్వకర్మ. నే నెప్పుడూ అలాగనలేదన్నాడు ఆ చిన్న ఆంటి ఫౌలసు. అన్నావన్నాడు అక్కడి వర్తకుడు. వారిరువురోను చిన్న ఆంటిఫౌలసుకు కలహము సంభవించినది. నలుగురు పోయినారు. అందుకు భయపడి చిన్న డ్రోమియో చేసిన సలహాను అనుసరించి చిన్న ఆంటిఫౌలసు తన సేవకుని పెంటబెట్టుకొని పరుగెత్తి తన చేరువగా నున్న ఒక మఠమాను చేరుకొన్నాడు. అంతలో ఆడియానా లూసియానాలు అక్కడికి వచ్చి వారిని అల్లరిమూక కొట్టబోతున్నదని తెలిచి “అతడు నాధర్త ఏదో పిచ్చి ఎత్తినది. అతనివల్ల మిక్కేమియు బాధలేకుండా నేను మాడగలను” అని మొఱపెట్టినది. ఆ సమయమందే ఆ మఠమందున్న యోగిని బయటకు వచ్చి భయపెడుతూ

వచ్చిన ఆ చిన్న ఆంటిఫాలసును చిన్న డ్రోమియోను మతములోనికి తోడుకొనిపోయా తక్కిన వారిని రానీకుండా చేసి వారిద్దరినీ రక్షించి నది అడ్రియానా వెళ్ళి తనకథ చెప్పుకొన్న ఆమెవారిద్దరినీ ఆమెవెంట పంపుటకు సమ్మతించలేదు

ఆమె ఏనుస్తా వీధిలోనికి రాగానే రాజభటుడు ఆమెనుచూచి “అమ్మా! నీవు పోయి ఎఫెసస్ నగర ప్రభువయిన సోలినసుసో వారి కాళ్ళమీద నీకు కలిగిన కష్టములు విన్నవించుకో అయిదు గంటలవేళ అయినది. వేగంగా వెళ్ళు అన్నాడు. ఆ ప్రభువే తన సిబ్బందితో వస్తున్నాడని అడిగితే సైరాక్యూజ్ నుండి వచ్చిన ఒక వృద్ధ వర్తకుడు పట్టుబడినాడు. అతడు నిబంధనల ప్రకారము దండుగ చెల్లింప లేకపోయినాడు. కనుక అతనిని బహిరంగ స్థలమున వధించవలసి యున్నది. అందుచేత ఆ వర్తకుని తోడ్కొని రాజభటులతో ఆ ప్రభువే వస్తున్నాడన్నాడు. ఆ ప్రభువు సమీపించగానే అడ్రియానా అతని కాళ్ళమీదపడి మొర పెట్టుకొన్నది. అంతలో పెద్ద ఆంటిఫాలసును పెద్ద డ్రోమియోను అక్కడికి వచ్చినారు. మతంలోనికి పోయిన వారు ఎట్లు వచ్చినారా! అని వింతగా చూచినారు. అడ్రియానా, లూసియానా ఇంకా తక్కినవారు కొందరు ఆ మతము వెలుపల వీధిలోనే ఒకన్యాయస్థానము ఏర్పడినట్లనయిది. ఎవరి మొర్రవారు తెలియ జేసికొన్నారు. వారన్నది, అబద్ధమని వీరు, వీరన్నది అబద్ధమని వారు గద్దిస్తూ పలికినారు. ఇరు పక్షములవారికి అనుకూలముగా సాక్ష్యములు పలికిన వారున్నారు. ప్రభువుకు మతిపోయినట్లయినది. ఈ వాదోపవాదములు జరుగుతున్నంతసేపూ వధకు కొనిపోబడుతున్న, ఆ సైరాక్యూజ్ వర్తకుడు ఈజియస్ ఆ పెద్ద ఆంటిఫాలసును పెద్ద డ్రోమియోను అదే పనిగా చూచి అనుమానించి “ఏమయ్యా! నీ పేరు ఆంటిఫాలసు కాదా?” అని పెద్ద ఆంటిఫాలసును, “మరి నీ పేరు డ్రోమియో కాదా!” అని పెద్ద డ్రోమియోను అడిగినాడు. ఇద్దరును అవునన్నారు. “మరి నన్ను గుర్తించలేదా?” అంటే లేదన్నారు. “మన మెడబడి నాలుగేండ్ల కదా అయినది ఈ నాలుగేండ్లలోను నా రూపు మీరు పోల్చుకోలేనంతగా మారిపోయినదా! లేక తండ్రిని

గుర్తింపలేని కొడుకువయితివా?" అన్నాడు ఈశయస్. "అయ్యా నేను ఇరువది ఏండ్లయి ఇక్కడేఉన్నాను. నాతండ్రిని నేను బాల్యము లోనే పోగొట్టుకున్నాను. నాతల్లి నన్నును, ఈతనిని రక్షించుకోలేక పోయినది. ఒక బెస్తవాడు మమ్ము ఒక పర్తకునికి అమ్మినాడు. అతని పోషణలో పెరిగి ఈప్రభువు దయవల్ల ఈ నగరమందే ఇరువదేండ్లయి ఉన్నాము. ఈ విషయము ఈ ప్రభువువారికి కూడా తెలియును. వీరి దయవల్ల నేగదా నాకు వివాహము కూడా అయినది. నేనూ నాభార్య నా మరదలు ఈ సేవకుడు, ఒక ఇంటనే కాపురమున్నాము." అన్నాడు ఆ పెద్ద ఆంటిఫాలసు ఈలోగా : ఆ మఠములో యోగిని సంరక్షణలో ఈ ఆంటిఫాలసు, డ్రోమియో పంటివారే ఇద్దరున్నారని విని వారిని తోడ్కొని రమ్మని సోలిసన్ ప్రభువు యోగినికి కబురు చేసినాడు. ఆమె చిన్న ఆంటిఫాలసును, చిన్న డ్రోమియోను తోడ్కొనివచ్చినది. ఆ యోగిని మరియెవరో కాదు ఆ వృద్ధపర్తకుని పెండ్లాము.

*

*

*

ది కామెడీ ఆఫ్ ఎరర్స్ - విమర్శ (ప్రారంభ కామెడీ)

షేక్స్పియరు రచించిన కామెడీలు రెండు వర్గముల క్రింద కొందరు విమర్శకులు పేర్కొనడము జరిగినది. మొదటివి, తర్వాతవి అని. ఈ వర్గీకరణము కేవలము కాలక్రమము ననుసరించి చేసినది మాత్రమే కాదు. మొదటి వర్గమునందలి కామెడీలకున్న, రెండవ వర్గమునందలి కామెడీలకున్న కథావస్తువు తనకు ముందు

సాగియుండిన రచనల నుండి కొద్దిగానో, అధికముగానో తెచ్చుకొన్నా తన సంకల్పమునకు అనుకూలముగా మార్చుకొనుటలోను. కావ్యకళా వికాసములోను, కథా సన్నివేశముల కూర్పులోను, రచనలోను, పాత్ర పోషణములోను ఇంకా మరికొన్ని అంశములలోను గల తారతమ్యములను బట్టి ఈ వర్గీకరణమునకు సార్థకత కుదరినది. మొదటి కామెడీలలో షేక్స్పియరు ప్రదర్శించిన శిల్పమండలి నవ్యత, ప్రారంభదశ గోచరము కాగలవు. రెండవ వర్గమందలి కామెడీలలో ప్రాథత్యము పరిణామ దశ ప్రత్యక్షములవుతవి.

మొదటి వర్గమందలి కామెడీలలో చేరిన “ది కామెడీ ఆఫ్ ఎరర్స్”, “ది టుమింగ్ ఆన్ డ్రూమా”, “ది టూ టెంట్స్ మెన్ ఆన్ వెరోనా” అనే ఈ మూడు నాటకములందున్న మొట్ట మొదటదేది? అనే విషయములో కూడా విమర్శకులందు అభిప్రాయ భేదమున్నది. అది పరిశీలింపగా “ది కామెడీ ఆఫ్ ఎరర్స్” మొట్ట మొదటదన్న వారి వాదము నాకు వచ్చినది. దాని ననుసరించి ఈ నాటకం 1592 లోను తక్కిన రెండు నాటకములున్న 1593 లోను రచితములయినట్లుగా నా గ్రంథమున పేర్కొంటున్నాను.

ఈ పౌరపాట్ల కామెడీ నాటకము ప్లాటన్ అనే ప్రసిద్ధ రోమన్ నాటకకర్త రచించిన మెనీక్కి, ఆంఫిట్రు ఓ నాటకములందలి కథాపిస్తువులపై ఆధారపడినది. కాని తనకాలమునకు తన దేశమందలి సంప్రదాయములకు, భావనలకు, అనుకూలముగా కథ మలచి షేక్స్పియరు రచన సాగించినాడు. ప్లాటన్ ఒక జత కవలలతో నాటకము సాగిస్తే, షేక్స్పియరు రెండు జతల కవలలతో కథ నడిపినాడు. ఒక జత కుదర్చడం సాధ్యమయినపుడు ఎన్ని జతలనైన కుదర్చవచ్చును. తారతమ్యములు గుర్తింప లేనంతగా కవలలుండుట సాధారణమైన సంఘటన కాకపోయినా అసంభవమవలెము. అట్టి అసాధారణ సంభావ్యములు వికాలమైన ఈ ప్రపంచములో ఒకటి ఉన్నప్పుడు ఎన్నైనా ఉండవచ్చును గదా! అదిగాక ఈ కామెడీ హాస్యరస ప్రధానమయి

నదిగా రచించుటకు షేక్స్పియరు సంకల్పించినాడు. ఒకే పోలికగల కవలలు వేరు వేరు స్థలములందు ఒకరినొకరు చూచుకొనుటకు గాని, ఒకరి ఉనికి ఒకరు తెలుసుకొనుటకుగాని అవకాశములేని పరిస్థితులలో తక్కినవారు, ఇరువురినీ వేరు వేరు సమయములందు కలిసి వ్యవహరించ వలసి వచ్చినప్పుడు పొరపాట్లు తప్పక కలుగుతూ ఉంటవి. అట్టి పొర పాట్లు పరిహాసమునకు ఆస్పదముగూతూ ఉంటవి. అట్టి ఒకజత కవలల వలన పుట్టగల పొరపాట్లు రెండు జతల కవలల వలన అంచులోను ఒక జత కవలలు యజమానులున్ను, రెండవ జతకవలలు వారి సేవకులున్ను ఆయి పొరపాట్లు నాలుగింతలు అధికమగుటయేగాక ఎక్కువ వినోద కరములుగాను, ఎక్కువగా నవ్వు పుట్టించేవిగాను పరిణమిస్తవి. ఇట్టి ప్రహసనమునకు అవకాశము ఎక్కువగా ఉండగలదన్న భావముతో షేక్స్పియరు ఈ నాటకము మనోరంజకముగా కల్పించి రచించినాడు.

తల్లి తండ్రి వారికి కవలలుగా పుట్టిన ఇద్దరు కొడుకులు, వారి వలెనే కవలలుగా పుట్టిన ఇద్దరు సేవకులు, మొత్తం ఆరుగురిలోను తండ్రి చిన్న కొడుకు చిన్న సేవకుడు ఒక చోటను, తల్లి పెద్దకొడుకు పెద్ద సేవకుడు మరియొక చోటను, సముద్రయానము చేస్తూ ఉండగా, ఓడ బద్ధలగుట వలన వేరైపోవుట సంభవించినది. అమ్మను, అన్నను ఆతని సేవకుని వెనకుటకు బయలుదేరి వెళ్ళిన చిన్నకొడుకు ఆతని సేవకుడు ఎప్పటికీ తిరిగి రాకపోవడము వల్ల వారిని వెదకుటకు వెళ్ళిన తండ్రి క్రతునగరమైన “ఎఫిసన్లో” కారాగార బంధితుడై వధింప బడుటకు సిద్ధపడవలసిన ఒక దినమున-ఒక నాటి కథా వస్తువుతో ఈ నాటకము పరిమితమయినది. తల్లి తన పెద్ద కొడుకును ఆతని సేవకుని పోషింపలేక ఒక బెస్తవానికి అమ్మి ఆ ఎఫిసన్ నగరమందే ఒక మఠ మందు యోగినిగా జీవిస్తూ వచ్చినది. ఆమె పెద్దకొడుకు, ఆతని సేవకుడున్ను, ఆ నగరమందే స్థిరనివాసము లేర్పరచుకొనుట ఆ పెద్ద కొడుకు పెండ్లియాడుట, ఆ పెండ్లానికి గల చెల్లెలు కూడా వారితోనే ఉండుట, ఆతడి సేవకుడున్నూ వారితో ఉండుట జరిగినది. వీరి ఉనికి

తల్లికిగాని, తల్లి ఉనికి మీరికిగాని అందరూ స్తుతూరు ఇరువది సంవత్సరములు గడచినా తెలియలేదు.

అట్టి పరిస్థితులలో చిన్న పిల్లలను, అతనితోపాటున్న ఆ నగరమే సచ్చుట సంభవించినది ఇదంతా అసాధారణమయిన సంఘటనమే. అయినా అసంభవముగాదు. ఆ ఒక్క దినమున పోలికలు కనిలకు జతలో ఒకే విధముగా నుండుట వలన పొరపాట్లు చిత్రపిత్రముగాను, వినోదకరముగాను, హాస్యాస్పదంగాను సంభవించినవి ఈ కథ చదివే వారికిగాని, అంతకంటే ఎక్కువగా, ఈ నాటకము ప్రదర్శించినపుడు చూచే వారికిగాని నవ్వు పుట్టకపోదు. ఆ నాటి హాస్యనాటకము ఈజిప్టు ఆ మతమునకు చేరువగా రాబట్టి నాటకము పూర్తి కావలసి వచ్చినదిగాని లేకున్న యెడల ఆ నాటి నాటకాలు ఇంకా ఎన్నెన్నో జరిపించి నాటకము నాగ దీయుటకు అవకాశములేదు.

కథా సన్నివేశములు వశిష్టాదిగా నడపించవలసియుండెను. గనుక కవితాశిల్పము, ప్రదర్శించుటకు షేక్స్పియరునకు అవకాశము చాలి నదికాదు. పాత్ర పోషణము మరింత ఎక్కువగా కావించకపోవుటకున్న అదే కారణము, అవకాశమున్నంతలో పాత్ర పోషణ బాగుగానే సాగినది.

నాటకములో శృంగార రసము అసభ్యముగా ప్రదర్శింపబడ లేదు. శిన్నంత వరకు మనోరంజకముగానే ఉండెను. అద్రియానా ప్రపర్తన కొంచెం వెగటుగా కనబడినా అది సహజముగానే యున్నది. బూసియానా ప్రపర్తన మెచ్చుకో దగినదిగా నడిచినది. అక్కచెల్లెండ పాత్ర పోషణ రసవంతముగా జరిగినది. చిన్న సోదరుడైన అంటి సోలసుకు భార్య కావడానికే ఆ పాత్ర కల్పితమయినది. ఈనాటకము ఒకనాడు ముచ్చటలతో నడిచిసుఖాంతమయినది.

ది టేవింగ్ ఆఫ్ దిష్ట్రా (గయ్యాళిని సాధువుగా చేయుట)

జుది 1593 లో రచితమయినది షేక్స్పియరు రచించిన తొలి కామెడీలలో రెండవది. మొదటిది 1592 లో రచితమైన 'ది కామెడీ ఆఫ్ ఎరర్స్' ఈ రెండవ కామెడీ మొదటి కామెడీ వలెనే కేవలము వినోదార్థము రచితమైనదే కానికాని ఇందులో వింతగొలుపు శృంగార రసము పదర్శింపబడినది.

కథా సంగ్రహములో మొట్టమొదటి భాగము ప్రధాన కథకు ముందుమాట వంటిది. వానిని ఇక్కడ చేర్చిన యెడల పాఠకులకు కొద్దిగానైన విసుపు పుట్టించుననితోచి విడిచిపెట్టి విమర్శలో సూచించినాను.

కథా సంగ్రహము :-

ఇటలీ దేశములోని పాడువా అనే ఒక సుందరమైన నగరంలో బాప్టిస్టా అనే ఒక పెద్దమనిషి ఉండేవాడు. అతనికి ఇద్దరు కుమార్తెలు. ఇద్దరూ చాలా అందమైనవారు. పెద్ద కుమార్తె పేరు కేతరైన్ ఈమె గయ్యాళిగంప. రెండవ కుమార్తె పేరు బియాంకా ఈమె చాలా నమ్మదయినది.

ఆ ఇద్దరికి యుక్తవయస్సు వచ్చినప్పటి నుండి కేతరైన్ పెండ్లి విషయమై బాప్టిస్టాకు బెంగ పట్టుకొన్నది. చాలామంది యువకులు బియాంకాను పెండ్లాడుతామన్నారే కాని గయ్యాళిగంపయైన కేతరైన్ ను పెండ్లాడడానికి అంగీకరించలేదు. పెద్ద కూతురుకు పెండ్లి అయితే కాని రెండవ కుమార్తెకు పెండ్లి చేయవన్నాడు బాప్టిస్టా. దాంతో బియాంకాను పెండ్లాడదలచు కొన్నవారు కేతరైన్ ను పెం

డ్లాడ గల ధైర్యవంతుడవడైనా ఉన్నాడా అని వెతకడం మొదలు పెట్టారు.

ఇటలీ దేశంలో వెరోనా అనే యింకొక పట్నంలో పెట్రు బియో అనే ఒక ధనవంతుడైన విలాసవంతుడు ఉండేవాడు. అతడు ప్రపంచమంతా తిరిగిచూసి తగిన పెండ్లాన్ని సంపాదించుకొనాలనుకొన్నాడు. అతడు తన యాత్రలో పాడువా పట్నం చేరుకొన్నాడు. అక్కడ తన స్నేహితుడైన హార్వేన్నియోను కలుసుకొన్నాడు. ఆ స్నేహితుడు బియాంకాను పెండ్లాడవలెననుకొంటున్న వారిలో ఒకడు. అతడు విషయాన్నంతా పెట్రుబియోకు చెప్పాడు. ఈ విషయాన్ని విని పెట్రుబియో ఆశ్చర్యపోయాడు. ఆ విషయంలో అతనికి ఆసక్తి కలిగింది. కేతరైన్ ను పెండ్లాడాలనుకొన్నాడు.

“ఆ కేతరైన్ ను నేను పెండ్లాడతాను. ఆమె ఎంత గయ్యాళి గంపయినా ఫరవాలేదు. ఉరిమినట్టు గర్జించి తిట్టినా సరే ఆమె నన్ను ప్రేమించేటట్టు చేస్తాను” అన్నాడు ఆ అందమైన యువకుడు. అతడు చాలా తెలివైనవాడు. అతడు వెంటనే హార్వేన్నియోను తీసికొని బాప్టిస్టా యింటికి వెళ్ళాడు. వెళ్ళేముందు “నీవు సంగీత విద్వాంసుడుగా నటించు కేతరైన్ కు నీవు సంగీతం నేర్పు నేను ఆమెకు ప్రేమించడం నేర్పుతాను. మనిద్దరం కలిసి ఆ గయ్యాళిగంపను మచ్చిక చేద్దాం.” అన్నాడు పెట్రుబియో అతని స్నేహితునితో. వారిద్దరూ బాప్టిస్టాను కలిసికొన్నారు.

“అయ్యా మీకు సుగుణవతియైన కేతరైన్ అనే పేరు గల అమ్మాయి ఉన్నదట కదా?” అని పెట్రుబియో బాప్టిస్టాను అడిగాడు. “నాకు కేతరైన్ అనే అమ్మాయి ఉంది” అన్నాడా తండ్రి. “నేను వెరోనా అనే పట్నం నుండి వచ్చాను. మీ అమ్మాయి అందం ఆమె సుగుణాలను విన్నాను. ఆమెను నేను పెండ్లాడడానికి ఈ నా స్నేహితుడు ఆమెకు సంగీతం నేర్పడానికి మీ అనుమతిని యియ్యవలెనని అడుగుతున్నాను.” అన్నాడు. “మీకు మాకేతరైన్ తగినదికాదేమో

పని భయంగా ఉంది" అన్నాడు బాప్టిస్టు. మీరు మీ అమ్మాయిని విడిచి ఉండలేకనో లేక నేను మీకు తగిన ఆల్లుడ్ని కాజేమోనని మీకు భయంగా ఉన్నందువల్లనో అలాగంటున్నారు" అన్నాడు పెట్రుబియో. "అయ్యో మీరు పొరపడుతున్నారు. ఇంతకూ మీ రెక్కడుంటున్నారు? మీ రెవరు?" అని బాప్టిస్టు పెట్రుబియోని అడిగాడు. వివరంగా అన్ని విషయాలువిని ఆయువకుని తండ్రి తన స్నేహితుడే అని సంతోషించాడు. కాని తన కూతురు నోటి దుడుసుతనం తెలిసినవాడు గనుక పెట్రుబియోకు ఆమెకు తగిన భార్య కాజేమోనని భయపడుతూ "నీకు మేలు కలుగుగాక! కాని నీవు కొన్ని కఠోరమైన మాటలను భరించడానికి సిద్ధపడవలసి ఉంటుంది." అన్నాడు.

అంతకుముందే కేతరైన్ కు సంగీతం నేర్పడానికి వెళ్ళిన హార్డెన్ నియో పరుగెత్తుకొని వారున్న చోటికి వచ్చాడు. అతనితలకు గాయం తగిలింది. రక్తం కారుతున్నది. అతని ముఖం భయంతోను, కోపంతోను వికృతమయింది. "ఏమి అలాగున్నావు? ఏం జరిగింది? నా కుమార్తె సంగీత విద్యంను కాలపుతుందా?" అని తండ్రి అతన్ని అడిగాడు. "ఆమె మంచి పైనికురాలు అవగలదు" అన్నాడు హార్డెన్ నియో కోపంగా లూట్ అనే సంగీత వాద్యాన్ని సరిగ్గా వాయింపడం కేతరైన్ కు అతడు నేర్పజోలే ఆమెకు కోపంవచ్చి ఆ వాద్యంతో అతన్ని ఆమె తలదూడ కొట్టింది. దాంతో ఆ వాద్యం విరిగింది. అతని తలకు గాయంతగిలింది. అతడు తెల్లబోయి నుంచుంటే అతన్ని అనరాని మాటలన్నది. అది ఒక హాస్యమంటూ పెట్రుబియో విరగబడి నవ్వాడు.

"ఆమె చాలా ధైర్యవంతురాలు యిది వరకు కన్నా వదిరెట్లు అధికంగా ఆమెను ప్రేమిస్తున్నాను. ఆ ఉల్లాసవతిని చూడ్డానికి ఆత్రుత పడుతున్నాను" అన్నాడు పెట్రుబియో. దాంతో బాప్టిస్టు హార్డెన్ నియోను బియాంకాకు సంగీతం నేర్పమని చెప్పి ఆ గయ్యాళి

గంపను: తీసికొని రావడానికి వెళ్ళాడు. ఆ అడవి మృగాన్ని ఎలాగు మచ్చిక చేసికొనడమా అని ఆలోచిస్తూ ఒంటరిగా కూర్చున్నాడు. పెట్రుబియో ఆమె సిడితే “అహ! కోకిల్లా పాడుతున్నావంటాను. కోపంతో మాఖం చిట్టిస్తే ఉదయమే వికసించి మంచుతో కడిగిన గులాబి పువ్వులా ఉంది నీ ముఖం” అంటాను. “ఒక్క మాటయినా మాట్లాడకపోతే ఎంత బాగా మాట్లాడుతున్నావంటాను. నన్ను పొమ్మంటే నన్ను ఒకవారం రోజులు ఉండమన్నదన్నట్లు ధన్యవాదాలిస్తున్నాను. నన్ను పెండ్లాడవంటే, మన పెండ్లి ముహూర్తం ఎప్పుడని అడుగుతాను.” అని యీ విధంగా ఆలోచిస్తూ కండగా గర్భాతి ఆశయంతో వచ్చింది. అగంతకుని చూచి చికాకు పడింది. కాని పెట్రుబియో ఏమీ జంకకుండా “శుభోదయ! కేట్ అదే నీ పేరని విన్నాను అన్నాడు. నాపేరు కేత్తరైన్ అంది ఆమె కోపంగా.

“అబద్ధం ఆడతావా! నిన్ను కేట్ అనే అంటారు! అని ఒక్కొక్కప్పుడు ముచ్చటయిన కేట్ అని దుష్ట కేట్! అని కూడా అంటారు. కాని నీవు ప్రపంచ మంగటలో చాలా అందమైనదానివి నీ అందాన్ని, నీ శాంతాన్ని నీ సుగుణాన్ని అన్ని పట్నాలలోను, అందరూ మెచ్చుకొంటూ ఉన్నావు. నా భార్యవు కమ్మని నిన్ను అడగడానికే నేను వచ్చాను. అన్నాడు పెట్రుబియో నీకెంత పొగరు! వెళ్ళు వెంటనే వెళ్ళు అని ఆమె గద్దించింది. కాని పెట్రుబియో కదలేదు. కేత్తరైన్ అతనితో వాదించింది. అతనిని తిట్టింది. కయ్యానికి కాలు దువ్వింది. కాని అతడు ఏమీ పట్టించుకోలేదు. అతడు ఆమె అందాన్ని సుగుణాలను పొగడాడు. ఆమెను గయ్యాళి అన్నవారంతా అసత్య వాదులన్నాడు. “ఓ మనోహరమైన కేట్! నీవు ఇవ్వపడినా పడకపోయినా నేను నిన్ను పెండ్లాడదలచుకొన్నాను. నీ తిండి అంగీకరించాడు నేను నిన్ను మచ్చిక చేసికొని దుర్మార్గురాలవైన నిన్ను సన్మార్గురాలను చేస్తాను. ఇదిగో నీ తిండి వస్తున్నాడు. కాదనకు “కేత్తరైన్ నా భార్యగా చేసికొని తీరుతాను” అన్నాడు. ఇంతలో ఆమె తిండి తానే వచ్చాడు. వచ్చే ఆదివారంనాడు మా యిద్దరి వివాహానికి కేత్

రైన్ ఏర్పాట్లు చేస్తున్నదని అతడు బాప్టిస్టాతో చెప్పాడు. నిన్ను పెండ్లాడేముందు నీకు ఉరితీయిస్తాను. అని కోపంతో అంటూ చిందులు తొక్కి అటువంటి పిచ్చివాడిని పెండ్లాడమన్నందుకు తండ్రిని నిందించింది.

ఇంతలో ఆమె మాటలకు అడ్డువస్తూ “మీరు శాంతించండి. మీరు ఉన్నప్పుడే ఆమె ఇలా మాట్లాడుతుంది. మేమిద్దరం ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడు, నమ్మదిగా ప్రేమపూర్వకంగా మాట్లాడుతుంది. ఆమె నన్ను ఎంతగా ప్రేమిస్తున్నదో మీరు నమ్మలేరు.” అని పెట్రూబియో బాప్టిస్టాతో అని “నా నన్ను ముద్దు పెట్టకో కేట్ ! నేను వెన్నిన్ వెళ్ళి నగలు వస్త్రాలు కొంటాను వచ్చే ఆదివారం మన వెళ్ళిగదా ! అని కేత్ రైన్ తో అన్నాడు. ఈ వింతమనిషియొక్క మాటలకు కేత్ రైన్ సంభ్రమాశ్చర్యములను పొంది మరి మాట్లాడలేకపోయింది.

ఆదివారంనాడు విందు ఏర్పాటయింది. అతిథులు వచ్చారు. కేత్ రైన్ రుసరుసలాడుతున్నా నూతన వస్త్రాలతో అలంకరింపబడి పెండ్లికి సిద్ధపరచబడింది. అందరూ పెట్రూబియో రాకకోసం ఎదురు చూస్తున్నారగాని అతడు రాలేదు. అతిథులు గుసగుసలాడడం మొదలుపెట్టారు. కేత్ రైన్ తిట్టుకొంటూ శాపాలు పెడుతూ పెట్రూబియో తనను అంతగా చిన్నబుచ్చినందుకు కన్నీళ్ళతో ఆ గది విడిచి వెళ్ళిపోయింది. “నన్ను దద్దమ్మను చేయడానికే యిదంతా అతడు చేశాడు. నన్ను పెండ్లాడాలని అతనికిలేదు” అని ఏడ్చింది.

అతడు రాదని అందరూ నిశ్చయించుకొన్నారు. ఇంతలో అతడు ఒక ముసలి బక్కచిక్కిన గుర్రంపైని సవారిచేసి కొంటూ వచ్చాడు. ఆ గుర్రం రోగంతో నడవలేకుండా ఉంది. పెట్రూబియో ఒక ముప్పివాడిలా ఉన్నాడు. చిరిగిన మాసిన బట్టలు తొడుగుకొని తుప్పుపట్టిన కత్తిని ధరించి వచ్చాడు. అతని నౌకరు కూడా అలాగే ఉన్నాడు. పెట్రూబియో ఆగుర్రంపైనుండి క్రిందకు గెంతి ‘నా కేట్

ఏది ! నా ముద్దుల భార్య ఏది అని పిలుస్తూఉంటే అతిథులు గుసగుసలాడడం మొదలుపెట్టారు.

అతిథులను అంతకాలం వేచి ఉండి ఆ తర్వాత ఆ విధంగా అమర్యాదకరమైన స్థితిలో పెట్రూబియో రావడం బాప్టిస్టాకు బాధ కలిగింది. “ఏమండీ ! ఇవాళ మీ వివాహాదినం అని మీకు తెలుసు కదా ? వెళ్ళి మీ బట్టలను వెంటనే మార్చుకు రండి” అన్నాడు బాప్టిస్టా. “కేట్ నా బట్టలనుకాదు నన్ను వెండ్లి చేసికొంటున్నది” అంటూ మొండిగా ఏమీమార్చుకొనడానికి అంగీకరించలేదు. చేసేది ఏమీలేక కేత్తరైన్ : చర్చికి బయలుదేరింది. ఆ శుభకార్యం జరుగుతున్నంతసేపూ పెట్రూబియో ఆ విధంగానే ప్రవర్తించాడు. పురోహితుని తిట్టి, కొట్టి అల్లరిచేశాడు. అంతవరకూ ఎప్పుడూ భయపడని కేత్తరైన్ భయంతో వణికిపోయింది. పెట్రూబియో ఒకకప్పు ద్రాక్ష పానీయం అడిగి పుచ్చుకొని సగం తాగి మిగిలినది పురోహితుని ముఖం మీదకు విసిరాడు. చివరకు కేత్తరైన్ ఎలాగో తండ్రి ఇంటికి పెట్రూబియోను తీసికొని వెళ్ళగలిగింది. కాని విందుకు ఆగడానికి వీలులేదన్నాడు పెట్రూబియో. “మనం ఉండకపోతే వచ్చిన అతిథులు ఏమనుకొంటారు ? నన్ను మీరు నిజంగా ప్రేమిస్తే మీరు ఉండాలి” అని చెప్పింది. దానికి సమాధానంగా పెట్రూబియో గుర్రాలను సిద్ధం చేయమని నౌకరుతో చెప్పాడు. దాంతో కేత్తరైన్ కు ఒడలు తెలియనంత కోపం వచ్చింది. “అయితే వెళ్ళండి తలుపులు తీసే ఉన్నాయి. నేను ఇవాళ కాదు, రేపు కాదు. నేను భయలుదేరాలని అనుకొనే వరకు రాను” అంటూ అరచింది. “అయ్యా ! అంతా పదండి నేను స్త్రీని స్త్రీకి ఈ విషయంలో శక్తి లేకపోతే నిజంగా పిచ్చిదే” అని అతిథులతో అంది కేత్తరైన్.

“అయ్యా ! నా భార్య చెప్పినట్టు మీరంతా విందుకు వెళ్ళండి నా భార్య మాత్రం నాతో వస్తుంది. నా భార్యకు నేను నాధుడను” అన్నాడు పెట్రూబియో దాంతో కేత్తరైన్ ఏమీ చేయలేకపోయింది. మతపోయిన లాగున తనకు నియమించిన గుర్ర మెక్కి వెళ్ళింది. వారు

వెళ్తున్న మార్గం బాగుండలేదు. వారి గుర్రాలు బక్క చిక్కిన ముసలి గుర్రాలు ఒక కొండ దిగునున్న సమయంలో కేతరైన్ గుర్రం పడి పోవడంతో ఆమె బురదలో పడింది. పెట్రూబియో ఆమెకు సహాయం చేయడం మాని తన నౌకరును కొట్టడం తిట్టడం మొదలు పెట్టాడు. చివరకు ఎలాగైతే నేమి అలసి, సాబసి, ఆలితో మాసిన బట్టలతో భర్త యిల్లు వేరుకొంది కేతరైన్. తనొక చచ్చివాడిని పెండ్లి చేసి కొన్నట్లు భావించి తన కష్టాలు అంతటితో గట్టెక్కలేదనుకొంది. ఇంతలో వారికి స్వాగత మివ్వడానికి నౌకర్లు బయటకువస్తే వారందరినీ తిట్టాడు. వారిలో కాస్తటన్నుతో ప్రవర్తించమని కేతరైన్ బతిమాలింది. వంటకాలు బాగున్నప్పటికీ పెట్రూబియో ఏవో వంకలుపెట్టి కేతరైన్ ఆ రాత్రి ఏమీ తినకండా చేశాడు. అలాగే ఆమెను పడుకోనివ్వనూలేదు. ఎప్పుడు చిరదిరలాడుతూ ఉండేవారితో జీవించడం ఎంత కష్టమో తెలియజేయడానికే అతడు అలా ప్రవర్తిస్తున్నాడన్న సంకతి కేతరైన్ గ్రహించలేకపోయింది. ఆ విధంగానే మర్నాడు కూడా గడిచింది. కేతరైన్కు ఆకలిచేసి ఒక నౌకరును ఆహారం ఏదైనా తెమ్మని బతిమాలింది. యజమానుని ఆజ్ఞ లేనిదే అతడు తేనన్నాడు.

“నన్ను ఆకలితో మాడ్చడానికా నన్ను అతను పెండ్లాడింది! నా తండ్రి యింటికి ముష్టి నాళ్ళు వస్తే అన్నం నొరుగుతుంది. నాకు అడుక్కోవడం చేతకాదు. నాకు ఆకలి వేస్తున్నది. రాత్రింతా నిద్రలేదు. నన్ను ప్రేమిస్తున్నందుకే ఇదంతా చేస్తున్నాడంటే నాకు మరింత బాధగా ఉంది. అంది కేతరైన్ కోపంగా. ఆసమయానికి పెట్రూబియో ఒక గిన్నెతో మాంసం పట్టుకొనివచ్చి “నా మనోహరమైన కేట్! బాగున్నావా! నీ సౌఖ్యం కోసం నేనంతగా శ్రమతీసి కొంటున్నానో తెలుసా! నా స్వహస్తాలతో నీ కోసం తినుబండా రాలు తయారు చేశాను” అన్నాడు కేతరైన్ మాట్లాడలేదు. “అవసరం లేదా! ధన్యవాదాలు! ఒక్క పలుకైనా పలుకలేవా! యీ ఆహారం నీకు ఇవ్వం కాదేమో!” అని ఆ మాంసం గిన్నెను తీసికొని పొమ్మని నౌకరుతో చెప్పాడు. “వద్దు, వద్దు! ఉండనియండి!”

అంటూ ఆకలితో నీరసించిన కేతరైన్ అరచింది. అతి స్వల్ప సహాయానికి కూడా ధన్యవాదాలు చెప్పాలి. కనుక ఆ మాంసం ముట్టుకొనే ముగ్గు నాకు నీవు ధన్యవాదాలు చెప్పాలి” అన్నాడు పెట్రూబియో. “మీకు ధన్యవాదాలు!” అంది కేతరైన్ నీరసంగా. ఆమెను కాస్త తిననిచ్చి ఆమెకు ఆ మాంసం చాలన్నట్టుగా నటించి పెట్రూబియో ఆ మిగిలిన దానిని తీసికొని పొమ్మని నౌకరుతో చెప్పాడు.

పెట్రూబియో అంతకు ముందే పురమాయించిన బట్టలను తీసికొని దర్జీవాడు వచ్చాడు. అతడు ఒక మంచి అందమైన టోపీని కేతరైన్ కు చూపించాడు. “ఏమిటా టోపీ! అది చాలా చిన్నది. అది పిల్లల టోపీలా ఉన్నది. అంతకన్నా పెద్దది కావాలన్నాను పెట్రూబియో. అంతకన్నా పెద్దది అవుసరంలేకు ఇజేఫేషన్. గౌరవకుటుంబ స్త్రీలు ఇటువంటి టోపీలనే ధరిస్తారు” అంది కేతరైన్. “నీవు కూడా గౌరవనీయురగా ఉన్నప్పుడు నీకూఒకటి ఉభిస్తుంది.” అన్నాడు చికాకు చెందినట్లు నటిస్తూ దాంతో కేతరైన్ కు కోపం ఆగలేదు. “నేను మాట్లాడవచ్చునంటాను. నేను మాట్లాడి తీరుతాను. నేనేం చంటి పిల్లను కాను. నన్ను మీరు యిలా చూడ్డానికి నేను మాట్లాడితే ఇతరులు వింటున్నారు. మీరు వినలేకపోతే చెవులు మూసుకోండి” అంది ఆమె. ఆమె మాటలను వినిపించుకోనట్లు నటిస్తూ “నీవు చెప్పింది నిజమే. ఇది ఒక పిచ్చిటోపీ ఆదంలే నీకిష్టం కాదు గనుక నిన్ను నేను ప్రేమిస్తున్నాను” అన్నాడు పెట్రూబియో. మీరు నన్ను ప్రేమించినా ప్రేమించకపోయినా, నాకా టోపీ బాగుంది దాన్ని నేను పెట్టుకొంటాను.” అన్నది కేతరైన్.

“ఓ దర్జీ ! ఆ టోపీ తీసెయ్య్. మాకు అది అక్కర్లేదు. ఇంకా కుట్టిన బట్టలను చూద్దాం” అంటూ బట్టలనుతీసి “ఏమిటీ నానిరకం దీన్ని ఈ ప్రపంచంలో ఏమంటారు! బట్టలను తిన్నగా కత్తిరించలేక పాడు చేశావు” అన్నాడు పెట్రూబియో. ఇంత మంచి బట్టలను నేనె

ప్పుడూ చూడలేను అన్ని విధాలా నువ్వు చాలా బాగుంది అంది కేతరైన్.

ఆ టోపీని, గట్టలను భద్రంగా కేతరైన్ చేతిలో చూచి ధర్మవాడికి కూర్చో యిచ్చి పంపించమని గర్హంగా నోరల్లకు చెప్పి “కేట్ ! పద మూడు ఏం చేయగలం మనకున్న ఈ పేద మస్తులతోనే మీ తండ్రిగారి యింటికి వెళ్లాం” అన్నాడు పెట్టూబియో. అప్పటికి రెండు దాటింది. అయినా ఏడయిందంటూ ఆ నోరల్లకు గుర్రాలను సిదం చేయమన్నాడు. మధ్యహ్నం బోజనానికి చూమగారిల్లు చేరు కోవాలన్నాడు. “మనం వెళ్ళేసరికి గాత్ర బోజనంవేళ అవుతుంది అంది కేతరైన్ ” “నేను ఏది చెప్పినా అడ్డుగా వాదస్తావు సరే ఇవాళ నేను వెళ్ళిను. నేను ఎప్పుడు వెళ్ళినా అది నేను చెప్పినవేళ కావాలి” అన్నాడు పెట్టూబియో.

ఆ మర్నాడు కేతరైన్ బుద్ధి తెచ్చుకొని అది ఏ సమయమో పెట్టూబియోతో కేతరైన్ వాదించలేదు. తనతండ్రి ఇంటికి భర్తతో కూడా గుర్రం పైని ఆమె బయలుదేరింది. కొంతమూరం వెళ్ళినతర్వాత కొద్దిసేపు విశ్రాంతి తీసికొనాలనుకొన్నాడు. అది ఆనంద దాయకమైన ఉదయం. సూర్యుడు ప్రకాశిస్తున్నాడు ఆకాశం నిర్మలంగా వుంది. “చంద్రుడు ఎంత చక్కగా ప్రకాశిస్తున్నాడో” అన్నాడు పెట్టూబియో.

“చంద్రుడా ? సూర్యుడనా మీభావం ? ఇప్పుడున్నది వెన్నెల కాదు”

“ఆ ప్రకాశిస్తున్నది చంద్రుడే !”

“సూర్యుడే ! నాకు తెలుసు !”

“నేను నీ తండ్రి యిల్లు చేరేవరకు నా అమ్మ కొడుకుతోడుగా అది చంద్రుడు, నక్షత్రం నేను ఏదంటే అది” అన్నాడు. ఈ మనిషిని మెప్పించడం అసాధ్యమనుకొంది కేతరైన్ మనసులో. “సరే పదండి అది చందమామ. నక్షత్రమే, మీరు ఏదంటే అదే మీతో నేను వాదించను.”

“అయితే అది చందమామ.”

“అవును అని చందమామ అని నాకు తెలుసు”

“నీవు అబద్ధం చేస్తున్నావు అని నూర్చుకు” అన్నాడా భర్త. “నాను సూర్యుడే నిరాలో మాని వాణింశు” అంది కేత్తరైన్ నిరాళతో. ఇంకాలో ౩౪ ముసలివాడు వారికి ఎదురయ్యాడు. కేత్తరైన్ చుమతను వరీగొడదానికి పెట్టాబియో ఆ ముసలివానితో “శుభోదయం అన్నా!” అని “కేట్ కేప్టు ఇంకాన్నా అందమైన అడదాన్ని చూశావా? నిజం చెప్పు” అని కేత్తరైన్ ను పెట్టాబియో అడిగాడు. ఆ ముసలివాని చర్మం మృదువుగాను, అందంగాను, అతని కళ్ళు పక్షి త్రముల్లాగా ఉన్నాయని మెచ్చుకొన్నాడు” కేట్ ఈ కవ్య అందం కోసమైనా ఆమెకు మాధుర్యపెట్టుకో అన్నాడు.

ఈసారి కేత్తరైన్ నిజంగా గుణపాఠం నేర్చుకొంది. “అందమైన, నవయావన వనితా! ఎక్కడికి వెళ్తున్నావు? నీ యిల్లెక్కడ? నీ అంత అందమైన పిల్లను కన్నందుకు నీ తల్లిదండ్రులు ఎంత సంతోషించి ఉంటారో గదా?” అంటూ ఆ వృద్ధుణ్ణి ఆమె పలుకరించింది. ఆమెవంట ఆ వృద్ధుడు అశ్చర్యపోయి చూస్తూఉంటే పెట్టాబియో ఇలాగ అన్నాడు. “కేట్! నీవు పిచ్చిదానవు కాదనుకొంటాను. నీవు అనుకోన్నట్టు ఇతడు చిన్న అడపిల్ల కాదు ముసలివాడు.” “నన్ను తుమించండి నా కంట్లో ఎంక పడడం వలన మిమ్మల్ని సరిగ్గా చూడలేకపోయాను. దయచేసి నా తప్పును తుమించండి” అంది కేత్తరైన్.

ఆ వృద్ధునిపేగు దిన్ సెంటియో అశకు కూడా పాడునా వెళ్తున్నాడు. అతని కొడుకు లా సెంటియో బియాంకాను పెండ్లాడుతున్నాడని అతడు వారికి తెచ్చాడు. (పెట్టాబియో స్నేహితుడు హార్డెన్ బియో వేరొక యువతిని వివాహం చేసికొన్నాడు.)

బియాంకా పెండ్లికి అందరూ కలుసుకొన్నారు. అక్కడ పెట్టాబియోను అందరూ అతని గయ్యాళి భార్య విషయమై హాస్యం

చేయడం మొదలు పెట్టారు. అందుకు పెట్రూబియో ఎవరి భార్య ఎక్కువ సమ్రుత చూపుతుందో చూద్దాం మీ మీ భార్యలను పిలవండి అన్నాడు. అందరూ అంగీకరించారు. లుసెంటియో తన భార్యకు కబురు పంపాడు. కాని ఆమెతోందరవలన రాలేనన్నది. హార్డెన్నియో బ్రతిమాలతున్నట్టు రమ్మని కబురు పంపాడు. అలాగయితే రావచ్చు నేమోలే అన్నాడు పెట్రూబియో. బ్రతిమాలినా నీ భార్య రాదన్నాడు హార్డెన్నియో. ఇంతలో వెళ్ళిన నాకరు తిరిగివచ్చి ఆమె హార్డెన్నియోని రమ్మంటున్నదని చెప్పాడు. “నా భార్యను రమ్మనమని నేను ఆజ్ఞాపిస్తున్నానని చెప్పు” అని నాకరుతో పెట్రూబియో చెప్పాడు. అతనికితగినపరాభం జరుగుతుందని అందరూ అనుకొంటూ వుండగా సామ్యంగా కేతరైన్ వచ్చి “ఏమండీ పిలిచారా! ఏమిటి మీ ఆజ్ఞ!” అని అడిగింది. ఔను నీ చెల్లెలు, హార్డెన్నియో భార్య ఎక్కడున్నారు! వెళ్ళి వాళ్ళను పిల్చుకొనిరా” అని పెట్రూబియో కేతరైన్ ను ఆజ్ఞాపించాడు. వెంటనే వారిని పిలవడానికి వెళ్ళింది. “ఇదొక అద్భుతం” అన్నాడు లుసెంటియో. “ఔను అదేమిటో నాకు అర్థం కావడం లేదు” అన్నాడు హార్డెన్నియో. “అది శాంత సామ్య ప్రేమ పూరిత జీవితం ఒక్క ముక్కలో చెప్పాలంటే దాని అర్థం మధురం, ఆహ్లాదం ఇంకాస్త ఆగారంటే ఆమె సమ్రుత ఇంకా చూపిస్తాను” అన్నాడు పెట్రూబియో.

ఇంతలో కేతరైన్ తక్కిన యిద్దరితో వచ్చింది. “కేతరైన్ ఆ టోపీ నీకు బాగుండలేదు, దాన్ని తీసిపోయే!” అన్నాడు పెట్రూబియో. ఆమె అలాగే చేసింది బియాంకా, హార్డెన్నియో భార్య చూసి ఆశ్చర్యపోయారు “ఎంత పెరిబాగులదానవే నీవు! ఇటువంటి తెలివితక్కువ ఆజ్ఞలను మనం పాటించి మగడికి దాసోహం చేయకూడదు” అన్నారు ఆ యిద్దరు. “కేతరైన్! మగని ఆజ్ఞ ఆజ్ఞలను ఎలా పాటించాలో బుద్ధిలేని ఈ ఆడవారిద్దరికి చెప్పు” అన్నాడు పెట్రూబియో.

అందరకూ ఆశ్చర్యం కలిగేటట్టుగా కేతరైన్ ఆ యిద్దరి ఆడ వారికీ భార్యల ప్రవర్తన గురించి సామ్యంగా వచ్చుచున్నది. ఆ వెంటనే పెట్రూబియో ఆమెను ముద్దుపెట్టుకొన్నాడు. “గయ్యాళిని మచ్చిక చేసుకొన్నా”డన్నారు ఆ యిద్దరి భర్తలు.

“కేతరైన్ మరియు గయ్యాళికాదు. ప్రేమ, దయ నామక గల భార్యగ ఉంటూ వచ్చింది. కేతరైన్ హాయిగా గర్వంతో తన భార్యతో జీవించాడు పెట్రూబియో.

ది టేవింగ్ ఆఫ్ ది ప్రూ - విమర్శ

ఈ నాటకమునకు ఇండకోషన్ అనే పేరను ఉపోద్ఘాతముగా ఒక దృశ్యమున్నది. అది నాటకములోని కథావస్తువునకు సంబంధించి నది కాదు. ఈ నాటకము ఎవరికోసం ఎవరిముందు ప్రదర్శితమైనదో తెలియ జేయుటకు కల్పితమైన దృశ్యము. “ఎ మిడ్ సమర్స్ నైట్ డ్రిమ్”లో ఏరిక్ ప్రభువు టీసియన్ తనకు భార్యకాబోతూ ఉండిన హిపోలిటా వినోదార్థము బాటమ్ చేతను ఒక నాటకము ప్రసర్నింప జేసినట్లు ఒక ప్రభువు పై అనే పేరు గల ఒక చిల్లర పనివాని వినోదార్థము ప్రదర్శితమైన నాటకము ఈ పై ఒక పూటకూళ్ళ ఇంటి వద్ద తప్ప తాగి మొద్దు నిద్దురలో పడి ఉండగా ఒక ప్రభువు తన వినోదార్థము వాడిని నిద్రలో ఉండగానే తన భవనమునకు తెప్పిం ప్రభువులు పడుకొనే ప్రక్కపై పడుకొన బెట్టి వాడికి తెలివి వచ్చే వేళకు గాన వాడ్యములు మోగింపజేసి ప్రభువులకు సేవచేసే విధము గానే సేవకులచేత సేవచేయించి తానొక ప్రభువు అయినట్లే ఆ పైకి తోచునట్లు చేసి తన యదార్థ స్థితియే ఒక స్వప్నమందు జరిగినట్లున్ను ఈ కల్పిత జీవితమే తన యదార్థ జీవితమైనట్లును మంగ్ర శక్తికి

బడిన వానివలె చేసి అతని వినోదార్థము ఆడించిన నాటకమిది. నాటకములోని కథ ఎక్కువగా ప్రేక్షకులకు వినోదము కలిగించేది కనుక ఈ ఇండక్షన్ దృశ్యము కూడా ఎక్కువగా వినోదము కలిగించేదిగానే రచితమయినది.

కథా సంగ్రహములో గాంధీజీయి మొదటి దృశ్యములోని కథా భాగము పాఠకులకు విసుగు పుట్టించ వచ్చునని నిశ్చయించి పెట్టినాను. అందులో బాప్తిస్టా రెండవ కూతురైన బియాంకా హార్డెన్స్ట్రోమియాని పెండ్లియాడుతుందని పాఠకులు అనుకొనే రీతిగా చెప్పి చివర భాగములో ఆమె వీజా నగరమందలి ప్రభువువైన విన్సెంటియో కుమారుడైన లూసెంటియోను వివాహమాడినట్లున్ను, బియాంకాను పెండ్లియాడునని పాఠకులకు తోపింపజేసిన హార్డెన్స్ట్రోమియా ఒక విధము పెండ్లియాడెననిని చెప్పినాను. ఈ మార్పులు జరగడానికి తగిన కారణము కథలో లేకపోలేదు. ఈ అంశముల కథా సంగ్రహములో చెప్పటవలసిన కథా సంగ్రహము చదివే వారికి ప్రధాన కథా భాగము చిక్కగా ఉండవచ్చునని అక్కడ చెప్పలేదు.

బియాంకాను పెండ్లి చేసుకొందామని ఎదుగురు యత్నించారు. వారు పరస్పర మిత్రులే, వారిలో లూసెంటియోను బియాంకా ఎక్కువగా ప్రేమించినది. అతనికి కూడా ఆమెను పెండ్లియాడవలెనన్న కోరిక ఎక్కువగానే ఉండెను. కాని అతనికి ఒక విషయము చిక్కుగా తోచినది. బాప్తిస్టా తన పెద్ద కూతురి వివాహమైతేనే కాని చిన్న కూతురి వివాహము చేయనన్నాడు. ఆ పెద్ద కూతురు గయాళి కనుక ఆమెను పెండ్లియాడేవాడు కనబడే వరకున్ను బియాంకా వివాహ ప్రసక్తి ఉండదు. కనుక ఆ లూసెంటియోకు ఏమి చేయుటకును తోచలేదు.

రెండవ అంశములోని మొదటిదృశ్యము కేతరైన్ బియాన్కాల ప్రసంగముతో ప్రారంభమయినది. గయాళియైన కేతరైన్ తనను పెండ్లిగూడుటకు సమ్మతించిన వాడు కనబడలేదనిని తన చెల్లెల్లైన బియాంకాను పెండ్లిగూడుటకు ఉబిలాటము పడుచూ పలువురున్నా

రసిన్ని లోలోపల అనుమానము పెంచుచు చెల్లెలు ఎవరిని పెండ్లియాడకల
చెనో తెలిసకొనగో చల్లటి నడిగిరి. ఆమె తన కెప్పుడూ చచ్చలే
దన్నది హార్దెన్నియోను ప్రేమస్త్రా శి డలేదా? అన్నగి హార్దెన్నియో
చెల్లెలు. అబద్ధమాడుకున్నానని ఆ గయ్యాళి అక్క ఆమెను కొట్టినది.
బియాంకా ప్రేమస్త్రా లోనికిపోయింది నిష్కారణంగా చెల్లెలిని ఎందుకు
కొట్టినానని బాప్టిస్టా కోరినది అడిగితప్పుకు “నీకు చిన్న కూతురంటే
ఇష్టము నీవంటే ఇష్టములేదు” అని అలిగి ప్రేమస్త్రా ఆ గయ్యాళి
లోనికిపోయినది. బాప్టిస్టాకు విచారము పట్టుకొన్నది నాకు అస్తి
ఎక్కువగా ఉన్నా నా ప్రాతుకు సౌఖ్యము లేనిదయినది. భార్య పోయి
నది పుత్ర సంతానం లేదు. ఈ గయ్యాళిగంపకు వరుడు కనబడడము
లేదు. ఆమెకు పెండ్లి కానిదే చిన్నల్లకు పెండ్లి చేయవంటే ఆమెను
కోరినవారిలో ఎవరయినా తమ కోరిక నెరవేర్చుకొనుటకు పెద్దపిల్లకు
తగిన వరుని వెదికి తోడ్కొని వస్తారేమో అని ఈ పతిత పూరినాను.
ఇప్పటికీ నాకేమీ మార్గము కనబడలేదు. అని అతడు చింతిస్తూ పున్న
సమయంలో వచ్చాడు సూర్గం చూపించేవారు. గ్రేమియో లూసెంటి
యోలు, పెట్రూబియో, హార్దెన్నియోలు, బానిబియోయోడన్ వోలు
ఈ ఆరుగురున్ను మూడు జతలుగా వచ్చారు.

పీరిలో లూ సెంటియో నౌకరు దుస్తులతోను, హార్దెన్నియో
లిసియో అనేపేరను గాయకుడుగాను, బ్రానియో లూసెంటియో వేష
ములోను, బియోన్ డెలో లూసెంటియో అనుచరుడుగా లూట్ పుస్త
కాలు పట్టుకొనిన్ని వచ్చాడు. పెట్రూబియో కేతరైన్ను పెండ్లి
యాడుటకు సమ్మతించి వచ్చానన్నాడు. గ్రేమియో బాప్టిస్టా పొరు
గున నున్నవాడు గనుక బాప్టిస్టాకు పరిచితుడు ఇతడునౌకరు దుస్తులతో
ఉన్న లూసెంటియోను చూపించి ఇతడు తను సేవకుడుగా పని చేయు
టకు వచ్చాడు. ఇతని పేరు కాంబియో ఇతనిని తమ సేవకునిగా పెట్టు
కోండన్నాడు. అందుకు బాప్టిస్టా సమ్మతించాడు. బ్రానియో తాను
లూసెంటియో అనిన్ని తండ్రిపేరు విన్ సెంటియో అనిన్ని తన ఊరు
'సీనా' అనిన్ని తెలియజేసినాడు. బాప్టిస్టా పెట్రూబియోతో “నీ

తల్లిడిని నే ఎరుగుదును. మీరు చాలా ధనవంతులు కావం మీతల్లిడి చనిపోయినందుకు నీతోపాటు నేను దుఃఖిస్తున్నాను నీ వివరో ఇప్పుడు తెలిసింది గనుక చెప్పున్నాను. నా పెద్దకూతురు గయ్యాళి గంప నీకు ఆమె తగిన పెండ్లాము కాజాలదు. నీవంటివాడు అల్లుడయ్యినందుకు నాకు సంతోషమేకాని నీ గౌరవానికి హాని కలిగిస్తుండేమో అని భయపడుతున్నా”నన్నాడు. “మీకా భయము అక్కరలేదు. నేనా మెను సాధునిగా చేసికోగలను” అన్నాడు. అందుకు సంతోషముతో సరేనన్నాడు. పెట్రూబియో సిఫారసును మన్నించి లిసియో అనే పేరనున్న హార్వెన్సియోను సంగీత గురువుగాను, లూసెంటియో వేష ములనున్న ట్రానియోను లాటిన్ సాహిత్యం చెప్పే గురువుగాను, కాంబియో అనే పేరను సేవకుని వేషములో ఉన్న లూసెంటియోను నౌకరుగాను బాప్టిస్టా నియమించినాడు. ఇంతకు ముందుగానే హార్వెన్సియో ట్రానియోలను లోనికి పంపించడమున్ను వారు బాప్టిస్టా కూతుళ్ళకు పాఠాలు చెప్పటకు మొదలు పెట్టడమున్ను జరిగినది. బాప్టిస్టా, పెట్రూబియోలు మాటలాడుతూ ఉండగానే హార్వెన్సియో తల చేతితో నొక్కుకుంటూవచ్చి “లూట్ కుగల ఫ్రెండ్లు తప్పుగా నొక్కుతున్నావని అన్నందుకు కోపం తెచ్చుకొని కేతరైన్ ఆలూట్ తో నా తల పగలకొట్టింది.” అన్నాడు అందుకు బాప్టిస్టా విచారించాడు. పెట్రూబియో నవ్వి “నీ కూతురు దిట్టమయినదే. మోటుగా అయితే నేమి హాస్యము ఆడగలదన్న మాట నా కటువంటి పెండ్లామంటే ఇవ్వమే” అన్నాడు పెట్రూబియో. “నేను కేటును ఇక్కడికి పంపనా లేక మీరు ఇద్దరూ ఒకరి నొకరు చూచుకొని సంభాషించు కోవడం మంచిది” అన్నాడు బాప్టిస్టా. “ఆమె నిక్కడికే పంపండి” అని పెట్రూబియో చెప్పినాడు. సరే అని “హార్వెన్సియో ! నీవు లూట్ వాద్యము బియ్యంకాకు చెప్పు రా లోపలికి సమాధాన పరుస్తాను” అయిద్దరున్న లోనికి వెళ్ళారు. కేతరైన్ పెట్రూబియోను కలుసుకోడానికి బయటకు వచ్చింది.

ఆ తర్వాత వీరి కథ. కథా సంగ్రహములో తెలియజేయడ మయినది. కనుక బిరూంకా లూసెంటియోను పెన్సిల్వేనియాడిన కథ : మొట్టమొదట గ్రేమియో, లూసెంటియో వేషములో నున్న ట్రాని యోలు బిరూంకా విషయములో పోటీపడి బాప్టిస్టా పద్ద తమ తమ ఆస్సుల విషయము తెలియబరచుకొన్నారు. వీరిద్దరూ ధనవంతులయినా గ్రేమియో వాడుగు మీరినవాడు కనుక బాప్టిస్టా లూసెంటియో వేష ములో నున్న ట్రానియో పె పే మొగ్గు చూపించినాడు. అతడు లూసెంటియో అన్న ధనుతో ఇంట్లో బిరూంకా మొట్ట మొదట పోటీపడిన ట్రానియో (అనగా లూసెంటియో) లిసియో (అనగా హార్టెన్సియో) లలో లిసియో వై పే మొగ్గు చూపించినది. కాని తుదకు కాలబియోను వలచింది. అనగా వాస్తవంగా లూసెంటియోను అతడు లూసెంటియో అన్నమాట. అనగా పేనుబట్టి శండ్డిన్ని ఆకారము వలపు చేష్టలు బట్టి బిరూంకాయున్న లూసెంటియోనే ఎన్నోకోవడం జరిగింది. ఈ విధంగా లూసెంటియో బిరూంకాలకు పెన్సిల్వేనియాడిన సంభవించినది. గ్రేమియో, హార్టెన్సియోలకు ఆళంధంగంకలిగినది. లూసెంటియోకు జయము లిగినది. కాని హార్టెన్సియోకు పదారము లేకపోయినది. ఒక విధన అతనిని ప్రేమించినది. ఆమెను వివాహమాడినాడు. బిరూంకా లూసెంటియోని వివాహము జరిగినట్లు కథలో చెప్పబడినదిగదా ?

ఇక ఈ నాటకములో విశేషములు కొన్ని వివరిస్తాను. ఇండకోవ లోను పెట్రూబియో గయ్యాళిని సాధువుగా మార్చుటలోను మన శ్వాత్రు విషయములు పేకోస్పియరు తెలిసుకొనుట ఆశ్చర్యకరము ఆనాటికి మనశ్వాత్రుము ఉదయించలేదు. మంత్రముల ప్రభావము మాత్రము అండ్లెయులు ఆనాటికి నమ్ముతూ ఉండేవారు. ఆదివాసు లకు ప్రాచీన తమ కాలము నుండిన్ని నమ్మకముగల విషయము.

ఇటీవల 'పైకో' తెరపి వృద్ధిలోనికి వచ్చినది. వీరిటీవల చెప్పిన విధానమే పేకోస్పియరు అనాడు తన నాటకమందలి పాత్రల ద్వారా ప్రదర్శించుట గొప్ప విషయము; మెచ్చుకోదగినది.

*

*

*

ఎ మిడ్ పమర్ట్ నైట్ డ్రీమ్

ఇది శృంగార హాస్యరసములు గల కామెడీ. 1594 లో రోమియో అండ్ జ్యూలియట్ రచితమయిన తర్వాత అదీర కాలము లోనే రచితమయినది. రెండు కథలున్ను రాత్రిపూట చీకటిలోనే వడచినవి. కాని అది వివాదాంతమయినది. ఇది 1592న ప్రదమయిన వెలుగులో సుఖప్రదముగా రంజిల్లినది.

కథా సంగ్రహము:-

ఏఫీస్ ప్రభువు తీసియన్ అనునతడు ఏమజాన్స్ ను యుద్ధములో జయించి వారి రాణియైన హిపోలిటా మనోహర ప్రేక్షణములకు ముగ్ధుడై నిర్జితుడయినాడు. ఆమెను పెండ్లియాడుటకు ప్రతిజ్ఞ చేసి వివాహ ముహూర్తము పెట్టించుకొన్నాడు. రెండు దినములు గడచిన నాటి రాత్రి వివాహ మహోత్సవము జరిపించుకొనుటకు నిశ్చయమయినది. అంతవరకును ఆగవలసిన కాలము తనకుగాని రాణికి గాని విసుగు పుట్టింపకుండా ఉండవలెనన్న ఉద్దేశముతో నాటక ప్రదర్శనములు గావించి వినోదములతో ఆ ప్రభువు తానున్న అడవియందే కాల యావనము చేయుటకు తలపెట్టినాడు. అతనిఆజ్ఞ మన్నించి సాలెవృత్తి సాగించుకొంటూ ఉండిన బాటమ్ ఇతర వృత్తులు సాగించుకొంటూ ఉండిన మరి కొందరితో కలిసి ఒక నాటకము రచించి ప్రదర్శించుటకు పూనుకొన్నాడు.

ఆ సమయమందే ఈజయన్ అనునొక ఎతీనియన్ తన కూతురైన హెర్మియాను ఆమెను పరిస్తూ ఉండిన ఇద్దరిని తీసియన్ వద్దకు తోడ్కొనివచ్చి హెర్మియా ఆ ఇద్దరిలోను డెమిట్రయస్ ను పెండ్లియాడ వలసినదిగా ఆజ్ఞాపింపుడని ప్రార్థించెను. తాను లైసాండరును ప్రేమించి పెండ్లియాడ దలచినట్లు హెర్మియా నివేదించి అందుకు సమ్మతింపుడని వేడుకొన్నది. అందుకు తీసియన్ సమ్మతింపక ఆమె

తండ్రి చెప్పినట్లు డెమిట్రయసునే ండ్లియాడవలెననిన్ని అట్లుచేయని యెకల మరల సొండవకుగాని ఆమె సొండరము దేవాలయమందు దేవ దాసిగా ఉండవలసినదని ఒప్పు తెననిన్ని శీర్షు చెప్పినాడు. హెర్మియా లై సొండరులు అంత దా మయిన తీర్పునకు విలపించి రహస్యముగా ఆ అడవికి చేరువగా నున్న మనియొక చిన్న యడవికి పోయి అక్కడ పెండ్లి జరిపించుకొని మరలముగా మరీకి తెలియగాని స్థలమునకు లేచిపోవుటకు తగిన సన్నాహములు గావించుకొన్నారు. తమవన్నుగడలు హెర్మియా తన ఇలికత్రెయయిన హెలీనాకు తెలియ జేసినది. ఆ హెలీనా డెమిట్రయసును ప్రేమించి అతని అంగీకారము పొందక ఖిన్నురాలయి ఉండినది కనుక తగిన సమయము దొరికినదని సంతోషించి ఆ డెమిట్రయసు వద్దకుపోయి హెర్మియా లై సొండరుల లేచిపోవు సన్నాహములు తెలియజేసినది

ఆ సమయముండే ఆ అడవిలోనే ఉండిన విద్యాధగుల రాజైన ఓబరానుకు రాజేయైన టీటేనియాకు ప్రణయ కలహము పుట్టినది. అప్పుడు ఓబరాన్ తన కనుబంగుడైన పక్ అనే హాస్యమూర్తిని పిలిచి నీ వొక కామిని బేషధి రసము తెచ్చి టీటేనియా నిద్రలో నుండగా మూసికొని యుగాకే కనురెప్పలపై కొద్దికొద్దిగా పిండవలెను. ఆ రస ప్రభావము వలన ఆమె నిద్రనుండి మేల్కొని చూచు నప్పుడు మొట్ట మొదట ఎవడు కనబడుతాలో వారిని ఆమె ప్రేమించేటట్లు చేయ గలదిగా ఉండవలెను అని ఆజ్ఞాపించినాడు. ఆ సమయముండే డెమిట్రయస్ హెర్మియాను కలిసికొనవలెనన్న ప్రయత్నములో తిరుగునూ ఉండగా అతనికి హెలీనా కనబడినది.

ఆమె అని చేరును సొండరులు చేసిన ప్రయత్నము విఫలము కాగా ఒక చోట కూర్చుండి విలపించు చుండెను. ఆ సమయముండే ఓబరాన్ ఆమెను చూచి ఆమె నుఃఖమునకు గల కారణము తెలిసికొని “పక్క”ని పిలిచి ఆ ఓషధి రసము కొద్దిగా నీవు తీసికొనిపోయి నిద్రలో నున్న డెమిట్రయస్ కను రెప్పలపై చిలుకుము దాని వలన హెలీనాకు మేలు కలుగ వలయును. నేనా రసము కొద్దిగా తీసికొనిపోయి స్వయముగా నేనే నాటటేనియా కనురెప్పలపై చిలుకుదును, అని

చెప్పినాడు. ఆ సమయానికి హెర్మియా లైసాండరులు ఆ అడవికి వచ్చి ఒకచోట నిద్రించిన్నారు. వారిలోని లైసాండరును షక్ చూచి అతడు డెమిట్రీయస్‌పై కాబోలునని భయపడి అతని కనురెప్పలకి రసము తగిలించినాడు. అందువలన ఆ లైసాండరు నిద్రనుండి మేల్కొని చూచేసరికి ఖిన్నురాలై అక్కడ తిరుగు చుండిన హెలీనా అతనికి మొట్టమొదట కనబడినది. ఆ రస ప్రభావము వలన అతడు హెలీనాను కామించినాడు. హెర్మియాను విడిచి పెట్టిరాడు.

ఆ సమయమందు ఆ అడవిలో అక్కడనే బాటమ్ కాను తయారు చేసిన నాటక ప్రసర్యనమునకు కావలసిన ఒద్దికలు. దరిపి స్తూన్నాడు. షక్ అక్కడికిపోయి తానుకూడా ఆ ఒద్దికలలో పాల్గొన గోరినట్లు నటించి బాటమ్ తలకు ఒక గాడిద తలకాయ నుటి టూపీ తగిలించి టిటేనియా నిద్రిస్తూ ఉండిన స్థలమునకు తోడ్కొనిపోయి ఆమె నిద్రనుండి మేల్కొన్న వెంటనే ఆమె కలకు నవబడునట్లుగా కూర్చుండ బెట్టినాడు. ఆ ఒద్దికలలో పాల్గొంటూ ఉండిన వారులు ఈ వింత చూచి భయపడిపారిపోయి నారేకాని పక్కనెదిరించ లేదు.

ఈలోగా ఓవిరాన్ నిద్రలో నుండిన డెమిట్రీయస్ వద్దకు సోయి చూడగా షక్ చేసిన పొరపాటు తెలిసినది. అప్పుడతడే ఆ డెమిట్రీయస్ కనురెప్పలకు ఆ రసము తగిలించినాడు. అతడు మేల్కొని చూచేసరికి హెలీనా మొట్టమొదట కనబడినది. ఆమె నప్పుడు ప్రేమిస్తూ సరసస్థలావములాడుతూ ఉండిన లైసాండరు కూడా కన బడినాడు. తనప్పుడు ప్రేమించిన హెలీనాను కామిస్తూ ఉండిన లైసాండరుతో డెమిట్రీయసు యుద్ధమునకు డీ కొన్నాడు. నాగి చేష్టలు చూడగా తనను వెక్కిరించబోతున్నట్లు హెలీనాకు తోచినది. హెర్మియాకు మతిపోయినట్లయినది. అప్పుడక్కడుండిన విద్యాధులు డెమిట్రీయస్, లైసాండరుల కలహము నివారించి ఆ అడవిలో కొంత సేపు తిరిగేటట్లు ప్రోత్సహించినాడు. వాడు తిరిగి తిరిగి ఆలసి నిద్రపోయి నారు. అప్పుడు షక్ తన తప్పును సరిదిద్దుకొని కామసీ జౌషధరసము మరల లైసాండరు కనురెప్పలకు పూసినాడు. అతడు నిద్రనుండి

మేల్కొని హెర్మియాను చూచి ఆమె యెడల తన కుండిన ప్రేమను మరల తెచ్చుకొన్నాడు.

గాడిన తల గల టోపీని దాల్చిన బాటమ్ కనబడుటవలన కామినీ బొవధిరస ప్రభావ ఫలితముగా తన టీటేనియో బాటమును ప్రేమిస్తూ ఉండుట చూచి ఓబరాన్ ఆమె కనురెప్పల కంటి యుండిన రసమును గుడిచివేసి సంతనే ఆమె కా ప్రేమ మత్తు తొలగిపోయినది. తన తలకు తగిలించిన గాడిన తలటోపీ తీసి వేయగానే బాటమ్ తన స్వరూపమును పొంది తన నటులను కలిసికొని ఆడబోయే నాటకము నకు ఒద్దికలు సాగించినాడు. ఏడిన్స్ ప్రభువు తీసియన్ ఆ ముగనాటి ఉదయము మృగయా వినోదము కావించిన పిమ్మట ఆ ముగ్గురు దంపతుల విచిత్ర కథ ఎట్లు పొరపాట్లతో నడచినదో హెర్మియా లైసాండరులకు తన ఆజ్ఞ ఎట్లు బాధించినదో తెలిసికొని తన ఆజ్ఞ రద్దుచేసి హెర్మియా, లైసాండరును, డెమిట్రయన్, హెలీనాను వివాహమాడుట తనకు సమ్మతమైనదని ప్రకటించినాడు.

టీటేనియా తీసియన్ల వివాహముతో పాటు, హెలీనా డెమెట్రీయసుల వివాహమున్ను, హెర్మియా లైసాండరుల వివాహమున్ను ఈ మూడు వివాహములును లోగడ పెట్టుకొన్న ముహూర్తముననే ఆనందదాయకముగా ఆనాటి రాత్రి జరిగినవి బాటమ్ సిద్ధపరచిన నాటక ప్రదర్శనముకూడా తక్కిన వినోదములతో పాటు సాగినది. ఆ నాటకము పేరు “పిరమస్ అండ్ లిజ్ బి” ఇది యొక ప్రేమగాథ విషాదాంతమయినది. లిజ్ బి బాబిలోనియా దేశకన్య ఆమెను పిరమస్ ప్రేమించినాడు. అతనిని ఆమె కూడా ప్రేమించినది. ఒక గాడు ఆమె నెత్తురుమరకలతో పడియుండగా పిరమస్ చూసి సింహము ఆమెను చంపెనన్న భ్రమతో కత్తితో పొడుచుకొని ఆత్మహత్య గావించుకొన్నాడు. కొంతసేపటికి ఆమెకు తెలివినచ్చి చూచినది పిరమస్ చనిపోయి వుండుటచూచి అతనికి తనయెడల ఎంత ప్రేమ యుండెనో గ్రహించి కత్తితో పొడుచుకొని ఆత్మహత్య గావించుకొన్నది. నాటక ప్రదర్శన మైనతరువాత విద్యార్థుల నృత్య వినోదముచూచి ఉత్సవము ముగించినారు.

ఎ మిడ్ పజిల్ నైట్ డీవ్ - ఎమర్సన్

ఇదియొక విశోదార్థము కల్పితమైన కథానాటకపు గల కామెడీ. విచిత్ర సన్నివేశములు గలది. వీరిన్ నగరమునకు సమీపమందున్న అడవిలో రాత్రి సమయమందు జరిగిన ముచ్చటలు గలది. ఇందున్న పాత్రలన్నీ సంతోషానికి సుఖానికి అలవాటు పడ్డవేకాని దుఃఖానికి కష్టానికి ఓర్పుకోగలవికావు. కష్టము కలిగినా అది అనతికాలములోనే తొలగిపోయేది. అంతర్జాతీయము పిరమిడ్, తివ్వబీలకు సంబంధించినది. విషాదాంత నాటకమే అయినా ప్రేక్షకులకు అయ్యో! సావము! అని పించినదే కాని అట్టేకాలము దుఃఖము కలిగింపలేదు. అయినా మన సంప్రదాయమును ఆనుసరించిచూస్తే ఈవిషాదాంత నాటకము పెండ్లి సమయమున విశోదములతోపాటు రాత్రి వండ్లెండు గంటలప్పుడు పడుకొనే ముందర ఆడించినారేమి? అనిపించక మానదు. విద్యార్థులతో మిత్రమయిన ఈ నాటకము అద్భుత శక్తులు ప్రదర్శించినది. విశోదములకున్న హాస్యమునకున్న అవకాశము ఎక్కువగా కలుగజేసినవాడు ఏక్. కామిసీ ఓచదిరసము డెమిట్రీయస్ కనురెప్పలకు అంటించుటకు మారుగా లైసాండరు కనురెప్పలకు తగిలించుటచేత హాస్య రసమునకు వృష్టి మొక్కువయినది. బాటమ్ తలకు గాడిదతల టోపీగా తగిలించుట కూడా హాస్యరసమును ఎక్కువగా పోషించినది. తాను చేసిన పాటకు సమాధానముగా ఏక్ విభువు ముందర నివేదించుకొన్నదికూడా హాస్యరసమునకు పోషకముగానే కనబడినది. అంతర్జాతీయములో రసవృష్టి తక్కువ చప్పుగా ఉండును గనుక తానా లోపమును పూరింపదలచినట్లు చెప్పుకొన్నాడు. ఆ నాటక ప్రదర్శనమునకు నాయకుడయిన బాటమ్ తెలివితక్కువ దద్దమ్మ అని సూచించుటకు అతని తలకు గాడిద తలటోపీ తగిలించినట్లు కనబడుచున్నది.

ఈ నాటకములో కవితా శిల్పము ఎక్కువగా కలదు పద్య భాగము కూడా ఇందు ఎక్కువగానే ఉన్నది. షేక్స్పియరు రచనలు తక్కినవన్నీ అంతరించిపోయినా ఈ నాటకమందు గల కవితను బట్టి

పేక్ స్పియరు దొడ్డ కవియని భావింపగలమని ఒక విమర్శకుడు పలికిన మాటలు ముమ్మాటికే సత్యములే అనవచ్చును.

ఈ నాటకములో పేర్కొన్న చంద్రుడు, నిరు, పువ్వులు, ఓష ధులు మొదలయినవి మనకు పరిచితములయిన వస్తువుల పేళ్ళేకాని వాస్తవముగా పేక్ స్పియరు సిద్ధేశించినవి వేరే వస్తువులు. చంద్రుడు చల్లని నీళ్ళ ముసిగ తేల్చా ఉన్నవాడు. పువ్వులు నీళ్ళలో శుద్ధినవి. ఓషధులు దివ్యమయిన ఓషధి శక్తి గలవి. కామినీ ఓషధి రసము కలడ్డ కంటించినప్పుడు కిథలో చెప్పిన శక్తి కలుగడానికి అదే కారణముగా అన్వయించుకోవలెను. ఈ నాటకములో చాలా వాతలనోట నుండి చంద్రుని ప్రసక్తి వింటాము. ఆ చంద్రుడు మనకు పరిచితమైన చంద్రుడు కాడు. ఇది పాధారణ పాతకునికి వింత కలిగింపవు. కాస్త వాస్తవికత తెలుసుకొంటూ చదవే విమర్శకునకు ఏమిటీ కల్పన అని పిస్తుంది. అందుకు సమాధానమేమి చెప్పగలమంటే ఆ అర్థా ప్రదేశములో మానవులతో విద్యాధగులూ ఉన్నారు. ఈ రెండు తెగల పోరున్న ఒకరి నొకరు చాలా కాలమయి కలిసి మెలసి తిగుగుతున్న వారుగానే నాటకములో చిత్రితమయినది. అందువలన ఒక Fairy tale కు సంబంధించిన నాటకముగా సమన్వయము చేసికొని ఆనందిస్తాము అని చెప్తాము. మొత్తానికి ఇదిఒక వినోదార్థముగా రచితమయినదిగా అర్థముచేసికొని ఆనందిస్తాము. ఏదైనా ఇందలి సన్నివేశములు చర్యలు సంభాషణలు అన్నీ కల్పించుటలో వాస్తవికత గోచరిస్తూ ఉన్నట్లు రచించడంలో పేక్ స్పియరు కావ్యకళ, శిల్పము చక్కగా ప్రదర్శించినాడని చెప్పక తప్పదు.

*

*

*

పంర్చంట్ ఆఫ్ వెనిస్

ఇటలీ దేశంలోని వెనిస్ నగరంలో ఏంటానియో అనే ఒక ఓడ వర్తకుడు మారదేశాలలో వ్యాపారంచేస్తూ ఉండేవాడు. అతడు చాలా ఊడారుడు.

బెసానియో అనే ఒక సైనికుడు ఏంటానియోకు ఆప్తుడు. అతడు బెల్జియాంట్ లోని ఒక ధనవంతురాలైన యువతిని ప్రేమించాడు. అతడు బీదవాడు కావడం వలన తనను పెండ్లి చేసికొమ్మనమని ఆమెను సూటిగా అడగలేకపోయాడు. కాని ఒకసారి వెళ్ళి ఆమె తనను ప్రేమిస్తున్నదో లేదో అడిగి తెలిసికోవాలనుకున్నాడు. అందుకని కొంత సొమ్ము అప్పుగా ఇమ్మని ఏంటానియోని అతడు అడగినాడు. కాని ఆ సమయానికి ఏంటానియోపద్ద సొమ్ములేదు విదేశాల నుండి తన ఓడలు తిరిగివస్తే కాని అతనికి డబ్బురాదు. అందుకని అప్పు యిచ్చేవారి ఎవరినుండైనా కావలసిన సొమ్ము తన పేరిట తీసికొనమని ఏంటానియో అతనితో చెప్పాడు. తన ఓడలు రెండు నెలలలోగా తిరిగిరాగలవు గనుక ఆ అప్పు వేగమే తీర్చేస్తానని చెప్పాడు.

ఆ రోజుల్లో వెనిస్ పట్నంలో వడ్డీ వ్యాపారం చేసే వారంతా యూదులు, వారిలో షైలాక్ అనే వాడు ప్రముఖుడు. అతడు అత్యాశాపరుడు, సీచుడు, ఇతడంటే ఏంటానియోకు అసహ్యం. అనేక సార్లు అతనితో ఏంటానియో కఠినంగా మాట్లాడి తూలనాడినాడు. అందువల్ల ఏంటానియో మీద ఏనాటికైనా పగ తీర్పుకోవాలని సమయం కోసం ఎదురు చూస్తున్నాడు షైలాక్.

బెసానియో అతని వద్దకే అప్పు కోసం వెళ్ళవలసి వచ్చినది. తన శత్రువైన ఏంటానియో తన చేతి చిక్కుతున్నందుకు లోలోన సంతోషించి షైలాక్ వైకి ఉదారంగా మాట్లాడేడు. అప్పువైని వడ్డీ యివ్వనవసరం లేదన్నాడు. కాని ఏంటానియో త నెలలలోగా అప్పు తీర్చలేకపోయిన పక్షాన ఏంటానియో శరీరం నుండి ఒక పాను మాంసం

కోసి తీసి కొనేటందుకు తనకు హామీ వ్రాసి ఇవ్వడాని తను హామీ కోరినట్లు కోరాడు. ఈ విషయం కోరిక హామీనికై నీకు పంపిణీ చేశానియో గానింది అంగీకరించలేదు. కాని వీరటానియూ ఆ కోరికను హాస్యంగా తీసికొని రెండునలలలోగా అప్పును తీర్చివేయవచ్చునట్లు ధైర్యంకూడా ఉండిదంవల్ల అంగీకరించాడు. అయితప్పగానే బెసానియూ ఆ సొమ్మును తీసికొని గ్రామియానో అనే మునియొక స్నేహితున్న వెంటబెట్టుకొని తాను ప్రేమించిన పోర్నియాను చూడడానికి బెరేమాంట్ ప్రయాణమయ్యాడు.

ఆ అందాల రాణి ఒక పెద్ద భవనంలో తన చెలికత్తె నరి సాతో కూడా వుంటున్నది. ఆమెకు ఎంతో భవన నిడివి కొద్దికాలం క్రిందటనే ఆమె తండ్రి చనిపోయాడు. తన తడనంతరిం తన కూతుర్ని ఎవరైన పెండ్లాడతానని చెప్పి మోసం చేయవచ్చునని అది ఆమె కొన్నాడు. తగిన వాడు తన కూతురుకు భర్తగా లభించాలని ఒక ఉపాయమాలోచించాడు. మూడు పేటికిలను ఏర్పాటు చేశాడు. ఒక దానిలో పోర్నియా చిత్రపటాన్ని వుంచాడు. అది వున్న పేటికను ఎవడు ఎన్నుకొంటే అతడే ఆమెకు భర్త కాగలడని నిర్ణయించాడు.

బెసానియూ కన్నా ముందుగా అఫ్రికా దేశంనుండి మొర్రాకో రాకుమారుడు పోర్నియాను పెండ్లాడాలని వచ్చాడు. అతనింట పోర్నియాకు ఇష్టతలేదు కాని తన యిష్టానిష్టాలతో నిమి త్రంలేదు. ఎవడు ఆ మూడు పెట్టెలలో ఆమె పటమున్న పెట్టెను ఎన్నుకొంటాడో అతడే ఆమె భర్త కావలెనని ఆమె తండ్రి నిరయం. ఆమెకు బెసానియూని పెండ్లాడాలనే ఉంది. అందుకని ఆ మొర్రాకో రాకుమారుడు సరైన పెట్టెను ఎన్నుకో కూడదని కోరుకొన్నది. తన ఆందోళనము తన చెలికత్తెకు వ్యక్తం చేసింది.

నీకు తగిన భర్త దొరికేటట్లు నీ తండ్రి ఈ పెట్టెలను ఏర్పాటు చేసి వుంటాడు. బెసానియూ నీకు తగిన వాడైతే అతడు తప్పకుండా సరియైన పెట్టెను ఎన్నుకొంటాడు. నీ కోరిక నెరవేరుతుంది కనుక భయ పడవద్దని ఊరడించింది చెలికత్తె.

మొర్రాకో మూడు పెట్టెలను చూశాడు. బంగారు పెట్టెపైని “నన్ను ఎన్ను కొన్నవారికి చాలమంది అభిలషించేది లభ్యమవుతుంది.” అని ఉంది. వెండిపెట్టెపైని “నన్ను ఎన్నుకొన్న వారు పొందవలసినది పొందుతారు” అని ఉంది. సాధారణంగా కనపడే సీసం పెట్టెపైని “నన్ను ఎన్ను కొన్నవారు తమ కున్నదంతా త్యాగం చేసి సాహసించ వలసి ఉంటుంది” అని ఉంది. “అందరూ అభిలషించేది ఏది? అది ఈ అందమైన పోర్టియా! కనుక ఈమె చిత్రం ఈ పెట్టెలోనే ఉండి తీరాలని” అని అనుకొంటూ మొర్రాకో బంగారపు పెట్టెను తెరచి చూశాడు. అతనికి ఒక పుర్రె కనబడింది. దాని ప్రక్కనే ఒక కాగితం పైని “మొరసేదంతా బంగారం కాదు సెలవు” అని ఉంది. మొర్రాకో చేసేదేంతేక పోర్టియా వద్ద సెలవు తీసికొని ఆఫీసా వెళ్ళిపోయాడు. తరువాత ఏరగాన్ రాకుమారుడు వచ్చి మూడు పెట్టెలూ చూశాడు” నేను : పొందవలసినది పోర్టియా కనుక వెండి పెట్టెను తెరచి ఆమెను పొందుతాను” అని అనుకొంటూ వెండి పెట్టెను తెరచాడు. అందులో ఒక శుంత తల ఉంది: దాని ప్రక్కనే ఒక కాగితం “పైని వెండి తెర వెనుక చాలామంది శుంతలు మరుగు పడిఉన్నారు కనుక వెళ్ళండి” అని ఉంది. మొర్రాకో : వలెనే ఇతడుకూడా తల దించుకొని వెళ్ళి పోయాడు.

బెసానియో తన స్నేహితుడు గ్రేటానియోతో కూడా పోర్టియా వద్దకువచ్చి తన అదృష్టం ఎలా వుందో ప్రయత్నించడానికి అనుమతించమన్నాడు. అతడు కూడా సరైన పెట్టెను ఎంచుకొనలేక మోసని పోర్టియా ధయపడింది. ఆమె అతన్ని ప్రేమించినా ఏ పెట్టెను ఎన్నుకొనాలో తనకు తెలిసికూడా చెప్పడానికి వీలులేదు. బెంగతో పోర్టియా నిరీక్షిస్తూ కూర్చుంది. బెసానియో మూడు పెట్టెలను చూశాడు. “పైకి అందంగా కనబడేవి లోపల అనన్యంగా ఉంటాయి గనుక సాధారణమైన ఈ సీసపు పెట్టెనే ఎన్నుకొంటాను” అని నిర్ణయించుకొని ఆ పెట్టెను తెరచి చూశాడు. అతని అదృష్టం కొద్దీ అందులో అందమైన ఆ అమ్మాయి పటం కనబడింది. అతని ఆనందానికి అంతులేదు. అతడు ఆ పెట్టెను తెరుస్తూ ఉంతునే పోర్టియా మనస్సు

ఆనందమయమయింది. వెంటనే వారిద్దరూ వినాహం చేసికొనాలని నిర్ణయించుకొన్నారు. ఆ ఆనందసమయంలోనే వెలికత్తై నరిసాను పెండ్లి చేసికొనడానికి అనుమతించమని గ్రేటానియో పోర్నియాను కోరాడు. కాని అంతలో వారి ఆనందానికి అంతరాయం కలిగింది. వెనిన్ నుండి బెసానియో స్నేహితుడు లూరొంజో, అతని భార్య అంటే మైలాక్ కూతురు జెసీకా ఒక దుర్వార్తను తీసికొని వచ్చారు.

మైలాక్ తన కూతురు జెసీకా పట్ల ఎప్పుడూ కఠినంగానే ఉన్నాడు. యూదుల జాతికి చెందని లూరొంజోను ఆమె వినాహం చేసికొంటానంటే అతడు సమ్మతించలేదు. లూరొంజో అన్యకులస్థుడు మాత్రమే కాదు ఏంటానియోకి స్నేహితుడు కూడాను. అందువల్ల మైలాక్ ఇష్టపడలేదు, అందుచేత జెసీకా చాలా నగలు, డబ్బు తీసికొని ఇంట్లోనుంచి పారిపోయి లూరొంజోను వినాహం చేసికొంది. తర్వాత వారిద్దరూ బెల్ మూంట్ కు ప్రయాణమయ్యారు. అప్పుడు ఏంటానియో బెసానియో కిమ్మని ఒకలేఖ వ్రాసి ఇచ్చాడు. ఆ లేఖనే వారిద్దరూ ఆ ఆనంద సమయంలో తెచ్చియిచ్చారు. బెసానియో ఆ ఉత్తరాన్ని చదువుతూ అడలిపోయాడు. ఆ లేఖ పోర్నియా కూడా చదివింది. ధనరాసులతో వస్తున్న ఏంటానియో ఓడలు సముద్ర మధ్యమున మునిగిపోయి అతనికి తీరని నష్టము వచ్చినదట. అంతేకాదు తన స్నేహితుడైన లూరొంజోను తన కూతురు వినాహం చేసికొని ఇంట్లోనించి వెళ్ళిపోవడంతో మైలాక్కు ఏంటానియో మీద పగ ఎక్కువయింది. దానితో పిచ్చిపెట్టి “నా కూతురు! నా డబ్బు! నా నగలు న్యాయం! న్యాయం!” అంటూ రోడ్లమీద తిరగడం మొదలు పెట్టాడు మైలాక్. ఓడలు మునిగిపోయి తీరని నష్టం ఏంటానియోకి కలిగిందని తెలిసి అతని మీద పగ తీర్చుకోడానికి అతే తగిన సమయమని మైలాక్ నిశ్చయించుకొన్నాడు. ఎంతమంది వారించినా వివకుండా నగరపాలకుడయిన డ్యూక్ వద్దకుపోయి ఏంటానియో పైని ఫిర్యాదు చేసి ఏంటానియో వ్రాసి యిచ్చిన హామీ పత్రాన్ని చూపించాడు. ఏంటానియో అప్పు ఏలాగా తీర్చలేదు గనుక మరతు ప్రకారం అతని

శరీరం నుండి ఒక పాను మాంసం తాము తీసికొన వలసి ఉంటుందని అన్నాడు. ఇదే ఆ లేఖలోని సారాంశం

అందువల్ల బెసానియో వెంటనే వివాహం చేసికొని తగినంత డబ్బు చేత పుచ్చుకొని భార్యతోచెప్పి వెనినెకు | పయాణమయ్యాడు. నిజాయితీకి నిలబడాలన్న సంకల్పంతో ఏంటానియోను తమింఛమని మైలాకును కోగలేడు. డ్యూక్ మాత్రం మైలాకును కోరాడు. కాని తను ఏంటానియోను ప్రేమించడం లేదు గనుక దయచూడవన్నాడు మైలాక్. “తాము ప్రేమించని వాటిని మానవులందరూ నాశనం చేస్తారా?” అని ఆ సమయానికి వచ్చిన బెసానియో మైలాక్ ను తీవ్రంగా అడిగేడు. “అసహ్యించుకొనే వాటిని మానవులందరూ నాశనం చేయరా? అని తీవ్రంగా ఎదురు ప్రశ్న వేశాడు మైలాక్.

“ఏంటానియోను తమింఛ అతను ఇవ్వవలసిన దానికి రెండిం తల నిస్తా”నన్నాడు బెసానియో. ఆరింతలు యిచ్చినా అవసరం లేదు. నాకు కావలసినది ఒక పాను ఏంటానియో మాంసం” అన్నాడు మైలాక్. అతను దయచూపవలసిన అవసరంలేదని అతనికి కావలసినది న్యాయమేనని చెప్పాడు. తెచ్చినకత్తిని సానవెట్టడం మొదలుపెట్టాడు మైలాక్. ఏంటానియోపైని పగ తీర్చుకొనే కాల మాసన్నమయిందని సంకోషించాడు. కాని అదే సమయానికి ఒక న్యాయవాది తన గుమాస్తాతో కూడా వచ్చాడు. వారిద్దరూ, నవయవనులు అయినా న్యాయమైన తీర్పు చెప్పగల సమర్థవంతుడు. ఆ న్యాయవాది అని డ్యూక్ స్నేహితుడు ఒకడు ఒక పరిచయపుత్రం డ్యూక్కు వ్రాసి పంపాడు. ఆయువక న్యాయవాది న్యాయాధిపతిగా వివాద విషయాన్ని ఇరువురూ నుండి విన్నాడు. ఏంటానియోని తమింఛమని మైలాక్ ను అతడుకూడా కోరాడు కాని లాభం లేకపోయింది. ఏంటానియో శరీరం నుండి ఒకపాను మాంసం మైలాక్ కోసి తీసికోవచ్చునని ఆ న్యాయాధిపతి తీర్పు చెప్పాడు. అందుకు మైలాక్ అతన్ని అభినందించాడు.

ఏంటానియో కోటు విప్పాడు. మైలాక్ తన కత్తి పదును చూపుకొంటూ ఏంటానియో గుండెకోసి ఒక పాను మాంసం తీసికో

వాలని సిద్ధమయ్యాడు. మాంసం తూచడానికి | తాను సిద్ధంగా ఉందా అని న్యాయాధిపతి అడిగితే ఉండన్నాడు పైలాక్. రక్తం ఎక్కువగా కారిపోయి ఏంటానియో చనిపోకుండాచూడడానికి వైద్యుణ్ణి సిద్ధంగా వుంచావా అని న్యాయాధిపతి అడిగితే ఆ వరకు ఒప్పందంలో లేదు అన్నాడు పైలాక్. చెప్పుకోవలసింది ఏమైనా ఆ సమయంలో వుంటే చెప్పుకోవచ్చునని ఏంటానియోతో ఆ న్యాయాధిపతి చెప్పాడు. తన అత్యంత ప్రియమైన స్నేహితుడు బెసానియో కోసం తన ప్రాణాలను అర్పించడానికితాను సంతోషిస్తున్నానన్నాడు ఏంటానియో. “న్యాయ రీత్యా ఒక పాను మాంసం మాత్రం నీవు కోసి తీసికోవచ్చునని న్యాయ స్థానం అంగీకరిస్తున్నది. అతని గుండెనుకోసి తీసికోవడానికి కూడా న్యాయస్థానం ఒప్పుకొంటున్నది.” అని ఆ న్యాయాధిపతి పైలాక్తో చెప్పాడు.

“న్యాయాధిపతి చాల జ్ఞానవంతుడు ! ఏంటానియో ! రా ! సిద్ధంగా వుండు!” అన్నాడు పైలాక్ కత్తి పదును చూస్తూ “కొంచెం ఆగు ! ఇంకా న్యాయనిర్ణయం పూర్తి కాలేదు మీ ఒప్పందంలో నీకు ఒక్కచుక్క అయినా నెత్తురు వస్తుందనిలేదు. నీకు రావలసిన ఆ ఒక్క పాను మాంసం మాత్రమేతీసుకో. ఒక్క రక్తపుబొట్టు పైకి చిందిందంటే నీకున్న సమస్త ధనాన్ని ఆస్తిని ప్రభుత్వానికి ఇచ్చివేయ వలసి వుంటుంది.” అన్నాడు ఆ యువక న్యాయాధికారి. “పైలాక్ ! విన్నావా ! ఆ జ్ఞానవంతుడైన న్యాయాధిపతి మాటలు !” అన్నాడు బెసానియో. “బెసానియో ! నీవిస్తానన్న ఆ మూడింతల ధనాన్ని యిచ్చేయి నేనుతృప్తి చెంది వెళ్తాను.” అన్నాడు పైలాక్. “తొందర పడకు పైలాక్ ! ఆ ధనాన్ని నీవు తిరస్కరించావు. నీకు కావలసింది న్యాయం ! అదే నీకు లభిస్తుంది. వెనిన్ నగర న్యాయ చట్టరీత్యా వెనిన్ పౌరుడు కాని వాడు ఎవడైనా వెనిన్ పౌరుని ప్రాణాలు తీయ దలచుకొంటే అతనికి మరణదండన విధించబడుతుంది. అతని యావ దాస్తి ప్రభుత్వానికి, ఎవరి ప్రాణాలను అతను తీయదలచుకొన్నాడో అతనికి సోపమానంగా పంచబడుతుంది. నీవు వెనిన్ పౌరుడవు కావు. వెనిన్ పౌరుడయిన ఏంటానియోను నీవు చంపదలచుకొన్నావు. కనుక

నీకు ఏమిట్ట విధించాలో డ్యూకే నిర్ణయిస్తాడు.” అన్నాడా న్యాయాధికారి.

పైలాకు భయకంపితమైన చికిలబడ్డాడు. నీవు ఏంటానియో పైని దయ చూపకపోయినా నేను నీపై దయ చూపదలచాను. నీకు నేను ప్రాణదానం చేస్తున్నాను కాని నీ ఆస్తినినంతటిని ఏంటానియోకి, ప్రతాభ్యునికి చెరిసగం ఇచ్చి వెయ్యాలి” అని డ్యూక్ తీర్పు చెప్పాడు. డబ్బు లేనిదే వడ్డీ వ్యాపారస్థుడు జీవించేది ఏలాగు? అందుకని తన ప్రాణాల్నే తీసికొమ్మన్నాడు పైలాక్. “పైలాక్ పైని దయచూప గలవా?” అని ఏంటానియోను ఆ యువక న్యాయాధిపతి అడిగాడు. అందుకు ఒకవరతుపైని తనవాటాధనాన్ని పైలాక్ వుంచుకొనవచ్చును అన్నాడు ఏంటానియో. తన మరణాంతరం పైలాక్ తన ఆస్తినినంతటిని తన కూతురికి అల్లుడికి చెందేటట్టు అంగీకరించాలన్నాడు. ఏంటానియో పైలాక్ అంగీకరించక తప్పలేదు.

తన కృతజ్ఞతకు చిహ్నంగా దేనినైనా కానుకగా స్వీకరించమని ఆ న్యాయవాదిని బెసానియో ఏంటానియోలు కోరారు. అందుకు బెసానియో వేలినున్న వుంగరాన్ని ఇమ్మని ఆ న్యాయవాది కోరాడు. పోర్టియా పెండ్లి నాడు తనకు తొడిగిన వుంగరాన్ని యివ్వలేక ఇంక దేనినైనా కోరుకొమ్మన్నాడు బెసానియో అందుకు ఆ న్యాయవాది కినిసి వెళ్ళిపోయాడు. తర్వాత ఏంటానియో నిర్భంధించగా ఆ ఉంగరాన్ని గ్రేటానియో న్యాయవాదికి పంపాడు. ఆ న్యాయవాది గుమాస్తా బలవంతంచేసి గ్రేటానియో వేలినున్న పెండ్లి ఉంగరాన్ని తీసికొన్నాడు. ఏంటానియోతోకూడా బెల్ మాంట్రోకు బెసానియో, గ్రేటానియోలు తిరిగి వచ్చారు. తమ భార్యలను తిరిగి కలుసుకొన్నందుకు బెసానియో, గ్రేటానియోలు సంతోషిస్తున్నా ఉంగరాల విషయం ఏమి చెప్పాలో తెలియక లోలోన వారు కొంత బాధపడుతూనే వచ్చారు. అనుకొన్నట్టే ఉంగరాల విషయమైవారు అడిగారు. జరిగిన దంతా ఏంటానియో పోర్టియాకు. చెప్తూ “మీ విషయంలో బెసానియో మరెప్పుడూ మాట తప్పడు” అని నేను వాగ్దానం చేస్తున్నానన్నాడు. “అయితే దీన్ని జాగ్రత్తగా ఉంచుకో మనండి” అంటూ

పోర్చియూ ఒక ఉంగరాన్ని యిచ్చి నె. నెరిస్సాకూడా ఒక ఉంగరాన్ని గ్రేటానియోకి ఇచ్చింది. వారి పాత ఉంగరాలనే వారు తిరిగి పొందడంతో ఇద్దరూ ఆశ్చర్యపోయారు. యదార్థంగా జరిగినది తెలిసికొని సంతోషించారు. పోర్చియూ, నెరిస్సాలు ఆ న్యాయనాదిగాను, గుమాస్తాగాను వచ్చి తీర్పు చెప్పారని తెలిసి వారంతా ఆశ్చర్యచకితులయ్యారు. అదే సమయంలో ఏంటానియో ఓడల్లో మూడు సురక్షితంగా భవంతో కూడా రేవుచేరినట్లు వర్తమానం వచ్చింది బెల్ మాంట్ లోని ఆ భవనంలో సంతోషం వెల్లివిరిసింది.

*

*

*

మర్చంట్ ఆఫ్ వెనిస్ - విమర్శ

నా. కాల్వములో అనగా 14, 15 వండ్ల బాలుడనై యుండి నప్పుడు నేను షేక్ స్పియరు రచించిన నాటకాలలో రెండు మాత్రమే చదివినాను. వాటిలో మొదటిది మెర్చంట్ ఆఫ్ వెనిస్, రెండవది కింగ్ జాన్. అందుకు కారణము ఒకటే 1898 లో మా పర్లామెంటి కాలేజి విద్యార్థులు కాలేజి వార్షిక మహోత్సవ సమయమున మెర్చంట్ ఆఫ్ వెనిస్ నాటకమందలి నాల్గవ అంకమందలి మొదటి దృశ్యము ప్రదర్శించినారు. అప్పుడు నేను నాల్గవ ఫార్మ్ విద్యార్థిగా ఉంటిని. ప్రదర్శనమందు నా మిత్రుడొకడు ఐదవ ఫార్మ్ విద్యార్థి నెరిసా పాత్ర ధరించి ఆ నాటకములో పాల్గొన్నాడు. అతడు చెప్పవలసిన మాటలు కడుకొద్దిగా మాత్రమే అయినా అతడొక వేషము ధరించి పెద్ద విద్యార్థులతో కలిసి రంగస్థలమున నిలబడడమే చాలు అది ఒక గొప్ప అదృష్టముగా నేనున్ను మరికొందరు నామిత్రులున్ను భావించినాము. ఆ దృశ్యములో పాటు ఆ నాల్గవ అంకమందలి రెండవ దృశ్యమున్ను ప్రదర్శించుటవలన నెరిసా వేషము చాల్చిన వానికి మరి రెండు వాక్యములు పలుకవలసిన అవసరము కలిగినది. మొదటి దృశ్యము చాలా పెద్దది. నాలుగువందల పంక్తులు గలది. సైలాక్ న్యాయస్థాన

మునకు తెచ్చిన అభియోగమును వెనిన్ ప్రభువు న్యాయాధిపతిగా విచారణ గావించే దృశ్యమది. వెనిన్ ప్రభువు పైలాకును అడిగి చూచినాడు. ఋణ ధనము కావలసి ఉంటే వడ్డితోకూడా వుచ్చుకొంటాడో లేక చెల్లించే గడువు దాటినది కనుక పత్రములో వ్రాసి ఉన్నట్లు ఋణగ్రస్తుడైన ఏంటానియో హృదయమునకు చేరువగానున్న స్థలము నుండి పానుమాంసమే కోసికొని తీసికొంటాడో తెలిసికోగోరినాడు. పత్రములోఉన్నప్రకారము పానుమాంసమే కోసితీసికొంటానన్నాడు. అంతే కాని కరుణచూపనన్నాడు. అప్పుడు వెనిన్ ప్రభువు న్యాయవిచారణ ఆపి “నేను బెలారియో అనే దొడ్డ న్యాయవేత్తను. ఈ అభియోగమున నాకు తోడుగా విచారించవలసినదని కోరుతూ అతనిని రమ్మని లేఖ వ్రాసినాను. అతడి దినమండే రాగలడు కనుక అతడు వచ్చిన వరకును న్యాయ విచారణ ఆపి వాయిదా వేసినాను” అని తెలియజేసినాడు. ఆ వెంటనే ఆ బెలారియోనుండి అతని లేఖపట్టుకొని అతని వద్దనుండి ఒక రాయబారి వచ్చాడని సేవకుడు వెనిన్ ప్రభువుకు తెలియజేసినాడు. ఆ రాయబారి వచ్చి ముందుగా ఆ లేఖ ప్రభువు కివ్వగానే ఆ ప్రభువు ఆజ్ఞననుసరించి కోర్టు గుమాస్తా ఆ లేఖ న్యాయ స్థానమున అందరూ వింటేటట్లు చదివి వినిపించాడు. అందులో “నా ఆరోగ్యము చెడినది. వృద్ధుడను, రాలేను. అయినా నాకు మారుగా డాక్టర్ బల్టాజర్ అనే మహా దొడ్డ న్యాయవేత్తను పంపుతున్నాను. అతడు చిన్న యువకుడని చులకనగా చూడవద్దు చిన్న శరీరము కలవాడేకాని పెద్ద తలకాయగల న్యాయశాస్త్రు కోవిదుడు.” అని చదివీ చదువగానే నాటక ప్రదర్శనము చూస్తూ వుండిన వార మందరము అందులో విశేషించి విద్యార్థులము ఎక్కువగా హర్షించి చప్పట్లు కొడుతూ కేకలు వేసినాము. అందుకు తగిన కారణము లేకపోలేదు. బల్టాజర్ వేషము వేసికొని వచ్చేది పోర్షియా అనిన్ని ఆ పోర్షియా పాత్ర ధరించిన అబ్బాయి ఊటకూరు శేషగిరిరావనిన్ని మాకు తెలుసు అతడు ఆ లేఖలో చెప్పినట్లు చిన్న శరీరము పెద్ద తలకాయ గలవాడు; చాలా తెలివితేటలు గల విద్యార్థి అని పేరు పొందినవాడు. అతనిని గురువులు మెచ్చుకొనేవారు. తోడి విద్యార్థులు ఆదరాభిమానములతో చూసేవారు. నాకు బంధువర్గములోనివాడు. అంతేకాక ఆ సంవత్సరమే

కావ్యపతన పోటీలో ఈ దృశ్యమండే మెర్సీకి (కరణకు) సంబంధించిన పంక్తులు “The Quality of mercy is not strained”- మొదలు కొని “Must needs give sentence 'gainst the merchant” వరకునుగల 22 పంక్తులు ఆ పోటీ పతనానికి నియమించిన పంక్తులు ఆ పోటీలో ఈ శేషగిరిరావు మొదటి వాడుగా గెలిచి బహుమతి నందుకొన్నాడు. అందువలన మా సంఘోషము ఇనుమడించినది. నాటకరంగ స్థలమునకు ఆరేడు వచ్చినప్పుడు ఈ పంక్తులు చదువుటకు ప్రారంభించినప్పుడు పతనము పూర్తిగావించినప్పుడు కూడా అభినందిస్తూ చప్పట్లు కొట్టినాము. ఆ దృశ్యము 67 సంవత్సరములక్రిందటిదే అయినా నేటికిని నా కనుల యెదుట తాండవిస్తూ ఉన్నది. ఆ పంక్తులు మేము పాఠ్య గ్రంథముగా చదువుకొన్న ఆంగ్లవాచకములో ఉన్నవి కనుకను ఇంచుమించు ఆ పంక్తులన్నీ హాకు కంఠ స్తముగా వచ్చినవే కనుకను నేనా దృశ్యమును చూచి ఎక్కువగా ఆనందించ గలిగినాను.

ఈ నాటకము 1904 లో నేను మద్రాసు క్రిస్టియన్ కాలేజీలో బి. ఏ. తరగతిలో విద్యార్థిగా ఉన్న కాలమందు ఒక నాటక సమాజము వారు ప్రదర్శించినారు. ప్రదర్శనము చాలా మెచ్చుకోదగినదిగానే ఉండెను. అందులో పైలాక్ పాత్రధారుడు తక్కిన వటులకంటే ఎక్కువ మనోజ్ఞముగా పాత్రోచితముగా నటించినాడు. అందులో నటనా సామర్థ్య మెక్కువగా చూపుటకు కావలసినంత అవకాశమున్నదని గ్రహించినాను. ఆ నాటక మాడినప్పుడు నేనాపాత్ర ధరించి నటించవలెనని ఆశించినానుగాని అందుకు తగిన అవకాశముచిక్కలేదు. 1914 లో నేను పల్లాకిమిడి కాలేజీలో చరిత్రాచార్యుని పదవితో ఉన్నప్పుడు కాలేజీలో విద్యార్థులచేత ఈ నాటక మాడించుట జరిగినది. అందులో పాల్గొనవలసిన వారందరూ విద్యార్థులే కావలెనన్న నియమము పెట్టుకొనుటవలన నేను పైలాక్ వేషము వేయలేదు. కాని ఆ నాటక ప్రదర్శనము నా శిక్షణములో జరుగవలెనని మా కాలేజీ ప్రిన్సిపాలు వింకర్లు దొర కోరుటవలన ఈ పైలాక్ పాత్ర ధారణము ఎట్లుండవలెనో చెప్పటకు మాత్రము అవకాశము చిక్కినది.

ఒద్దికలు జరుగుతూ ఉన్నప్పుడు నేను పైలాక్ మాటలు ఉచ్చరిస్తూ అభినయిస్తూ ఉండేవాడను. అతని మాటలలోగల ప్రత్యేకత అడిగిన వాక్యములలో ప్రతీమాటా లేదా ప్రతి పద సముదాయమునట్లు రెండేసి మూడేసిసార్లు అనడములలో కనబడుతున్నదని చెప్పి తొలిసారి పలికినది ఎట్లుండవలెనో రెండవసారి పలికినది ఎట్లుండవలెనో పలికి చూపిస్తూ ఉండేవాడను.

అం iii దృ ి.

ఋణము గడువు కాలములో తీర్చలేకపోయిన ఏంటానియోపై న్యాయ ఫీతమున అభియోగము పెట్టుకొని న్యాయ విచారణమునకు పూర్వము అతనిని ఛానెలలో పెట్టింది ఏంటానియో తాను చెప్పే మాటలు వినుమని కోరినప్పుడు పైలాక్ నిష్ఠురముగా అడిగిన మాటలు చూడ-

“I will have my bond; I will not hear thee speak.
I will have my bond and therefore speak no more
I will have no speaking; I will have my bond.”

పైలాక్ ధనకాంక్ష గలవాడే; ధనమేమాత్రము పోయినను కొంప మునిగిపోయినట్లు మొరపెట్టే స్వభావముగలవాడు తన కూతురు జెసికా తాను ప్రేమించిన లారెంజ్‌తో లేచి పోయినప్పుడు విలువగల నగలతోను, రెండువేల డూకెట్లతోను వెడలిపోయినది. అప్పుడతడు దుఃఖముతో సర్వనాశము పొందినవాడివలె రోగనముచేసినాడు. అట్టి వాడు పత్రములో వ్రాసినట్లు ఏంటానియో హృదయమునకు చేరువగా నుండిన స్థలము నుండి పోను మాంసము కోసి తీసికొనుటకే నిశ్చయించుకొన్నాడు గాని ఇచ్చిన ధనమునకు మూడురెట్లు ధనమిస్తామన్నా సమ్మతింపలేదు. అందు కతడికి ఏంటానియో మీద గల కోపము, ద్వేషము, పగ కారణములు.

పోర్నియో ప్రదర్శించిన యుక్తివలన ఏంటానియోకు గండము తప్పినది. కాని అభియోగమునకు పైలాక్ కోరినట్లు ఫీర్సు జరిగి

యుండిన యెడల ఈ నాటకము ట్రాజడీగా పోణమించి ఉండును, అయిదవ అంకము, ఆనంద ప్రదములయిన సన్నివేశములలో సాగుటకు అవకాశమేమీ లేదు.

ఈ నాటకములో స్త్రీ పాత్రలు చక్కగా శృంగార భూయిష్టమైన కామెడీలకు నిండుకొలిపినవి. పోర్షియో పాత్ర సర్వంగా సాష్టవము గలది. ఆమె | పేమ ఆదర్శపాత్రమైనది. సౌజన్యము మెచ్చుకోగగినది. నోసా ఆమెకు అన్నివిధముల తగిన చలికత్తె. జెసికా తన తండ్రియైన పైలాకుకు గుణపాతము నేర్పగల కూతురుగా వ్యవహరించినది

ఏంటానియో బెసానియోల పరస్పర | పేమ మైత్రి ఆదర్శ ప్రాయముగా ఉదయించి పరిణమించినది

ఈ నాటకము జనరంజక మగుటనలన విద్యావ్యాప్తిగల ప్రపంచ మంగంతటను ప్రతి సంవత్సరము పెక్కుసార్లు ప్రదర్శింపబడుతూ ఉంటుంది. మన దేశములో ఇది విద్యార్థి లోకమున ఎక్కువ ఆకర్షకమయిన నాటకము.

*

*

*

మచ్ అడూ ఎబౌట్ నతింగ్ (అక్కరకు మాలిన గొడవ)

కథా సంగ్రహము :-

పూర్వము మెసినాను లియోనాటో ప్రభువు గవర్నరు పాలిస్తూ ఉండేవాడు. అతనికి ఒక కూతురు, ఆమె పేరు హిరో ఆమెకు తోడుగా ఆమె మేనత్త కూతురు బియాట్రిస్ ఉండేది. బియాట్రిస్ మాటకారి, సగదాగా ఉండే పిల్ల. హిరో మాత్రం సాధు చరిత మితభాషిణి.

అరగాన్ రాజయిన డాన్ పీడ్రో ఒకసారి లియో ఇంటికి అతిథిగా వచ్చాడు. అతనితో కూడా ఫ్లోరెన్స్ రాజు క్లాడియోవాడు ఆ రాజు బెనెడిక్ కూడా వచ్చిరి. ఒకనాడు అందరూ కలసి సరదాగా కబుర్లు చెప్పకొంటూ ఉన్నారు. వారిలో బెనెడిక్ చమత్కారంగా మాట్లాడు తున్నాడు. అందుకని మాటకారి అయిన బియాట్రీస్ “మీ మాటలు ఎవరూ వినడంలేదు” అంటూ ఆయనను హాస్యమాడింది. లోగడ ఒక సారి ఈ విధంగానే అతనిని ఆమె హాస్యమాడింది. హాస్యాలు విపరీతంగా వివశించినవి.

క్లాడియో మాత్రం మానంగా కూర్చుని హిరో అందాన్ని చూచి ఆనందిస్తూ ఉండెను. బియాట్రీస్ బెనెడిక్‌ల మధ్య జరుగుతున్న మాటల తీరును డాన్ పీడ్రో గమనించి “బియాట్రీస్ చాలా వాక్చాతుర్యం, పౌరుషం గలది. ఈమెకు బెనెడిక్‌తో వివాహం జరిగితే మంచి జంట అవుతారు.” అని లియోనాటోతో అన్నాడు. “ఇద్దరు ఒక్క మాదిరివారే గనుక పెండ్లి చేసికొన్న వారం రోజుల లోపున యిద్దరూ పీచ్చివారైపోతారు” అన్నాడు లియోనాటో, కాని డాన్ పీడ్రో మనస్సులో ఆ ఆలోచన స్థిర పడిపోయింది. ఎలాగైనా వారిద్దరికీ వివాహం జరిగేటట్లు చూడాలను కొన్నాడు అతడు.

క్లాడియోకు హిరో పైని పూర్వం నుండి అనురాగమున్నది. ఈ పెళ్ళి సంబంధానికి లియోనాటో సంతోషించాడు. అతని కూతురు హిరో అంగీకరించింది. శుభముహూర్తం కూడా నిశ్చయమైంది. కాని కాల వ్యవధి అతనికి భరింపరాని దయింది. కాలయాపనకు మనస్సును మళ్ళించడానికి బెనెడిక్ బియాట్రీస్‌లను ఎలాగైనా నా భార్యాభర్తలను చేయాలని అతడు డాన్ పీడ్రోతో సంప్రదించాడు.

బియాట్రీస్ అతనిని ప్రేమిస్తున్నట్టు బెనెడిక్‌తో చెప్పి అతను నమ్మేటట్టు చేయాలని డాన్ పీడ్రో ఒక ఎత్తు నేళాడు. దీనిని అందరూ ఆమోదించారు. బెనెడిక్ ఆమెను ప్రేమిస్తున్నట్టు బియాట్రీస్‌తో హిరో చెప్పి నమ్మించవలెనని కూడా వారు నిర్ణయించు కొన్నారు.

ఒకనాడు బెనెడిక్ ఒంటరిగా తోటలో ఉండగా అతనికి కనబడకుండా ఆ తోటలో అతనికి చేరువగా ఒక చోట చేరి అతనికి

వినబడేటట్టు రహస్యంగా ఏదో మాట్లాడుకొంటున్నట్టు నటిస్తూ బియాట్రీస్ బెనెడిక్కును ప్రేమిస్తున్నట్టు చెప్పుకొన్నారు. బెనెడిక్కు బియాట్రీస్ వెళ్ళి చేసికొనకపోవే ఆమె బ్రతకడం కష్టమని తనలో హిరో చెప్పినట్టు క్లాడియన్ లియోనాటోతో చెప్పాడు. కాని వారి దాంపత్యం సుఖమయం కాకపోవచ్చని లియోనాటో అన్నాడు. ఈ విషయం బెనెడిక్కులో ఎవరైనా చెప్పితే బాగుండునని డాన్పిడ్రో అన్నాడు. బియాట్రీస్ను అతడు మరింత హేళన చేయవచ్చునని క్లాడియో అన్నాడు. ఆమె అన్నివిధాలా యోగ్యురాలే కాని ఈ బెనెడిక్కును ప్రేమించడంలో మాత్రం అయోగ్యురాలైంది అయినా అతను ఈమెను ఏవిధంగానైనా బాధిస్తే అతన్ని మనం పరిహాసంతో బాధించవచ్చునని డాన్పిడ్రో యితరులతో అన్నాడు. అంతటితో ఆ ప్రసంగాన్ని ముగించి వెళ్ళిపోయారు.

ఈ ప్రసంగాన్ని బెనెడిక్ తనలో తాను తర్కించుకొని బియాట్రీస్ నిజంగా తనను ప్రేమిస్తున్నదని నమ్మాడు ఇంతలో బియాట్రీస్ స్వయంగా వచ్చి “నా కష్టము కాకపోయినా నన్ను పంపిస్తారంటూ” అతనిని భోజనానికి రమ్మన్నది. ఆమె మాటలు కటువుగా ఉన్నా అతని చెవికి అవి ఇంపుగా వినబడినవి. ఆమె తనను ప్రేమిస్తున్నట్టు కనబడినది. అందువలన ఆమె యెడల దయతో ప్రవర్తించి ప్రేమించవలెనని నిశ్చయించుకొన్నాడతడు. ఈ విధంగా డాన్పిడ్రో వేసిన ఎత్తు పారినది.

ఇంక హిరో తన కార్యాన్ని పూర్తిచేయవలసి ఉంది. బియాట్రీస్ విషయమై తనూ తనచెలికత్తె ఉర్సుతో కలసి రహస్యంగా తోటలో ఏదో మాట్లాడు కొంటున్నట్టు బియాట్రీస్తో చెప్పి తోటలోనికి తీసికు రమ్మనమని హిరో మరొక చెలికత్తె అయిన మార్గరెట్ను పంపినది. తన విషయమై వారేమి మాట్లాడు కొంటున్నారో వినాలన్న ఆశ్రుతతో బియాట్రీస్ తోటలోనికి మెల్లగా వారికి కనబడకుండా పచ్చినట్టువచ్చినది. ఆమె రాకను హిరో కనిపెట్టి బెనెడిక్ బియాట్రీస్ను ప్రేమిస్తున్నట్టు క్లాడియో డాన్పిడ్రోలు తనతో చెప్పినట్టు ఆమె తన చెలికత్తె ఉర్సుతో చెప్పినది. బియా

ట్రీన్ ఎప్పుడూ బెనెడిక్టును ఎప్పుడూ ఎగతాళి చేస్తుంది కాని అంతటి రూపవంతుడు, గుణవంతుడు, ధైర్యవంతుడు యువకులలో అరుదని వాగిద్దరూ బియూట్రీన్ కు వినబడేటట్లు అనుకొన్నారు. తర్వాత తమ ప్రసంగాన్ని మార్చి హిరో తన పెండ్లి బట్టలను, ఊర్సులలోకు చూపిస్తానని చెప్పి ఆమెను తీసికొని తోటలోనుండి వెళ్ళిపోయినది. బియూట్రీన్ తాను విన్నదంతా నమ్మింది. ఆమె మనస్సు బెనెడిక్టుపై లగ్నమయింది.

డాన్ పిడ్రో తమ్ముడు డాన్ జాన్ ఒక గుమ్మడు. ఎలాగైనా క్లాడియో హిరోల వివాహం తప్పిపోయేటట్లు చేయాలని నిశ్చయించుకొన్నాడు. అందుకు సహాయంగా బొరాబియో అనే ఒక వక్రబుద్ధిగల వాని సహాయం తీసికొన్నాడు. ఆ బొరాబియో చెలికత్తె మార్గరెట్ ను ప్రేమిస్తున్నాడు. ఆ ప్రేమికుల యిద్దరి సహాయంతో ఒక చిన్న ఎత్తు వేళాడు.

రేపు వెళ్ళి అనగా ముందు రాత్రి హిరో నిద్రపోయిన తర్వాత ఆమె దుస్తులను ధరించి ఆమెవలె మార్గరెట్ నటిస్తూ బొరాబియోతో కిటికీలోనుండి మాట్లాడవలెనని వారితో చెప్పి డాన్ జాన్ వారిని ఒప్పించాడు. పెండ్లికి ముందు రోజున అతడు డాన్ పిడ్రో క్లాడియోలను కలిసి హిరో ప్రవర్తన మంచిది కాదని రాత్రుళ్ళు రహస్యంగా పరపురుషులతో మాట్లాడుతూఉంటుందని, కావాలంటే వారే స్వయంగా ఆ రాత్రి చూడవచ్చునని చెప్పాడు. అదే నిజమయితే ఆ మర్నాడు వివాహ సమయంలో ఆమెను నలుగురిలో అవమాన పరచడానికి క్లాడియో డాన్ పిడ్రోలు నిర్ణయించుకొన్నారు. జాన్ పిడ్రో చెప్పినట్టే ఆ రాత్రి వారికి ఆ దృశ్యం కనబడింది.

ఆ మర్నాడు చర్చిలో వివాహం జరిగే సమయానికి నలుగురి మధ్య తాను రాత్రి చూసిన విషయాన్ని చెప్పి క్లాడియో హిరోను అవమాన పరచాడు. ఏమి! ఇది నిజమా! అని లియోనాటో డాన్ పిడ్రోని అడగగా, హిరో పరపురుషునితో రాత్రి రహస్యంగా మాట్లాడడం నిజమేనని అతడు చెప్పాడు. దీనితో హిరోకు మతిపోయినది. తెలివితప్పి పడిపోయింది. కఠినులైన డాన్ పిడ్రో క్లాడియోలు అక్కడి

నుండి వెళ్ళిపోయారు అంతటి అపకీర్తి చెచ్చిన హిరో చనిపోతే బాగుండునని గోలపెట్టాడు. లియోనాటో, బెనెడిక్, బియాట్రీస్, మూర్ఖపోయిన హిరోకు ఉపచారాలు చేస్తూ ఉండిపోయారు. హిరో ముఖ భావాలును గమనించిన ప్రీస్టీ మూర్ఖము ఆమె సిర్వోషీ అని గ్రహించాడు. ఇంతలో మూర్ఖతేజ్ హిరో తను సిర్వోషీనని చెప్పినది తను దోషియైనట్లు నిదర్శనం ఉంటే తనను చంపి వేయవచ్చునని తన తండ్రితో మొరపెట్టుకొన్నది

క్లాడియో, డాన్ పిడ్రోలు యేదో భ్రమకులోనై ఆమెను అనుమానించారని తలచి ఒక ఉపాయమాలోచించారు. క్లాడియో, డాన్ పిడ్రో అక్కడ నుండి వెళ్ళిపోయిన సమయానికి హిరో మూర్ఖపోయి ఉన్నందున ఆమె చనిపోయినదని వారికి చెప్పి నమ్మించమని లియోనాటో చెప్పాడు. ఆమెకు అపరక్రియలు జరిపించి సమాధి కట్టించమన్నాడు. దీనికి బెనెడిక్ కూడా తనకు చేతనైన సహాయం చేయడానికి సమ్మతించాడు. తాను మోసిన నిందనల్లనే ఆమె మరణించిందని క్లాడియో తలచి ఆమె చావుకు తానే కారణమని పశ్చాత్తాపం చెందక మానడని ప్రీస్ట్ భావించి ఈ ఎత్తు వేశాడు. ఇంక చేసేది ఏమీలేక లియోనాటో ప్రీస్ట్ చెప్పినట్లు చేయడానికి అంగీకరించాడు. తర్వాతి బియాట్రీస్ బెనెడిక్ లు కొంతసేపు హిరోకు జరిగిన అన్యాయం విషయమై ముచ్చటించుకొన్నారు తర్వాత “నీవు నన్ను ప్రేమిస్తున్నావు నేను నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను. కనుక నన్ను ఏమి చేయమంటావో యీ కత్తి హాకీగా ఆజ్ఞ యిమ్ము” అని బెనెడిక్ ఆమెను అడిగాడు. క్లాడియో పైని ఆమె పగ తీర్చుకొనవలెనన్న ఉద్దేశ్యంతో “అయితే వెళ్ళి క్లాడియోను వధించిరా” అని కాసిందింది. తన స్నేహితుణ్ణి చంపడానికి అతడు మొదట సమ్మతించలేదు కాని బియాట్రీస్ అతనితో వాదించి తన ప్రేమను ఎరగాపెట్టి అతని పొరుషాన్ని రేకెత్తించింది. అతడు వెంటనే కత్తిమాసి క్లాడియోతో ద్వందయుద్ధం చేయడానికి వెళ్ళాడు.

ఇంతలో ఒక దండనాథుడు బొరాచియోను బంధించి తీసికొని వచ్చి రాజాముందు నిలబెట్టేడు. బొరాచియోను తాను కావించిన

దుష్కార్యాన్ని డాన్ బాన్ ప్రోత్సాహంతో చేసిపట్టు రహస్యంగా తన మిత్రునితో చెప్తూ ఉండగా పట్టుబడ్డాడు. అందువల్ల అతడు యదార్థ విషయాన్ని అందరికీ తెలియజేశాడు. సత్యాన్ని తెలిసికొన్న క్లాడియోను పశ్చాత్తాపం కలిగింది. తన తప్పుకు తగిన శిక్షను విధించ మని అతడు లియోనాటోను కోరాడు. హిరో చనిపోయినది. కనుక తన పెంపుడు కూతురయివ వేరొక కన్యను వివాహమాడ నలసినదని అతడు శాసించాడు. తన తిప్పిదానికి శిక్షగా క్లాడియో ఆ వివాహానికి అంగీకరించాడు.

ఆ మరునాడు మేలిముసుగులో నున్న పెండ్లి కూతురు ఎవరో తెలిసికోకుండానే “నన్ను పెండ్లి చేసికొనుటకు నీ కిష్టమయితే నీ చేతిని నాకియ్య నేను గ్రహిస్తా” నన్నాడు క్లాడియో. నేను ఇదివరకు బ్రతికి ఉన్నప్పుడే మిమ్మల్ని చేసికొనడానికి అంగీకరించాను అంటూ మేలిముసుగు తీసివేసింది హిరో. డాన్ పిట్రో క్లాడియోలు హిరోను చూసి ఆశ్చర్యపోయారు.

ఆ తర్వాత బెనెడిక్ బియ్యటన్ల వివాహం కూడా జరిగింది. అంతకు ముందే పట్నం విడచి పారిపోతున్న డాన్ బాన్ పట్టుబడ్డాడు. అతను ఏ వివాహం జరుగకూడ దనుకున్నాడో ఆ వివాహం అతని కళ్ళముందే జరిగింది. అదే అతని నేరానికి శిక్ష.

*

*

*

మచ్ అడూ ఎబౌట్ నటింగ్ - విమర్శ

ఇది కొంత విషాదంతో కలిసిన కామెడీ ఆ విషాదమయినా తాత్కాలిక మయినదే కాని దీర్ఘమయినది కాదు. కథ సుఖాంత మయినది. కొందరి మానవుల స్వభావములు కొన్ని ఎంత హాస్యాస్పదం గాను, అస్తం వ్యస్తంగాను ఉంటవో తెలియజేసే సన్నివేశములతో

కథ నడచినది. బెనెడిక్ బియూట్రిస్ లు ఆలిమగలు కాగలరని కలలో నైనను ఎవరూ అనుకొనని పరిస్థితులు ఎట్లు మారినవో షేక్స్పియరు కనబరచినాడు క్లాడియో మనోధేయములేని వానివలె ఆచరించడం వల్ల మానవుని దౌర్బల్యం ఎట్లుంటుందో తెలిసికొనే అవకాశం చిత్ర మయినది. స్త్రీ శాత్రుల వాత పోషణము నేర్పుగా జరిగినది.

ఈ నాటకము కూడా అనేక దేశములందు జనరంజకమయిన నాటకముగా ప్రదర్శితమగుతూ ఉంటుంది.

*

*

*

ఏజ్ యూ లైక్ ఇట్

(నీ కిష్టమగు నట్లు)

ఇది లో రచితమైన కామెడీ; శృంగార రస భూయిష్టము లలితమైన హాస్యరసము కలది.

కథా సంగ్రహము :-

ఫ్రాంస్ దేశమందొక మండలమునకు ప్రభువుగా నుండినవాడు ఉదారచరితుడు, సౌమ్యుడు, అధికార కాంక్షలేనివాడు. అతని మంచి తనము దౌర్బల్యముగా నందిన అతని తమ్ముడు ఫ్రెడరిక్ ఆ మండల మునకు ప్రభువైన అన్నగారిని వెడల గొట్టినాడు. అందుకు అసలు ప్రభువు తమ్మునితో కలహింపక ప్రశాంత జీవితమునకు అలవాటుపడిన వాడు గనుక ఆ మండలమునకు చేరువగానే ఉండిన ఆర్డెన్ అనే పేరు గల ఒక అడవికిపోయి అక్కడ నివాస మేర్పరచుకొన్నాడు. అతని కిష్టలయిన వారు కొందరు అతనిని అనుసరించి అతనికి తోడుగా ఆ వనమండే వసతులేర్పరచుకొన్నారు. ఆ నిర్వాసితుడైన ప్రభువుకు

రోజులిండ్ అను ఒక కూతురుండెను. భార్య అదివరకే పోవుటచేత తల్లి లేని ఈ బిడ్డను ఎట్లు అడవిలో పోషించగలనన్న అతనికి విచారముండెను గాని అది హాయిగానే తప్పినది. ప్రెడరిక్కుకు కూడా సీలియా అనే పేరుగల ఒక కూతురు పుట్టినది. రోజులిండు సీలియాలు బాల్యము నుండిన్ని ఒకే తల్లి బిడ్డలవలె ఒకరి నొకరు ప్రేమించుకొంటూ పెరిగినారు. సీలియా బలవంతము వలన రోజులిండు ప్రభువు మందిరముననే ఉండిపోయినది. అదికూడా మంచిదే అని ఆమెతండ్రి తనతో అడవికి తీసికొనిపోలేడు. ఈ ఇద్దరు పిల్లలున్న సుఖముగా జీవిస్తూ ఉండేవారు.

ఒకనాడు ప్రెడరిక్ కొలుపులో మల్లయుద్ధములో ప్రవీణుడైన చార్ల్స్ జుకున్న ఆర్లండ్ అనే ఒక చిన్న యువకునికిన్ని మల్లయుద్ధము ప్రదర్శింపబడినది. అందులో ఆర్లండ్ చిన్నవాడే అయినా విజయముడైనాడు. అందుకు అందరికీ ఆశ్చర్యము కలిగినది. ఆ యువకునికి బహుమాన మిచ్చుట మాత్రమేకాక ప్రెడరిక్ అతనిని ఆహరించినాడు. కాని అచిరకాలములోనే ఆ యువకుని తండ్రి సర్ రాలండ్ డబ్బోయ్లు కొడుకని తెలిసినది. అన్నగారికి ఆ రాలండ్ ఆప్తమిత్రుడు గనుక అతని యెడలగల ద్వేషముకొద్దీ ఈ ఆర్లండును వెడలిపోమ్మన్నాడు. అందుకు రోజులిండు సీలియాలకు కూడా దుఃఖము కలిగినది. అతడు మల్లయుద్ధమందు చూపించిన చాతుర్యమున్ను అతని సౌందర్యమున్ను వారికి ఆకర్షకములుగా ఉండెను. వారిలో రోజులిండ్ అతనిని అంతర్గతముగా ప్రేమించినది. అందుచేత అతనిని ప్రభువు వెడల గొట్టించినందుకు దుఃఖించినదేకాని పై కేమియు ఆసలేకపోయినది.

రోజులిండు యెడల సీలియాకు మాత్రమేకాదు ప్రెడరిక్ కొలుపులో ఉన్నవారందరికిని ఆదరాభిమానములు ఎక్కువగా ఉండేవి. అంతేకాదు సీలియాకంటె రోజులిండ్ ఎక్కువగా వారి మన్ననలకు పాత్రురాలైనది. ఇది కూడా ఆ ప్రెడరిక్కుకు కష్టముగా తోచినది. ఆమె ఉన్నంతకాలము సీలియాను ఎవరును లెక్కచేయరన్న భయము కలిగినది. అందుచేత అసూయగ స్పృహన ఆ ప్రభువు రోజులిండును కూడా వెడలి పోమ్మన్నాడు. అందుకు సీలియా ఎక్కువ దుఃఖించినది.

“నీవు లేనప్పుడు నే నొక్క-దానిని దుర్మార్గుడయిన నా తండ్రివద్దను జీవించలేను. నీతోడనే నేనుండవలెను. కనుక నన్ను కూడా నీ వెంట కొని పొమ్మను అని నీలియా కోజలిండును వేళకొన్నది. ఇద్దరున్ను తమ దుస్తులు, ఆభరణములు, కొంత ధనము పట్టుకొని ఒకవాటి రాత్రి ఊరినుండి రహస్యముగా వెడలిపోయినారు. ఫ్రెడరిక్ కొలువులో ఉండిన టచ్ స్టోన్ అనే హాస్యకాడు వారికి తోడుగా వారిసనుసరించి నాడు. రోజలిండ్ ఒక యువకునివలె కనబడునట్లు దుస్తులు ధరించినది. గన్ మీడ్ అనే పేరు పెట్టుకొన్నది. నీలియా ఒక సమాన్య కుటుంబ మందలి పిల్లదానివలె కనబడునట్లు దుస్తులు ధరించి అలియనా అని పేరు పెట్టుకొని గన్ మీడ్ కు చెల్లెలు అయినట్లు వర్తించినది. టచ్ స్టోన్ వారి సేవకుని కేషములో నుండెను.

ఈ ముగ్గురును ఆర్లెన్ వనమునకేపోయి నిర్వాసితుడైన ప్రభువు వసతికి కాస్త మారమున ఒక వల్లెలో బస యేర్పరచుకొన్నారు. ఆర్లెండ్. ఫ్రెడరిక్ మందిరమునుండి వెడలగొట్టబడిన తర్వాత ఆ ఆర్లెన్ వనమునకే వచ్చి నిర్వాసితుడైన ప్రభువునే ఆశ్రయించి జీవిస్తూఉండెను. ఇతడు చాలండు కొడుకులలో మూడవవాడు. మొదటి కొడుకు ఆలివర్ తండ్రి చనిపోయిన తర్వాత కుటుంబమునకు పెద్దవాడయినాడు. స్వార్థపరుడు గనుక తండ్రి ఆస్తి అంతా కబళించినాడు. తన పెద్ద తమ్ముడయిన తేక్లిజుకు మాత్రము కాస్త చెప్పించి నాడే కాని రెండవ తమ్ముడయిన ఆర్లెండ్ కు కొద్దిగానైనా చదువు చెప్పించకుండా సేవకుని చూచినట్లు చూస్తూ ఉండేవాడు. తేక్లిజు మెట్ట నేదాంత పిచ్చిలోపడి నిర్వాసితుడైన ప్రభువువద్దనే ఏదో కలిగించుకొని జీవిస్తూ ఉండేవాడు. ఈ అన్నదమ్ములు ముగ్గురిలోను ఎవరికిని పెండ్లి కాలేదు. ఆర్లెండ్ చదువు లేకపోయినా మల్ల యుద్ధము అలవరచుకొని ఆలివరు వద్దనే కాలము గడుపుతూ ఉండేవాడు. ఒకసారి ఫ్రెడరిక్ కొలువులో ఉండిన మల్ల యోధునితో కుస్తీపట్టి పేరు పొందవలెనన్న కోరిక పుట్టుట వల్ల నే అక్కడికిపోయి పైని వివరించిన రీతిగా మల్ల యుద్ధమున విజయుడైనాడు. అక్కడ రోజలిండును చూచినప్పటి నుండిన్ని ఆమె యెడల అనురక్తుడై యుండెను. కాని ఆమె తన కెట్లు

దక్క-గలదన్న చింతతో నిరాశచేసికొని ప్రేమ పిచ్చితో జీవిస్తూ ఉండేవాడు. నేటి తెలుగు భావకవులవలె ప్రేమ గీతాలు రోజలందు పేర రచిస్తూ కాగితాలపై వ్రాసి ఆ కాగితాలు ఆ అడవిలోగల చెట్ల కొమ్మలకు తగిలిస్తూ ఉండేవాడు.

ఆర్లెండు ఆ వనములోనే జీవిస్తూన్నాడవి తెలియగానే ఆమె కాళ్ళర్యము విచారము, సంతృప్తి కలిగినది. ఈ అడవికి వస్తాడని అనుకోలేదు. అతనికి ఈ పురుష వేషములో కనబడి అతనిని మెట్లు పలుకరింపగలను ! అన్న ఆలోచనలోపడి అదీ మంచిదే అనుకొని సంతోషించినది. తానెవ్వరో తెలియనప్పుడే అతనికి రోజలిండు ఎడల ఎట్టి భావము జనించినదో స్వయముగా వెలిసికొన వచ్చును గదా అని సంతోషించినది. అతడు ప్రేమ గీతాలు పాడుకొంటూ అడవిలో తిరుగుతున్నాడని విని అతనిని కలుసుకోడానికి ఆరాటపడింది. అతని నొకసారి తన వద్దకు రమ్మని కలురంపినది. అతడు వచ్చి గనిమీడ్ వేషములోనున్న రోజలిండును కలుసుకొన్నాడు. కాని పోల్చుకోలేదు. రోజలిండు తానెవ్వరో తెలియనీయలేదు. మంచి మాటలతో ఆదరించి నేర్పుగా రోజలిండును ప్రేమిస్తున్నాడన్న విషయము అతని నోటనే వలిచింది విని సంతోషించినది. తాను ఆమె కోసమై ఉవ్విళ్ళూరు తున్నట్లు అతడు పలుకగానే “బాధ తగ్గించుటక నేనొక ఉపాయము చెప్తాను వింటావా !” అన్నది. “ఏమిటది? చెప్పు వింటాను” అన్నాడు. “పురుషుణ్ణే అయినా నేనే ఆ రోజలెండు ననుకొని నన్నే ప్రేమిస్తూ కులాసాగా ప్రసంగించు. రోజలెండువలెనే నేనూ ప్రసంగిస్తూఉంటాను” అన్నది. అందుకతడు సంతోషించి ఆమె చెప్పినట్లు చేయడానికి సమ్మతించినాడు. రెండుసార్లు కలుసుకొన్న తరువాత నియమించుకొన్న వేళకు వస్తానన్న నాథు మరి రాలేదు. అందుకు రోజలెండు విలపించింది. అతడు రాకపోవుటకు కారణము లేకపోలేదు.

రోజలెండు వద్దకు వస్తూ ఉండగా ఆర్లెండుకు ఒక సంఘటనము ఎదురయినది. అతని పెద్దన్న ఆ వనమునకే వచ్చి ఒక చెట్టు నీడను నిద్రిస్తూ ఉండగా ఒక నాగుసాము అతని తలవద్ద పడగెత్తి చూచి తన జోలికి రాని వాడను కరవనేల అని అనుకొన్నట్లు వెడలిపోయి

నది. ఒక సింహము వచ్చి నిద్రలో ఉన్న వానిని చంపుటకు ఇష్టపడక అతడెప్పుడు లేస్తే అప్పుడు అతనిపై కురికి చంపి తినుటకు నిశ్చయించుకొని వేచియుండెను. ఆ పడుకొన్నవాడు తన అన్న ఆలివరన్న సంగతి తెలుసుకొన్న ఆర్లెండు “నా యెడల అధర్మముగా ప్రవర్తించి అన్యాయము చేసినవాడు చావనీ అన్న భావముతో వెడలిపోవుటకు మొదట నిశ్చయించుకొని వెంటనే జాలిపడి అతడెట్లు ప్రవర్తించినా నా సోదరుడే కదా” అన్న సముచిత భావము ఉదయింపగానే అతనిని రక్షించుటకు పూనుకొని ఆ సింహముతో పోరి దానిని చంపినాడు. ఆ సందడికి ఆలివరుకు తెలివి వచ్చినది. జరిగిన సంగతి పనిస్తరముగా తెలిసికొని తమ్ముడెట్లు తన ప్రాణములు కాపాడినందుకు సంతోషించి తన స్వార్థ పరత్వానికి సిగ్గుపడి తనను తుమింపుమని వేడుకొన్నాడు. అన్నదమ్ములిరువుగున్న ఒకరి నొకరు ప్రేమించుకొన్నారు. అప్పుడు రోజలెండు సింహముతో పోట్లాడినప్పుడు చేతికి గాయము తగిలినందున కట్టుకట్టించుకోవలసి వచ్చినది గనుకను వెంటనే దానివలన అపాయము కలుగకుండా ఉండేటందుకు చికిత్స చేయించుకోవలసిన పని యుండెను గనుకను రోజలెండును కలిసికొనడానికి ఏలులేక “అన్నా నీవు పోయి అక్కడ కొత్తగా వసతి ఏర్పరచుకొన్న గనిమీడ్చు కలుసుకొని జరిగిన కథ అతనికి తెలియబరచి కొద్ది దినములలో వచ్చి కలిసికొంటావని చెప్పు” వేడుకొన్నాడు. ఆలివర్ సరే అని గనిమీడ్చితే పేరుతో పురుషవేషమున ఉన్న రోజలెండును, ఆలియనా అనే పేర నున్న సీలియాను కలిసికొని జరిగినదంతా తెలియజేసినాడు. ఎంతగా పురుషవేషములో ఉన్నా స్త్రీయే గనుక రోజలెండు ఈ ఘోరవార్త విని గానీ మూర్ఛపోయి కొద్దిసేపటికి తెలివి తెచ్చుకొన్నది.

ఈ లోగా ఆలివర్ సీలియోలు ఒకరి నొకరు తొలిసారిగా చూచుకొన్నంతనే పరస్పర ప్రేమాన్నితులయి శీఘ్రకాలములోనే పెండ్లి చేసికొనుటకు నిశ్చయించుకొన్నారు. ఆర్లెండో తన యెడల నిండు ప్రేమగలవాడే అన్న సంగతి బోధపడిన వెంటనే ఆమె ఆర్లెండోను కలిసికొని నీకు ఆ రోజలెండును తెచ్చి పెట్టి ఇస్తాను, నచ్చజెప్తాను పెండ్లి చేసుకొంటావా అని రోజలెండు అడుగగానే “ఓ ఆమెను

కన్నుల కద్దుకొని పెండ్లి యాడుతాను" అన్నాడు. ఆర్లెండో, ఆపివ్వుట ఆమె గనిమిడ్ వేషముతోనే తండ్రిని కలుసుకొని "మీ కూతురు ఆర్లెండోను పెండ్లి యాడదలచుకొన్నది. మీ అనుజ్ఞ కోరుతున్నది దయ చూచి అనుజ్ఞ ఇవ్వండని" వేడుకొన్నది. అతడు మంచిదే అందుకు సమ్మతిస్తున్నా నన్నాడు. రెండు వివాహములకును ముహూర్తము ఒకనాటి రాత్రికి నిర్ణయించడం జరిగింది.

ఆ ముహూర్తానికే మరి రెండు వివాహములు కూడా జరుగుటకు నిర్ణయించడమైనది. రోజలిండుకు పరిచితులయినవారిలో వారుగు పల్లె నివాసి అయిన విలియమునకున్న పల్లె పడుచు అయిన ఆడీకిన్నీ, పల్లె గొల్ల వృత్తిలోనున్న సిల్వీయన్ ఫీబీలకున్న పెండ్లిండ్లుజరుపుటకు నిశ్చయించడమయినది. ఈ నాలుగు పెండ్లిడ్లున్న, మిడ్ సమర్ట్ నైట్ డీమ్లో జరిగిన నాలుగు పెండ్లిడ్ల రీతిగా ఆ ఆర్లెన్ వనములో నిర్వాసితుడైన ప్రభువు సమక్షమున వైభవోపేతముగా జరిగినవి. పెండ్లి జరుగజోవు వరకున్న రోజలెండో గనిమిడ్ వేషముతోనే ఉండి "ఇదిగో నేను పోయి రోజలెండోను పంపుతానని చెప్పి లోనికి పోయి తన దుస్తులు మార్చి రోజలెండోగా వివాహవేదికకు వచ్చినది. అందరును ఆశ్చర్యముతో చూచి సంతోషించినారు.

ఈ నాటకము ఇంతకంటెను ఎక్కువ సుఖాంతగుటకు మరి యొక ముచ్చటకూడా జరిగినది. తన అన్న అడవిలో జీవిస్తూ ఉండినా తన కంటే ఎక్కువ సుఖములనుభవిస్తూ తేమంగా ఉన్నాడని విని ప్రెడరిక్ మరింత ఎక్కువగా అసూయగ్రస్తుడై పెద్ద సైన్యమును వెంటబెట్టుకొని తన అన్నను, అతని పరివారమును - అందరినీ సంహరింప దలచి వస్తూ ఉండెను. దారిలో అతని నొక సాదువు కలుసుకొని హితవు జోధించి అతని బుద్ధి మళ్ళింప జేసినాడు. ప్రెడరిక్ బుద్ధితెచ్చుకొని అన్నను కలిసికొని అతని రాజ్యమతనికి అప్పగించి, సన్యాసి దుస్తులు ధరించి సన్యాసిగా జీవించుటకు నిశ్చయించుకొన్నాడు.

ఏజ్ యూ లైక్ ఇట్ - విమర్శ

ఈ నాటకములో వాస్తవికత, ధర్మము, నీతి, చక్కగా పోషింపబడినవి. గోజలిండ్ అదర్బాచాయముయిన కన్యగానే ప్రవర్తించి పురుష వేషమున ధైర్యముగానే జీవించి తన పవిత్ర ప్రేమకు భంగమునాటిల్లకుండా కడునేర్పుతో వ్యవహరించినది. పాత్రలన్నిటను ఆమె పాత్రయే ఎక్కువ మెచ్చుకో దగినదిగా సాగినది.

సీలియా ఆమె తర్వాత మెచ్చుకోదగిన పాత్ర ఆమె ప్రదర్శించిన త్యాగబుద్ధి ఎక్కువగా ప్రశంసింపదగినది. ప్రభువు కూతురిగా రాజ భవనమునందు రాజ భోగములు అనుభవిస్తూ ఉండదగిన. కన్య వాటిని వల్లక అక్కయెడలగల గాఢానురాగముతో అక్క యనుభవించు కష్టములలో తానున్న పాల్గొనుటకు సిక్చయించుకొని ఆమెను అనుసరించినది.

టచ్ స్టోన్ వారి యెడల తనకుగల భక్తి విశ్వాసములుపూర్తిగా ప్రదర్శించినాడు. నిర్వాసితుడయిన ప్రభువు పరమ సాధువు. “నోరు మంచిదయితే ఊరు మంచిదవుతుంది” అని ఒక సామెత కలదు. ఈ నాటకము చదివి నప్పుడు అంతకంటె ఎక్కువ గొప్ప సామెతగా “నోరు మంచిదయితే అడవియైనా మంచిదవుతుంది” అని చెప్పవచ్చును. మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం సుఖదుఃఖయోః అనే నానుడికి దృష్టాంతముగా అతని పాత్ర పోషింపబడినది.

ఈ నాటకమునందు ఫ్రెడరిక్ చూపిన దౌర్జన్యము, అసూయా, వాత్సల్యరాహిత్యము సీలియా చూపిన త్యాగము, ఔదార్యము, విషయము, భక్తి, ప్రేమ గోజలెండు చూపిన చతురత, ధైర్యసాహసములు టచ్ స్టోన్ చూపిన భక్తి విశ్వాసములు అసలు ప్రభువు చూపిన నిశ్చింత, వైరాగ్యము, వాత్సల్యము; ఆలివర్ చూపిన పశ్చాత్తాపము; ఆల్లెండ్ చూపిన ధైర్యసాహసములు, పిచ్చి ప్రేమ; కేక్లిజ్ చూపిన తత్త్వవిచారము; ఫీబీ చూపిన సహజ సామరత్యము గోరిక్

సిల్వీయన్ లనే గొల్లల సత్యవాల గుణములు కృత్రిమములేని సహజత్వ సత్యములున్ను షేక్స్పియగు సులువుగా బోధపడేటట్లు కడు తేలికయిన భాషలో రచించి తన కవితాశిల్పము ప్రదర్శించినాడు.

జ్ఞాన విజ్ఞానములుగల తత్త్వవేత్తలు పలికే తత్త్వములు కంటివి పామరులు కడు తేలిక భాషలో కొందరు పలుకుతూ కంటారని కొన్ని వాక్యాలు ఆలివరు సేవకుని చేతను, గొల్ల కా పగుల చేతను షేక్స్పియరు పలికించినాడు.

ఈనాటకమందు రెండవ అంకములోని ఏడవ దృశ్యము కడు మనోహరముగా రచితమయినది. అడవిలో ఒకచోట ఒక పెద్ద మేజా పైని భోజనార్థము పండ్లు మొదలయిన ఆహార పదార్థములు పెట్టుకొని నిర్వాసితుడయిన ప్రభువు అతని కొలువులో ఉండిన వారు కూర్చుని యుండగా ఆర్లండ్ వడివడిగా నచ్చి “ఆగండి మరి తినకండి” అని గద్దిస్తూ తన చేతనుండిన ఖడ్గము ఝళిపిస్తాడు. అప్పుడు జేక్విజ్ “మరి తినకండేమి? అసలు మేమేమయినా తిని ఉంచేకదూ మరి తిన కండనడానికి?” “సరే తినుటకు మొదలు పెట్టనూ వద్దు మా అవసరం తీరే వరకున్ను” అంటాడు ఆర్లండు, అప్పుడు జేక్విజ్ ఆర్లండు వింత వాక్యాలకు ఆశ్చర్యపడి “ఎట్టి కుటుంబములో పుట్టిన వాడో ఈ కోడి పుంజా!” అంటాడు అతడికి కలిగిన ఆశ్చర్యము తనకూ కలగడం వలన ప్రభువు మెల్లగా సభ్యులకు అనుగుణమయిన ప్రశాంతతతో “ఏం నాయనా! ఈ దుడుసు తనము నీ దుస్థితి వలన కలివదా! లేక సభ్యుల యెరుగని మోటు మాటల కలవడుట వలన ఇంత పరుషముగా ప్రసంగించుట జరిగినదా!” అంటాడు ఆర్లండ్ కు చల్లని దారముతో పీక కత్తిరించి పెట్లయినది. “అయ్యో నా పోకడ పొంగు చాల చక్కగా అణగార్చారు. నాదుస్థితి వల్లనే నేను నా సభ్యుల మరచిపోయి దుడుగుగా అరచినాను. “yet am I inland bred, and know some nurture” అంటాడు. ఈ వాక్యమందు inland ముఖ్యమయిన మాట కనుక క్రిందగీటు పెట్టి ప్రదర్శిస్తున్నాను. ఈ వాక్యమునకు అందు ముఖ్యముగా inland అనే మాటకు న్యాఖ్యానము వ్రాస్తూ ఒక వ్యాసము రచించినాడు మేడలీన్ జోరాన్ అనే విదూషీమణి (1959లో

పెలికన్ ప్రకటితమయిన మిడ్ సమర్త్ నైట్ డ్రీమ్ నాటకమును సంప్రదించిన పండితురాలు) inland అనే నాటకు దేశములోని భాగము అని అర్థము సాధారణమైనది. కాని ఈ సందర్భమున సభ్యత అని అర్థము. ఈ అర్థమంగు ఈ inland వనము మరి ఎవరును వాడ లేదు. షేక్స్పియరయినా ఈ ఒక్క చోటనే ప్రయోగించినాడు. ఈ సంగతి ఆక్స్ఫర్డ్ బృహన్నిఘంటువువాగు సోదాహరణముగా తెలియ జేసినారు. నేను అడవిలో పుట్టి పెరిగిన వాడనుకాను. రాగరకశ గల ప్రదేశమందు పుట్టి పెరిగిన వాడనే అని తన విషయము తెలియజేసి కొన్నాడు. Nurture అని అతడన్నమాట కూడా సార్థకముగా ప్రయుక్తమయినది. సభ్యతలో శిక్షణ మన్న భావమును తెలియ జేస్తుంది.

ఈ దృశ్యమందే అకలి బాధవల్ల అడవిలోని వాగు ఎట్లు బాధ పడుతున్నారో అనే ప్రసక్తి వచ్చినప్పుడు జేక్విజ్ ప్రభువుతో “నానమే కాదు ఇతడు (ఆర్లండు) ఇతని తాలూకు వాడు ఎంతగా బాధపడు తున్నారో చూచావా ఈ లోకము ఒక నాటక రంగస్థలము. లోకులు పాత్రధారులు. జగన్నాటక సూత్రధారుడైన దేవుడు మనచేత నాటక మాడిస్తున్నాడు” అంటాడు. ఆ ప్రసక్తి అందుకొని “ప్రతి మానవుడు పాత్రధారుడుగా ఏడు మెట్లు ఎక్కవలెను. ఏడు దృశ్యములందు పాల్గొన వలెను.” అని జేక్విజ్ “All the world's a stage” అనే వాక్యాలు ఉపన్యాస:ధోరణిలో పలుకుతాడు. ఈ వాక్యముతో మొదలుకొని “Sans teeth, Sans eyes, sans taste, sans everything” వరకును గల 28 పంక్తులున్న షేక్స్పియరు పలికిన సూక్తులందు తక్కిన మరి కొన్నిటితో ముఖ్యమయినదిగా విద్యాధికులు ఎన్నుకొంటారు. కొందరు కంఠస్త్రము చేసుకొంటారు.

*

*

*

టైల్ ఫ్టె నైట్

(పండెండవ నాటి రాత్రి)

షేక్స్పియరు రచించిన నాటకములలో ఏకైక దీక్షతో బాహ్య ప్రపంచమంతా మరచి చదువ దగిన నాటకములు రెండు. ఇదీ దీని తర్వాత చెప్పుకోదగినది మర్చెంట్ ఆఫ్ వెనిస్.

కథా సంగ్రహము:-

ఇద్దరు యువనులు సెబాస్టియన్ అనే యువకుడున్న అతని చెల్లెలు వయోలా అనే చిన్నదిన్ని నావికా యాత్రచేస్తూ ఉండగా తను ఓడ బ్రద్దలయినది. ఓడలోని వారు కొందరు సముద్రములో పడి చనిపోయినారు. కొందరు ఈడుకొని ఒడ్డు చేరుకొన్నారు. ఈ సెబాస్టియన్ వయోలియాలు ఒడ్డుచేరుకొని బ్రదికినారు గాని ఒకరు ఒకచోట మరియొకరు దూరముగా మరియొక చోట ఒడ్డున పడుట వల్ల ఒకరి ఊమము మరియొకరికి తెలియదు. చెల్లెలు చనిపోయి ఉంటుందని అన్న, అన్న చనిపోయి ఉంటాడని చెల్లెలు అనుకొన్నారు. వయోలా ఇలీరియా తీరమున ఒడ్డుచేరి పట్టణములోనికి ఒకచోట విడిసి తోడు లేక స్త్రీగా ఉంటే ఆసాయము కలుగవచ్చునని పురుష నేషము దాల్చి అక్కడ ప్రభువు ఆర్సిన్ అనే వాని కొలువులో సిజారియో అనే పేరు పెట్టుకొని ఆంగరక్షకుని పని సంపాదించుకొని ఊమంగా జీవించుటకు మొదలు పెట్టి, ఆ ప్రభువు దయకు పాత్రురాలై నది. ఆ ప్రభువు ఆవివాహితుడు, ఆ సగరమండేకల ఒక సంపన్న కుటుంబము నందు పుట్టి పెరిగిన ఒలీలియాను వలచి పెండ్లియాడదలచినాడు. ఆ ఒలీలియాకు ఆమె పితరండ్రయైన సర్ టోబీబెక్స్ అనే వాడు ఆమెకు పెద్ద దిక్కుగాను తోడుగాను ఉండేవాడు. ఇలీరియా ప్రభువు, ఆర్సిన్ ఆ ఒలీలియా వద్దకు ప్రేమలేఖలు, వార్తలు పంపడానికి ఇష్టపడు మంచి సాధనముగా పురుష నేషమున ఉన్న వయోలా ఉపయోగించినది.

ఒలీలియాకు ఆర్పినో యెడల ఆగరముండెను గాని | పేమలేదు. ఈ పురుష వేషమున ఉండిన వయోలాను | పేమించినది గానిపైకి ప్రకటింప లేకపోయినది అయినా | పేమ చూడ్కులు మళ్ళించుకో లేకపోయినది. వయోలా ఆమె హృదయము తెలిసికొన్నా తాను స్త్రీయే: కనుక వట్టించుకోలేదు. అంతేకాక ఈమెకు ఆర్పినో యెడల | పేమ అంకు రించినది. కాని ఏమి చేయగలదు! అతనికి బంటుగా పురుష వేషములో ఉన్నది.

వయోలా కొలువులో ఆమె ఖర్చు వెచ్చములు ఆర్థిక వ్యవహారములు చూస్తూఉండిన మల్ వాలియో ఆమెను మోహించినాడు. కాని తన మోహమును తెలియజేయుటకు సాహసించలేకపోయి ఏమి చేయుటకునుతోచక అప్పుడప్పుడు పిచ్చివానివలె ఉండేవాడు. ఈ అపస్థ వయోలా కొలువులోఉన్నవారు కొందరుగ్రహించి ఇతని ప్రేమపిచ్చిని మరింత అధికముచేసి ఇతనిచేత ఆశించి వినోదింపదలచి కొందరు ఇతనికి ఆశలేకెత్తించుటకు పూనుకొన్నారు. వయోలా అతనికి ప్రేమ లేఖ వ్రాసినట్లుగా ఒక మాయలేఖ వ్రాసి సంతకము లేకుండానే కవరులో పెట్టి అతనికి అందేట్లు చేసినారు. అది ఆమె సంతకము లేకపోయినదైనా ఆమె వ్రాసినదే అన్న భ్రమ కలిగినది. దానివల్ల అతనికి ప్రేమపిచ్చి అధికమయినది. ఆ లేఖలో ఉన్నట్లు పిచ్చి వేషములో వయోలా వద్దకుపోయి పిచ్చిగా ప్రసంగించాడు. ఆమెకు కోపం వచ్చింది గాని అతనిని అంతగా దండింపలేదు. ఆమె కూడా ఆర్పినోను ప్రేమించుట వలన ప్రేమ పిచ్చి పట్టుకొన్నది. పురుష వేషములో ఉండిన వయోలాకు ప్రభువుయెడల మోహము ఎక్కువయినది. ఈ విధముగా నిష్ఫలము కాగల ప్రేమ అధికమగుతూ వచ్చింది. ఒలీలియా ఒకసారి వయోలాకు తన మోహము వ్యక్తము చేసినది. వయోలా లోలోపల నవ్వుకొని పైకి ఏమీ అనక ఒలీలియా బారినండి తప్పించుకొన్నది. ప్రభువు బంటుగా ఉన్న అల్పజ్ఞి ప్రేమిస్తూ ఉన్నందుకు సర్ ఏగూర్చాడో అనేవానికి కోపం వచ్చింది అతడు కూడా ఒలీలియాను వివాహమాడుటకు కోరినవాడే. ఒలీలియాను ఏమీ అనలేక పురుష వేషమున ఉండిన వయోలాతో కలహించి కత్తి దూసినాడు. సాపము వయోలా

ఆత్మరక్షణముకోరి మొలనుండి కత్తి తీసినది. ఇద్దరును కత్తులతో పోగుటకు సిద్ధపడ్డారు. అప్పుడు గతుకభటులు అడ్డుపడి ఆ ద్వంద్వ యుద్ధము కాకుండా చేసినారు.

అంతలో వయోలా అన్న సెబాస్టియన్ మరి యెక్కడనో ఒడ్డు చేరుకుని బ్రతికినవాడు తిరిగి తిరిగి ఇలీరియో నగరమునకే వచ్చి వీధైనా జీవనోపాధి కోసం తిరుగుతూ ఉండగా అతనిని సర్ ఏగ్నూ షెక్ చూచుట సంభవించినది. సెబాస్టియన్ వయోలాలకు చాలా దగ్గర పోలికలు గలవు. దానికితోడు వయోలా పురుష వేషములో ఉండెను. అందువల్ల సెబాస్టియన్ కనబడగానే అతడు ప్రభువు బంటు అనుకొని తనకుండిన ద్వేషము చూపిస్తూ మగల ద్వంద్వ యుద్ధమునకు సిద్ధమైనాడు. ఆ సమయానికి ఒలీలియా వచ్చి వారి కలహమును నివారించి, సెబాస్టియన్ను లోనికి తీసుకొనిపోయి తన ప్రేమకు భంగం కలిగింపక తనను వెంటనే పెండ్లియాడ వలసినదని బ్రతిమాలి నిర్భం దించినది. ఇది చాలా వింతగా కనబడినా ఏనో తన మంచికే యీ సంఘటనలు జరుగుతున్నవని యోదించి సెబాస్టియన్ సమ్మతించి నాడు. ఆ వెంటనే ఆ యిద్దరికిని వివాహము జరిగినది.

ఆ తర్వాత ఒలీలియా ప్రభువు మందిరమునకు వచ్చుట సంభ వించినది. లోపలికి రాగానే ప్రభువు బంటు వేషముననున్న వయో లాను చూచి తాను పెండ్లి చేసికొన్న వ్యక్తియే (సెబాస్టియన్) అను కొని భర్తను పలుకరించినట్లు పలుకరించినది. అందుకు ఇద్దరును తెల్ల బోయి చూచినారు. “ఈ పిజ్జారియోను నేనున్న పెండ్లి చేసికొన్న సంగతి మీకీయన చెప్పలేదా!” అన్నది “నిన్ను నేనెక్కడ పెండ్లి యాడినాను?” ఈ ఆసత్య ప్రలాపమెందుకు?” అన్నది. తన బంటు తననుమోసపుచ్చి ఒలీలియాను పెండ్లి యాడినాడా? అన్న కోపముతో ఉండె నా ప్రభువు. అంతలో సెబాస్టియను ఆ స్థలమునకు వచ్చుట సంభవించినది. అతనిని వయోలా పోల్చుకొని పలుకరించినది కాని అతడు పురుష వేషములోనున్న వయోలాను గుర్తించ లేకపోయినాడు. ఈ యిద్దరును ఒకే పోలిక నుండుటవలన వింతగా చూచినారు. వారి ద్వరిలో ఎవరిని పెండ్లియాడెనో ఒలీలియా తెలిసికోలేక పోయినది.

ఆ తర్వాత వయోలా లోనికిపోయి శన యెప్పటి దుస్తులు ధరించి వచ్చినది. సెబాస్టియన్ వయోలాలు తమ తమ కథలు తెలియజెప్పు కొన్న తర్వాత యథాస్థితి అందరికి బోధపడినది. వయోలాను ప్రభువు పెండ్లియాడినాడు. లోగడ మాల్వాలియో పిచ్చిగా ప్రవర్తించినందున కారాగారస్థుడై యుండెను. అతనికి విముక్తి కలిగినది. నాటకము సుఖాంతమయినది.

*

*

*

టెవ్ ల్ ఫ్ట్ నైట్ - విమర్శ

(పండ్రెండవ నాటి విమర్శ)

షేక్ స్పియరు రచించిన కామెడీలలో ఇది పుత్రమ మయినదని చాలామంది విమర్శకుల అభిప్రాయము. ఇందులో నాటక లక్షణము లన్నీ పూర్తిగా ప్రదర్శితములైనవి. పాత్రపోషణము మనోహరముగా జరిగినది. సన్నివేశములు సంభాషణలు యథోచితముగా నున్నవి. కథాక్రమము సహజముగాను వడివడిగాను సాగినది. హాస్యరసము పున్నత స్థాయిలో నున్నదే కాని కేలవముగా దిగజారిపోలేదు. నీచ పాత్రలు కడు తక్కువ. నాటకము చదువుతున్నప్పుడు పాఠకులకుగాని, నాటకము ప్రదర్శించినప్పుడు ప్రేక్షకులకుగాని ప్రతి దృశ్యము మనోరంజకముగానే వుండును. గాని ఎక్కడా విసుపు పుట్టదు. మర్చంట్ ఆఫ్ వెనిస్ వలె ఇది ఎక్కువ తరచుగా మనచేత విద్యార్థులు చదువుతూ వుంటారు. ప్రదర్శిస్తూ వుంటారు.

పాత్రలలో ముఖ్యమయినది మాల్వాలియో పాత్ర. మర్చంట్ ఆఫ్ వెనిస్ లో పైలాక్ ఎట్లు చాలా మందికి కొంత సకారణంగాను, కొంత నిష్కారణంగాను అనిష్టుడైనాడో మాల్వాలియో యీ నాటకములో అట్లే అనిష్టుడైనాడు. అయినా పైలాక్ వంటి దుష్టుడు,

క్రూరుడు కాదు మాల్వాలియో మైలాక్ ఏంటానియో యెడల తనకు
 గల అసూయకారణముగా తన పగ తీర్చుకొనుటకు సమయము చిక్క
 గానే క్రౌర్యము వహించి, ఏంటానియోను మరణింప జేయుటకు సిద్ధ
 పడి ఎవరెంత వేడినా పట్టిన పట్టు విడపలేదు. యూదుడై క్రైస్తవ
 మతమును నిందించుటవల్లను, చాలా మందికి అనిష్టమైనాడు. అట్టి
 దుర్గుణములు కలవాడు కాదు మాల్వాలియో. ఇతనిలో త్షమింపదగిన
 లోపములు దౌర్బల్యము మాత్రమే వుండెను. సంపన్నురాలును అవివా
 హిత యున్న అయిన ఒలీలియా కొలువులో ఆమె ఆర్థిక వ్యవహార
 ములు చూచే వుద్వోగిగా వుండి ఆమెను మోహించి పెండ్లి చేసికొన
 వలెనన్న సాహసపు కోరికతో వువ్విబ్బురుతూ ప్రేమ పిచ్చి చూపులు
 ప్రసంగాలు చేయడమే ఇతనిలో వుండిన పెద్ద లోపము. ఇతని వలెనే
 ఆమెను ప్రేమిస్తూ వుండినవారు మరిద్దరున్నారు. వారిలో ఇరిలియా
 వభువు ఆర్సినో తన ప్రభుత్వ గౌరవమునకు లోపము రానీయకుండా
 వ్యవహరించేవాడు. సర్ ఏండ్రా ఏగ్యూ టెక్ మర్మార్గుడే అయినా
 కొంత వివేకముతో మెలగుతూ ఉండేవాడు. కాని మాల్వాలియో
 ప్రేమపిచ్చి బయట పెట్టుకొన్నాడు. అందుచేత ఒలీలియా కొలువులో
 ఉండిన వారికి అనిష్టమైన, హాస్యాస్పదుడును అయినాడు. వారు
 శ్రుతిమించి అతనికి ఘోరమైన అవకారమును చేసినారు. ఒలీలియా
 వ్రాసినట్లుగాను అతని సుదేశించినదిగాను ఒక దొంగ ప్రేమలేఖ
 వ్రాయించి అతనికి అందేటట్లు చేసినారు. అందులో ఒలీలియాకు
 ఇష్టముకాని పసుపు పచ్చని దుస్తులతో వేషముతో రమ్మని, అసహ్య
 ములయిన చేష్టలు ప్రదర్శించమని ప్రేమ నిరూపించమని ఉపదేశించు
 సలహాలున్నవి. ప్రేమపిచ్చి అధికముకాగల మాల్వాలియో సావము
 మోసపోయి ఆ లేఖలో ఉన్నట్టులే వ్యవహరించి ఒలీలియా కోపము
 నకు పాత్రుడై తన కనిష్టలైనవారి మోసమువలన మరింత ఎక్కువ
 పిచ్చివాడై కలహమునకు దిగజారి చెరసాలలో పడవలసినవచ్చినది. చివ
 రకు సత్యము బయల్పడగానే విముక్తుడైనాడు. అతనికి జరిగిన మోస
 మానకు అన్యాయమునకు, అవకారమునకు ఒలీలియా మొదలైనవారు
 కొందరు విచారించారు.

ఆర్పినో యువకుడు, అవివాహితుడు ఒలీలియాను మోహించి పెండ్లి చేసికోవలెనని కోరినాడు అది సహజముగానే ఉండెను. అతడు ప్రభువు, ఆమె సంపన్న కుటుంబములో పుట్టి పెరిగి సంస్థానమునకు యజమాను రాలైనది. కాని ఆమె తన సోదరుడు, సంస్థానమునకు వారసుడు అయినవాడు చనిపోయినందుకు దుఃఖిస్తూ ఉండుట వలన కొన్నాళ్ళు తన వివాహము గూర్చి చింత లేకయుండెను. పుగుష వేషములో సిజారియో అనే పేరను ఆర్పినో కొలుపు అనుచరుడుగా ఉండిన వయోలా ఆర్పినో ప్రేమ దౌత్యము నడుపుటకు వస్తూ ఉన్నప్పుడు చూచి ఆ సిజారియో వేషమున నున్న వ్యక్తి స్త్రీయని తెలియక వాస్తవముగా పుగుషుడే అనుకొని ఆ వ్యక్తి అందముగా కనబడుట వలన ఆ వ్యక్తిని మోహించి, ప్రేమ సంభావనలు జరుపుటకు మొదలు పెట్టెను. వయోలా తన స్థితిని బయల్పెట్టుకోలేక ఒలీలియా యెడల జాలి పడి కడునేర్పుతో ఆమెకు లోబడకుండా తప్పించుకొంటూ వచ్చినది. ఆమెను ఒలీలియా ప్రేమిస్తూ ఉన్నట్లు తెలియగానే సర్ వండ్రూవ్ గ్యూచీక్ మొదలయినవారికి అసూయ పుట్టినది. కాని ఒలీలియాను ఏమనలేక పుగుషవేషమున నున్న వయోలాను ద్వేషిస్తూ ఉండిరి. అంతలో వయోలా సోదరుడు, సెబాస్టియను ఇలిరియాకు వచ్చిన తర్వాత అతడు మూడు మూర్తులా సిజారియో వేషములో నున్న వయోలాను పోలియున్నందున చాలమంది అతనిని సిజారియోగా భావించి మోసపోయినారు ఒలీలియా అతనిని చూచి తన ప్రేమ వ్యక్తము చేసినది. అతడును ఇలిరియాలో చూస్తూ వచ్చిన వింతల వలన మోసపోయి స్థిరముగాను నెమ్మదిగాను ఉండదగిన స్థలము కనబడక చింతిస్తూ ఉన్న సమయంలో కోరికోరనట్లు ఇటు వంటి సంఘటన కలుగగానే ఇది తన మంచికే దైవికంగా వచ్చిందని సంతోషించి ఆమెను పెండ్లియాడుటకు సమ్మతించినాడు. ఆ వెంటనే పెండ్లి కూడా జరిగినది. ఇందువల్ల ఆమెను కామిస్తూ ఉన్నవారికి అసూయ కలిగినది. ఆ తర్వాత అతడెక్కడికో వెళ్ళి పేగముగా తన మందిరమునకు రాక పోవుటవల్లను. అతనికై ఆర్పినో మందిరమునకు వచ్చి అక్కడ సిజారియోను చూచి “నాథా ! ఇంటికి రా” పోదమాన్నుది. అప్పుడు

ఆర్పినో ఆశ్చర్యముతో చూచి, సిజారియో, ప్రేమ రాయబారము వడుపుతూ స్వామి ద్రోహముచేసినావా! అని సిజారియో నిందించినాడు. నేనక్కడ వివాహము చేసికొన్నాను అని వయోలా అన్నది. ఆ సమయమంటే వంటానియో ఆర్పినో మందిరమునకు వచ్చి సిజారియోను చూచి సెబాస్టియన్ గా భావించి నా కీయవలసిన ధనమీయక నన్ను మోస పుచ్చుట తగదని తగవు పెట్టాడు. ఇదంతా ఆర్పినోకు, వయోలాకు వింతగా కనబడినది. కొంతసేపటికి సెబాస్టియన్ అక్కడికి రాగానే ఇద్దరు వ్యక్తులు! ఒకే రూపము, ఒకే వేషము. ఏమి ఈ చిత్రము అని అందరూ తెల్లబోయినారు. కొంతసేపటికి సెబాస్టియన్ వయోలాలు ఒకరి నొకరు గుర్తించుకోవడంతో పోలికలవల్ల కలిగిన పొరపాట్లన్నీ బయల్పడినవి.

వయోలా చూపిన సాహసము; ధైర్యము, ప్రభుభక్తి, ఋజువర్తనము మొదలయిన సద్గుణములన్నీ అక్కడ నున్న వారందరూ మెచ్చుకొన్నారు. ఈ గుణములన్నీ పేక్ స్పియరు గుర్తింపగలిగినట్లు చిత్రించినాడు. నాటకము కడు మనోరంజకముగా సుఖాంతమయినది.

*

*

*

టెంపెస్ట్

(తు.పా.ను)

ఈ నాటకము 1611 లో రచితమయినది. సుఖాంతనాటకములలో కట్టకడపటిది. ఇందులో విషాదము సంతోషము శృంగారము హాస్యము అన్నీ కొద్ది కొద్దిగా మిళితములయినవి. మానవుడు పొందగోరిన మంత్రశక్తి కూడా సూచితమయినది. పేక్ స్పియరు పొందగోరిన శక్తి సామర్థ్యములు కూడా సూచితములయినవని చెప్పవచ్చును.

కథా సంగ్రహము -

పూర్వం ఇటలీ దేశంలోని మిలాన్ రాజ్యాన్ని ప్రొస్పెరో అనే డ్యూక్ పరిపాలిస్తూ వుండేవాడు. అతనికి దేశ పరిపాలన మీద కన్నా పుస్తకాలను చదవడం మీద ఎక్కువ శ్రద్ధ వుండేది. అందువలన పరిపాలనా దక్షతను తన తమ్ముడైన ఏంటోనియోకు అప్పజెప్పి అతడు మనశ్శాస్త్రాలను, మత గ్రంథాలను చదువుతూ వుండేవాడు.

తన అన్న బ్రతికి వున్నంతకాలం తనను ఎవరూ పరిపాలకుడుగా గుర్తించరని భావించి ఏంటోనియో నేపిల్స్ రాజైన ఆలోంసోతో కలిసి కుట్ర పన్ని ప్రొస్పెరోను దేశంలో నుండి వెడలగొట్ట దలచు కొన్నాడు.

ఒకనాటి రాత్రి తుపాను వచ్చి భయంకరంగా ఉన్న సమయంలో ఏంటోనియో తన అన్నను, అన్న కుమార్తె మూడేండ్ల మిరండాను బంధించి తీసికుపోయి ఒక పాత పడవలో ఎక్కించి, కూడా గుడ్డా లేకుండా వారిని నడి సముద్రంలో వదిలి పెట్టించాడు. ఆ తుపానులో ఆ పాత పడవ ఎలాగూ మునిగి పోతుందని వారిద్దరూ ఎలాగూ చనిపోతారని అతడు ఊహించాడు. ప్రొస్పెరో మీద భక్తిగల గొంజాలో అనే వృద్ధుడు రహస్యంగా కొన్ని బట్టలను, కొన్ని గ్రంథాలను, కొన్ని తిను బండారములను ఆ పడవలో పెట్టాడు. ఆ భయంకరమైన సముద్రములో పడవ తప్పక మునిగిపోతుందని ప్రొస్పెరో భయపడినాడు. మిరండా పసిపిల్ల గనుక హాయిగా నిద్రపోయింది.

ప్రోస్పెరోకున్న మంత్ర శక్తివలననే మరి యే శక్తి వల్లనే గాని తుపాను వెలిసింది. దేవతలే వారిని కాపాడి ఉండవచ్చును. ఏమైతే నేమి వారిద్దరూ త్వేమంగా తెల్లవారేసరికే ఒక లంక చేరు కొన్నారు. ఆ లంకలో కూరగాయలు, పండ్లు, మంచినీటి వనరులు వుష్కులంగా ఉన్నాయి. హాయిగా బ్రతకడానికి తగిన వసతులున్నందుకు ప్రొస్పెరో సంతసించాడు.

ఒక నాడతడు ఆ లంకలో ఒక అడవిగుండా వెళ్తూ వుండగా ఒక చెట్టులో నుండి అతనికి ఏడ్పు వివబడింది. ప్రొస్పెరో అతని

మంత్ర శక్తితో ఆ చెట్టును చీల్చివేశాడు. అందులోనుండి ఒక గంధ ద్వంద్వం వెలికి వచ్చాడు. అతని పేరు వీరియల్, పన్నెండు సంవత్సరాల క్రితం సైకోలాక్స్ అనే ఒక దుష్టమాంత్రికురాలు తన ఆజ్ఞలను ఈ వీరియల్ యింకా ఇతర గంధర్వులు పాటించలేదని వానందానిని ఆ విధంగా బంధించింది. తర్వాత ఆమె చనిపోయింది. ఆమె కొడుకు మాత్రం యింకా బ్రతికి వున్నాడు అతనికి మతిలేదు. అతనిది వికృత రూపం ఆ లంకలో మానవులు ఎవ్వరూ లేరు.

ఆ గంధర్వులను బంధవిముక్తులను చేసినందుకువారు ప్రోస్పెరో ఆజ్ఞలను పాటించడానికి అంగీకరించారు. తర్వాత ప్రోస్పెరో కాలి బాన్ను వెలికి పట్టుకొన్నాడు. అతనికి విద్యాబుద్ధులు చెప్పాలని ప్రయత్నించాడు. గాని ఆ అనాకారి దుష్టుడై, కృతఘ్నుడవడం వలన ప్రోస్పెరో అతణ్ణి బానిసగా చేసికొనక తప్పింది కాదు.

ఆ లంకలో ఆ గంధర్వుల సహాయంతో కాలికాన్ సేవలతో ఆ తండ్రి కూతురూ పన్నెండు ఏళ్ళు గడిపారు. ఆ కాలంలో మిరండా తన తండ్రిని తప్ప వేరొక మానవ పురుషుణ్ణి చూడలేదు. ఆమెకు తన చిన్ననాటి జీవితం గుర్తులేదు. అందువలన ఆమె జీవితము అంతవరకు హాయిగానే వున్నది.

ఒక రోజున ఆమె సముద్రపు టొడ్డున నిల్చుని ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని చూస్తూ ఆనందిస్తూ ఉండిగా తుపాను వచ్చి సముద్రములో మునిగిపోతున్న ఒక ఓడ కనబడింది. ఆ ఓడలోని నావికులు తమను రక్షించమని మొరపెట్టుకొంటున్న కేకలు కూడా వినబడినవి. వెంటనే ఆమె వెళ్ళి తన తండ్రితో తను చూసినది చెప్పినది. ఆమె మాటలకు ప్రోస్పెరో ఒక చిరునవ్వు కవ్వాడు. ఆ తుపాన్ను సృష్టించినది తనేనని, ఆ ఓడకు గాని, నావికులకు గాని అపాయమేమీ కలుగదని ఆమెకు చెప్పాడు అతడు.

“వారు నీకేమి హాని చేశారని వారిని అలా బాధ పెడుతున్నావు” అని ఆమె అడిగింది. అప్పుడు ప్రోస్పెరో తను పూర్వకాధ సంతా చెప్పి “ఈనాటికి మిలాన్ కు న్యాయ సమృతమైన డ్యూకును

నేనే." నా శత్రువు లందరూ ఆ ఓడలో వున్నారు. నేపిల్స్కు రాజైన
అలొంఫో తన గుమార్తె వివాహాన్ని ఆఫీకా దేశంలో చేసి, తిరిగి
వ్యదేశానికి ఆ ఓడలో వస్తున్నాడు. ఈ విషయాన్ని నేను నామంత్రి
శక్తివల్ల తెలిసికొన్నాను. వారు నా పట్ల కావించిన అన్యాయమునకు
కాదు పశ్చాత్తాపం చెందేటట్లు చేస్తున్నాను. అంతేకాని వారిలో
ఎవరికీ ఎటువంటి అపాయము సంభవించదు." అని ఆమెకు నచ్చ
చెప్పాడు. దానితో ఆమె ఆ రాత్రి హాయిగా నిద్రపోయింది.

తెల్లవారిన తరువాత ప్రోస్పెరో వీరియల్ను పిలిచాడు. కాని
అతడు అలసిపోయి వున్నాడు. "ఏమిటి? నాతో ఇంకా పనుందా!!
నాకు మీరేం చెప్పారు. నేను నమ్మకంగా ఈవనిని పూర్తిచేస్తే
నాకు స్వేచ్ఛను ప్రసాదిస్తామని మీరు అనలేదా! నాకు ఇప్పుడు స్వేచ్ఛ
కావాలి అన్నాడు వీరియల్.

"ఇంకా ఆ సమయం ఆసన్నంకాలేదు. నేను నిన్ను ఎటువంటి
కఠిన బంధాలలోనుండి విడుదలచే చేసానో అప్పుడే మరచిపోయావా?
ఇంక రెండు రోజులు నామాట వింటే చాలు, తర్వాత, నీ యిష్టం
వచ్చిన చోటుకు నీవు పోవచ్చును" అన్నాడు ప్రోస్పెరో.

"మీరు చాల దయగలవారు. నేను ఏం చేయాలో చెప్పండి"
అని అడిగాడు వీరియల్. నీవు జలదేవతగామారి వెళ్ళి, ఆ షెర్డినండ్ను
ఇక్కడకు తీసికొని రా అని ఆజ్ఞాపించాడు ప్రోస్పెరో.

వెంటనే వీరియల్ ఒక ప్రోస్పెరోకి తప్ప యింకెవరికీ కనిపించని
రూపం ధరించి వెళ్ళి ఒక్క షెర్డినండ్ మాత్రము ఒడ్డుకు వచ్చేటట్లు
చేశాడు. తన తండ్రితో సహా యితరులందరూ ఓడతోకూడా మునిగి
పోయి ఉంటారని షెర్డినండు భయపడ్డాడు. "నీ తండ్రి సముద్రంలో
మునిగి పోయా" డంటూ వీరియల్ అతనికి కనబడకుండా మరింత
భయపెట్టాడు. ఆ తర్వాత తన సంగీతంతో షెర్డినండును ఆకర్షిస్తూ
మిరండా ప్రోస్పెరోలు ఉన్నచోటికి తీసుకువెళ్ళాడు వీరియల్.

దూరం నుండి ఆ రాజకుమారుణ్ణి చూసి గంధర్వుడను కొంది
మిరండా. కాని అతడుకూడా మానవుడేనని తండ్రి చెప్పగా తెలిసి

కొంది. దూరం నుండి ఫెర్డినెండ్ మిరండాను చూసి ఆమె ఒక దేవత అనుకొన్నాడు. తనను ఆకర్షించిన సంగీతం ఆమె పాడినదే అని భావించాడు. ఆమెను సమీపించి “నీవు దేవతవా?” అని అడిగాడు. “కాను, నేనూ నీ వలెనే ఒక మనిషిని” అని ఆమె చెప్పింది. ఆ సుందరి తన మాతృభాషలో మాట్లాడడం విని ఆశ్చర్యపోయాడు. ఫెర్డినెండ్, ఆ నవయానమలిద్దరూ తొలిచూపుల్లోనే ఒకరి నొకరు ప్రేమించుకొన్నారు. ప్రొస్పరో కోరుకున్నది కూడా అదే.

కాని నిజంగా తనకుమార్తెను ఫెర్డినెండ్ ప్రేమిస్తున్నదీ లేనిదీ తెలిసికొనడానికి ప్రొస్పరో అతని పట్ల కాస్త కఠినముగా ప్రవర్తించి, కర్రలు కొట్టే బానిస వృత్తికి ఆశన్ని నియోగించాడు. మిరండా మీద అతని కున్న ప్రేమకొద్దీ ఫెర్డినెండ్ శ్రమకు లెఖించేయకుండా పని చేస్తూ వచ్చాడు. అతనికి శ్రమ కలుగకుండా మిరండా అతనితో అనునయంగా మాట్లాడుతూ వచ్చింది. వారిద్దరి మధ్యా ఏర్పడిన గాఢ ప్రేమను చాటునుండి ప్రొస్పరో తెలిసికొని ఆనందించాడు. వారిద్దరి వివాహానికి అంగీకరించాడు.

అదే సమయంలో ఆల్ఫోంసోరాజు, గొంజాలో, యితర నావికులు ఆలంకలోని వేరొక ప్రాంతానికి చేరుకొన్నారు. తన కుమారుడు సమాధిలో మునిగిపోయి ఉంటాడని రాజు విచారిస్తూ ఉంటే ఫెరెండ్ గజతగాడు గనుక అతడు సురక్షితంగా లంక చేరుకొని ఉంటాడని గొంజాలో ఆయన్ని ఊరడిస్తున్నాడు. కాని రాజుకు సమ్మతం కుదరలేదు.

ఆల్ఫోంసోరాజు, ఏంటానియో ఇంకా యితరులు అలసిపోయి ఒకచోట కూర్చుని ఉండగా వారిని వింత వింత అరుపులతో ఏరియల్ భయపెట్టాడు. ఆకలి దస్పాకు తట్టుకొనలేక ఆల్ఫోంసో, గొంజాలో నిద్రపోయా. అదే మంచి సమయం తలచి దుష్టబుద్ధియైన ఏంటానియో వారిద్దరినీ చంపి సెబాసియన్ను నేపిల్సుకు రాజుగా చేయాలనుకొన్నాడు. కాని మంత్రశక్తివల్ల ఈ విషయాన్ని ప్రొస్పరో తెలిసికొన్నాడు. ఆల్ఫోంసోకు ఏ అపాయం కలుగకుండా చూడమనిన్ని

కొంది. దూరం నుండి ఫెర్డినెండ్ మిరండాను చూసి ఆమె ఒక దేవత అనుకొన్నాడు. తనను ఆకర్షించిన సంగీతం ఆమె పాడినదే అని భావించాడు. ఆమెను సమీపించి “నీవు దేవతవా?” అని అడిగాడు. “కాను, నేనూ నీ వలెనే ఒక మనిషిని” అని ఆమె చెప్పింది. ఆ సుందరి తన మాతృభాషలో మాట్లాడడం విని ఆశ్చర్యపోయాడు ఫెర్డినెండ్, ఆ సవయహావనులిద్దరూ తొలిచూపుల్లోనే ఒకరి నొకరు ప్రేమించుకొన్నారు. ప్రోస్పరో కోరుకున్నది కూడా అదే.

కాని నిజంగా తనకుమార్తెను ఫెర్డినెండ్ ప్రేమిస్తున్నదీ లేనిదీ తెలిసికొనడానికి ప్రోస్పరో అతని పట్ల కాస్త కఠినముగా ప్రవర్తించి, కర్రలు కొట్టే బానిస వృత్తికి అతన్ని నియోగించాడు. మిరండా మీద అతని కున్న ప్రేమకొద్దీ ఫెర్డనెండ్ క్రమకు లెఖ్కుచేయకుండా పని చేస్తూ వచ్చాడు. అతనికి క్రమ కలుగకుండా మిరండా అతనితో అనునయంగా మాట్లాడుతూ వచ్చింది. వారిద్దరి మధ్యా ఏర్పడిన గాఢ ప్రేమను చాటునుండి ప్రోస్పరో తెలిసికొని ఆనందించాడు. వారిద్దరి వివాహానికి అంగీకరించాడు.

అదే సమయంలో ఆలోంసోరాజు, గొంజాలో, యితర నావికులు ఆలంకలోని వేరొక ప్రాంతానికి చేరుకొన్నారు. తన కుమారుడు సమాద్రంలో మునిగిపోయి ఉంటాడని రాజు విచారిస్తూ ఉంటే ఫెరెండ్ గజతగాడు గనుక అతడు సురక్షితంగా లంక చేరుకొని ఉంటాడని గొంజాలో ఆయన్ని ఊరడిస్తున్నాడు. కాని రాజుకు నమ్మకం కుదరలేదు.

ఆలంసోరాజు, ఏంటానియో ఇంకా యితరులు అలసిపోయి ఒకచోట కూర్చుని ఉండగా వారిని వింత వింత అరుపులతో వీరియల్ భయపెట్టాడు. ఆకలి దప్పులకు తట్టుకొనలేక ఆలోంసో, గొంజాలో నిద్రపోయా అదే మంచి సమయం తలచి దుష్టబుద్ధియైన ఏంటానియో వారిద్దరినీ చంపి సెబాసియన్ను నేపిల్కుకు రాజుగా చేయాలనుకొన్నాడు. కాని మంత్రశక్తివల్ల ఈ విషయాన్ని ప్రోస్పరో తెలిసికొన్నాడు. ఆలోంసోకు ఏ అపాయం కలుగకుండా చూడమనిన్ని

తాము చేసిన తప్పులకు వారందరూ పశ్చాత్తాపం చెందేటట్లు చేయమని చెప్పి వీరియల్ ను ప్రోత్సహించి పంపాడు. గొంజాలో, ఆలోంసోలను చంపడానికి ఏంటానియో సెబాస్టియన్లు సిద్ధంగా ఉన్న సమయానికి వీరియల్ వెళ్ళి వారిని రక్షించాడు.

వారిని రక్షించినా వారికి తగిన బుద్ధి చెప్పాలని వీరియల్ తలచి వారికి చక్కని సంగీతం వినిపించాడు. తన సహచరులయిన యితర గంధర్వుల సహాయంతో వారందరికీ మంచి విందు ఏర్పాటు చేశాడు. వారంతా విందు ఆరగించడానికి సిద్ధంగా ఉన్న సమయంలో వీరియల్ ఒక వికృతమైన పక్షి ఆకారాన్ని ధరించి, తినుబండారాలను మాయం చేశాడు. “మీరు ముగ్గురు దుష్టులు! ఇతర మానవులతో కలసి మెలసి ఉండడానికి మీరు అనర్హులు. అందుకనే మీరు ఈ లంకకు చేరుకొన్నారు. ప్రోత్సహించు మీరు చేసిన అన్యాయానికి ఇక్కడ మీరు శిక్షను అనుభవిస్తారు. మనఃపూర్తిగా మీరు పశ్చాత్తాప పడితేనే తప్ప మీరు చావు నుండి తప్పించుకోలేరు.” అని చెప్పి ఒక్క మెరుపులా మెరసి ఒక పిడుగుపాటు సృష్టించి వీరియల్ మాయమయ్యాడు.

ఆలోంసో, ఏంటానియో, సెబాస్టియన్లు ముగ్గురిలోను భయం ఆవరించింది. విచారం కలిగింది. గడచిన 24 గంటల్లోను అనేక భయంకరమైన విచిత్రాలను వారు చూశారు వారికి ఈ శిక్ష తగినదనే వారు భావించారు. పశ్చాత్తాపం చెందారు. భావిలో ఉత్తమ జీవితం గడవడానికి ప్రమాణం చేశారు.

అనుభవించిన శిక్ష వారికి చాలని తలచి ప్రోత్సహించి వారి వద్దకు మృత కవచం తోడుకొని వెళ్ళాడు తొలుతవారు అతన్ని గుర్తించలేరు. మృతకవచాన్ని తీసివేసిన తరువాత ప్రోత్సహించు వారు గుర్తించారు. అతనికి వారు క్షమాపణ చెప్పకొని మిలాన్ డ్యూక్ పదవిని మళ్ళా స్వీకరించమని వారు ప్రోత్సహించు కోరారు.

“నా పదవిని నాకు తిరిగి యిస్తున్నందుకు మీకు తగిన బహుమతి నిస్తా”నంటూ ఆలోంసోను తన వెంట గుహకు తీసికొని వెళ్ళి ఛెరండ్రోను చూపించాడు. ఛెర్రి నండ్రోను చూసి రాజు ఆనందభరితు

డయ్యాడు. అతనితో కూడా ఉన్న అమ్మాయి ప్రోత్సహో కూతురు మిగండా అని తెలిసికొని సంతోషించి ఆమెను తనమావని కోరుకొన్నాడు. ఫెర్డినండ్ మిగండాలు ఒకరినొకరు ప్రేమించుకొని వివాహం చేసికొనబోతున్నారని తెలిసి మరింత ఆనందాన్ని పొంది “మీ ఇద్దరి తేమాన్ని కోరనివారి భావిజీవితాలు దుఃఖపయమవుతాయి” అంటూ మిగండా, ఫెర్డినండ్ చేతులను కలిపాడు ఆలోంసో.

అదే సమయానికి ఏరియల్ యితర నావికులను అక్కడకు తీసికొని వచ్చాడు. ఓడ మునిగిపోలేదని అంతా సురక్షితంగా ఉన్నారని రాజుకు తెలిసి సంతోషించాడు.

ఆ మర్నాడు అంతా కలిసి ఓడలో మిలన్ కు ప్రయాణమయ్యారు. వారికి అపాయం వదీ కలుగకుండా చూస్తూ ఇటలీ వరకూ ఏరియల్ ఓడపైన ఎగురుతూ వెళ్లాడు. తర్వాత అతనికి సంపూర్ణమైన స్వేచ్ఛ లభించింది సంతోషంగా పాడుకొంటూ తిరిగి వెళ్ళిపోయాడు.

ప్రోత్సహో మరల మిలన్ కు డ్యూక్ అయ్యాడు. ఫెర్డినండ్, మిగండాలు వివాహం వైభవవోపేతంగా జరిగింది. ప్రజలంతా సంతోషించారు.

*

*

*

టెం పె స్ట్ - వి మ ర్శ

టెం పె స్ట్ నాటకములో సకల విధములయిన నాటకముల లక్షణములున్న మిళితములయినవని మొదటనే చెప్పియున్నాను గదా! అంతేకాక ఇది పేక్ స్పియరు తన కడపటి దశలో వ్రాసినాడు. తన శక్తి సామర్థ్యముల పరిణామ దశ సూచకముగా వ్రాసియుండునని విమర్శకులు కొందరూ హించినారు. మానవుడు తన కుండగల శక్తి సామర్థ్యములు పూర్తిగా అర్జించుకోలేదనినీ, గానితవరకు అర్జించినవి

కొద్దిగామాత్రమే ఆర్జింపబడినవనిన్నీ, ఆర్జింపబడినవి చాలా ఉన్నవనిన్ని నేటి శాస్త్రజ్ఞులు కూడా అంటూ ఉంటారు. అప్పుడు ఆర్జించుకోదగినవి ఎట్లుండునో నిరూపించుటకే షేక్స్పియరు ఈ నాటకము రచించి యుండునని విమర్శకులు కొంగరన్నాడు. ఈ నాటకమందలి ప్రోస్పరో కన చి త్తవృత్తులకు అనుకూలముగా చి త్తవబడినట్లు కనబడుతున్నది. దుష్టబుద్ధులు | పతి యుగమందున్న ఉంటూనే ఉంటారనుటకు తార్కాణంగా ఏంటానియో, ఆలోంసో పాత్రలను సృష్టించాడు. ముగ్ధత్వం, అమాయకత్వం మూర్తిభవించిన వ్యక్తిగా మిరండాను ప్రదర్శించాడు. గయా దాక్షిణ్యం, ప్రభుభక్తి, విశ్వాసముగల పాత్రగా గొంజాలో | పవర్తన కనబడినది.

మానవుడు తన మంత్రతత్త్వక్తివలన అకస్మాత్తుగా తుపాను పుట్టించగలడు; అపాయములు తప్పించగలడు. అద్భుతకార్యములు చేయించగలడు. యక్షులను, గంధర్వులను, కిన్నెరులను, రాక్షసులను లోబరచుకోగలడు. వారిచేత పనులు చేయించుకోగలడు అని నిరూపించుటకు కాబోలును ప్రోస్పరో యక్షుడో, గంధర్వుడో అయిన ఏరియల్ ను చెరనుండి విడిపించి, రక్షించి, అతని చేతను తనపనులు చేయించుకొని తుదకు స్నేచ్ఛ ఇచ్చి సంతోషపరచినాడు. దుష్టబుద్ధులయిన రాక్షసజాతి వారికి చెందిన కాలిబాన్ను సయితము లోబరచుకొని తన పనులు చేయించుకోగలిగినాడు. ఇట్టి ఘనకార్యములు నేటికిని అసంభవములే అయినను వాస్తవికతకు విరుద్ధముగా సంఘటనలు కల్పించినాడని షేక్స్పియరును మనము నిందించరాదు. ఇట్టి పనులు మానవుడు తన మంత్రతత్త్వక్తి వలన చేయగలడేమో ! చేయగలిగితే మానవుని ప్రకృతి విజయము ఎంతగొప్పది కాగలదో అని నిరూపించుటకు ఈ నాటకము యీ రీతిగా రచించినాడని షేక్స్పియరును ప్రశంసించవలెనే కాని నిందించరాదని చాలమంది విమర్శకుల అభిప్రాయము.

ఈ నాటకము విషాద సంఘటనతో ప్రారంభించినది. అసలు కథా వస్తువు కూడా ప్రోస్పరో, మిరండాల సముద్రయానంతో విషాదముతోనే ప్రారంభమయినది. చివరకు ఏమగునో అన్న భయముతోనే ముగించినది. చివరకు సుఖాంతమయినది.

ప్రోస్పెరో తనకు తన తమ్ముని వల్ల ఘోరమైన అపకారము కలిగినందున గ్రీక్ ట్రాజిడీలలో ఉన్నట్లు పతీకారము జరుపుటకు ఈ నాటకములో అవకాశము లేక పోలేదు. కాని అట్టి పతీకారము ఆ ప్రాచీనకాలములో సంభవమూ, సాధారణమూ అయి ఉండినా రెండు వేల సంవత్సరములు గడిచిన తర్వాతనైనా మన వేమన్న చెప్పినట్లు

చంపదగిన యట్టి శత్రువు తన చేత
జక్కినేని కీడు సేయరాదు,
పాపగ మేలుచేసి పొమ్మనుటే చాలు
విశ్వదాభి రామ వినురవేమ.

మనము కరుణ హృదయము గలవారమయి వ్యవరింపవలదా ?
అన్నట్లు షేక్స్పియ రూపించినామా ?

*

*

*

విషాదాంత నాటకము (ట్రాజిడీ) లు

నాటకములు కేవలము విషాదాంతములుగా ఉన్నంత మాత్రాన ట్రాజిడీలు కావాలవు. కథ అంతా సుఖవంతంగా నడచి చివరికి ఏదో దైవ సంఘటనవలన విపత్తుకలిగినప్పుడు అది విషాదాంతకమే కావచ్చు గాని అది ట్రాజిడీ అనే నాటకము కాదు. దుష్టనాయకుని చావుతో అంత మొందిన నాటకము విషాదాంత నాటకమే అయినా ట్రాజిడీ కాదు. రావణాసురునిపట్టి దుర్మార్గుని మరణము వలన అతని కుటుంబము వారికి విషాదము కలుగుట సహజమే. ఆ సంఘటనతో అంత మొందిన నాటకము ప్రదర్శించినప్పుడు ప్రేక్షకులకు సంతోషమే కాని విషాదము కలుగదు, కనుక అది ట్రాజిడీ కాదు. అట్టి నాటకమయినా మన దేశమువారు విషాదాంతముగా ముగించుట కిష్టపడక మంగళకర

మయిన ఒక దృశ్యమును చేర్చి ప్రదర్శిస్తూ ఉంటారు. నరకాసుర విజయ నాటకము నరకుని మరణముతో ముగించక ఆతని కుమారుడైన భగదత్తుని రాజ్యాభిషేకముతో పూర్తి చేస్తారు. ధర్మచ్యుతి కలిగిన వృషభ దుష్టజన సంహారము సాధురక్షణముచేసి ధర్మము యథోచితముగా నిలబెట్టడానికి అవతరిస్తూ ఉంటానని కదా శృష్ట భగవానుడు ప్రకటించినాడు. ఈ సమ్మోకమున్నవారికి విషాదాంత నాటకములు సమ్మోతములు కానేరవు. యూరప్ ఖండమందలి దేశములలో కూడా క్రీస్తుమతము వ్యాపించిన తర్వాత చాలాకాలము వరకును ట్రాజిడీలు రచితములుకాలేదు. అందుకు క్రీస్తుమతసీతీయేకారణము. హత్యకు ప్రతీకారముగా హత్య—ఘోరతరమైనహత్య అనే నీతికి విరుద్ధముగా నీ విరోధి నీ కుడి చెంపపై కొట్టినప్పుడు రెండవ చెంపపై సయితము కొట్టుమన్నట్లు నీ ఎడమ చెంప నందిమ్ము అని కదా క్రీస్తు బోధించినాడు. మన దేశమునందును అట్టిసీతీ బోధించిన వారు కలరు. చంపదగినయట్టి, శత్రువు తనచేతఁ జిక్కెనేని కీడు చేయరాదు; పొసగమేలు చేసి పొమ్మనుటే చాలు విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ.” అని కదా మన వేమన యోగి పల్కినాడు సాహిత్యము, ధర్మము, నీతి బోధించవలెననేకాని అధర్మమును అవివీరిని ప్రేరేపించునట్టివికారాదు. కళ కోసమే కళ అనే వాదము ఆదరణీయముకాదు. ఆధ్యాత్మిక విద్యా తత్వమునకు పరోక్షముగానైనా ప్రతికూలములయిన సాహిత్య రచనలు పనికిరావు, అనే మతముగలవారు గనుక అధర్మమునకు అత్యాచారములకు అవివీరికి జయము కలుగునట్లు సూచించే సాహిత్య రచనలను ప్రోత్సహించలేదు సరే కదా చూచి సహింపనైన సహింపలేరు. విషాదాంత నాటకములయిన ట్రాజిడీలు అధర్మమును అత్యాచారమును అవివీరిని బోధించేవికావు ప్రోత్సహించవు జయము పొందగలవనియైనా తెలియజేసేవి కావు. అయినా నిత్యకళ్యాణము పచ్చతోరణమూ కావలెనని కోరేవారము కనుక మన కావ్యములూ, నాటకములూ శుభసూచకములైన శ్రీకారముతోనో, ఓంకారముతోనో ప్రారంభించు ప్రార్థనలతో మొదలుపెట్టి ఇతిశమ్ అని మంగళ సూచకములు

గల భగవత నాక్యములతో అంతమొందవలెను. నాటక ప్రదర్శనము చూచి ఇంటికిపోయి నిద్రించునపుడు మనోహరములయిన దృశ్యస్మృతులతో హాయిగా నిద్రించవలెనన్న కోరిక గల వారము గనుక ట్రాజిడీలలో గల ఘోర దృశ్యములూ, విషాదకరములైన అత్యాచారములు జ్ఞప్తికి వస్తూ వుండుటవలన సుఖముగా నిద్రింపలేము. వాటివలనకలిగే దుఃఖము భరింపలేము.

పాచీన కాలములోనే నాటక రచన యవనులు అనగా గ్రీస్ దేశమువాగు మొదలు పెట్టి ప్రఖ్యాత రచయితలుగా కీర్తిశేషులైనారు. ఈ స్కెలన్ (క్రీ. పూ. 525-486) సాఫక్లిజ్ (495-406) యరిపడిజ్ (480-406) ట్రాజిడీజ్ (విషాదాంత నాటకములు) రచించినారు. మరి నాలుగువందల సంవత్సరములు గడచిన తర్వాత సెనెకా (క్రీ. పూ. 4 క్రీ. శ 65) రోమన్ రచయిత ట్రాజిడీలు రచించినాడు. ఈ నలుగురు రచించిన నాటకములు అన్ని ట్రాజిడీలను పేరనున్నా ట్రాజిడీ లక్షణములు భిన్నములుగా ఉన్నవి. అవి ఎట్లు. ఏయే అంశములలో భిన్నములైనవో సవిస్తరముగా వివరించి చెప్పటకు ఇక్కడ అవకాశములేదు. కనుక సంక్షిప్తముగా మాత్రమే తెలియజేస్తాను. అపని చేయుటకు పూర్వము ట్రాజిడీ లక్షణము అరిస్టాటిల్ (క్రీ. పూ. 384-322) అనే గ్రీక్ పండితుడు, తత్వజ్ఞుడు ఎట్లు నిర్వచించినాడో క్లుప్తముగా తెలియజేస్తాను. ట్రాజిడీలకు ఆరు లక్షణము లుండునన్నాడు. కథానాయకునికి గాని, ట్రాజిడీ జరిపిన పాత్రకుగాని శీలమందలి దౌర్బల్య లక్షణము-దురాశయా? అధికార మదాంధతయా? భ్రుచార వాంఛయా? అసూయ సహన భావోద్రేకమా? అనే లక్షణము ఏది ప్రధానమయినదో స్పష్టపడవలెను. కథలో -అది పౌరాణికమయినా చారిత్రకమైనా అందులో ధురంతమునకు దారితీసే సన్నివేశముల విషయములలో కల్పన ఉండవలెను. నాటకము నందలి పాత్రల నడవడి స్పష్టముగా తెలిసేటట్లు పాత్రపోషణము జరుగవలెను. భావ పాత్రోచితముగ రచితము కావలెను. కథకు, సన్నివేశములకు భావ గాంభీర్యమున్నట్లుగా గేయాము లుండవలెను. నాటకము ప్రదర్శించునపుడు కథాసన్నివేశములు స్పష్టపడు దృశ్యలక్షణములుండవలెను. ఈ

ఆరు లక్షణములను ఆంగ్ల భాషలో Theme (or Thought), Plot, Character, diction, (a language), Music, and Spectacle అని ఆంగ్ల పండితులు పేర్కొన్నారు.

ఈ లక్షణములలో కథా సన్నివేశముల కల్పన (Plot) ముఖ్యమన్న విషయము అందరికీ సమ్మతమే. ఆ కల్పనలో ప్రారంభము సుఖప్రదములయిన సన్నివేశములు కలది కావచ్చును. కాకపోవచ్చును. కాని నాటకము విషాదాంతము కావలెనన్న లక్షణము కూడా అందరికీ సమ్మతమయినదే-అయితే ఆ విషాదము ఎట్టిదై ఉండవలెను? ఎవరికి కలుగవలెను. అనే విషయములలో అభిప్రాయ భేదములు కొన్ని కలవు. హిరణ్యకశిపుని విష్ణువు నరసింహావతార మెత్తి చంపుటతో ప్రహ్లాద నాటకము ముగించిన యెడల ఆతని మరణము వలన, అతని భార్యకు ఆ ప్రబంధువులకు విషాదము కలుగును. గాని ప్రేక్షకులకు మాత్రము సంతోషమే కలుగును. అయినా ఇది విషాదాంత నాటకముగానే మన వారు భావించి ప్రహ్లాదుని హస్తాభిషేకముతో నాటకము పూర్తి చేస్తారు. మంగళ ప్రదమయిన భరతవాక్యం చదివిస్తారు. అంతేకాని ఆ బీభత్స దృశ్యముతో నాటకము ముగించరు.

ఇది సాశ్చాత్య దృష్టిలో ట్రాజిడీ కానేరదు ఎందుచేతనంటే విషాదము ప్రేక్షకులకు కలుగలేదు. ప్రేక్షకులకు సానుకంపముతో పాటు విషాదము కలుగవలెను. ఒక విధమైన భయము కూడా జనింపవలెను. అది కలిగినప్పుడే అది ట్రాజిడీ కాగలదు. ఇందులో ఒక చిక్క-న్నది. సానుకంపము భయము రెండున్ను ఏకముఖముగా నడిచే లక్షణములు కావు. సానుకంపము మనమనస్సును దానిని కలిగించేవారి వద్దకు తీసికొనిపోతుంది. భయము మన మనస్సును దానిని కలిగించే వారి వద్ద నుండి దూరముగా తొలగిస్తుంది. ఈ రెంటికిని సమన్వయ మెట్లు కుదురును? సానుకంపము కలిగించే వ్యక్తి బాధితుడు. భయమును కలిగించే వ్యక్తి బాధకుడు. కనుక సమన్వయము సులువుగానే ఉదరగలదు.

మరియొక విషయము కూడా ముందుగా తెలిసికొని ట్రాజిడీ లెట్లు రూపొందినవో పరిశీలిద్దాము. ఏ ట్రాజిడీ కయినా అత్యాచారము

నకు హత్యవంటి ఘోర కృత్యమునకు పూనుకొన్నవాని మనస్సు పాప చింత కలది కావలెను. అది యీ రూపము దాల్చినప్పుడే సంఘము నకు ఈని కలిగించే నేరమయి ప్రభుత్వ దండనకు పాత్రమవుతుంది. ఆ పాపచింతనము క్రియారూపమును దాల్చకపోయినా క్రియారూప మును దాల్చినను బయల్పడకపోయినా అది ఆత్మగతముగానైనా ఆ వ్యక్తిని భావించకపోదు. సంఘములోని వారికి తెలియకుండా దాచినా సర్వజ్ఞుడైన భగవంతునికి తెలియకపోదు. నరక ప్రాప్తి తప్పదు. బయల్పడినప్పుడు మరణదండనమో యావజ్జీవిత కారగార బంధమో కాక తప్పదు. పశ్చాత్తాప్తునికి ఆధ్యాత్మికముగా నిష్క్రమిన్ని సాంఘిక ముగా ప్రతీకార తీవ్రత తగ్గుట క్షమించుట కూడా కలదు. ఈ నమ్మకము దేవుడు, పుణ్యము, పాపము కలవని నమ్మినవారిలో కనబడు తున్నది. బ్రాజ్మణ రచయితలు కూడా ఈ నమ్మకము కలవారయిన ప్పడు ఈ నమ్మకమునకు అనుగుణముగానే తమ రచనలు సాగిస్తారు. ప్రేక్షకులుకూడా ఈ నమ్మకముకలవారే కనుక అట్టి రచనలనే మెచ్చు కోగలరు. అయితే ఆత్మాచారములు జరిపించేవారికి పాపభీతి లేదా? తమ నేరము బయల్పడకపోయినా నరక ప్రాప్తి యమయాతనము కలుగునన్న భయములేదా? దీనికి సమాధానమేమి! మానవుడు దుర్బలుడు తగిన శిక్షణ, సంస్కృతి ఉంటేనే తప్ప ఆకాపాశములకు కట్టుపడతాడు. అసహనమో అసూయయో, కామమో ఉద్రేకించి నప్పుడు పాపభీతిలేక దుష్కార్యములు చేస్తాడు. అతని శీలము పదును పోయి పరుష మవుతుంది. లోకములో ప్రాకృత లక్షణములుగల మానవుని జీవితము ఎట్లున్నదో బ్రాజ్మణులు తెలియజేస్తవి. సంఘ జీవితము సాహిత్యమందు ప్రతిబింబింపజేయవలెనన్న లక్షణము ముఖ్యమయి నదిగా పరిగణించినవారు కనుక గ్రీక్ రచయితలు సంఘమందలి సద్గణములు, దుర్గణములను రెండింటిని తమ రచనలందు ప్రదర్శించినారు. సంఘ జీవితమును ప్రతిబింబితము చేయుటకంటె సద్గర్భమును బోధించుట ఎక్కువ ముఖ్యమయినదిగా పరిగణించిన వారు కనుక మన భారతీయ రచయితలు భీభత్సము కలిగించే దృశ్యములు తొలగించి, సద్గర్భములను బోధించే సన్నివేశములనే ప్రదర్శించు నాటకములను

పోతనహించినారు. భీభత్స దృశ్యములు కలవయినా లోకమందెట్టి ఘోర కృత్యములు ప్రబలుతూ ఉన్నవో చూపించుట వలన మేలు కలుగునే కాని కీడు కలుగదనిన్ని, లోకములో ఒక్కొక్కప్పుడు అధర్మము జయించినట్టు కనబడినా జయించినా అది తాత్కాలికమేకాని స్థిరమయినది కాదనిన్ని జోధించేటట్టు కథ నడుపుటవలన నాటకములు చదివేవారున్ను, ఆ నాటక ప్రదర్శనములు చూచేవారున్ను సద్ధర్మములను అలవరచుకోగలవారు కాగలరనిన్ని కొందరు విశ్వసించి ప్రాజడీ నాటకములను ఆదరిస్తున్నారు.

షేక్ స్పియరు కాలమునకు పూర్వము ప్రాజడీ రచనలు ఎట్లుదయించి పరిణమించినవో సంతకీప్తముగానైనా తెలిసికొన్న యెడల షేక్ స్పియరు రచించిన ప్రాజడీల రచనా సమర్థతఎక్కువగా గ్రహించగలము గనుక యననుల కాలమునుండిన్ని పరిణమిస్తూ వచ్చిన ప్రాజడీల చరిత్ర అతి క్లుప్తముగా తెలియజేస్తాను.

ఈ స్కలన్ రచించిన నాటక త్రయమునకు ఓరైస్పెయ్ బ్రలజి అని పేరు. ఇందులో మొదటి దానిపేరు ఏగ మిన్నున్, రెండవదాని పేరు కొఫోరాయి, మూడవదాని పేరు యూమెనిడిజ్.

కథా సంగ్రహము :-

ఆర్లన్ రాజయిన పేలప్పుకు ఇద్దరు కొడుకులు పెద్దవాడు ఏట్రీయన్, చిన్నవాడు త్రైయెస్టీజ్. చిన్నవాడు తన అన్న భార్యయైన ఈత్రను చాచి వ్యభిచరించినాడు. ఆ సంగతి తెలిసిన్న తెలియనట్లు నటించి, వ్యభిచరించిన తన తమ్ముని కొడుకులలో ఇద్దరిని రవస్యముగా చంపించి వారి మాంసము వండించి ఒక విందు ఏర్పరచి తన తమ్ముని ఆ విందుకు పిల్చి అతనిచేతను అతని పుత్రుల మాంసము తినిపించినాడు. తమ్ముడు తనకు చేసిన అపకారమునకు ప్రతీకారముగా ఏట్రీయన్ ఈ జుగుప్సాకరమయిన పనికావించినాడు. తమ్ముడుచేసిన పని పాతకమే అయినా అతడు ప్రతీకారముగా చేసిన పని ఘోరతరమయిన పాతకముగా పరిణమించినది. ఇది ఆ అన్నదమ్ముల సంతతి వారికి బద్ధవైరమునకు ఘోరతర కృత్యములకు దారి తీసినది. గతించిన ఈ కథకు

వన్యవసానముగా బ్రటిలజ్లోని మొదటి నాటకము ఎగమెమ్మన్ అనే
 పేర రచయితమయినది. ఏట్రీయన్ కొడుకులలో పెద్దవాడు ఎగ
 మెమ్మన్ మైసీని నగరమునకు రాజు; రెండవవాడు మెనలేయన్
 స్పార్ట నగరమునకు రాజు. ఇతని భార్య హెలెన్ (జ్యూన్ దేవుని
 కూతురు) ఈమెను ఆసియా మైనరులో వాయవ్య దిక్కున సముద్ర
 తీరమందుండిన ట్రాయ్ నగర రాజు పారిస్ ఎత్తుకొని పోయెను.
 నీతాపహరణమువలన రామ రావణ యుద్ధము జరిగినట్లు ఈ హెలెన్
 అపహరణమువలన ట్రోజన్ సంగ్రామము జరిగినది. ఇది పండ్రెండేండ్ల
 పాటు సాగినది. కనుక ఎక్కువ ఘోరమయినదిగా ఎన్నవచ్చును.
 హెలెన్ బావయైన ఎగమెమ్మన్ గ్రీక్ సేనలకు నాయకుడుగా
 యుద్ధము నడిపించెను. యుద్ధమునకు పోయేముందర ఎగమెమ్మన్ దేవ
 తల ఆశీస్సులను కోరి వారి ప్రీతికై తన కూతురయిన ఇఫజనియను
 బలిగా యిచ్చెను. గాని ఆమెను కాపాడి ఆర్టిమిస్ దేవత అర్చకు
 రాలుగా నియమించుకొనెను. ఎగమెమ్మన్, మెనలేయన్ మొద
 లయిన గ్రీకునాయకులు ట్రోజన్ సంగ్రామమునందు నిమగ్నులైయున్న
 కాలమందు త్రైయస్టీజ్ కొడుకులలో ఇద్దరు చనిపోగా సజీవుడై
 మిగిలిన మూడవ వాడు ఈజిప్తస్ వగ సాధించుటకు అవకాశము
 చిక్కినది. ఇతడు ఎగమెమ్మన్ భార్యయైన క్లీటమ్ నెస్ట్రను వశపరచు
 కొని భార్యగానుంచుకొన్నాడు. ఈమె అతనికి లోబడుటయేకాక తన
 కూతురయిన ఇఫజనియను దయావిహీనుడై దేవతలకు బలిగా సమ
 ర్పించినాడన్న కోపముతో ఈజిప్తసును గాఢముగానే ప్రేమించినది.
 ఈమెకు ఎగమెమ్మన్ వలన కలిగిన సంతానములో ఓరెస్టీజ్ అనే
 కుమారుడున్ను ఇలెక్ట్రా అనే కూతురున్ను తల్లియెడల తీవ్రమయిన
 కోపము కలవారే అయినా ఏమీ చేయలేక లోలోపల దుఃఖముతో
 కుమిలి యుండిరి. ట్రోజన్ సంగ్రామములో విజయుడై ఎగమెమ్మన్
 తన నగరమునకు మరలి వచ్చినాడు. అంతేకాదు పారిస్ సోదరియైన
 కెసెంద్రాను తన సొత్తుగా తోడ్కొని వచ్చినాడు. క్లీటమ్ నెస్ట్ర
 పతివ్రతగానే వడించి పాశ్చాతము ఫలికినది ముందుగా ఎగమెమ్మన్
 తన ముందిరములోనికి తన పదివారముతో క్లీటమ్ నెస్ట్ర వెంట రాజ

గౌరవ మర్యాదలతో వెళ్ళినాడు. కెపెండ్రా ఇంకా మందిరము బయటను రథములోనే వున్నది. ఆమె కప్పుడే మందిరములో జరిగిన హత్య దుర్గంధము నాసికకు తట్టినది ఎగమెమ్మన్ ను క్లీటమ్ నెప్పి. ఈజిప్తలు హత్య గావించినారు. ఈజిప్తసు పగసాధించినాడు. ఆ నగరమునకు రాజున్న క్లీటమ్ నెప్పికి సుగడున్న అయి బహిరంగముగా రాజ్యమేలుటకు మొదలుపెట్టినాడు. దీనితో బ్రలజ్లో ఎగమెమ్మన్ అనే మొదటి నాటకము పూర్తి అయినది.

దీని తర్వాత వచ్చిన కథ choe phore అనే రెండవ నాటకమునకు ఇతివృత్తమయినది. ఎగమెమ్మన్ కుమారుడైన ఓరెస్టీజ్ తన కులవేల్పుయిన అపొలో దేవుని ఆ దేశమును పాటించి తన ప్రాణమిత్రుడైన వైలడిజ్ ను తన సోదరియైన ఇలెక్ట్రను తోడ్కొని పగసాధించుటకు ఆర్గస్ నగరమునకు వచ్చి తన లెండిని చంపిన ఈజిప్తసును క్లీటమ్ నెప్పిని చంపినాడు. క్లీటమ్ నెప్పి ఎంత దుష్టురాలనైనా నేను నీ తల్లిని గదా! నిన్ను కనిపెందితిని కదా! నన్ను చంపవద్దని ఎంత బతిమాలుకొన్నా ఓరెస్టీజ్ వినలేదు; చంపివేసెను, అందుకు కోపావేశముతో మరణించిన క్లీటమ్ నెప్పి దయ్యమై ప్యూరీజ్ అనే భీకరమూర్తులను ఆహ్వానించినది. ఆ భీకరమూర్తులు ఓరెస్టీజను పట్టి చంపుటకు పరుగెత్తి వచ్చినవి ఆ భీకరమూర్తులను చూచి భయపడి ఓరెస్టీజ్ ఆర్గసు నగరమునుండి పారిపోయి డెక్ ఫై నగరమందు ఆలయములో నుండిన అపొలో దేవుని శరణుచొచ్చెను.

దీని తర్వాత యూమెనిడిజ్ అనే పేరను మూడవ నాటకము కథా శేషమును పూర్తి చేసినది. అపొలోను ఆశ్రయించిన ఓరెస్టీజ్ ను అతని చంపుటకై వెంబడించిన క్రోధమూర్తులును ఏతెస్ట్ నగరమందలి అతిన దేవాలయమందు ప్రత్యక్షమగుటతో ఈ నాటకము మొదలు పెట్టినది. ఓరెస్టీజ్ ను రక్షింపదలచిన అపొలో దేవతయున్న తల్లిని చంపిన ఓరెస్టీజ్ ను చంపుటకై భీష్మించిన క్రోధమూర్తులున్న న్యాయ స్థానమందలి అభియోగ ప్రత్యర్థులవలె నిలబడినారు. అరియా నగన్ న్యాయమూర్తి సమితివాగు ఆ అభియోగ విచారణ కావించినది. సమితి సభ్యులలో సగం మంది ఒకరి పక్షము తరపున, సగం మంది

రెండవ పక్షము తరపున తీర్పు చెప్పుటకు సిద్ధమయినది అప్పుడు అధ్యక్షుల వహించిన సెలన్ ఆతీన తన అధికారమును వహించి ఓరెస్టీజ్ పక్షము తీర్పు చెప్పి ఓరెస్టీజ్ ను రక్షించినది అప్పుడు కోధమూర్తులు యూమెనిడీజ్ అను: పేరను శాంతమూర్తులయినారు. తల్లిని చంపుట వలన కలుపితమైన ఓరెస్టీజ్ ఆత్మ ప్రత్యులితమయినది. అందరును తమ వగలకు స్వస్తి చెప్పి లోకకళ్యాణము శాంతి కలుగునుగాక అని కోరి అందుకు అనుకూలముగా ప్రవర్తించుటకు నిశ్చయించుకొన్నారు. ఇది రానున్న క్రైస్తవమతమునకు “సర్వేజనాః సుఖినోభవన్తు” అనే భారతీయుల నీతికి గాంధీమహాత్ముని ఆశయాలకు ప్రస్తుతము లోకమంతటా అన్ని దేశముల వారూ కోరుతూ ఉన్న ప్రశాంతి స్థాపన యత్నములకు సాధారణము, సాహృదయము, సౌజన్యము, లోకకళ్యాణము కావలెనన్న వాంఛలకు స్వాగతమనే సంఘటనగా పరిణమించినది.

ట్రాజిడీ రచయితలలో రెండవ వాడు సోఫక్లిజ్ (క్రీ. పూ. 495-406) ఇతడు రచించిన ట్రాజిడీలలో ఈడిపస్ అనేది, ఈస్కలన్ రచించిన ఓరెస్టీజ్ అంత ఘోరమయినది కాకపోయినా హృదయ విదారకమయినదే అనకతప్పదు. ఈడిపస్ తండ్రి లేఅన్; తల్లి జొకెస్టా, లేఅన్ తీర్జ్ నగరమునకు రాజు. శత్రుభయము వలన ఈడపస్సు పసి కూనగా ఉన్నప్పుడే తల్లిదండ్రులకు దూరమయి పెరిగి పెద్దవాడయి వీరుడైనాడు. కారింత్ నగర రాజు పోషణలో పైన్యాధిపతియై స్పిన్కోస్ సమస్యను తీర్చి తీర్జ్ నగర రాజును ఓడించి చంపి ఆనాటి మర్యాదలనునురించి అతని భార్యను వశపరచుకొని తీర్జ్ నగరమునకు రాజయినాడు. తన చేత నిర్జితుడై హతుడైనవాడు తన తండ్రి లేఅన్ అనిన్ని, తాను వశపరచుకొని పెండ్లి చేసి కొన్న ఆరాణి తన తల్లి జొకెస్టా అనిన్ని పాపమా ఈడిపస్ ఎరుగడు. ఈ యువకుడు తన కుమారుడే అన్న విషయం పాపమా తల్లికి తెలియదు. ఈ ఈడిపస్ జొకెస్టాలకు సంతానము కూడా కలిగినది. పొతినిసీజ్ అనే కొడుకు ఎన్నిగనీ అనే కూతురు జన్మించినారు. మరికొంత కాలానికి ఈ ఘోర దాతక యతార్థత తెలిసికొనుట సంభవించినది. అప్పుడు కలిగిన

దుఃఖము భరించ లేక జొరెస్తా ఆత్మహత్య చేసికొన్నది. ఈడిపస్ తన కన్నుల నుండి గుడ్డు పెకలించుకొన్నాడు.

సాఫ్టాక్టీజ్ రచనలలో వాస్తవికతకు ప్రాధాన్యమెక్కువగా కవి సంకల్పించినట్లు కనబడుతుంది. రచనలో ఎక్కువ ప్రాథత్వము సన్నివేశాల దృశ్యములలో ఎక్కువ స్పష్టత గోచరిస్తుంది.

యూరిపిటెజ్ (481-406) ఈ గ్రీక్ ట్రాజడీ రచయితలలో మూడవ వాడు ఇంచుమించు సాఫ్టాక్టీజుకు సమకాలీనుడే అని చెప్పవచ్చు.

*

*

*

షేక్స్పియర్ రచించిన ట్రాజడీలు

షేక్స్పియరు పండెండు ట్రాజడీలు రచించినాడు. వాటిలో హామ్లెట్, ఓతెలో, కింగ్ లియర్, మాక్ బెత్ - ఈ నాలుగున్ను ప్రాథమైన రచనలు; టైటస్ ఏన్ డ్రానికన్, జూలియన్ సీజర్, ఏప్టస్ అండ్ క్లియోపాట్రా, కొరియలానస్, ఈ నాలుగున్ను రోమన్ చరిత్రకు సంబంధించినవి. రెండవరిచర్డ్, మూడవరిచర్డ్ ఈ రెండున్ను ఆంగ్ల దేశ చరిత్రకు సంబంధించినవి. రోమియో అండ్ జూలియట్ ఇటలీలోని వెరోనా నగరమునకున్న టైమాన్ ఆన్ ఏ తన్ట్ గ్రీసు దేశమందలి ఏతన్ట్ నగరమునకున్న సంబంధించిన కథలు. ఏటిలో రెండవ రిచర్డ్, మూడవ రిచర్డ్ నాటకములు రెండున్ను విషాదాంతములుగా ప్రకటితములయినవి గనుక ట్రాజడీ లన్నామే కాని వాస్తవంగా చారిత్రక నాటకాలు గనుక ఆపర్గంలోనేచేర్చి విమర్శించినాను. తక్కిన 10 నాటకములలోను టైటస్ ఏండ్రొనికన్ అనేట్రాజడీ మొదటిది. ఇది 1592 లో రచితమైనది. షేక్స్పియరు కిది ట్రాజడీ రచన విషయములో ప్రథమ ప్రయత్నము గనుక భావలోను భావములోను

ప్రౌఢత్వము కనబడదు. గ్రీక్ రోమన్ ట్రాజిడీలలోని సన్నివేశముల అనుకరణములు ఎక్కువగా కనబడుతవి. వాటిలో ఉన్నట్లే ఘోరమయిన దుశ్చరితము దానికి ప్రతీకారముగ ఘోరతరముయిన హత్యదానికి ప్రతీకారముగ అంతకన్న ఘోరమైన హత్య ఈ విధముగా ఆ ట్రాజిడీల వలెనే ఈ ట్రాజిడీ కూడా వడిచినది. ఈ స్కూలన్ రచించిన ట్రలజీలో ఏటయన్ తన భార్యను తన తమ్ముడు చెరచినాడన్న కోపముతో ఆ తమ్మునికి తెలియకుండా ఆతని కొడుకులలో ఇద్దరిని చంపి వారి మాంసమును పలావుగా వండించి ఆతనిచేత తినిపించినట్లే యీ టైటన్ ఏండ్రానికన్ నాటకములో ఏండ్రానికన్ తన కొడుకులలో ఇద్దరిని సింహాసనముగా దుర్మార్గురాలు రాక్షసి వంటిది అయిన ఉమోరా (చక్రవర్తి భార్య) చంపించినదన్న కోపముతో ఆమె పుత్రులలో ఇరువురిని - తన కూతురిని బలవంతంగా చెరిచి ఆమె నాలుక, చేతులు ఖండించిన వారిని చంపి వారి మాంసం వండించి ఆ ఉమోరా చేతను తినిపించినాడు. ఇటువంటి సన్నివేశాలు గ్రీక్ రోమన్ ట్రాజిడీల నుండి తెచ్చుకొన్నవి. ఈ నాటకములో కనబడుతవి.

కథ తెలిసికొన్నగాని విమర్శ బోధపడదుగనుక సంక్షిప్తముగా కథ తెలియజేస్తాను :-

కథానాయకుడైన టైటన్ ఏండ్రానికన్ గాత్రులను జయించి రోమనగరము చేరుకొన్నాడు. గాత్రుల రాణియైన ఉమోరా, ఆమె ముగ్గురు కొడుకులు ఆమెకు ప్రియుడైన ఆరన్ అను పేరుగల మూర్జాతివాడు ఆతని వెంట పట్టుపడిన వారుగా వచ్చారు. ఆ సమయమందే రోమ్ నగరమున చక్రవర్తి పదవికి ఎన్నికలు జరుపుటకు టైటన్ తమ్ముడును బ్రీజ్వాను అయిన మార్కన్ ఏండ్రానికన్, సెనేట్ సభ్యులు సభా సమావేశమును జరుపుకొన్నారు. గతించిన చక్రవర్తి కొడుకులు శటర్ నై నన్, బాసియానన్ ఇరువురును చక్రవర్తి పదవి ఆశించినవారే. టైటన్ గంభీరముగా ప్రసంగించి కావించిన వెంటనే ఉపదేశమును పాటించి సభ్యులు శటర్ నై నన్ ను చక్రవర్తి పదవిని ప్రతిష్ఠింప చేసి నాని. టైటన్ ఆ సమయమున తన కూతురైన లసినియాను చక్రవర్తి కిచ్చి వివాహము జరుపుతున్నానని పలికెను. ఆమెదివరకే బాసియా

నన్ ప్రేమించి వశపరచుకొని యున్నవాడుగనుక ఆమె చేయిపట్టుకొని ఈమె నా భార్య అని తన ప్రక్కకు తీసికొన్నాడు. శబర్ నై నన్ అందుకేమీ తగవులాడక గాత్రుల రాణియైన ఉమారాను చేపట్టి తన రాణిగా నుంచుకొన్నాడు. అందుక తక్కిన వారందరును సమ్మతిించారు. ఇంతవరకును కథ ప్రశాంతముగానే సాగినది. కాని కథ విషాదమగుటకు మొదలు పెట్టినది. టైటన్ కొడుకులు ఇరవైయైదు గురిలోను ఇరవై ఒక్కరు గాత్రులతోడి యుద్ధములందు హామీలైనారు. కనుక వారి ఆత్మశాంతికై ఉమారా ముగ్గురి కొడుకులలోను పెద్దవాడయిన అలార్బస్సును బలిగా హోమగుండమున పడవేసినారు. ఆ సమయమున ఉమారా ఎంత దీనముగా బతిమాలుకొన్నా కార్యము లేక పోయినది. ఆ ఘోరకృత్యమునకు ప్రతీకారము కావించవలెనన్న కోరిక ఉమారాకును, ఆమెకు ప్రియుడైన ఆరన్ కును ఆమె కొడుకులలో మిగిలియున్న ఇద్దరికేని కలిగినది. అందు కనుకూలమయిన సమయము, స్థలము సమకూడినవి. చక్రవర్తి నగరము వెలుపల వినోదార్థము అడవులలో వేట యేర్పాట్లు కావించెను. ఎవరికిష్టమయిన క్రీడలో వారు తమ కనుకూలమయిన ప్రదేశమందు విహరించుటకు వీలు చిక్కినది. అలార్బస్సును బలిగా హోమగుండమున పడవైచెనన్న కోపముతో ఉమారా తాలూకు వారందరును పగ సాధించుటకు వీలు చిక్కినది. బాసియానస్ టైటన్ కు అల్లుడగుటవలన ఉమారా పార్టీకి శత్రువైనాడు. కనుక అతనిని ఆమె తనప్రియుడైన ఆరన్ చేత చంపించి ఆ అడవిలో ఒకమూల యమగుండ మనదగిన లోతుగల ఒక గోతిలో కూలు నట్లు చేసినది. పైకి గోయివలె కనబడకుండునట్లు కొమ్మలు రెమ్మలు ఆకులు దట్టముగా పేర్చి ఆరన్ కప్పిపుచ్చినాడు. టైటన్ కొడుకులిద్దరు ప్రమాదవశమున ఆ గోతిలో పడుట సంభవించినది. ఉమారా కొడుకులిద్దరును లనీనియాను ఎత్తుకొనిపోయి ఒక మారుమూలచోట ఆమెను ఛెరచి ఆమె నాలుక తెగకోసి రెండుచేతులను ఖండించి విడచిపెట్టి పోయినారు. ఆరమ్ టైటన్ కొడుకులే బాసియానస్ ను చంపినారని వెల్లడించాడు. చక్రవర్తి అతని మాటలను నమ్మి ఆ యువకులేమి చెప్పుకొనుటకును ఆవకాశమియక వారికి మరణదండనము విధించినాడు.

అందుకు టైటన్, మార్క్స్ ఏండానికన్, టైటన్ కొడుకు లూసియన్ ఈ ఘోర సంఘటనలకు దుఃఖిస్తూ ఉండగా ఉమోరా ఆరమ్ను వారి వద్దకు పంపి వారిలో ఎవరైనా తనచేయి ఖండించుకొని పంపినయెడల చక్రవర్తి ఆ ఇద్దరు యువకులను చంపక విడచి పెట్టగలడని తెలియ జేసెను. టైటన్ తన చేయి ఖండించుకొని పంపించాడు. కాని ఆ మాట వట్టిదయినది. చక్రవర్తి ఆ యువకులను చంపించి వారి తలకాయలను, టైటన్ పంపిన చేతిని వానికి అందజేసినాడు. అంతేకాక లూసియస్ (టైటన్ కొడుకు) విప్లవదారుడని నేరముమోపి రాజ్యము నుండి వెడలగొట్టెను. ఆ లూసియస్ గాత్తులను ఆశ్రయించి వారి సేనలతో దండెత్తి రోమ్ నగరమును ముట్టడించెను. చక్రవర్తి భయపడి టైటన్ వద్దకు రాయబారులను పంపి అతడు జరిగినదంతా మరచి తనను రోమ్ నగరమును రక్షింపవలసినదని కోరినాడు.

టైటన్ తన దుఃఖము ఎట్లు మరువగలడు? క్రోధమును ఎట్లు శాంతింప చేసికోగలడు? ఈలోగా ఉమోరాకు పురుడు వచ్చినది. పుట్టిన కొడుకు ఆరమ్ను పోలియుండెను. ఆ శిశువును చూచినవారికి ఆ శిశువు ఆరమ్కు పుట్టినట్లు తట్టకమానదు. అయితే ఆ శిశువును కన్నతల్లి, మంత్రిసాని, నర్సు తప్ప తక్కిన వారెవరును చూడకుండా ఉన్నప్పుడే ఆరమ్ చూచినాడు గనుక ఆ నర్సును, మంత్రిసానిని చంపి సాక్ష్యమిచ్చే వారెవరును లేకుండాచేసి రహస్యముగా ఆసమయమండే పుట్టివ శిశువును తెప్పించి ఉమోరా పడక గదిలో తల్లి పక్కన పెట్టించి తనకు పుట్టిన ఆ శిశువును రహస్యముగా ఊరి వెలుపలనున్న ఒక గుడికి తీసికొనిపోయెను. ఈలోగా కొందరు గాత్తు సైనికులు అతని చూచి పట్టుకొని టైటన్ వద్దకు తోడ్కొని వచ్చినారు. లూసియస్ తన గాత్ సేనలను ఊరిబయటనే ఉంచి తన తండ్రివద్దకు వచ్చినాడు. ఉమోరా కడపటిసారి రాయబారిగా టైటన్ వద్దకు మాగువేషములో వచ్చినది. టైటన్ మెత్తని మనస్సుగల వానివలె నటించి ముక్తి సమకూర్చెదనని చెప్పి ఆరాత్రి విందు ఏర్పరచి. చక్రవర్తిని, ఉమోరాను ఆమె పిల్లలను ఆహ్వానించినాడు. ఆ తర్వాత ఆ పిల్లలను రావించి వారితో నిద్రించి మాటలాడుతూ ఉన్నట్లే నటించి

లోనికి తీసికొనిపోయి వారిని చంపి వారి రక్తమాంసములతో పలావు వండించి ఆ రాత్రి విందుగా ఉమోరాచేత తినిపించినారు. టైటస్ ఇంత ఘోరంగా పగతీర్చుకొనుటవలన తనకు చావు తప్పదనిభావించి అప్పుడు నాలుక, చేతులు తెగిన తన కూతురు లనీనియా బ్రతుకు మరింత దుర్భరము కాగలదు గదా ఆమెను తానే చంపి ఉమోరాను కత్తితో పొడిచి చంపెను. అశనిని చక్రవర్తి చంపెను. ఆ చక్రవర్తిని లూసియస్ చంపెను. ఈ మూడు హత్యలున్ను ఒకటి తర్వాత ఒకటి వడివడిగా జరిగినవి ఇక మిగిలినవారు - టైటస్ తమ్ముడు, మార్కస్ కొడుకు లూసియస్, మనుమడు చిన్న లూసియస్, మార్కస్ కొడుకు పబ్లియస్, ఉమోరా ప్రియుడు ఆరన్ అశనికి పుట్టిన శిశువు ఇంకా చిల్లర సేవకులు. ఆరన్ పశ్చాత పుడై జరిగిన కథ అంతా వివరించి తెలియ జేసాడు. అతని ఘోరాతి ఘోరాకు మరణము తగిన దండ నము కాజాలదు. ఘోరాతి ఘోరమయిన దండనము దినదిన గండము వేయేండ్లాయువు అన్నట్లు వుండవలె నన్నారు. టైటస్ కొడుకును తమ చక్రవర్తిగా రోమనులు ప్రకటించారు. చచ్చినవారికి ఖనన సంస్కారాలు యథావిధిగా జరిగినవి. ఏ సంస్కారము లేకుండా ఉమోరా దేహమును అడవిలో కాకులు, గద్దలు, నక్కలు అడవి మెకములు తినుటకు వీలుగా పారవేయవలెనని లూసియస్ చక్రవర్తి శాసించాడు.

ఈ నాటకము నల్లభై సంవత్సరాల క్రిందట సగము చదివి మరి చదవ లేక విడచి పెట్టినాను. ఇప్పుడు చదవక తప్పదుగదా అని కష్ట పడి చదవ గలిగినాను. చదువుతూ ఉన్నప్పుడు ఇది వట్టి కథయని తెలిసి ఉండిన్నీ కంట తడి పెట్టకుండా చదవలేకపోయినాను. ఈనాటక ప్రదర్శనము ఎలిజబెత్ కాలంనాటి ప్రజలు ఎట్లు చూడగలిగినారో ! అన్న ఆలోచనలో పడ్డాను. బహుశా ఆ దినములలో ఇట్టి ఘోరమైన ట్రాజిడీల ప్రదర్శనాలకు ఆనాటి ప్రజలు అలవాటుపడినారు కాబోలు !

ఈ నాటకము హత్యలతోను ప్రతీకార హత్యలతోను జుగుత్స కలుగుజేసే దృశ్యములతోను నిండియున్నది. రచనలో ఉదార ఆశయ ములుగాని భావ గాంభీర్యముగాని, సద్భావములుగాని అంతగాలేవు. రచనలో ప్రాథత్యము కనబడదు. అయినా కవితా కళా ధర్మము లేక

పోలేదు. అక్కడక్కడ మానవత్వము తొంగి చూడకపోలేదు. ఉమారా తన పెద్ద కొడుకు బలిగుండమునకు తీసికొనిపోతూ ఉన్నప్పుడు టైటన్ ను కలిసికొని నాయనా ! యుద్ధములో మరణించిన నీ కొడుకుల ఆత్మశాంతి కోసం నా కొడుకును బలిగా అర్పించి హోమ గుండమున పడవేయదలచినావా ! నీ కొడుకులు నీకెంత ప్రിയమయిన వారో నా కొడుకు నాకెంత ప్రിയమైనవాడు కాదా ! అంటుంది (చూ. అం 1 దృ 1 పం 104) అప్పటికి ఆమె టైటన్ కేరీ అవచారము చేయలేదు. ఈ ఘోర కృత్యముతోనే ఘోరాతి ఘోర ప్రతికారములు వడివడిగా జరిగినవి.

మరియొక సమయమున (చూ III -2-50) టైటన్ తన యింట మార్కస్, లవీనియా, చిన్న లూసియస్ లతో భోజనము చేస్తూఉన్న సమయమందు లవీనియా భంగపాటు, అవస్థ తలచుకొని దుఃఖిస్తూ ఉన్నప్పుడు ఆహార పదార్థముగల పళ్ళెముపైని ఒక ఈగ వ్రాలినది. దానిని మార్కస్ కత్తితో పొడిచి చంపినాడు. అప్పుడు టైటన్ జాలి పడి- “మార్కస్ ! నీవు ఘాతకృత్యము కావించితివి. నా గుండెను పొడిచి నట్టయినది. పాపం ! పాపలేక ఆమాయకమైన ఈగను చంపినాడవు. ఈపని నా తమ్ముడైనవాడు చేయదగినది కాదు” అన్నాడు. “ఈ ఈగ ఆమూర్ వంటిదిగా నాకు కనబడినది” అన్నాడు మార్కస్. “మంచి పని చేసితివి. ఆ ఆరన్ అతి నీచుడు. అతడు మనకు ఘోరమైన అవకారము చేసినాడు. అదిచాలక మన భోజన పదార్థములలో విషము కలుపుటకు ఈ ఈగను పంపినాడు కనుక చంపితివి” అన్నాడు టైటన్. ఇందులో టైటన్ మదిలో శబలితమైవున్న మనోభావములను పేక్ స్క్రియరు ఎంత చక్కగా విశదపరిచినాడు.

ఈ మొదటి ట్రాజిడీలో రాబోయే ట్రాజిడీలలోగల కొన్ని సన్నివేశాలకూ, సంఘటనలకూ సూచన లనదగినవి కలవు :-

శటర్ నై నస్. ఉమారాల వివాహము సమాజమైనది కాదు. దీని కర్వాత 1594 లో రచితమైన రోమియో ఆండ్ జూలియట్ ఆఫ్ ట్రాజిడీలో విరోధముగల రెండు భిన్న కుటుంబములకు చెందిన రోమియో జూలియట్టులు ఇంపతులైనారు. ఐతే వీరి దాంపత్యమా

ప్రేమోదేక ఫలితమయినది. ఆస్తనీ క్లీయోపాట్రాల దాంపత్యం కూడా ఇట్టిదే. హామెట్ నాటకములో ఒఫీలియా అవస్థకు సంబంధించిన ఘట్టములు చదువుతున్నప్పుడు ననీనియా అవస్థ జ్ఞప్తికి వస్తుంది. జూలియన్ సీజర్ లో రోమన్ల అవివేకపు తొట్టుపాటు ఈ నాటకమందు నిరూపితమైనట్లే నిరూపితమైనది. కొరియలూనస్ లో కొరియలూనస్ తల్లి వాలమ్నియా ఖమారునితో పలికిన మాటలు ఉమోరాట్రైటస్ తో తన కుమారుని చంపవద్దని వేడుకొన్న మాటలవలె స్త్రీలకు సహజమైన పలుకులుగాను, జూలి కలిగించునట్టివిగాను గోచరిస్తవి. హామెట్ నాటకములో వినోదార్థము కత్తి పోటు క్రిడ జరుగుతూ ఉన్న సమయంలో నడివడిగా జరిగిన గెర్ట్రూడ్, క్లాడియస్ వేయర్పీబ్, హామెట్ సురణముల గూర్చి చదువుతూ ఉన్నప్పుడు ఈ నాటకమందు విందు సమయమున నడివడిగా జరిగిన, లవీనియా, ఉమోరా, ట్రైటస్, శటర్ నై నస్ సురణముల విషయము జ్ఞప్తికి వస్తుంది. ఈ విధముగా రాబోవు నాటకములలోగల సంఘటనలకు సన్నివేశములకు ఈ నాటకములోగలవి భావిసూచకములుగా కనబడుతవి.

*

*

*

రోమియో అండ్ జూలియట్

ఇది రెండవ ట్రాజిడి; 1594 లో రచితమయినది.

కథా సంగ్రహము:-

ఇటలీ దేశమందలి వెరోనా నగరమున మాంటేగ్ కాప్ర్యులెట్ అనే రెండు కుటుంబముల వారికి కొన్ని తరముల నుండిన్ని విరోధము అనుక్రమిస్తూ ఉండెను. ఈ విరోధము కుటుంబనాధులకే కాక వారి కుటుంబములోని వారికిన్ని వారి బంధువులకున్న సేవకులకున్న వ్యాపించి యుండెను. మఱి కథా కాలము నాట కాప్ర్యులెట్ కుటుంబ యు

మానుడు సర్ కాన్ఫ్యూలెట్ ఒక విందుచేసి తన బంధుమిత్రులను ఆహ్వానించెను. విరోధులు గనుక మాంటేగ్ కుటుంబము వారి నెవరినీ అతడాహ్వానించలేదు. అయినా ఆ మాంటేగ్ కుటుంబమునకు పెద్దయైన సర్ మాంటేగ్ కుమారుడు మారువేషముతో ఆ విందుకు వెడలెను. అందుకు కారణమేమంటే అతని మనస్సును ఆకర్షించిన రోజలిన్ అనే ఒక యువతి ఆ విందుకు వస్తుంది గనుక ఆమెను తృప్తిర చూడ వచ్చును గదా అని ఆశించెను. కాని ఆ విందులో నుండిన జాలియట్ అనే కన్య రోజలిన్ కంటే చాల ఎక్కువగా అతని హృదయమును ఆకర్షించినది. కనుక ఆమెనే ఎక్కువగా చూస్తూ ఉండెను. ఆమె ఎవరో తెలిసికొన వలెనన్న కోరిక అతనికి పుట్టినది కాన్ఫ్యూలెట్ ప్రభువు భార్యకు మేనల్లుడైన టైబాల్ అతనిని గుర్తింప గలిగెను. అతని ఉద్దేశము తెలిసికొని ఈ విందు వేడుక సమయములో నీవేమీ రసాభాస చేయగూడదని రహస్యంగా చెప్పట వలన టైబాల్ ఏమీ చేయలేదు అనలేదు.

జాలియట్ కూడా రోమియోను చూచి మోహపరవశురాలై నది. ఆ సుందరుని పేరు కూడా తెలిసికొన్నది. విందు ముగిసిన తర్వాత జాలియట్ బాల్కనీ మీదికిపోయి తన ప్రేమ విషయం అన్యాయ దేశముగా వెల్లడించినది. ఆసమయమందు ఆ బాల్కనీ క్రింద నుండిన రోమియో ఆమె పలుకులు విని ఆమెకు తన మీద మక్కువ ఉన్నట్లు తెలిసికొని సంతోషముతో ఆమెను కలిసికొని ప్రసంగించినాడు. ఇరువురును సంప్రదించుకొని రహస్యముగా పెండ్లి చేసికొనుటకు సమ్మతించి ఆ మరుసటి దినమే రోమియోకు మిత్రుడైన ఫుయర్ లారెన్స్ వద్దకు పోయి అతని యాజమాన్యమున అతని శుభాకాంక్షలతో పెండ్లి చేసికొనిరి. వివాహమైనదిసముననే రోమియో మిత్రులిద్దరు-బెన్ వోలియో, మెర్క్యుట్ యోలు వెరోనా వీధులలో సంచరిస్తూ ఉండగా టైబాల్ వారిని కలిసికొని ఆహుతుడు కాకపోయినా విందారగించుటకు వచ్చి యుండిన రోమియోనుకలిసికొని తగవులాడదలచినట్లు తెలియజేసినాడు. అప్పుడా రోమియో మిత్రులతో టైబాల్ కు జగడము పుట్టి అంత కంటే ఎక్కువయి విషమించబోవు సమయమునకు రోమియో ఆ స్థల

మునకు వచ్చుట సంభవించినది. జూలియట్ ను వివాహ మాడి వస్తూ ఉన్నవాడు గనుక వారి జగడమాపుటకు ప్రయత్నింగినాడు. తనను టైబాల్ట్ నిందించినా పట్టించుకోక మంచి మాట లాడి ఆతని నిందకు సమాధానము శాంతిముగా తెలియజేయుటకు పూనుకొనెను. కాని ఆతని మిత్రులు రోమియో మెత్తని మాటలు దౌర్బల్యమును చూపించునవిగా ఎంచినారు వారిలో మెర్క్యుట్ యో తొందరపడి దుర్భాషలాడుతూ ఉండిన టైబాల్ట్ ను కత్తితో పొడవబోగా టైబాల్ట్ తన కత్తి దూసి మెర్క్యుడ్ యోను చంపెను. అందుకు రోషము తెచ్చుకొని రోమియో టైబాల్ట్ ను పొడిచి చంపెను. ఈ హత్య నేరము వెరోనా పాలకుడైన ఎన్ కాలన్ విచారణకు వచ్చినది. రోమియోను దోషిగా ఎంచి ఆ ప్రభువు రోమియోకు ప్రవాస దండనము విధించెను. రోమియో నగరము విడిచిపోవలసి వచ్చినది. నూతన దంపతులు ఒక్క రాత్రి మాత్రమే సుఖముగా గడిపి ఎడబడవలసి వచ్చినది. జూలియట్ ఎక్కువగా దుఃఖించినది. వీరి వివాహ విషయం ఏమీ తెలియని సర్ కావ్యులెట్ తన కూతురు జూలియట్టును తనకు దగ్గర బంధువైన పారిస్సు నిచ్చి పెండ్లి చేయ దలచుకొన్నాడు.

ఈ విషయ పరిస్థితికి మరి ఏమిచేయుటకును తోచక జూలియట్ ఫ్రయర్ లారెన్సు పద్దకుపోయి ఏమిచేయవలెనో ఉపదేశించుమని ఆతనిని వేడుకొనెను. తండ్రి కుదిర్చిన సంబంధమునకు సమ్మతించిన దాని వలెనే నటించుచు వివాహము కావలసినదినము “ఇదిగో నేను ఇస్తున్న ఔషధము ఎవరికిని తెలియకుండా త్రాగు దీనివలన నీవు చనిపోయిన దానివలె పడియుండువు. నీవు చనిపోయినావన్న అభిప్రాయముతో నీ దేహమును శ్మశాన స్థలమునకు తీసికొని వెళ్తారు. ఈలోగా రోమియోకు కబురు అందుతుంది. అతడువచ్చి నిన్ను రక్షిస్తాడు.” అనిచెప్పి ఫ్రయర్ లారెన్సు ఒక ఔషధము ఇచ్చినాడు. అతడు చెప్పినట్లే జూలియట్ ఆచరించినది. కాని ఆమె చనిపోయినట్లు పడియుండుట చూచి వాస్తవంగానే చనిపోయినదని ఆమె బంధువులు ఆమె దేహమును శ్మశానమునకు తీసికొనిపోయి పాతిపెట్టుటకు సిద్ధముగా నుండిరి.

ఆమె చనిపోయినదన్న వార్త రోమియోకు తెలిసినది. అతడు వెంటనే ఆమె పడియున్న చోటికి వచ్చి ఆమె లేని బ్రతుకు నాకెందుకని విషము తెచ్చుకొని ఆత్మహత్య చేసికొని ఆమె ప్రక్కనే తానుకూడా పడియుండుటకు నిశ్చయించుకొన్నాడు. ఆమె యుండిన గదిలోనికి వెళ్ళడానికి చూస్తూ ఉండగా ఆమెను పెండ్లియాడవలసిన పారిస్ అతనిని అడ్డగించినాడు. అతనిని చంపి లోనికిపోయి విషము త్రాగి జూలియట్ ప్రక్కనే పరుండి మరణించినాడు. మరి కొంతసేపటికి జూలియట్ కు తెలివి వచ్చినది. ఆ సమయానికి ఫ్రయర్ లారెన్సు వచ్చి యుండెను. జరిగినదంతా అతనివలన తెలిసికొని నా ప్రియుడు లేని బ్రతుకు నాకెందుకని ఆమె రోమియో ప్రక్కనున్న కత్తితో తన హృదయమును పొడుచుకొని మరణించినది. ఈ ఉభయుల ఘోర మరణముల ఫలితముగా ఆ రెండు కుటుంబముల వారున్న మైత్రి చేసి కొన్నారు.

ఈ నాటకము ట్రాజిడీయే అయినా శృంగార రస భూయిష్టముగా మొదలుపెట్టినది. యువకుల ప్రేమకు సంబంధించునది. ఇరవై ఎనిమిదేండ్ల యువకుడుగా ఉండిన షేక్స్పియరు రచించినది. ప్రేమికులయిన నాయికా నాయకులు వలెనే షేక్స్పియరు కూడా విశ్వవిద్యాలయ విద్యార్థులవలె గ్రంథములోని కావ్య భాషా పదములకు అలవాటు పడినట్లు నాటక రచన సాగించినాడు. నాటకములో మొదటి హత్య (మెర్క్యుటియో మరణము) జరిగినదాకా శృంగార హాస్యరస భూయిష్టములయిన పదజాలము కనబడుతున్నది. వెరోనా నగరమందలి వీధిలో తన మిత్రులకున్ను బైబిల్లుకున్ను జగడము జరుగుతూ ఉండినప్పుడు తన రహస్య వినాహము కావించుకొనివచ్చిన రోమియో పలికిన మాటలు పరస్పర విరుద్ధములయిన ద్వంద్వ పదములతో నిండి యుండెను. ఆ పదములు గల పంక్తులు (మా) చదువుతూ ఉన్నప్పుడు సర్వజ్ఞ సింగ భూపాల విరచితమైన రత్నసాంచాలిక (కువలయానళి) నాటకమందలి మొట్టమొదట శ్లోకము జ్ఞప్తికి వచ్చినది :-
 “శృంగార వీర సౌహార్దల | మాధ్యమైయాకృత సాహృదయం | కావ్య తాండవ సౌభస్యం | కాంపత్వం రద్ భజా మహే ||” నాటకము

లోని సన్ని వేశములు కూడా అనాలోచిత సంఘటనలుగాను, అనుకూల ప్రతికూల సంఘటనల కలయికలుగాను పరిణమించినవి. సర్ కాఫ్యులెట్ తన యింటి విందుకు గండని వ్రాసిన ఆహ్వాన పత్రికలు ఆహూతులకు బట్టాడా చేయుటకు తీసికొని వెళ్ళిన సేవకుడు ఎవరి పేరను ఏ పత్రము నున్నదో తెలిసికోలేక రోమియో సాహాయ్యము ఆపేయించుట సంభవించినది. జూలియట్ మనసార ప్రేమించి వివాహమాడవలెనన్న ఉద్దేశముతో ఆమె తల్లి పారిస్ సౌందర్యమును వర్ణిస్తూ “అతడొక చక్కని గ్రంథము వంటివాడనిన్ని ఆ గ్రంథము యొక్క చక్కదనము నకు సుందరమైన అట్టలే లోపముగా ఉన్నవనిన్ని ఆ లోపము సుందరాంగియైన జూలియట్ కలియకవల్ల తీరుటయేకాక పారిస్ పూర్ణ చంద్రవదనుడై మరింత ఎక్కువగా శోభిల్లగలడనిన్ని బోధిస్తుంది.” (చూ 1, 3) “నా వివాహమునకు మీరు (అనగా తలిదండ్రులు) తొందరబడనేల?” అని జూలియట్ అన్నప్పుడు మన హైందవ మాతలన్నట్లే ఆమె తల్లి కూడా పలికినది. “ఈ వెరోనా నగరమందు నీ కంటే చిన్న కన్యలు పెండ్లి చేసికొని బిడ్డల తల్లులైనారు నీ యిప్పు యీదున ఉన్నప్పుడే నాకు నీవు పుట్టినావు. నీపెండ్లికి మేము తొందర పడుటలో వింతలేదు. ఇది మాకు విహితమైన కార్యము” అని ఆమె పలికినది.

“ప్రేమ ప్రేమ అని ప్రేమను తలచుకొని మురిసిపోయేవాడు నట్టి తెలివితక్కువ నాగమ్మలు. ప్రేమ విచ్చిది. గ్రుడ్డిది. మంచీచెడ్డా ఆలోచించక ప్రేమించుకొన్నామని, పెండ్లి చేసుకొన్నవారు ఆ ప్రేమ తాలూకు మొదటి పొంగు అణిగిపోగానే కలతలకులోనై తమ జీవితము దుఃఖభాజనము చేసికొంటారు. పసిపిల్లలకు తమకేది మంచిదో ఏది కాదో అనుభవము లేకపోవుటవల్ల తెలియదు. అనుభవముగల తెలిదండ్రులు సంప్రదాయము నీరీ సంపదా, కుటుంబ గౌరవము కుదిర్చిన సంబంధాలు ఎన్నికకు వస్తవి.” అని భావించే పెద్దలు ప్రతి యుగం లోను ఉంటారు. పేక్ స్పియరు నాటకాలలో సర్ కాఫ్యులెట్ వలె పలికిన వారు పొటానియన్ల ఫోమోసినియన్. రెండవ రిచర్డ్ లోని యార్కు ప్రభువు మొదలయినవారు ఎందరో ఉన్నారు. వయస్సును

బట్టి పేమకు సంబంధించిన భావాలు మారుతూ ఉంటవి. తాను తెచ్చిన సంబంధమునకు అనుకూలముగా లేనట్లు కనబడగానే జూలియట్ ను కోపముతో తండ్రి సర్ కాప్ట్యులెట్ కూతురిని తూలనాడినట్లే నేటి తండ్రులలో కూడా తాము తెచ్చిన సంబంధాలకు సమ్మతింపని కొడుకులను తిట్టి ఇంటి నుండి వెడలగొట్టిన వారున్నారు. ప్రేమోదేశముతో చేసికొన్న వినాహమునకు ముప్పుకలిగితే “నేనప్పుడే అన్నాను యిది సవ్యంగా పరిణమించదని ! నా మాట విన్నాడు కాదు” అనేవారు. తాము తెచ్చిన సంబంధమునకు సమ్మతించి చేసికొన్న వినాహమునకు అట్టి ముప్పే కలిగినప్పుడు (“అది వాడి గ్రహచార ఫలము. ఎవరుచేసి కొన్న కర్మ వారసుభవించక తీరదు”) అని వేదాంత వాక్యములు వలుకుతారు. వివేకులయినవారు కుటుంబ సంప్రదాయముతో పాటు యువకుల ఇష్టాన్నిష్టములు కూడా పాటిస్తారు.

షేక్స్పియరు మనకు నీతిని బోధించుటకు పూనుకొని నాటకాలు రచించలేదు. లోక పరిస్థితులు ఉన్నవి ఉన్నట్లుగా అద్దంలో ప్రతిబింబితము లగునట్లు రచిస్తున్నాడు. వాస్తవికతతో పాటు తనకు వచ్చిన నీతి ననుసరించి కళాభిజ్ఞతతో తన రచనలు తీర్చిదిద్దుకొంటున్నాడు. లోకో భిన్న రుచి: అని కదా అంటారు. అందుచేత భిన్న రుచులుగల పాఠకుల నందరినీ మెప్పించగలడా! ఇది సమాజమా? భావ్యమా! సంభావ్యమా! అని పరిశీలించి దేశకాల పాత్రలను అర్థం చేసికొని మనము అతని గ్రంథములను విమర్శించాలి. అంతేకాక అతడు తన నాటకాలు తనను పోషిస్తూ ఉన్న సమాజములవారు ప్రదర్శించడం కోసం రచించిన నాటకాలు జనరంజకంగా ఉండాలి అలాగని పామర జనుల నీచభావములకు అసభ్యతలకు లోబడి అతడు తన రచనలు సాగించినట్లు కనబడదు. ప్రేక్షకులకుజ్ఞానోపదేశము కలిగించేవిగాను ఉదాత్త భావములు పేరేపించునట్టివిగాను ఉన్నవా! లేవా! అని కూడా మనం చూడాలి. ఈ దృష్టితోనే ఈ 400 సంవత్సరాలలోను వుట్టిన విమర్శకులు అతని నాటకాలు విమర్శించారు. కొన్ని విషయాలు నచ్చనివి కనబడ్డా మొత్తముమీద మంచియే ఎక్కువగా గలదని మెచ్చుకొన్నారు. షేక్స్పియరు రచించిన నాటకాలు విమర్శం

చిన వారిలో ఎవరికెన్ని లోపాలు కనబడ్డా ఒక ముఖ్యమయిన విషయంలో అందరును ఏకీభవిస్తున్నారు. అతని నాటకాలు చదివిన వారికి గాని ప్రదర్శించినప్పుడు చూచిన వారికిగాని ఒక విచిత్రమైన అనుభవం తప్పకుండా కలుగుతూ వుంటుంది. కొన్ని సన్నివేశములలో నిమగ్నులయి ఇది నాటకమన్నమాట మరచి ఆయా పాత్రలలో లీనమయిపోయి సాను కంపమును పొందడం సంభవిస్తుంది. దీనికి పేక్ స్పియరు రచనలో ప్రదర్శించిన కళా కౌశలము, పాత్రపోషణము, భాషాశక్తి కారణమనక తప్పదు. ఈ సద్గుణములు ఈ నాటకములో ఎక్కువగా కలవు. కనుకనే ఇది తరచుగా ప్రదర్శిస్తూ ఉంటారు.

ఈ నాటకములలో పద చమత్కారం ఎక్కువగా కనబడుతుంది. భావి సూచకములయిన, ధ్వని, శ్లేషగల పదములు అనేకముగా వున్నవి. అవి ఇతరభావలలోనికి అనువదించి తెలియజేయుట సాధ్యము కాదు. ఒక్కొక్కప్పుడు రెండుభిన్న భావలలో సమానశ్లిష్టార్థములుగల మాటలు కనబడుతవి. ఈ నాటకములో జూలియట్ సౌందర్యమును గూర్చి “Beauty two rich for use, for earth two clear” అని రోమియో చమత్కరించి వర్ణించాడు. ఈ వాక్యములో to top rich use earth, dear అనే మాటలు శ్లిష్టార్థములు గలవి. ఈ మాటలకు అనువాదములుగా అమూల్యము అనగా చాల విలువగల వెల (కట్టుటకు వీలులేని), వాడుటకు - అనగా వాడుక చేయుటకు వాడిపోవుటకు ! నేల అనగా భూమి, మట్టి, చాలా ప్రിയమైన అనగా మనోహరమైన, ఎక్కువ ధరగల చెప్పదగిన పదములు మన భావలో ఉన్నవి. మనచేత కవులు కూడా మాటలు చమత్కరించి ప్రయోగిస్తూ వుంటారు. ఉదా.- రత్నపాంచాలిక (కువలయావళి) నాటకములో నాయకురాలి కంటిలో వున్న పరాగము పడి బాధించినది. చెలికత్తె ఊది ఆ పరాగము వెడల గొట్టినది. కాని కంటిలో వుట్టిన మెర మెర, ఎరుపు రంగు ఇంకా ఉండినవి. ఆ సమయమందలి సన్నివేశము నాయకుని దర్శన భాగ్యము, అకస్మాత్తుగా వుట్టిన ప్రేమ కలది. కనుక చెలికత్తె “పరాగము పోయినది గాని రాగము వీడలేదు” అని చమత్కరించినది. రాగమంటే అనురాగమనిన్ని ఎరుపురంగు అనిన్ని అర్థములు.

ఈ కువలనూవళి నాటకములోనే సింగ భూపాలుడు మరియొక చోట చక్కని శ్లిష్ట పద ప్రయోగము కలదు.” ఈ యారానుమందు నిన్ను వీక్షించుటకు ఆవతరించిన యీ విలాసా ద్వాన మాధవుని శోభ చూడుము” అని చలికత్తె మాధవుని అనగా వసంతుని అన్న అర్థముతో పలికినది. నాయకురాలు కృష్ణుడు అను సర్థమున ఆన్వయించు కొని ఆర్య పుత్రుడెక్కడ ? అని అడిగినది. ఇట్టివి సంస్కృత భాష నుండి అనువదింపగలము. కాని వసంతం మాధవం అన్నప్పుడు ద్వితీయా విధ క్తిలో వసంతుని అనిన్ని, వసించియున్న వానిని అనిన్ని రెండర్థములతో నున్నది. తెలుగులో ఆన్వయించునట్లు అనువదింప లేము. అంగ్ల భాషలోగల శ్లిష్ట పద ప్రయోగములు మన భాషలో అనువదించుట అసాధ్యమని తెలియజేయుటకు ఈ ఉదాహరణములను ప్రదర్శించినాను.

ఇట్టి శ్లిష్టపద ప్రయోగములు షేక్స్పియరు నాటకములందన్నింటను ఎక్కువగా కలవు. ఈ నాటకములో చాలా వున్నవి. రోమియో జూలియట్ల ప్రేమనుగూర్చి ఒక ముఖ్య విషయము తెలియజేసి ఈ ప్రకరణము ముగిస్తాను. యీ నాయకానాయికల ప్రేమ తలవని తలంపుగా ప్రథమ సందర్శనమందే తటల్ల తవల్ల ఆకస్మాత్తుగా జనించి వడివడిగా తల కెక్కినది. దీనివల్ల ఎట్టి ఆపద కలుగునో అన్న ఆలోచన ఏమీ లేకపోయినది. అందుచేత వీరు భయులున్ను తమ సంకల్పమునకు ప్రతిభంగము కలిగినప్పుడు తట్టుకోలేకపోయినారు. వివేక శూన్యులయి విమర్శలేకుండా ప్రవర్తించినారు. ఇట్టివి సహజ విరుద్ధముగాదు గాని సాధారణముగా జరిగేది కాదు. షేక్స్పియరు ట్రాజిడీలలో కథా సన్నివేశములను యీ విధముగానే కల్పించాడు.

*

*

*

షేక్స్పియరు రచించిన ట్రాజిడీలలో

ప్రాథమికులవి

ప్రాథమికుల రచనలలో నున్నవి నాలుగు ట్రాజిడీలు. హామెట్ (1601), ఒత్తెలో (1604-5), కింగ్ లియర్ (1605) మాక్ బెత్ (1608). 1595 లో రోమియో అండ్ జూలియట్ రచితమైన తర్వాత 1601 లో హామెట్ రచనకు పూర్వము షేక్స్పియరు రచించిన నాటకములలో ట్రాజిడీలు అని చెప్పదగినవి రెండవ రిచర్డ్ (1595), జూలియస్ సీజర్ (1599) రెండవ రిచర్డ్ 1594 లో రచితమైన మూడవ రిచర్డ్ నాటకమువలె ఎక్కువగా చారిత్రాకాదికము కనుక ట్రాజిడీ నాటకలక్షణాలు కొన్ని ఉన్నా చారిత్రాక నాటకముల ప్రకరణములోనే చేర్చి విమర్శించినాను. రెండవ రిచర్డ్ ప్రవర్తన మందు విషాదాంత సంక్షోభము అంతగాలేదు. అంతకంటే ఎక్కువగా విషాదాంత దౌర్బల్యము కనబడినది. అదే అతని పతనమునకు హేతు పయినది. 1596 లో రచితమయిన మెర్చంట్ ఆఫ్ వెనిస్ కామెడీ నాటకముగా రూపొందినా అందులో ట్రాజిడీ లక్షణాలు కొద్దిగా ఉన్నవిగాని లేకపోలేదు. అంతేకాదు తొలిసారి యీ నాటకము చదువుతూ ఉన్నవారికిగాని, ప్రదర్శింపగా చూచిన వారికిగాని పైలాక్ గల దృశ్యాలు చూడగానే ఇదేమి ట్రాజిడీ నాటకమా ! అనే భ్రాంతి జనింపక మానదు. జూలియస్ సీజర్ నాటకమందలి ట్రాజిడీ నాయకుడు బ్రూటస్ సుఖవిలాసములకు ఆసీనుడు. సుఖ చుఃఖముల యెడల ఉదాసీనుడు. అందువలన భోగలాససుల యెడల అధికార వాంఛతో ప్రబలుతూ ఉన్నవారి యెడలను కఠినముగాను, పరుషముగాను ఉండుటకు అలవాటు పడ్డవాడు. అంతేకాక మిత్రుడైనా బంధువైనా వ్యక్తిగతంగా నిష్ఠురశాసను డగుటకు యత్నిస్తున్నాడంటే అతడు జేత విరోధియని భావించి ట్రాజిడీ కార్యములు జరిపించుటకు గాని పరువుటకుగాని ముందడుగు వేసే స్వభావము గలవాడు. అందువల్లనే

జూలియన్ సీజరు తనకు మిత్రుడై ఉండినా అతడు నిష్ఠురశాసనుడగు తున్నట్లు విప్లవకారు నచ్చచెప్పిన తర్వాత వారితో కలిసి సీజరు హత్యలో పాల్గొన్నాడు అయినా రెండవ రిచర్డ్ వలె తాను పూనుకొన్న కార్యము నిర్వహించలేని దుర్బలుడు. ఒక్కొక్కప్పుడు తన కనిష్టములయిన దుర్గుణములు తనకే ఉన్నవేమో అని విచికించే స్వభావము కలవాడు. తన ఆశయాలకు సంబంధించిన కలలు కంటూ ఉండేవాడు. మొత్తానికి దుర్బలుడు. ట్రాజిక్ నాయకుడుగా విజయము పొందగల సమర్థతలేనివాడు. అందువల్లనే జూలియన్ సీజర్ తనను పొడిచి చంపుతూ ఉన్నవారిలో బూటన్ ను చూచి ఆశ్చర్యముతో “ఈ కుట్రలో నీవు ఉన్నావా?” అన్నాడు.

*

*

*

హా మ్లెట్

ఇక హామ్లెట్ నాటకము ఎట్లు ప్రాథ రచనలో సాగినదో చూదాము.

కథా సంగ్రహము :-

డెన్మార్క్ రాజకుమారుడైన హామ్లెట్ తన తండ్రి మరణము నకు దుఃఖిస్తూ ఆ మరణమును గూర్చి పలువురు పలు విధములుగా చెప్పుకొనుట విని ఆ మరణము వాస్తవముగా ఎట్లు సంభవించినదో తెలిసికొన గోరు సమయమున ఎల్సినార్ నగరము వద్దనుండిన క్రోన్ బర్గు దుర్గమును రక్షిస్తూ ఉండిన థటులు హామ్లెట్ ను కలిసికొని తమ కా దుర్గ ప్రాకారములపైని ఒక భేతాళము కనబడినదనిన్ని అది మూడు మూర్తులా అతని తండ్రి ఆకారమున ఉన్నదనిన్ని తెలియ చేసినారు. అది ప్రతి రాత్రి అక్కడ సందిరిస్తూ ఉంటుందని కూడా

కొందరన్నారు. అందుచేత దానిని చూడవలెననిన్ని, తండ్రి ఆకారముననే ఉన్న యెడల పలుకరించి అతని సురణము ఎట్లు జరిగినదో తెలిసికొనవలెనన్న కోరిక వుట్టినది. ఆ మరుసటి రాత్రి అతడు ఆ భేతాశమును చూచి ప్రసంగించి తెలిసికొన్నాడు. తన తండ్రి మరణమును గూర్చి విన్న ఘోర పరిస్థితి భూతమైయుండిన తన తండ్రియే చెప్పుటవలన వాస్తవమైన దన్న సమ్మతము పూర్తిగా కలిగినది. హామెట్ తండ్రిని నిద్రలో నుండిన సమయమందు విన తండ్రియైన క్లాడియస్ విష ప్రయోగముతో చంపి హామెట్ తల్లియైన గెర్ట్రూడ్ ను పెండ్లి చేసికొన్నాడని ఆ భూతముగా నుండిన తండ్రి తెలియజేసినాడు. అంతేకాదు తండ్రి యెడల ఆదరానురాగములు వాస్తవముగా ఉన్నవాడే అయిన యెడల కొడుకు ఈ వార్త బయలుపెట్టకుండా రహస్యముగా పన్నుగడ పన్ని పగ తీర్చుకొని తండ్రి ఆత్మకు శాంతి కలిగించవలసినదని కూడా ఉపదేశించినాడు. ఈ సంగతి నైకి ఏ మాత్రమైనా తెలియకుండా రహస్యముగా ఉంచవలెనని హామెట్ ఆ రక్షక భటులకు తెలియజేసినాడు. వారును అందుకు సమ్మతించారు.

ఆ తర్వాత హామెట్ పిచ్చివానివలె ప్రవర్తిస్తూ వచ్చాడు. అది అతని మనసు చెడుటవలన కలిగిన పిచ్చియో లేక నటనయో ఎవరును చెప్పకోలేనంత చక్కగా నిరూపించినది. అతని తండ్రి క్లాడియస్ రాజుగా పరిపాలనము సాగిస్తూ వుండెను. తల్లి అతనికి భార్యయై రాణిగా విలసిల్లుతూ వుండెను. చాంబలైను అనే రాజోద్యోగిగా వుండిన పొలోనియస్సు పెద్దవాడు చాలా కాలమయి రాజసేవచేస్తూ వుండినవాడు. అతని కొక కొడుకున్న ఒక కూతురున్న ఉండెరి. కొడుకు పేరు లియార్టీజ్; కూతురు పేరు ఒఫీలియా ఆ ఒఫీలియాను హామెట్ ప్రేమించియున్నవాడు కనుక ఆమెకు ప్రేమలేఖలు వ్రాస్తూ వుండేవాడు. పిచ్చిగా వ్యవహరిస్తూ ఉండుటవలన అతని పన్నాగములు బయలుపడకుండా సాగుతూ వుండినవి. ఆ కాలమందే ఒక సంచార

నాటక సమాజము రాజమందిరము ప్రవేశించి రాజుగారి వినోదార్థము తను నాటకములు ప్రదర్శింపజేసినది. క్లాడియన్ సమ్మతించినాడు. నాటకములందు తనకు అభిమానము కలదని తెలియజేసి హామైట్ ఆ సమాజము వారిచేత కాను సంతకల్పించిన నాటకము రాజ సమక్షమున ప్రదర్శింపజేసెను. అందుకు కావలసిన ఖద్దీకలు తన వర్గ చేతులలో జరిపించెను.

ఆ సమాజమువారు ప్రదర్శించిన నాటకమునకు ఇతివృత్తము హామైట్. తండ్రి మరణమునకు అనురూపమైనది. వెనిస్ ప్రభువును ఒకరు చంపి ప్రభుత్వమును స్వాధీనపరచుకొన్నారు. భర్తను హత్య చేసిన వానిని పెండ్లి యాడినది. ఆ ప్రభువు భార్య. నాటక ప్రదర్శనము జరుగుతూఉన్నప్పుడు హామైట్ దృష్టి నటులమీదనులేదు. ఆయా సన్నివేశముల సమయమున తన పినతండ్రి ఎట్టి ప్రతిక్రియా మనోభావములు తన ముఖమందు వెల్లడించు చుండెనో జాగ్రత్తగా హామైట్ పరీక్షించుచుండెను. కొంతసేపటికి ప్రదర్శనము చూచి తట్టుకోలేక ఆ క్లాడియన్ ఏదో ఒకసాకు చెప్పి ఆ స్థలము విడిచి లోనికి పోయినాడు. ఆ తర్వాత మరికొంతసేపటికి ప్రదర్శనము కూడా ముగిసినది. తల్లి, గెర్ట్రూజ్ కూడా ప్రదర్శనము చూచి తట్టుకోలేకపోయినది. దుఃఖతురాలై తన గదిలోనికి హామైట్ ను రమ్మని పిలిచి అట్టి ప్రదర్శనము గావించినందుకు అతనిని నిందించినది. అప్పుడు హామైట్ మెత్తబడి ఊరుకోలేక తల్లి నెదిరించి తిరస్కార భావము ప్రకటిస్తూ ప్రసంగము గావించినాడు. ఆమె కొడుకుపలికిన పరుషవాక్యములకు - అవి యధార్థములే కనుక తీవ్రమయిన మనస్తాపముకలిగి లజ్జాకాంతయై దుఃఖించినది. అదృష్టవశమున తన తండ్రి రూపము కనబడి నివారించుట వలన హామైట్ ఆడిగినాడు. లేకపోతే సాహసముతో చేయిచేరికొని ఆమెను హింసించి యుండును. ఆ సన్నివేశము పొంచుండి చూస్తూ ఉండిన పోలోనియస్ కనబడగానే క్రోధాంధుడైన హామైట్ అతడు తనతండ్రియే అనుకొని అతనిని కత్తితో పొడిచి చంపెను.

ఈ వార్త విని కోపోద్దీపితుడైన క్లాడియన్ హామైట్ పై ఘోరమైన హత్యాపరాధముమోపి, విచారణ గావించి హామైట్ కు నిర్వాస

దండనము విధించెను. అతనిని దేశము నుండి కొనిపోవుటకు యిద్దరిని నియమించెను. ఆ ఇద్దరును బాల్యవస్థలో హామైట్లుకు తోడి విద్యార్థులు. వారీ హామైట్లును ఇంగ్లండ్ దేశమునకు తోడ్కొనిపోయి అక్కడ నతనిని విడిచి పెట్టవలసినదిగా ఆజ్ఞాపించెను. అంతేకాక అక్కడ అతనిని చంపవలసినదని తెలియజేసెను. లేఖలు కూడా అక్కడి అధికారుల పేర వ్రాసి పంపెను. కాని కథ అడ్డుముగా తిరిగినది. కొంతవరకు పొరపాట్లు వల్లను కొంతవరకు తంత్రముల ఫలితముగాను హామైట్లును చంపుటకు నియమితులైనవాగు హామైట్లును చంపుటకు మారుగా అతనిని తోడి వెచ్చిన ఆ ఇద్దరిని చంపినారు.

ఆ సమయమందు ఎల్సినార్ నగరమున కథ వింతగా సాగినది. తన తండ్రి మరణించుటచేతను పియుడైన హామైట్ నిర్వాసితుడగుట చేతను సోదరుడు ఆ కష్టకాలమున దగ్గరలేక దేశాంతర మందుండుట చేతను ఒఫిలియా పిచ్చిదయి సంచరిస్తూ ఉండెను. క్లాడియస్ మందిరమునకు పిచ్చి పాటలు పాడుకొంటూ మార్గమున పువ్వులు విసురుకొంటూ ఉండేది. నగరము వెలుపల నుండిన నదీ తీరమునకుపోయి అక్కడ గట్టుమీద కూర్చుండి పాడుకొంటూ ఉండేది. ఒకనాడు గట్టుమీద నుండి ఏటిలోనికి పడి మునిగిపోయి మరణించినది. ఆమె దేహమును యధావిధిగా పాతిపెట్టుటకు సిద్ధముగా నుండిన సమయమునకు ఇంగ్లండ్ దేశము నుండి మరలి వచ్చిన హామైట్ ఆ స్థలముచేరుకొన్నాడు. ఆ ఖనన సంస్కారమునకు క్లాడియస్ ఒఫిలియా, రాజోద్యోగులు, అనుచరులు వచ్చియుండిరి. తన తండ్రి మరణించిన వార్త విని వచ్చిన లీయార్టీజ్ కూడా ఆ స్థలమందుండెను. హామైట్ జరిగిన విషయ వృత్తాంతము తెలిసికొని ఆ వెంటనే శవమును పాతిపెట్టుటకు త్రవ్విన గోటిలోనికితరికి లీయార్టీజ్ ను నిందింపసాగెను. “ఈ మరాంత సంఘటనలన్ని నీచర్యాలవల్లనే సంభవించినది.” అంటూ కోపోద్దీప్తుడై లీయార్టీజ్ హామైట్లును చంపబోయెను. కాని క్లాడియస్ అతనిసాహస కృత్యమును నివారించి ఆ పిమ్మట వినోదార్థముగాక త్రిసాము క్రీడవర్సరచి లీయార్టీజ్ హామైట్లులు దండవ్యయుద్ధ క్రీడ కత్తులతో గావించునట్లు చేసినాడు. ఆ క్రీడలో హామైట్ చనిపోవలెనని కోరినవాడు

గనుక లీయార్టీజ్ వట్టుకొన్న కత్తికొన విషములో ముంచి యుంచ వలెనని కోరినాడు. రాజు కోరినట్లు లీయార్టీజ్ తానుపట్టుకొన్న కత్తి కొన విషసిక్తము గావించియుంచెను. ఒకవేళ ఆ ప్రయోగము పని చేయకపోయిన యెడల హామెట్ మరణము మరియొక విధముగానైనా జరిగి తీరవలెనన్న పట్టుదలతో విషము కలిపిన మధువు హామెట్టుకు పానీయముగా ఇచ్చుటకు పనికి వచ్చునని క్లాడియన్ స్వయంగా ఒక పాత్రలో పోసియుంచెను. కాని ఈ రెండు ప్రయత్నములున్ను హామెట్టును బాదించలేదు సరికదా తనకేముప్పు తెచ్చుపెట్టినవి. ఆ ద్వంద్వ యుద్ధ క్షేత్రలో క్లాడియన్, హామెట్టు దేహమును రెండుసార్లు తగిలినది గాని తీవ్రగాయ పరచలేదు. అందువలన అతనికి అపాయమేమీకలుగ లేదు. కాని ఆ క్షేత్ర సమయమున హామెట్ లీయార్టీజ్ చేతినుండి అతని కత్తి తీసికొని లీయార్టీజ్ దేహమును తీవ్రముగా గాయపరచెను. విషము అతని దేహమున కెక్కినది. అతడు చనిపోవుట జరిగినది. ప్రాణము పోవుటకు పూర్వము లీయార్టీజ్ తాను గావించిన మోస కృత్యమును బయలుపెట్టి తాను గావించిన ద్రోహమునకు అది దండ నగా పరిణమించినదని ఒప్పుకొని తన అపరాధమును తుమింపుమని హామెట్టును ప్రార్థించెను. ఈలోగా గర్ట్రూడ్ నోరెండి దాహముగా నుండుట వలన అక్కడ సిద్ధముగా నుండిన ఆ విషపూరిత పానీయము త్రాగి మరణించినది. అది అంతా క్లాడియన్ చేసిన దుస్తంత్రముయొక్క ఫలమని తెలిసికొని కత్తికూసి క్లాడియన్ ను చంపినాడు. తల్లి త్రాగిన పానీయము తాలూకు శేషము కొద్దిగా పాత్రలో ఉండిపోయినది, అది త్రాగి హామెట్ కూడా మరణించి నాడు.

వి మ ర్శ

ఇది ఒక అద్భుతమైన ట్రాజిడీ నాటకము. ఇందులో ఇరువై దృశ్యము లున్నవి. వీటిలో నాలుగైదు దృశ్యములు తప్ప మిగిలిన దృశ్యములు పదునైదున్న రసవంతమైనవే. ప్రతిదీ నాటకమునకు ప్రాణము వంటిదే. ఇరువై దృశ్యములున్న ఒకదాని తర్వాత ఒకటి అంటిపెట్టుకొని ఉన్నవి. ముఖ్యమయిన పదునైదు దృశ్యములలోను కవితా శిల్పము పదలాలిత్యము, అర్థగౌరవము భావస్ఫూర్తి మొదలయిన కావ్య గుణములనుబట్టి తారతమ్యములను నిర్ణయించుట అసాధ్యము లోకో భిన్న రుచిః కనుక ఒక్కొక్కరికి ఒక్కొక్క దృశ్యము ఎక్కువ గొప్పదిగా కనబడవచ్చును. గాని అన్నిటను గ్రంథము చదువు వారికిన్ని ప్రదర్శనము చూచువారికిన్ని మనస్సును తడేక దృష్టితో వీక్షింపచేయగల సన్నివేశములు ప్రసంగములు ఉన్నవి. కొన్ని దృశ్యములందలి సన్నివేశములు ఒక దానిని మించి మరి యొకటి ఎక్కువ ఆకర్షకముగా పరిణమించినవి. ప్రసంగములలో భావిసూచకములయిన పద చమత్కృతి గోచరిస్తూ ఉంటవి. మనోభావములు ధ్వనిస్తూ ఉంటవి. ఈ ఇరువై దృశ్యములలో రెండవ అంకం చాలా పెద్దది 600 పంక్తులుకు పైగా ఉన్నవి. సన్నివేశముల పరం పరలు అనేకములున్నవి. దృశ్యము పెద్దదైనా గ్రంథము చదువుతూ ఉన్నవారికి గాని ఆ నాటక ప్రదర్శనం చూస్తూ ఉన్నవారికిగాని విసుగు పుట్టదు. ఆ దృశ్యమందలి సన్నివేశాలూ ప్రసంగాలూ ఆకర్షకములుగా ఉంటవి. ఈ దృశ్యమందలి మొదటి సన్నివేశంలో రాజు రాణీ హామ్లెట్ దుస్థితి తలచుకొని విచారిస్తూ చాలా కాలమయి ప్రభువుల సముఖస్థులై ఉండిన రోజన్ క్రాస్టిజ్, గిల్డెన్ స్టెర్న్ అనే వారిని పిలిచి హామ్లెట్ తో ముచ్చటిస్తూ ఆనందింపజేస్తూ ఉండవలసిన దనిన్ని అట్లు చేసిన యెడల అతని పిచ్చి కుదిరి అతని ఆరోగ్యం బాగుపడవచ్చుననిన్ని చెప్తారు. అందుకు వారు సమ్మతించి వెళ్తారు. తర్వాత పొలో

నియన్ వచ్చి నార్వే నుండి రాయబారులు వచ్చినారన్న వార్త తెలియజేయడం వారితో రాజ ప్రసంగించడం జరుగుతుంది. ఆ తర్వాత పోలోనియన్ హామ్లెట్ తన కూతురయిన ఒఫీలియాకు పిచ్చి పిచ్చి ప్రేమలేఖలు వ్రాసి అందజేస్తున్నాడనిన్ని దానివల్ల ఆమె బాధపడుతున్నదనిన్ని ఆమె తన యెడల అనురాగం చూపకపోవడంవల్ల అతని పిచ్చి అధికమగుతున్నదనిన్ని తెలియజేస్తాడు. ఇంతవరకును తండ్రి మరణమునకు దుఃఖిస్తూ ఉండడంవల్ల హామ్లెట్ పిచ్చివాడయినా డనుకొంటూ ఉన్న రాజు రాణీ ఇది కూడానా? అని వింతగాచూస్తారు. ఈ ప్రేమ పిచ్చి అతనికి అధికంగా ఉన్నదని రుజువు పరచుటకు పోలోనియన్ ఒక సన్నివేశాన్ని కల్పిస్తాడు. హామ్లెట్ మందిరమందు తన కూతురి గది ప్రక్కనున్న వసారాలో పడే పడే సంచరిస్తూ ఉంటాడనిన్ని అప్పుడు తన కూతురిని పంపించి అతనిని కలిపేటట్లు చేస్తాననిన్ని అప్పుడతని ప్రవర్తన మెట్లుండో మనం రహస్యంగా పొంచుండి చూడవచ్చుననిన్ని రాజు రాణీలకు తెలియజేస్తాడు. అందుకు వారు సమ్మతిస్తారు కాని ఆ సన్నివేశం మూడవ అంకం మొదటి దృశ్యంలో కనబడుతుంది. ఈ రెండవ అంకం రెండవ దృశ్యంలో రెండు సన్నివేశాలు జరిగినవి పోలోనియన్ హామ్లెట్ ను కలియడం, హామ్లెట్ పోలోనియన్ ను కొంతవరకు గుర్తించనట్లు కనబడి వెటకారంగా ప్రసంగించడం, తర్వాత అతనితో వినోదకరంగాముచ్చటిస్తూ ఆనందం కలుగజేస్తూ ఉంటామని రాజు రాణీలతో చెప్పిన సుముఖస్థులిద్దరూ హామ్లెట్ ను కలియడం వారితోకూడా అతడు పిచ్చిగా ప్రసంగించడం జరుగుతుంది. ఈ విధంగా ఆ ఒక్క దృశ్యంలోను ఆగు సన్నివేశాలు ఒకదాని తర్వాత ఒకటి వడివడిగా సాగిపోతవి. ప్రసంగాలు ఆకర్షణీయములుగా ఉంటవి. హామ్లెట్ పిచ్చి ఎవరికిని అపాయకరంగా కనబడదు, బోధపడదు. ఒక ఒఫీలియా విషయంలో మాత్రం పోలోనియన్ కు బాధకలిగిస్తుంది. ఒఫీలియా హృదయం ఎట్లున్నదో తెలిసికోవడం కూడా కష్టంగానే ఉన్నది. అతని ప్రేమకు ఆమె వాస్తవంగా విముఖురాలా? లేక తండ్రి కిష్టములేకపోవుటవల్ల విముఖురాలుగా వలెస్తున్నదా అనే సందేహం కొందరికి పుట్టక పోలేదు.

హామెల్ట్ ఆమెను ప్రేమిస్తూ వుండినట్లు పోలోనియన్ పూర్తిగా నమ్మినాడు. ఆమెను పాతిపెట్టే సమయంలో రాణి గెర్ట్రూడ్ “నీవు నా భార్యవవుతావని ఆశించాను అంటుంది. హామెల్ట్ “నేను ఆమెను ప్రేమించాను” అంటాడు.

హామెల్ట్ పిచ్చి! కారణమేమి! అనే ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పడమంత చిక్కుగా ఉన్నదో ఒఫీలియా పిచ్చి! కారణమేమి! అనే ప్రశ్నకు కారణము చెప్పడం కూడా అంత చిక్కుగానే ఉన్నది. తండ్రి మరణము వలన అతనికి పిచ్చి కలిగిన గన్నవారున్నారు. క్లాడియస్సుకు అదే నమ్మకము తండ్రి మరణము వల్లనే ఒఫీలియాకుకూడా పిచ్చి పుట్టినదన్న నమ్మకము గలవారున్నారు. మరణములు రెండున్ను సహజ సిద్ధములయినవి కావన్న విషయం ఇద్దరికీ తెలుసును అయితే ఈ రెండింటిలోను కొంత వ్యత్యాసమున్నది. హామెల్ట్ తండ్రి మరణము తన పిన తండ్రివలన, కలిగినదని భూత రూపమున తన తండ్రి తెలియ జేయుటవల్లను తన తల్లి ఏ కారణము చేతనైతేనేమి అచిర కాలంలో మరణిని పెండి చేసికొన్నదన్న రోషమువల్లను క్లాడియస్ కావించిన దోహమునకు పగ సాధించవలెనన్న పట్టుకల చేతను అతని మనస్సు ఊర్ధ్వచెందినది. ఈ సందర్భంలో పగ సాధించుటకు ఆలస్య మెందుకు చేస్తూ వుండెను. అన్నది కూడా చిక్కయిన ప్రశ్నయే. భూతము పలికెనన్నంత మాత్రాన తొందరపడకూడదన్న ఆలోచన కూడా అతనికి లేకపోలేదు. అందుచేతను సంచార నాటక సమాజము వారిచేతను తన తండ్రి మరణమునకు సదృశమైన ఇతివృత్తముగల నాటకము వారిచేత నాడించి క్లాడియస్ ఆ నాటకము చూచినప్పుడు అతని చిత్తవికాగము అతని ముఖమందు ఎట్లు ప్రతిబింబితమగునో చూడకోరినాడు. క్లాడియస్ ఆ నాటక ప్రదర్శనము చూచి తట్టుకోలేక అపరిమితమైనది పోవుటవల్ల హామెల్ట్ తాను భూతము పలికినది నిజమై యుండునన్న నమ్మకము పూర్తిగా కలిగినది. ఐనా తల్లి ఎంత వరకు దుష్టురాలు! భర్త బ్రతికియున్నప్పుడే క్లాడియస్ తో వ్యభిచరిస్తూ ఉండెనా! తండ్రి మరణము హత్యవల్లనే జరిగినదైతే తల్లి

కూడా ఆ కుట్రలో పాల్గొన్నదా ? ఇష్టపడి ప్రేమించి క్లాడియన్ ను పెండ్లి చేసికొన్నదా ? ఈ ప్రశ్నలకు తగిన సమాధానము సప్రమాణముగా తెలియక పోవుటవలన హామైట్ మనసు త్రింభించినది. ప్రభుత్వ ధర్మమూలకును, సాంఘిక మతాచారములకును ఈ క్లాడియన్ గెర్ ట్రూడ్ ల వివాహము ఆ కాలములో మహాపాతకముగా ఎన్నబడి యుండెను. పథూవరులు రాణియును రాజును గనుక డెన్మార్కులో ఎవరు వారిని దండించగలరు ? కాని పేక్ స్పియను రచించిన ఈ మహా నాటకము లండన్ నగరంలో ప్రదర్శించినప్పుడు ప్రేక్షకులు హర్షింప గలిగినారా ! అంటే ఎనిమిదవ శాస్త్రీ వదినగారిని పెండ్లియాడిన వాడేగా ! అతని కూతురు ఎలిజబెత్ రాణి కాలంలో ఎవరు లోలోపల నిందించినా పైకి ఏమనలేరు గదా ?

హామైట్ తండ్రి మరణము తలచుకొని దుఃఖిస్తూ ఉండిన దనుటలో అభిప్రాయ భేదము లేదు. అని వారిద్దరి దుఃఖములోను కొంత వ్యత్యాసమున్నది. తన తండ్రి మరణము హత్యవల్ల జరిగినదన్న అనుమానము నిజమే అని భూత రూపమున తండ్రి పలకడము వేడుక కోసం ఆడించిన నాటకము చూచి తట్టుకోలేక క్లాడియన్ లోపలికి పోవుటచేత ఆ అనుమానం మరింత ధృవపడడం మూలంగా అతని దుఃఖము మరింత ఎక్కువయినది. ఇక ఒఫీలియా విషయంలో తన తండ్రి మరణముకూడా హత్యవల్లనే జరిగినా అది పొరపాటున జరిగినదన్న అభిప్రాయం ఒకటి బయలుదేరింది.

ఇక ప్రేమ విషయం హామైట్ ఒఫీలియాను ప్రేమించడం వాస్తవమే అని కొంతవరకు స్పష్టమైనది. అది ఒఫీలియా తృణీకరించడంవల్ల భగ్నమైనది. ఆ తృణీకారం ఆమెకు త్రికరణశుద్ధిగా ఇష్టము కాకపోవుటవల్లనా ? లేక తండ్రి సోదరుడు నివారించుట వలనా అనే ప్రశ్నలు విమర్శకులను బాధిస్తున్నవేకాని హామైట్ కు మాత్రము ఆమె తృణీకారమే తాను పట్టించుకోవలసిన విషయం.

ఒఫీలియా తన తండ్రి పోయిన తర్వాత సోదరుడు తనవద్ద లేక దూరము నున్నప్పుడు హామైట్ నిర్వాసితుడు కాక ఎల్లినారులోనే

తనకు అందుబాటులోనే ఉన్న యెడల కథ ఎట్లు జరిగి యుండునో ఎవరి మట్టుకు వారూహించుకోవలసిన విషయమేకాని ఎవరూవృత్తం చెప్పలేదు. వాస్తవంగా హామైట్ యెడల అనురాగము కలది యయితే హామైట్ మారమగుటవలన ఒఫీలియా వాంఛలు విరుద్ధము లగుట వలన పిచ్చిదయినదని చెప్పగలము ఆమె పిచ్చి ఏ రూపమున చిత్రింపబడినదో పోలించి మనశ్శాస్త్రకేత్రలయిన విమర్శకులు కొందరు అది ప్రేమకు సంబంధించిన పిచ్చిగానే భావించారు.

మరియొక విషయంకూడా మన మాలోచింప దగినది కనబడు తున్నది. హామైట్ ఒఫీలియా గదిలోనికి ప్రేమ పిచ్చి పిచ్చిగా ప్రవ ర్శించి నప్పుడు ఆమె తన గుండె బద్ధలయినంతగా హడలిపోయినది. జరిగినదంతా తండ్రికి తెలియజేసింది. అతడు “జాగ్రత్తమ్మా!” అతనిని రానీయకు సాధ్యమయినంతవరకు అతని కంటబడకు తప్పించుకు తిరుగు” అని ఉపదేశించాడు తండ్రికి చాలా విధేయురాలు గనుక ఆమె అట్లే ఆచరించినది. ఆ తర్వాత హామైట్ పిచ్చి ఎక్కువయిన వానివలె ప్రవర్తిస్తూ వచ్చాడు. “అతని ప్రేమ నేను నిరాకరించడం వల్లనే కాబోలు నాపము అతని పిచ్చి అధికమయినది” అని తలచుట వల్ల ఆమెకు పిచ్చి వచ్చినది.

పోలోనియస్ ఒఫీలియాకు ఇచ్చిన ఉపదేశము రెండు వక్రగతులలో నడచినది. హామ్లెట్టుకు వాస్తవంగా పిచ్చిలేదు. అతడు క్లాడియస్ ను వధించే ప్రయత్నములో నుండెను. తన సంకల్పము నెరవేరక మునుపు బతులు పడితే ముప్పు వాటిల్లగలదన్న భయముతో పిచ్చివానివలె నటిస్తూ ఉంటే తానేమి చేసినా పిచ్చి వలన జరిగినట్లు అన్వయించుకో దానికి పీలుగా ఉంటుందన్న ఉద్దేశముతో మరింత పిచ్చివాడయినట్లు నటించినాడని కొందరు విమర్శకు లూహించినారు. మరియొక విధ ముగా కూడా పోలోనియస్ పొంచుండి వారి సంభాషణలు వింటూ ఉండెను. చీకటిలో ఒకమూలనుండిన ఆపోలోనియస్ క్లాడియస్ అయి ఉంటాడన్న భ్రమతో అతనిని హామైట్ వధించాడు. అతని ప్రేమ తన కూతురు నిరాకరించునట్లుచేశాడన్న కోపంతో పోలోనియస్ ను హామ్

లెట్ చంపినాడు. పిచ్చివాడు కనుక వివేకశూన్యుడై ఆపని చేశాడన్న అభిప్రాయము నలుగురికీ కలిగినది. ఆ అభిప్రాయమే ఒఫీలియాకు కూడా కలిగింది. ఈ అభిప్రాయమే క్లాడియస్సుకు కూడా కలిగుండ వచ్చు. అయితే ప్రవాస దండన మెందుకు విధించాడన్న ప్రశ్న పుట్టుటకు అవకాశము లేకపోలేదు. దానికి సమాధాన మేమిటంటే అట్టి దండనము విధిస్తేనే కాని పొలోనియసు కొడుకు లీయార్టీజ్ కు కూతురయిన ఒఫీలియాకు ఓదార్పు చేకూరదని క్లాడియస్ భావించాడు. తన్ను చంపుటకే ఉద్దేశించి ఆ పొంచి చూస్తున్న వ్యక్తి కానే అయి ఉంటాడన్న ఉద్దేశముతో హామ్లెట్ ఆ హత్య కావించి ఉంటాడు. అన్న అనుమానము పైకి అనకపోయినా లోలోపల ఉండవచ్చును. అందువల్ల హామ్లెట్ ను దూర దేశమునకు పంపించి వేయడమే మంచిదని క్లాడియస్ ఆలోచించి యుండవచ్చును. అంతేకాక అతడు బ్రతికి యుండిన యెడల తనకేమి ముప్పు వచ్చునో అన్న భయము వలన హామ్లెట్ ను ఇంగ్లండులో చంపి వేయవలెనన్న వార్త కూడా పంపించాడు. డెన్మార్కులో చంపిస్తే తల్లికి తెలియక తప్పదు అప్పుడామె దుఃఖము దుర్భరమవుతుంది. హామ్లెట్ చచ్చిపోవలెనన్న కోరిక క్లాడియస్ కు ఉన్నదన్న విషయము తుది సన్నివేశములందు స్పష్టమయినది.

హామ్లెట్ ఒఫీలియా, పిచ్చివిషయములో మరియొక ముఖ్యమయిన తారతమ్యము కనబడుతున్నది. హామ్లెట్ పిచ్చిలో ఏదోఒక విశిష్టమయిన పద్ధతి కలదని పొలోనియస్ అన్నాడు. అతని పిచ్చి చాలావరకు బలవగానే ఉన్నదని విశదపరచడమైనది. నటన అనే అభిప్రాయమును బలపరచే విషయము మరియొకటి కనబడుతున్నది. నాటకములో ఎక్కడా అతని తెలివితేటలు లోపించలేదు. స్వకాన భూమి వద్ద గోయి త్రవ్వేవారితో సంభాషణలో కూడా అతని చమత్కారము తన ప్రాణమిత్రుడైన హోరేషియాతో ప్రసంగించినప్పుడు ఆడినమాటలలో గల పొందిక పరిశీలించిన వారెవరూ యితనికి పిచ్చిగలదని అనుకోరు.

హామెట్ తల్లి గెర్ట్రూడ్

ఈమె ఏ సాపమూ ఎరుగని సాధ్య అనిన్ని, మగడు బ్రతికి యుండగా క్లాడియస్ ను కలియలేదనిన్ని, క్లాడియస్ ను పెండ్లియాడుటలో ఆమె రాజకీయ పరిస్థితులకు లోబడినదే కాని, మోహమునకు గాని, కామమునకు గాని లోబడినది కాదు అనిన్ని, ఇల్లాలుగా గాని, తల్లిగాగాని, రాణిగాగాని ఆనాటి (అనగా కథాకాలమునాటి లేదా ఎలిజబెత్ కాలమునాటి) సాంఘిక సీతనియమములకు వ్యతిరేకముగా ప్రవర్తించలేదు అనిన్ని కొందరు విమర్శకులు అభిప్రాయపడినారు. ఈమె దుష్టహృదయ కాదు; తెలివితేటలు లేనిది; మత్తని మనస్సు గలది; తాత్కాలికపు పరిస్థితులకు సువులుగా లోబడే స్వభావముగలది; సౌఖ్యమును కోరినది. హామెట్ సుఖంగా జీవించవలెననికోరి “గతించిన దానికి దుఃఖించుటకన్న ఉన్నదేదో చూచుకొని హాయిగా ఉండు” మని బోధించినది అని బ్రాడ్లీ మొదలయిన విమర్శకులు కొందరు తెలియజేసినారు. ఆమెకు కామోద్రేకము ఎక్కువగా ఉండి యుండవలెను; భర్త జీవితకాలములో క్లాడియస్ తో పొత్తు కలిసినా, కలియకపోయినా కామోద్రేకము కలది గనుకనే భర్త చనిపోయిన తర్వాత ఆలస్యముచేయకశీఘ్రకాలములోనే క్లాడియస్ ను పెండ్లి చేసి కొన్నది అని అభిప్రాయపడిన విమర్శకులు కూడా ఉన్నారు. భిన్న గతులలో నున్న ఈ అభిప్రాయాలన్నీ ఎవరికి తోచినట్లు వారు ప్రకటించినవే కాని ఆమె వాస్తవముగా ఎట్టి గుణము గలదో నిస్సందేహముగా ఎవరు చెప్పగలరు !

ఎవరికైనా షేక్స్పియర్ రచించిన నాటకములో గల ప్రసంగముల బట్టిన్నీ, సన్నివేశముల బట్టిన్నీ చెప్పదగిన అంశములే ఆధారములు గనుక అవి ఎట్లున్నవో చూడవలెను. ఈ నాటకములో గల దృశ్యములు ఇరువై. వాటిలో పది దృశ్యములందు ఈమె కనబడుతుంది. అయిదు దృశ్యములందు మూతమే కనబడి వీటిలో ఒఫీలియా

మొత్తంమీద ఆడిన మాటలకంటే తక్కువ మాటలే గెర్ట్రూడ్ ఈ పదింటను పలికినది. అంతేకాక ఒఫీలియా రంగస్థలమందు ముఖ్య పాత్రధరించిన దానివలె మాటలాడేది. గెర్ట్రూడ్ ఏదో చిల్లర పాత్ర ధరించినదానివలె మాటలాడేది. మొదటి అంకము రెండవ దృశ్యమందు తొలిసారిగా రంగస్థలము మీదికి వచ్చివంటి వరకున్న ఈ గెర్ట్రూడ్ ఎటుంటిదో, ఎటువంటిదో ప్రేక్షకుల కెవరికీ తెలియదు. ఆ దృశ్యములో అరవైయారు పంక్తులయిన తర్వాత ఆమె మాటలు వినబడలేవి. మొత్తంమీద మూడుసార్లు మాటలాడుతుంది. తొలిసారి ఒక పంక్తి, రెండవసారి ఆరు పంక్తులు, మూడవసారి రెండు పంక్తులు. అంతా తొమ్మిది పంక్తుల గాథము. అంతా హామ్లెట్టును ఓచార్చి, అతడు విట్టన్ బర్గ్ కు చదువుకోసం వెళ్ళకుండా తమ చెంతనే ఎర్సిసార్ దుర్గమందుండుమని చెప్పుటకు జరిగిన ప్రసంగము. ఈ దృశ్య మందు, మరి మూడు దృశ్యము లందున్న ఆమె క్లాడియస్ ముఖము, మాటలు, మనోభావములు కనిపెట్టి ముక్తసరిగా మాటలాడడమున్న భర్త, పద పోదా మనగానే అతనితో వెడలి పోవడమున్న జరుగుతుంది.

మొదటి అంకం అయినదవ దృశ్యములో హామ్లెట్టుకు అతనితండ్రి భూతం మరియొకసారి కనబడుతుంది. క్లాడియస్ కావించిన విషప్రయోగము వలన తన తండ్రి ఎట్లు చనిపోయినాడో, తల్లి ఎట్లు క్లాడియస్ కు లోబడి కులటగా వ్యభిచరించి భర్త చనిపోయిన తర్వాత కీడుకాలం లోనే క్లాడియస్సును పెండ్లియాడి మొదట భర్తకు, కుమారుడైన తనకు ఎట్లు అన్యాయము గావించినదో హామ్లెట్ తెలుసుకొంటాడు. ఇక్కడ మన మొక విషయ మాలోచించాలి. ఆ రాజు (హామ్లెట్ తండ్రి) నిద్రలో నుండగా ఈ విషప్రయోగము జరిగినదికదా? అంత వరకు తెలియని సంఘటనలు అతనికెట్లు తెలియవచ్చినవి? భూతము కాగానే గతము తెలుస్తుందా? ఆ భూతము చెప్పిన మాటలు ఎట్లు ప్రమాణములు కాగలవు? అయితే ఈ హేతువాదముతో మనకు పని లేదు. షేక్స్పియర్ ఏమి ఉద్దేశించినాడన్నది మనకు ముఖ్యము. అతని ఉద్దేశమును మన మతని రచనబట్టి తెలిసికొనవలెను. ఇతరులకు

బయటపెట్ట కూడదన్న అంశములను నాటక సంప్రదాయముల ననుసరించి షేక్స్పియర్ పాత్రల స్వగతములందు తెలియజేస్తూ వచ్చాడు. ఓథెలో నాటకములో ఇయోగో మనసులోనున్న భావాలను అతనిస్వగతాలలో తెలియజేశాడు. స్వగతాలు గ్రంథము చదివే వారికి ప్రదర్శనము చూచేవారికి తెలుస్తూ ఉంటుంది కాని వాటిని పలికే పాత్రలకు చేరువగానున్న ఇతర పాత్రలకు వివరము, తెలియవు. ఇది ఒక నాటక సంప్రదాయము. హత్య విషయముగాని గ్రెటూడ్ శీలము విషయము గాని ఇతరులకు తెలియుట సాధ్యము కాకపోయినా క్లాడియస్, గ్రెటూడ్లకు తెలుసుగదా! ఆ అంశములను వారి నోటను స్వగతములుగా పలికించవచ్చును గదా! షేక్స్పియర్ ఆ పని చేయలేదు. దీనినిబట్టి మనమేమి ఊహించవలెను? ఇది షేక్స్పియరు రచనలో ఒక లోపమనుట భావ్యముకాదు. కనుక ఈ తెలియజేయని అంశములు పాత్రులకు గాని ప్రేక్షకులకుగాని సందేహస్పదములుగాను, ఎవరిమట్టుకు వారు ఊహించుకొనవలసినవిగాను చిత్రించుట ఒక కళాధర్మముగా షేక్స్పియర్ భావించినాడు అనవలెను.

నాటకము, విమర్శలు శ్రద్ధగా చదివి నేను తెలిసికొన్న విషయములు విశదపరుస్తున్నాను :

హామ్లెట్ తన తండ్రి భూత రూపమున దర్శనమిచ్చి చెప్పిన మాటలు పూర్తిగా నమ్మినాడు. కృత్రిమ నాటక మాడించినప్పుడు క్లాడియస్ ప్రదర్శించిన ప్రతీకార వికృత చేష్టలను బట్టి తన తండ్రి మరణమునకు క్లాడియస్ కావించిన హత్యయే కారణమన్న నమ్మకము ధృవపడినది. గ్రెటూడ్ భర్త బ్రతికియున్న కాలములో క్లాడియస్ తో వ్యభిచరించినట్లు స్పష్టపడకపోయినా భర్త చనిపోయిన తర్వాత శీఘ్రకాలంలోనే సంప్రదాయ ధర్మ విరుద్ధమయిన పనియన్న ఆలోచన లేక మరదిని వివాహమాడినదన్న రోషము మాత్రము హామ్లెట్ కు ఎక్కువయినది. అందువల్లనే ఆమె గదిలో ఆమెతో ప్రసంగించినప్పుడు ఆమె తనను నిందించి వండుకు బాధపడి, ఆమె తన తల్లి యన్న విషయ మాలోచింపక ఆమెను హామ్లెట్ ఎదిరించి,

నిందించి, చంపుటకు సిద్ధపడెను. భూత రూపమున తన తండ్రి కనబడి నివారించియుండక పోగున మెడల చంపియే యుండువని నా అభిప్రాయము. అతని ప్రయత్నమును నివారించుటలో అతని తండ్రి ఉద్దేశ మేమో నాటక రచనబట్టి తెలియదుకాని మాతృ హత్య మహాపాతక మనిన్ని అట్టి పాతకమునకు తన కొడుకు దిగజార కూడదనిన్ని తలచె నేమో !

గ్రెట్రూడ్ తనను కొడుకు నిందిస్తూ ఎదిరించి నప్పుడు పశ్చాత్తపకాలేదు. స్వగతముగానైనా ఆమెనోట పేక్స్పియరు పలికించ లేదు. పోలోనియన్ ను చంపిన హామ్లెట్ తననుకూడా చంపునేమో నన్న భయముతోచి క్లాడియన్ అతనిని నిర్వాసునిగా దండించి ఇంగ్లండ్ దేశమునకు పంపించెను. రాజగదా, హామ్లెట్ ను వెంటనే చంపించక ఇంగ్లండ్ లో రహస్యముగా చంపించుటకు ప్రయత్నించె నేమో అనే ప్రశ్నకు సమాధానము క్లాడియన్ తో యాక్టీజ్ సంభాషణముబట్టి తెలిసినది. తల్లియైన గ్రెట్రూడ్ ఎక్కువగా దుఃఖించు ననిన్ని, హామ్లెట్ పక్షమున ఉన్నవారు తిరుగుబాటు చేయవచ్చుననిన్ని అతడు భయపడినట్లు కనబడినది. హామ్లెట్ ఇంగ్లండ్ నుండి మరలి వచ్చిన తర్వాత ఓయార్టీజ్ అతనిని చంపనుద్దేశము కనబరచినప్పుడు అతనిని వారింది అతని సంకల్పము ఆక్షేపమునకు గురికాని రీతిగా నరవేరునట్లు క్లాడియన్ పన్నుగడ పన్నెనే కాని తాను ధైర్యముగా చంపలేదు. ఓయార్టీజ్ చంపుటకు సిద్ధపడినా అందుకు సమ్మతించలేదు. గ్రెట్రూడ్ కీ విషయము ఏమీ తెలియదు.

హామ్లెట్ ఒఫీలియాలు అన్యోన్య ప్రేమగలవారే అని నమ్ముటకు తగిన ఆధారములు నాటకములో నున్నవి. వారి ప్రేమ సఫలము కాకపోవుటవల్లనే హామ్లెట్ పిచ్చి అధికమయినట్లు నిరూపితమైనది. ఒఫీలియాకు పిచ్చిపుట్టినది. హామ్లెట్ పిచ్చినటనయే కాని వాస్తవము కాదనుటకు అతడు తెలివితేటలతో చివరవరకును కావించిన ప్రసంగములే ఆధారములు. ఇతరులతో మాట్లాడినప్పుడు పిచ్చితనము పదర్శించేవాడు. స్వగతములు చక్కగా పలికేవాడు. స్వగతములలోని

రచనకున్న ప్రపంగములలోని రచనకున్న వ్యత్యాసము స్పష్టముగా కనబడుతున్నది. షేక్స్పియర్ నకు గల కళాకాళమునకు ఇదియొక చక్కని నిదర్శనము.

ఈ గ్రంథమందు ఇంతిగంటె ఎక్కువగా హామ్లెట్ నాటకమును గూర్చి వ్రాయుటకు అవకాశములేదు. ఇప్పటికే ఈ గ్రంథము ఎక్కువయినది. ఏదేనా ఒక ముఖ్య విషయము విపులముగా చర్చించదలచి వ్రాసినాను. ఈ విధముగానే తక్కిన నాటకములలోని ముఖ్య విషయములున్న చర్చించవలెనన్న సంకల్పము కలదుగాని అందుకు తగిన అవకాశ మిప్పుడు లేదు.

*

*

*

జ్యూలియన్ సీజర్

ఇది లో రచితమయినది. చారిత్రక నాటకములలో బ్రాజడీ. ఇతర దేశములందు రోమన్లకు జరిగిన యుద్ధములందు విజయము పొంది సీజర్ రోమ్ నగరమునకు రాగానే అతనికి తమ ఉత్సాహము, అతినియెడల తమకుగల అదరాభిమానములు కృతజ్ఞత తెలియజేస్తూ ఆభినందించడానికి రోమన్ పౌరులొక పెద్ద సన్మాన సభ సమావేశపరచినారు. ఆ సభలోనే అతనికి అత్యంత మిత్రుడైన మార్క్ ఏంటనీ అతనికి రాజలాంఛనముగా కిరీటముసమర్పించుటకు మున్నూరు ప్రయత్నించడము మున్నూరున్న సీజర్ వద్దనడము జరిగినది. అప్పటికిని రిపబ్లిక్ గా ఉన్న రోమ్ రాజకీయ సంస్థ రాజ సంస్థగా మారునన్న భయము చేతను సీజర్ యెడల జనించిన అసహనము చేతను కాసియస్ మొదలయిన రోమన్ ఘనులు కొండరు అతనిని వద్రద్రోయుటకు కుట్ర పన్నినారు. రోమన్ పెద్దలలో బ్రూటస్ అగ్రగణ్యుడు. అతడు ధర్మ

వర్తనుడు. సీజరుకు హాని చేయదలచినవాడు కాదు. అందుచేత కాసి యన్ మొదలయిన కుట్రదారులు లేనిపోని భయములు పెట్టి బ్రూటస్ ను లోబరచుకొన్నారు. సీజరు బ్రతికియున్నయెడల రాజ్య వ్యవస్థ మారి పోవునన్న అంశమతని తలకెక్కిందినారు. రిపబ్లిక్ సంస్థయెడల ప్రీతిగల బ్రూటస్ కు కుట్రదారులు పెట్టిన భయ కారణము అతనికి వచ్చినది. అందువలన బ్రూటస్ కుట్రలో చేరినాడు.

సీజరు రోమన్ నగరము ప్రవేశించిన కొద్ది దినములలోనే సోదె చెప్పేవారు మార్చి 15 వ తేదీ అతనికి గండమున్నదనిన్ని అందువలన సీజరు అప్రమత్తుడై మెలగవలెననిన్ని చెప్పినారు. కాని సీజరు వారి మాటలు నమ్మలేదు. సభాసమావేశము ఆ మరునాడు జరుగునన్న నాటిరాత్రి సీజరు భార్యకు ఘోర స్వప్నములు వచ్చినవి. అందువలన ఆ మరునాడు సభకు వెళ్ళుటకు సిద్ధపడుతున్న సీజరును నిరోధించి సభకు వెళ్ళవద్దని అతని భార్య బ్రతిమాలినది. ఈ విషయము ముందు గానే తెలిసికొన్నకుట్రదారులు అతనిని గౌరవముగా అతని ఇంటినుండి సభా మందిరము వరకున్న సగబరముతో తొడ్కొని రా దలచినట్లు నటించి అతని గృహమునకు వెళ్ళినారు. అట్టి పరిస్థితులలో “నేడు నేను సభకు రాజాలను” అని ఎట్టినపము చూపినా ‘సీజరు పిరికివాడు’ అని అనిపించుకోదానికి ఇప్టపడక సీజర్ సభకు వెళ్ళినాడు.

సభ సమావేశము ప్రారంభింపగానే ఏవో మహాజర్లు దాఖలు చేస్తూ ఉన్నట్లు నటించి కుట్రదారులు అతని చుట్టూ మూగి ఒక్కొక్కొక్క కత్తి పోటు పొడిచినాడు. చివరికి బ్రూటస్ కూడా పొడిచినాడు. బ్రూటస్ ను చూచి “బ్రూటస్ ! నీవునా !” అని ఆశ్చర్యముతో గడ్డించి సీజరు స్పృహతప్పి పడిపోయి ప్రాణములు విడిచినాడు.

ఆ సమయమున మార్క్ ఎంటనీ అక్కడ లేడు. ఈ ఘోరసంఘటనము తెలియ వచ్చిన వెంటనే అతడు సభామందిరమునకు వచ్చి కుట్రదారుల నెదిరించక సమద్దేశముతోనే వారాపని చేసినారని తాను కూడ విశ్వసించిన వానివలె నటించు అతని దేహమును వాటిపెట్టుటకు సిద్ధమయిన సమయమున సనాతన భక్తియుననునది అ సమయమున

చేయవలసిన అంతిమ ఉపన్యాస కార్యక్రమములో తన ఉపన్యాస మునకు కూడా అవకాశముంచ వలసినదని కార్యకర్తలను కోరినాడు. అతనికి అట్టి అవకాశము యిచ్చిన యెడల అతడెట్లు ప్రసంగించి ప్రజలకు తమ యెడల ద్వేషము ప్రేరేపించునో అన్న భయము కుట్రదారులకు కలిగినది. అట్టి అవకాశమిచ్చుని యెడల తమకు నీజరును చంపుటలో దురుద్దేశమేకాని సదుద్దేశములేదన్న అభిప్రాయము కలిగి రోమన్ పౌరులు తమ్ము ఎదిరించి కలహించవచ్చునన్న భయముకూడా వుట్టినది. అందువలన వారు తీవ్రముగా ఆలోచించి చివరకు ఏంటని ప్రసంగించుటకు అనుమతించినారు. కాని ముందుగా బ్రూటన్ ఉపన్యసించుననిన్ని ఆ తర్వాత ఏంటని ఉపన్యసించవచ్చుననిన్ని ప్రకటించి అతని ప్రసంగము బ్రూటన్ చెప్పిన దానికి విరుద్ధముగా నుండకూడదని శాసించినారు. అందుకునేర్పుగా మాటలాడగలనేర్పు ఏంటనిసమ్మతించినాడు. రెండు ఉపన్యాసములున్ను సాగినవి. బ్రూటన్ మాటలాడినప్పుడు అతని మాటలు నమ్మదగినవిగానే వుండెను. ఏంటని మాటలాడినప్పుడు ఇతని మాటలు కూడా నమ్మదగినవిగానే ఉండెను. అట్లుండుటకు కారణము వారు ప్రసంగించుటలోగల నేర్పు. శ్రోతలు పామరులై మాటల చమత్కారమునకు లొంగిపోవడమున్ను ఆనవలెను. ముందు ప్రసంగించినవాడు అధికుడుగా కనబడినా రెండవ ఉపన్యాసకర్తకు బలము ఎక్కువగుతుందని కార్యకర్తలు ఆలోచించలేదు, ఏంటని, బ్రూటన్ మాటలను ఖండించినట్లు కనబడలేదు. గౌరవాస్పదుడైన బ్రూటన్ చెప్పినది అసత్యము కాజాలదు. అయినా..... అంటూ చమత్కారముగా ప్రసంగించి తలలో చాలా మందికి ఉద్రేకము కలిగించగలిగినాడు. చివరికి అతని ఉపన్యాసము పూర్తికాగానే రోమన్లు కుట్రదారులు ఘోరమైన దుష్కార్యమునకు తలవడి రోమ్ రాజ్యమునకు అపకారము చేసినారని నమ్మి ఆ కుట్రదారులను సంహరించుటకు పూనుకొన్నారు. వారి కోపావేశమునకు భయపడి ఆ కుట్రదారులు నగరము విడిచి పారిపోయినారు.

రోమనులు రెండుకక్ష్యలకింద విడిపోయినారు. ఆ రెండింటిలో ఒకదానికి కాసియన్, బూటసులు, నాయకులు. రెండవదానికి, మార్క్-వంటనీ, ఆక్టీవియన్, సీజర్, లెపిడిస్ నాయకులు. ఫిలిపై వద్ద జరిగిన యుద్ధములో కాసియన్, బూటస్ ఓడిపోయినారు. రెండవ కక్ష్య నాయకులు ముగ్గురున్ను రాజ్యపాలక తయ్యకమై నారు.

*

*

*

జ్యూలియస్ - సీజర్ - విమర్శ

ఈ నాటకము తక్కిన నాటకములందు లేని - ఉన్నా అంతగా లేని కొన్ని విశిష్ట లక్షణములు గల ట్రాజడీ. గ్రీక్ రోమన్ చారిత్రక నాటకమాల కథావస్తు విషయములోను, పాత్రలను చిత్రించడంలోను షేక్స్పియరు ఎక్కువగా ప్లూటార్క్ రచించిన గ్రీక్ రోమన్ నాయకుల జీవిత చరిత్రలపై ఆధారపడినాడు. ఆంగ్ల దేశ చారిత్రక నాటకముల విషయములో శ్రానిక్విల్డ్ పై ఆధారపడినాడు. ఈ రెండింటిను ఒక వ్యత్యాసము కనబడుచున్నది. తన దేశ చరిత్రలో కేవలము శ్రానిక్విల్డ్ లో ఉన్నట్లుగా గాక ఇతర ఆధారముల బట్టిని తనకు గల బుద్ధి విశేషముచేతను నాటక రచనకు అనుకూలమైన మార్పులు చేర్పులు చేయడానికి ఎక్కువగా సాహసించినాడు. ఈ విషయము చారిత్రక నాటకములు అనే ప్రకరణములో ఎక్కువగా వ్రాయదలచినాను. కనుక ఇక్కడ అంతగా వ్రాయనక్కరలేదు. గ్రీక్ రోమన్ చారిత్రక నాటకములలోను కొద్దిగా నాటక రచనకు కావలసిన మార్పులుచేయక పోలేను. గాని అంతగా కనబడవు. ప్లూటార్క్ చెప్పినది అందులోను ఆయా నాయకుల వ్యక్తిత్వమునుగూర్చినది. ఎక్కువగా ఇతనికి ప్రమాణమైనది. అందుచేత ఆంగ్ల చారిత్రక నాటకములందలి అయిదవ పాత్రనీ విషయములో మూలాధారమునకు భిన్నముగా ఆ పాత్ర

పాత్ర పోషణ గావించినట్లు ఫ్లాటార్క్ చెప్పినది యథాతథముగా అనుకరిస్తూ ఈ నాటకమందలి పాత్రలను పోషించినాడు. అందులోను బ్రూటస్ పాత్ర పోషణము మరి ఎక్కువగా ఫ్లాటార్క్ వాసినది ఎక్కువగా అనుసరించినాడు. బ్రూటస్ ను గూర్చి ఫ్లాటార్క్ వాసినది మేకోస్పియరుకు ఎక్కువగా నచ్చినది.

ఈ నాటకములోగల పాత్రలందు పెక్కు పాత్రల పోషణము విమర్శించ దగినదేగాని అది అంతా వివరించి నాయదానికి అవకాశం చాలదు. గ్రంథము ఎక్కువగా పెరిగిపోతుంది. కనుక ముఖ్యమయిన పాత్రలను గూర్చియే వ్రాస్తున్నాను. జ్యూలియస్ సీజరు సంపన్నవంశ మువకు చెందినవాడు కాడు. ఇతని పూర్వులు సామాన్య వర్గమునకు చెందినవారు. అయినా సీజరు తనకు సహజముగాగల శక్తి సామర్థ్యము వల్ల గొప్ప వీర నాయకుడు కాగలిగినాడు. ఇతడు ఉత్తమ సంపన్న వర్గమునకు చెందినవాడు కాడు కనుకనే ఫ్లాటార్క్ ఇతని జీవిత చరిత్రకు స్థానమియలేదు. ఆ కారణము చేతనే రోమన్ సంపన్న వర్గము వారిలో కొందరు అసూయాగ్రస్తులైనారు. ఇతని యుద్ధ పరాక్రమము విజయములు మెచ్చుకొన్నారే కాని ఇతడు రాజు కావలెనని ఏంటని వంటివారంటే సహింపలేకపోయినారు. ఇతనికి ఐశ్వర్యము పట్టివందుకు కూడా ఓర్పుకోలేక పోయినారు. ఇతనివంటివాడు రాజయితే సంపన్న వర్గము వారి గౌరవమునకు భంగం కలుగుతుందన్న భయము కూడా కొందరి కుండెను. బ్రూటస్ వంటివాడు కూడా ఈ భయము అంతర్గతంగా పొందకపోలేదు. కాని సీజరుకు వాస్తవంగా రాజు కావలెనన్న కాంక్ష అంతగాలేదు. ఆ కారణము వల్లనే ఏంటని కిరీటము సమర్పించుటకు ముమ్మారు పయత్నించినా సీజరు వద్దన్నాడు. తాను సంపన్న వర్గమునకు చెందినవాడు కాకపోవుట వలన అసూయాగ్రస్తులయిన వారు కొందరు గలగని అతడు నెలిసికొనకపోలేదు. కిరీటము ధరిస్తే ఆ అసూయ మరింత ఎక్కువగుతుందని కూడా అతడు గ్రహించాడు.

సీజరుకు గల లోపములలో ముఖ్యముగా చెప్పదగినది కొద్దిగా అహంభావం, వీర, శౌర్య, సాహస లక్షణాలు తనకున్నంతగా తక్కిన

వారికి లేవన్న అభిప్రాయము అతనికి ఎక్కువగా ఉండేది. తన కుటుంబము ఆదర్శప్రాయమైనదని నమ్మినవాడు. తన భార్య గొప్ప పతివ్రతయని నమ్మి తక్కినవారున్న నష్టాలనినదిగా కోరినవాడు గనుకనే Caesar's wife must be above suspicion అన్నాడు. అనగా నీజరు భార్యయొక్క శీలము ఇతరులెవ్వరును శంకించుటకై నను వీలు లేనిదిగా ఉండవలెనని అతని ఆశయము ఇల్లాలు అంతగొప్పదే అయినా తనకు అనుకూలవతిగాను, తన యెడల వినయ విధేయతలు కలదిగాను ఉండవలెనని అనని కోరిక - కోరిక మాత్రమే కాదు శాసనము కూడాను అందుచేతనే ఆమె సభకు వెళ్ళవద్దని ఎంత చెప్పినా ఎంత బ్రతిమాలినా వినలేదు. ఇంత గొప్ప యుద్ధవీరుడూ విజయుడూను పెండ్లానికి దాసుడే అని అంటారేమో అని భయపడినాడు. ఆమెకు ఆ క్రిందటి నాటి రాత్రి ఘోరమైన దుస్వప్నము వచ్చినదన్నా, సోదె చెప్పిన వారు మార్చి 15 వ తేదీనాడు మారకమున్నది జాగ్రత్త అని హెచ్చరించినా వినలేదు. ఇంత గొప్ప నాయకుడు సోదెలకు స్వప్నాలకు భయపడే పిరికిపంద అని ఎవరైనా అనగలరని భయపడినాడు.

అతని కుట్రదారులు కత్తులతో పొడిచి చంపుతూ ఉన్నప్పుడు ధైర్యముతో నిలచినవాడు బ్రూటస్ పొడిచినప్పుడు మాత్రము "బ్రూటస్ నీవూనా?" అని కండ్లు మూయుటలో ఎన్ని భావాలో ఇమిడి ఉన్నవి. బ్రూటస్ తనకు మిత్రుడనిన్ని, తన యెడల ఆధరాధి మానాలు కలవాడనిన్ని కుట్రలో చేరవలసినవాడు కాడనిన్ని తొందర పాటు పడక నిదానముగా ఆలోచించనిదే ఇటువంటి దుష్కార్యము లకు దిగజారే వాడు కాడనిన్ని నమ్మినవాడు గనుకనే బ్రూటస్ కూడా తనను చంపుటలో పాల్గొన్నందుకు, ఇక ఇట్టి వానికి కూడా నేనుబ్రతికి యుండుట అసమ్యక్తము, అసహ్యమూ అయినప్పుడు నా జీవితమెందుకు! అని విరక్తి చెందినవానివలె కండ్లు మూసినట్లు నేను భావిస్తున్నాను.

బ్రూటస్ కు గల లక్షణములలో పైని సూచించినవి మాత్రమే కాక ఇంకా చెప్పదగినవి మరికొన్ని గలవు. అతనికి వ్యసనములులేవు.

కొన్ని ఉదారమైన ఆశయములు భావనలు కలవు. లోపల ఒక మాట పైకొక మాట చెప్పవలసినవాడు కాదు. రాజ్యవ్యవస్థ రివల్యూట్ గా ఉండవలెనన్న అభిప్రాయము గలవాడు. ప్రసంగిస్తున్నప్పుడు గొప్ప గంభీరమైన పలుకులు పలికేవాడు. అందులో స్వార్థపరత్వము ఉండేది కాదు. ప్రజాయోగ షేమమును కోరినవాడుగానే మాటలాడేవాడు. వాస్తవముగా కూడా అట్టి కోరిక గలవాడే అందువల్లనే కుట్రలో తొందాపడి చేరలేదు. కాని అట్టే విమర్శజ్ఞానము పోలీలన గలవాడు కాకపోవుట వలన కాసియన్ మొదలయిన కుట్రదారులు ఉన్నవీ లేనివీ చెప్పిన మాటలు సత్యమని నమ్మి కుట్రలో చేరినాడు.

సీజరును చంపిన తర్వాత బ్రూటస్ ప్రజలతో ప్రసంగించిచేసిన ఉపన్యాసములో అతని హృదయ పూర్వకముగా ఆడిన మాటలు ప్రజలు నమ్మి సీజరును చంపుటలో దోషము లేదన్నాడు. ఆ తర్వాత ఏంటనీ ప్రసంగించబోవునప్పుడు కొందరు అతడు ప్రసంగించబోవుటకు ఇష్టపడ లేదు. అప్పుడు బ్రూటస్ ఔదార్యము చూపి అల్లరి చేయకండని వేడుకొని ఏంటనీ ప్రసంగం కానిచ్చినాడు. ఏంటనీ వాస్తవముగా గొప్ప వక్త. అతని మాటలు పైకి బ్రూటసు యెడల గౌరవము కలవిగానే కనబడినా వాటిలో సున్నితము లయిన ఎత్తి పోటు మాటలు చాలా ఉన్నవి. బ్రూటసువలె తాను గొప్ప వక్త కానట్లు మాటి మాటికి చెప్పడంకోసూచన ఏమనగా మాటల నేర్పుతో బ్రూటస్ హత్యా కారణము కప్పిత్రచ్చ గలిగినాడనిన్ని అట్టి నేర్పుగలవాడు తను కాకపోయినా కేవలము సత్యము వలుకుతున్నాను. అవి మీరు నమ్ముటకు సత్యమే కారణము గాని నా మాటలలో గల వాగ్ధాటి చమత్కారము, శైలి, కాదు సుమండీ అని చెప్పినట్లయినది. బ్రూటసును మెచ్చుకొన్న శ్రోతలు అప్పుడు ఏంటనీని మెచ్చుకొనుట కుపక్రమించినారు. ప్రజలు సీజరును చంపుట వలన తాము గొప్ప నష్టపడితిమి అని దుఃఖించినారు. తుదకు సీజరును చంపిన వారందరూ దేశద్రోహులని నమ్మినారు. హంతకులను చంపుటకు పూనుకొన్నారు. వారి ఇళ్ళు తగల బెట్టుటకు సిద్ధపడి నారు.

బ్రూటస్ అట్టి పరిస్థితులలో దూర దేశమునకు పోవుటే యుత్తమని తన మిత్రులతోను, సేనలతోను గ్రీసు దేశమునకు పారిపోయినాడు.

నాల్గవ అంకమందు అతనికిన్ని కాసియస్సుకున్న జరిగిన పంభాషణములో బ్రూటసు ఎట్టి సుగుణములు గలవాడో బోధపడుతుంది. ఆ దృశ్యము సార్థిన్ నగరమువద్ద బ్రూటస్ గుడారములోనిది. కాసియస్ సార్థిన్ ప్రజలను బాధించి ధనము స్వార్థపరత్వముతో పోగుచేసిన వాడన్న నేరము మోపికొందరు బ్రూటస్ కు తెలియబరచినారు. అట్టి విషయములో బ్రూటస్ అగ్నిహోత్రమువంటి ఋజుమార్గవర్తనుడు. ఆ సమయమండే తన భార్య పోర్సియా చనిపోయిన వార్త విన్నాడు. అది తన హృదయములో అణచిపెట్టుకొని కాసియస్సును లంచగొండిగా భావించి కఠినముగా మాటలాడినాడు. యుద్ధమునకు కావలసిన ధనము లేకపోవుటవలన కొంత ధనము పోగుచేసిన మాట నిజమే కాని స్వార్థపరత్వముచేత చేసిన పని కాదని కాసియసు చెప్పిన మాటలు నమ్మలేదు. “నీవు చెప్పినది నిజమైతే అట్టి కర్చువెచ్చములకు నాకు ధనము కావలెనని నేను కోరినప్పుడు నావద్దను ధనములేదని ఎందుకు కబురు చేసినావు ?” అన్నాడు బ్రూటసు. “నీవు అట్లు కోరినట్లు నాకు తెలియదు. నేనట్టి కబురు వంపనూ లేద”న్నాడు కాసియస్. ఇద్దరూ తగవుపెంచుకొని ఒకరితో ఒకరు పోట్లాడుకొందు రేమో అన్న అభిప్రాయము బ్రూటసు ఖేదార్థమువల్లను, కాసియసు చూపిన ఓర్పివల్లను అంతరించినది.

అప్పుడు అట్లు జరిగినా బ్రూటస్ వంటి ఋజు మార్గవర్తనుడు కాదు కాసియస్. అతని యెడల చాలామందికి సద్భావములేదు. నీజరు మిత్రులలో ఎవరికినీ లేదు. ఆ ఒక్క బడుగు దేహముకలవాడు. కుచ్చితుడనిన్ని, నమ్మదగని వాడనిన్ని చాలామంది చెప్పుకొనేవారు. అతనికి కళల యెడల అభిలాష వుండేదికాదు. సంగీతమంటే అసహ్యముట అట్టివాడు దుర్మార్గుడు మోసకాడు కాగలడన్న నమ్మకము రోమన్లకుండేదని పేకొస్పియరు ఈ నాటకములో తెలియ జేసినాడు.

వంటనీ ధీగలలిశుడు. విలాసమునకు అలవాటుపడి రాత్రుళ్ళు సుదీర్ఘ కాలము విలాసములతో గడిచేవాడు. ఈ ఋతుణము వంటనీ అండ్ క్లియోపాట్ర నాటకములో ఎక్కువగా కనబడుతుంది. నీజగుకు ప్రాణమిత్రుడు కాబట్టి నీజగుకు దత్తుడు, వారసుడు అయిన ఆక్టీవియసుకు కూడా ఇవ్వుడైనాడు.

ఈ నాటకములోని నాయకులు పెనేట్ సభ్యులు శబ్దాలంకార శాస్త్రమునందున్న వక్రత్వమునందున్న శిక్షణ పొందిన వారివలె ప్రసంగములు సాహితీవే తలవలె నడిపింపగలవారు ప్రజలను లోబరచుకొని వ్యవహరింప సమర్థులు. వీరిలో ట్రిబ్యూన్ గా ఉండిన మరులన్, బ్రూటస్, వంటనీ దొడ్డవక్తలుగా ఈ నాటకమందు ప్రదర్శింపబడినారు. నీజర్ గర్వ రచించుటలో గొప్పవాడు అనాడు రోమన్లకు వక్రత ! అలంకార శాస్త్రము, కవిత్వము అభిమానిత విషయములుగా ఉండేవన్న సంగతి తెలియజేయుటకు షేక్స్పియరు అలంకార శాస్త్ర గురువైన నైడన్ ప్రదేశమంగలి ఆర్డిమిడోరస్ ను, సినా అనే కవిని కూడా పాత్రలుగా నాటకములో పాల్గొన జేసెనాడు.

నాటకము మొదటి నుండి కొనవరకును వడివడిగా నడిచిపోతుంది. ప్రకర్మనమునకు అన్ని విధములా అనుకూలమయిన వ్యక్త్యములు గలది. ప్రేక్షకుల దృష్టిని ఆ కట్టగల సన్నివేశములు, సంభాషణలు, ప్రజల దేశాభిమానము ఆవేశములుగల నాటకము. అందుచేతనే ఈ నాటకము ప్రపంచమంగలి విద్యార్థులు తరచుగా ఆడుతూ ఉంటారు.

*

*

*

ఓ తె లొ

కథా సంగ్రహము -

పెనిన్ నగర రాజ్యమందు ఓ తెలొ అనే మూర్ బాతి ప్రభువు వర్గ సంపన్నుడు ఉండొగి. ఆ రాజ్య పరిపాలన సమితి సభ్యుడైన

బ్రహ్మాంటియో కూతురు డెజ్ డెమోనాకున్న ఓ తెల్లొకున్న పరస్పర ప్రేమ అంకురించి రహస్యంగా ఫలించినది. ఆ సంగతి తెలిసికొని బ్రహ్మాంటియో ఆ సమితి కధ్యక్షుడైన వెనిన్ ప్రభువు సన్నిధికి అభియోగ వ్రతము సమర్పించుకొన్నాడు. అది ఆ సమితి విచారణకు వచ్చినది. ఓ తెల్లొ, డెజ్ డెమోనాల సమాధానములకు ఆ సమితివారు సుముఖులైనారు. వెనిన్ ప్రభువు తదనుకూలముగానే తీర్పు చెప్పినాడు. ఆ సమయమండే వెనిన్ రాజ్యమునకు చెందిన సైప్రస్ అనే ద్వీపమునకు తురుష్కులు దండెత్తి రానున్న వార్త తెలియవచ్చుటచేత ఆ ద్వీపరక్షణకు ఓ తెల్లొ సైన్యాధిపతిగా నియమితుడైనాడు అతనికి సహాయ సైన్యాధిపతిగా ఉండుటకు ఇయాగో అభిలషించెను. కాని ఓ తెల్లొ అతనిని నియమించలేదు కాసియోను నియమించెను. సంగ్రామ క్షేదా కాళలము తనకున్నంత లేకపోయి నా కాసియో నియమితుడగుట వలన ఇయాగోకు ఓ తెల్లొ కాసియోలపై కోపము ఈర్ష్యాపుట్టినవి. ఏదో ఒక విధముగా వారిద్దరికిని అపకారము కావించవలెనన్న కోరిక కూడా జనిందినది. అంతకు పూర్వము రొడరీగో అనే సంపన్నుడు డెజ్ డెమోనాను కామించి నాడన్న సంగతి తెలిసికొని ఇయాగో అతనితో మైత్రి సమకూర్చుకొన్నాడు. పగ సాధించుకొనుటే కాక ధనము కూడా సంపాదించు కొన దలచి డెజ్ డెమోనాను అతనికి లభ్యమగునట్లు చేయగలసనిన్ని తన పన్నుగడలు ఫలింపజేయుటకు ధనము కావలెననిన్ని ఇయాగో రొడరీగోకు తెలియజేసెను. కామాద్రేకము గల రొడరీగో ఇయాగోకు కావలసినంతధనమిచ్చినాడు. కాని ఇయాగో ప్రయత్నములు ఫలింపగలవి కావు. కనుక ఇయాగో తన పగ సాధించుకొనుటకు ఘోరమైన పని చేయుటకే సంకల్పించుకొన్నాడు. అంత తీవ్రయిన సంకల్పమునకు ఓ తెల్లొ తనను తప్పించి కాసియోను సహాయ సైన్యాధి పతిగా నియమించి నాడన్నది తగిన కారణము కారాదు. అందుకు మరియొక కారణముత్పన్నమైనది. ఇయాగో భార్య అమీలియా డెజ్ డెమోనాకు పరిచారికగా నియుక్తురాలై యుండెను. ఓ తెల్లొ తన భార్యను వశపరచుకొన్నాడన్న అనుమానము కలిగినది. (చూ I. 8, 4[1. 2) ఈ అనుమానము అనధికారములోనే పబల రూషము దాల్చినది. (చూ II, 1, 827-82)

కథా సంఘటనలు ఎట్లు నడచినవంటే ఓ తెలొ సైన్యాధిపతిగా నియుక్తుడైన వెంటనే సై.ప్రెస్ ద్వీపమునకు పోవలసి వచ్చినది. వెనిస్ పట్టణమునుండి ఓడలు వెడలినవి. మొదట ఓడలోనే ఓ తెలొ ప్రయాణము సాగించినా ఆకస్మికముగా తుపాను వచ్చుట వలన ఆతని ఓడయే తక్కిన ఓడల కంటే ఎక్కువ ఆలస్యముగా సై.ప్రెస్ ద్వీపము చేరుకో కలిగినది. కాసియో ఎక్కిన ఓడ మొదట చేరినది. ఆ తర్వాత డెజ్ డెమోనా, అమీలియా ఇయాగో ఉండిన యోడ చేరినది. వీరందరూ సై.ప్రెస్ చేరిన వెంటనే తన పగ వాధించు కొనుటకు ఇయాగోకు తగిన అవకాశము చిక్కినది. ఆ ద్వీపమందలి కోటలో నిలచి తురుష్కుల దాడి కనిపెట్టి ఆ కోటను సంరక్షించే పని కాసియో ఇయాగోలు చేయవలసి వచ్చినది. కాసియో మధుపానాసక్తి ఎక్కువగా గలవాడన్న విషయము ఎరిగినవాడు గనుక ఇయాగో మధువు ఎక్కువగా త్రాగించి తాను కొద్దిగా త్రాగుతూ కాసియో మితిమీరి త్రాగినట్లు చేసి రొడరీగో, కాసియోలకు అదివరకుండిన కఠింకలు ఎక్కువగా నట్లు చేసి ఇద్దరికిని ద్వంద్వ యుద్ధము సంభవించజేసినాడు. వారిరువురును కలహించి కత్తులు దూసుకొంటూ ఉండగా వారిని నివారించుటకు ఆ సై.ప్రెస్ ద్వీపపాలకుడుగా నుండిన మాన్టానో అడ్డుగానిలచినాడు. మధుపానమత్తుడైన కాసియో మాన్టానోను యెదిరించెను. ఆ మాన్టానోకు కాసియో కత్తి తగిలి గాయపరచినది. పెద్ద అపాయము కలుగుటవలన భయము కలిగినవానివలె నటించి కేకలు పెట్టవలసినదని రొడరీగోను ఇయాగో హెచ్చరించినాడు. అప్పుడా రొడరీగో పెట్టిన కేకలు వినబడగానే ఓ తెలొ ఆ స్థలమునకు వచ్చి ఏమి జరిగినదని ప్రశ్నింపగా కాసియో మధుపానమత్తుడై అత్యాచారము జరిపిన వాడుగా నిరూపితమైనది. ఆ వెంటనే కోపోద్దీపితుడైన ఓ తెలొ కాసియోను సహాయ సైన్యాధిపతి పదవి నుండి తొలగించినాడు. ఇయాగో సంకల్పించిన రెండు పనులలో మొదటిది సులువుగానే ఈదేరినది. కాసియో పదవీ భ్రష్టుడైనాడు.

రెండవది ఓ తెలొకు కష్టము కలిగించుట డెజ్ డెమోనా విడచి పెట్టుట ఆమె రొడరీగోకు లభించుట అంత సులభమైనదాకాదు. అందుకు కుట్రలు పన్నుటకు ఇయాగో మొదలు పెట్టినాడు. కాసియోను పదవీ కష్టమని గావించుటలో ఇయాగో తన పన్నుగడను బయల్పడ నీయలేదు. అందుచేత అతను కాసియోకు విరోధికా లేదు అంతేకాదు కాసియో యెడల నానుకంపముగల వాడుగానే నటించి ఆ పదవి మరల పొందుటకు చేయదగిన పని ఉపదేశించినాడు. ఓ తెలొకు తన భార్యయైన డెజ్ డెమోనా యెడల అనురాగము మెండుగా కలదు. ఆమెను నీవు ఆశ్రయించి మొగ్గపెట్టుకో ఆమెగట్టిగా శిఫారసు చేసిన యెడల ఓ తెలొ కాదనలేడు. మరల నీకా ఉద్యోగము లభించగలదు అని ఉపదేశించినాడు. అతని మాటలు నమ్ముకొని కాసియో ఆమెను ఆశ్రయించి తన కోరిక తెలియజేస్తూ వుండగా ఆ ప్రదేశమునకు ఓ తెలొ ఇయాగోలు రావడం సంభవించినది. కాసియో ఆమె వద్దనుండి సెలవుతీసికొని వెడలుతూ ఉండెను. ఆప్పుడేదో శంకించిన వానివలె నటించి అంతసరకును ఓ తెలొతో ఏదో చెప్తూ వుండిన ఇయాగో చట్టున తన మాటలు ఆపి చూచినాడు. దానితో ఓ తెలొ మనస్సున ఇయాగో సంకల్పించిన వివరీజము ప్రవేశించినది. కాని ఓ తెలొ దానినంతగా పాటించలేదు.

ఓ తెలొ యింట్లోకి రాగానే డెజ్ డెమోనా అతనిని కలిసికొని కాసియో మొగ్గ తెలియజేసి అతడు యుద్ధ ప్రావీణ్యము గలవాడనిన్నీ అతనిని మరల సహాయ సైన్యాధిపతిగా నియమించవలసిన దనిన్ని గట్టిగా శిఫారసు చేసినది; కాసియో తన తప్పు క్షమించవలసినదని ప్రార్థించుటకు రానున్నాడనిన్ని అతనికి దర్శన మిచ్చి అతని మొగ్గ వినవలసినదనిన్ని వేడుకొన్నది. ఆమెయందు తనకుగల అనురాగము గాఢముగానే ఉండుటవలన సరే ఆలాగునే చేతునని ఓ తెలొ ఆమెకు తెలియజేసినాడు.

ఇయాగో ఓ తెలొను మరల కలుసుకొని డెజ్ డెమోనా రెండు వృద్ధయుములు గల దానివలె కనబడుతూ ఉన్నదనిన్ని మూర్ బాతి నల్లని మానవుని పెండ్లియాడి నందుకు నొచ్చుకుంటున్న దనిన్ని తన

జాతి స్వేతవర్ణుడగు కాసియోను కామించు చున్నదనిన్ని కాసియో కూడా ఆమెను కామిస్తున్నాడనిన్ని ఉభయులున్ను కలిసికొంటూ మాటలాడు కొంటున్నారనిన్ని ఓ తెలోకు వచ్చుచెప్పినాడు. ఓ తెలో హృదయము చలించినది. కోపము లిగినది. గాని ఇయ్యోగో మాటలు పూర్తిగా నమ్మలేక నిదర్శనము చూపవలసినదని ఓ తెలో ఇయ్యోగోను నిర్బంధించినాడు.

ఇయ్యోగో తాను చెప్పినది సత్యమే అని వచ్చుచెప్పుటకు తగిన ఆవకాశము ఒక చిన్న సంఘటనవలన చక్కగా లభించినది. ఓ తెలో డెజ్ డెమోనాకు తమ వినాహ సమయమున ఆమె యెడల తనకుగల అనురాగమునకు సూచనగా ఒక చక్కని చేతి రుమాలు బహుకరించి నాడు. అది రహస్యముగా తనకు అందజేయవలసినదని ఇయ్యోగో డెజ్ డెమోనా పరిచర్య చేస్తూ ఉండిన తన భార్య. అమీలియాను కోరి నాడు. పాపమామెకు ఇయ్యోగో కుతంత్రము తెలియదు. ఓ తెలో తొలిసారి ఇయ్యోగోతో ప్రసంగం జరిగిన నాటి రాత్రి తలనొప్పి వచ్చి నది. అది ఉపశమింప జేయుటకు డెజ్ డెమోనా ఆ చేతి రుమాలు అతని నెన్నుదురు బిగియకట్టినది. దాని వలన ప్రయోజనము కనబడ లేదని ఓ తెలో దానిని విప్పి నేల బడవేసినాడు. అది నేలమీద జీరా డుతూ ఉండినా డెజ్ డెమోనా చూడలేదు. దానిని అమీలియా తీసి తన మగడు ఇయ్యోగో లోగడ కోరినట్లు అతనికి రహస్యముగా అంద జేసినది. ఆ చేతి రుమాలు ఇయ్యోగో కాసియో ఇంటి కిటికీ ఊపల నడుమ చేయిదూర్చి అతని గదిలో వడవేసినాడు. ఆ తర్వాత ఓ తెలో లోను కలిసికొనుట సంభవింపగానే ఆ చేతి రుమాలుతో కాసియో తన ముఖము తుడుచుకొంటూ ఉండగా చూచినట్లు చెప్పినాడు. ఆ రాత్రియే ఓ తెలో ఆరుమాలు కావలెనని డెజ్ డెమోనాను కోరినాడు. ఆమె కది కనపడలేదు. అది ఎక్కడనో ఉన్నది కనబడలేదు తర్వాత వెదకి ఇస్తానని ఆమె చెప్పినది. అట్లు పనికిరాదు వెంటనే దానిని తీసి గొని వచ్చి చూపించ వలసినదని అతడు నిర్బంధించినాడు. పాపం ! ఎంత వెదికినా ఆమెకది కనబడలేదు. దానితో ఓ తెలోకు ఇయ్యోగో చెప్పిన మాటలు ఎక్కువగా తలకెక్కినవి. కాని ఇంకా పూర్తిగా

అతనికి నమ్మకం కుదరలేదు. అందుచేత ఇయాగో మరియొక పన్నుగడ పన్నినాడు.

కాసియోకు బియాన్ కా అను నొక వేళ్ళతో సంబంధముగా డెను. ఆమె అతనిని గాఢముగా ప్రేమించినది. ఆ విషయము ముచ్చటించుటకు కాసియోతో ఏదో నిమిత్తము కల్పించి డెజ్ డెమోనానాకు కాసియో యెడల గల ప్రేమ సమాచారము కాసియో నోటనే కలికింతునని నచ్చచెప్పి తాను కాసియోను కలియుటకు పంకల్పించిన ప్రదేశమునకు చేరువగా ఒక రహస్య ప్రదేశమున ఓ తెలలోను నిలబెట్టి కాసియో మాటలను స్వయంగానే విందువుగాక యని పలికి కాసియోను కలిసి బియాన్కో చేరు కడు మెల్లగా పలికి ఆమెకు తనమీద నుండిన ప్రేమ ఎంతగాఢమో తెలియజేయమని కాసియోను ఇయాగో కోరినాడు. అప్పుడామె పేగు పైకి అనకుండానే కాసియో వర్ణించి చెప్పినాడు. బియాన్కో గురించి చెప్పిన అతని మాటలు డెజ్ డెమోనానా గురించి పలికినట్లుగా ప్రసంగం నడిపించుటలో ఇయాగో తన చమత్కారశక్తి అంతా వినియోగించినాడు. ఇది నాల్గవ అంకం మొదటి దృశ్యములో విశదమయినది. ఈ అద్భుత కల్పన అంతా రచించుటలో షేక్స్పియరు తన రచనా సామర్థ్యమును ఎక్కువగా ప్రదర్శించినాడని చెప్పక తప్పదు. ఇయాగో ఎత్తుగడ పూర్తిగా సఫలమైనది.

ఇది జరిగిన వెంటనే ఓ తెలొ పూర్తిగా కోపోద్రిక్తుడైనాడు. ఇంతలో మరియొకసంఘటన సమకూడినది. వెనిస్ నగరాధిపతి రాయ భారము వచ్చినది. రాయబారి లొడవీకొ ! డెజ్ డెమోనానాకు? తండ్రియైన బ్రబాంటోకు దగ్గర చుట్టము. అతడు వెనిస్ నగరాధిపతి నుండి వచ్చిన ఆజ్ఞాపత్రమును ఓ తెలొకు అందజేసినాడు. అందులో కాసియోకు తన ఉద్యోగాధికారమును అప్పగించి ఓ తెలొ వెనిస్ నగరము నకు రావలెనని ఉన్నది. దానితో ఓ తెలొ వెర్రివానివలె ప్రవర్తించినాడు. కాసియో పక్షంగా ఒకమాట అన్నందుకు డెజ్ డెమోనానా దవడవై అతడొక లెంపకాయ కొట్టినాడు. ఆమె విలపించినది. ఇది

లోడవీరోకు వింతగా తోచినది. కాని నానికీ యధార్థము తెలియదు. ఆ ఆజ్ఞాప్రతములో తన కనిష్టమై కష్టపెట్టిన విషయముండుట వలన అతడట్లు ప్రవర్తించియుండునని ఇయాగో తప్ప తక్కిన వారనుకొన్నాడు. ఇయాగో ఓ తెలొ మెదడులో నాటిన విషయమిక పూర్తిగా ఫలించినది. ఓ తెలొ ఇయాగోకు పూర్తిగా లోబడినాడు. అతడు తన భార్యకు విషమిచ్చి చంపుతానంటే వీక నులిమి చంపుమని ఇయాగో సలహా ఇచ్చినాడు. ఇతని సలహా ననుసరించి ఓ తెలొ తన భార్య నిద్రలో ఉండగా ఆమెనులేపి ఆమె వీక నులిపి చంపినాడు.

ఈలోగా రొడరీగొ ఇయాగోను కలిసి ఏమయ్యా నా మాట ఏమి చేశావు? నేను బహుశరించిన ఆధరణాలు కూడా డెజ్ డెమో నాకు ఇచ్చినావుకదా ఆమెతో నాకు కలయిక ఎప్పుడు జరుగనున్నది? గాయకారాలతో కాలక్షేపాలు చేయడమెందుకు? నేనే డెజ్ డెమోను కలిసికొని నాతో వస్తావా! తేకనేచిచ్చిన ఆధరణాలు వాపసు చేస్తావా! అని అడుగుతానన్నాడు. అపని చేస్తే ఇయాగో కుట్ర అంతా బయటపడుతుంది. అందుచేత వెనిస్ నగరాధిపతి నుండివచ్చిన ఆజ్ఞాప్రత వార్త ఇయాగో తెలియజేసినాడు. “అయితే ఆమె ఓ తెలొతో కలిసి వెనిస్ నగరమునకు వెడలిపోతుంది. ఆమె మరి నాకు చిక్కేబేమిటి!” “అన్నాడు రొడరీగో.” కాసియోకు ఛార్జీ అప్పగించి కదా ఓ తెలొ ఇక్కడ నుండి వెడలవలెను. కనుక ఈరాత్రి నీవు కాసియోను కడతేర్చవలెను. అప్పుడు ఓ తెలొ ఇక్కడనే ఉండిపోతప్పుడు. కొద్ది దినములలో డెజ్ డెమోనా నీ ఒడిలో పడువట్లు చేయుగల నన్నాడు. అందుకు తగిన ఏర్పాట్లు కూడా సమకూర్చాడు. కాని చివరకు కథ అడ్డుముగా తిగినది. రొడరీగో కాసియోను గాయపరచి నాడే కాని చంపలేకపోయినాడు. కాసియో కత్తివేటుకు అతడే మరణించినాడు. అపని కావలెననియే ఇయాగో కోరియుండెను.

డెజ్ డెమోనాను హత్యచేసిన వెంటనే ఓ తెలొ గదిలోనికి అందరూ ప్రవేశించినారు. యధార్థ విషయములన్నీ ఒకటి తర్వాత ఒకటి బయల్పడినవి. నిష్కారణముగా అమాయకురాలు దోషరహిత

దొడ్డ పతివ్రత సుగుణరాశి అయిన భార్యను తన చేతులారా తానే ఆ దారుణ కృత్యమొనరించి చంపితి నన్న దుఃఖ భారమునో ఓతెలొ ఆత్మహత్య చేసికొన్నాడు. అంతకు ముందు ఇయాగోను చంపదలచెను కాని మరణము నీకు తగిన దండనము కాజాలదు అంతకంటె ఎక్కువ భాధాశరమైన దండనమును నీ వనుభవించవలెనని డెప్పి చంపక విడిచిపెట్టెను.

*

*

*

ఇ యా గో

పాత్ర పోషణము : షేక్స్పియరు కళా నైపుణ్యము

ఓతెలొ ఘోరవిషాదాంత నాటకము : నాయకుడైన ఓతెలొ స్వతసిద్ధముగా కావట్యమెరుగని ధర్మమూర్తి : మహాదరుడు మహాశయ్యుడు అట్టివాడు తనను గాఢముగా ప్రేమించి తన హృదయపూర్వక ప్రేమకుపాత్రమైన తనధర్మవర్తియైన డెజ్ డెమోనాను అతిదారుణంగా వీక నులిపి చంపి అట్లు చంపుటకుగల కారణము అసత్య నిరూపణము వలన కలిగినదని ఋజువైన వెంటనే పశ్చాత్తాప్తుడై దుఃఖ సముద్రములో మునిగి వివేకశూన్యుడై ఘోరమైన తన మహా పాతకమునకు తానే దండన విధించుకొని తన కత్తితో తానే పొదుచుకొని ఆత్మహత్య గావించుకొన్నాడు. ఈ ఓతెలొ, డెజ్ డెమోనాల మరణములకు మిత్రద్రోహియైన ఇయాగో కావించిన దుష్కృతులే కారణముని డెప్పటలో అభిప్రాయభేదములేదు. కాని ఇయాగో అట్లు ప్రవర్తించుటకు హేతువేమి! అపకారమేదో పొందినవాడే కదా సాధారణముగా వ్రతీకారమునకు పూనుకొంటాడు. ఓతెలొ అతనికి అపకారము చేసినవాడా? కాదు. అంతేకాదు రాష్ట్రాధిపతితో కథారంభములోనే “ఈ ఇయాగో నా పతాక వాహకుడు : ఋజుమార్గ వర్తనుడు : విశ్వాస

పాత్రుడు" అని చెప్పి "నేను ముందుగా సైప్రెసు వెడలవలెను గనుక ఈ రాత్రే నేను వెల్తుర్నాను నా భార్యను నీ కప్పగిస్తున్నాను. నీ భార్య ఆమెకేమి కావలెనో చూస్తూ ఉండగలను మీరు ముగ్గురును రేపు బయలుదేరి రావలెను" అని పలికిన ఓ తెల్లో తన యెడల సద్భావముతో ఉన్నవాడే కాని అపకారము చేసినవాడు కాదు గదా? కాని సహాయ సైన్యాధిపతి ఉద్యోగము పనవికి తానే ఎక్కువ అర్హత గలవాడయినా అది తన కీమత కాసియో కిచ్చినాడు కనుక అపకారముచేసి నాడన్న కోపము మాత్రము లేక పోలేడు. నిజమేకాని ఇది తుదకు జరిగిన దారుణ కృత్యములకు దారి తీయవలసినంత పెద్ద హేతువు కాబాలదు.

కాసియో యెడల ద్వేషము వహించుటకున్న ఇదియే కారణము. సైప్రెస్ ద్వీపము ప్రవేశించిన నాటిరాత్రి గుర్గ రక్షణము చేయవలసిన బాధ్యత కాసియో ఇయాగోలకు ఓ తెల్లో అప్పగించుటచేత కాసియో యెడల తనకుగల పక్షాధింతుకొనుటకు తగిన అవకాశము ఇయాగోకు లభించినది. కాసియోను బుజ్జగించి గుఱుపానగుమ్మని గావించి పన్నిన పన్నుగడ సఫలమయినది. ఓ తెల్లో కాసియోను ఉద్యోగమునుండి తొలగించినాడు. ఈ పన్నుగడ గహస్యము కాసియోకు తెలియదు. తన నేరమునకు తగిన దండనము కలిగినదనే భావించుకొన్నాడు కాసియో. అపకారమునకు ప్రతీకారము జరిగినది కనుక అటుపైని ఇయాగోకు ఎవరిమీదను కోపము వహించవలసిన పని ఉండనక్కరలేదు గదా? కాసియో పని తన కప్పగించలేదన్న కోపము ఓ తెల్లోమీద నుండేనేమో అని ఊహించుటకు అవకాశము లేదు. ఇయాగో ఓ తెల్లో కెన్నడునూ ఈ కోరిక యదాలాపముగా నైనా తెలియజేయలేదు. తాను యాచించకుండానే ఆ పని తన కీయలేదన్న కోపముండేనేమో అంటే అది తుదకు జరిగినంత ఘోర కృత్యమునకు దారి తీయవలసినంత కోపము రాదగునా? గోడరీగోకు డెజ్ డెమోనా, లభించునట్లు చేయదలచినట్లు మాట యిచ్చి అతనివద్దనుండి ధనము, గుంజతూ ఉండెను గనుక ఓ తెల్లో ఏ కారణము చేతనైనా డెజ్ డెమోనాను విడిచిపెట్టే సాధనము కోసము కుట్ర పన్నుతున్నా

దేమో అని అనుకుందామంటే “ఇయాగో తన ఆత్మగత | పసంగ ములలో ఎక్కడా ఆమాట అనుకోలేదు. మీదు టుక్కిలి “రోడరీగో వట్టి మూర్ఖుడు; అందని మ్రాని పండ్లకు అర్రులు చావుతున్న చవట” అని పలికినాడు. రోడరీగో కోరిక నెరవేరదని తెలిసిన్నీ డబ్బు గుంజుటకు అతని కీ యాస కల్పించినట్లు మొదటి అంకము చివర వ్యక్తమయినది. కనుక ఓ తెలో యెడల ఘోరమైన అపకారము గావించుటకు అదియొక కారణము కాజాలదు. అంతేకాదు ఓ తెలో యెడల పగ వట్టుటకు అందు తనకు గావించిన అపకారమేదీ ఇయాగో తెలియజేయలేదు. సూచనగా నైనా చెప్పలేదు. అందుచేత ఓ తెలో మెనడు లోనికి విషభీజములు నాటుటకు ఇయాగో ఎందుకు పూనుకొన్నాడన్న విషయము కాలేరిడ్జ్, బ్రాడ్లీ మొదలయిన విమర్శ కాగ్రేసరులకు సైతము చిక్కు ప్రశ్నయైనది. దారుణమైన కుట్ర పన్నుటకు ఏ మాత్రమైనా బయల్పడిన యెడల తన పని తనకే ప్రాణహాని కలిగించునన్న సావాస కృత్యములకు తానెందుకు పూనుకొంటున్నాడో ఇతరులకు తెలియదు సరే కదా! అతనికైనా తెలియదేమో! అన్నారు కొందరు విమర్శకులు. ఎంత మూర్ఖుడైనా తగిన హేతువు లేకుండా ద్వేషబుద్ధి గల వాడు కాగలడా! అని కొందరు ప్రశ్నిస్తే కాగలడని కొందరు సమాధానము లిచ్చినారు.

రాగ ద్వేషములు జన్మాంతర వాసన వలన కలుగుతవి అని చెప్పిన వారిలో హేతువాదము చేసినందు వలన ప్రయోజనముండదు. కాళిదాసు “రమ్యాణి వీక్ష్య మధురాన్ శృనిశమ్య శబ్దాన్” అనే శ్లోక భావముదే కదా! “భవబూతి వ్యతివజతి పదార్థాన్ అంతరః కోపి హేనుః....” అనే శ్లోకంలో అంతః కారణమేదో అనురాగముల వల్ల కలిగే కలియకలకు ఉంటుందన్నారు. దీనిని బట్టి ద్వేషాలు పుట్టుటకున్న అంతః కారణమేదో ఉంటుందని కూడా చెప్పవచ్చును. ఏదో ఉంటుందంటే యదార్థము తెలియదన్న మాట. హేతు వాదము చేసే వారికి ఇట్టి ఆధ్యాత్మికావాదము తృప్తి కలిగించదు.

ఓ తెలో గురించి ఇయాగో అన్న మాటలు జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని విమర్శిద్దాము. మొదటి అంకము మూడవ దృశ్యము చివరి భాగములో

“ఆ మూరుజాతి ఓ తెలో యెడల నాకు ద్వేషముజనించినది” అన్నాడు. కారణము స్పష్టముగా చెప్పలేదు. కాని ఆ వెంటనే అతడు నా భార్యను వశపరచు కొన్నాడని కొంగరను కొంటున్నారని విన్నాను. ఇది కేవలము అనుమానించే విషయంగానే ఉన్నదే కాని నిశ్చయముగా నమ్మదగినదికాదు. ఏదై తేనేమి ఇది నాకుగా పెట్టుకొని పగ సాధించాలి. “ఓ తెలో నాయెడల అనురాగముకలవాడు కనుక అదినాకు వచించగల సాధనమే కాగలదు.” అని తన పన్నుగడ ఆలోచిస్తున్న వానివలె ఆగి మరల తన ఆత్మగత కేషము బయల్పరచినాడు. “కాసియో అంద మైనవాడు స్త్రీలను వశపరచుకోగల సమర్థత గలవాడు కనుక మిత్రమా! పొగొట్టుకున్న ఉద్యోగము మరల పొందుటకు తగిన ఉపాయము ఆలో చించినాను. డెజ్ డెమోనాను ఆశ్రయించి మొరపెట్టుకో ఆమె నీ అవస్థకు జాలిపడి భర్తతో నీ పక్షము వహించి శిఫారసు చేస్తుంది. ఆమె యెడల తనకున్న అనురాగముచేత ఆమె మాట కాదనలేదు.” అని కాసియోకు ఉపదేశించాడు. అతడు నేను చెప్పినట్లు ఆమెను ఆశ్ర యిస్తాడు. ఆమె ఓ తెలోకు శిఫారసు చేస్తుంది. ఇది వారిద్దరికీ గల రహస్య పరస్పర ప్రేమ ఫలమని ఓ తెలో మెదడు లోనికి ఎక్కిస్తాను. నా బుద్ధిబలము అప్రతిహతమైనది. సఫలముకాక తప్పదు. ఓ తెలో వట్టి అమాయకుడు అందరూ తనవలెనే ఋజువర్తనముగల వారను కొంటాడు. అట్టి వాడు గనుకనే నా మాట నమ్ముకొంటాడు. అతనికి నచ్చచెప్పటకు తగిన కుట్ర జరిపి సన్నివేశములు కల్పించవలెను. ఇందులో నేను కృతార్థుడను కాక పోవుదునా! అని సగర్వముగా తనలో తాను అనుకొంటాడు.

ఇతని మాటలు వట్టి వ్యర్థ ప్రలాపములుగా కనబడలేవి. భవ భూతి మాలతీ మాధవ నాటకములో కామందకీ నీతి శాస్త్రములోని వాక్యము ఒక శ్లోకములో తెలియజేసినాడు.

బహిస్సిర్వాకార ప్రవణ రమణీయా వ్యవహారన్
పరా భూహస్థానాన్య పితసుత రాణి స్థగయతి।

జనం విద్యానేకః సకలమతి సంగ్రహం కపటైః
తటస్థః స్వాస్థ్యాన్ ఘటయతి వ మానం చభజతే॥

ఇయోగో | పవర్తన ఈ శ్లోకిమందలి లక్షణమునకు పూర్తిగా కాకపోయినా కొంతవరకు లక్ష్యముగా ఉన్నట్లు నోచరిస్తుందిగాని కుట్రకు తృప్తికర్తమైన హేతువు కనబడదు. ఎట్టి ఘోర కృత్యమైనా తాను సాధించగలమని అహంభావముతో ఉన్న వారికి అట్టి కృత్యములు గావించుటకు హేతువు ఉండ వచ్చు లేదు. అట్టి వారికి యొక వేడుక అని కొందరంటారు.

విమర్శకులలో కొందరేమన్నారంటే మొత్తనివాణ్ణిచూస్తే మొత్త బుద్ధి, పిచ్చివాడు కనబడితే వాణ్ణి హింసించే బుద్ధి. పాపం! మనజోలికి రాకలేయిందో తిరిగే తూనిగలను బట్టుకొని పీడించే బుద్ధి అతితాయి పిల్లలకు ఎందుకుకలుగుతుంది. అందుకుకారణమిది! అదియొక వేడుక. పిల్లికి చులగాట ఎలుకకు ప్రాణ పోకట. ఇయోగో తన తెలివితేటలు చతురత చూచి పొంగిపోతున్నాడు తన పన్నుగడలకు అవజయ ముండదన్న అహంభావము గలవాడు అని కొందరు ద్వేషమునకు నిమిత్తముతో పనిలేదన్నారు. ఐతే తుదకు ఏమి జరిగినదో అదే జరుగు నన్న దూరదృష్టి ఇతనికి లేదు. ఎప్పటికప్పుడు ప్రత్యుత్పన్నమతియై ఇతడు నెగ్గుకొంటూ వచ్చాడు. అంతేకాదు తన కుట్ర వలన ఇంత ఘోరమైన విపత్తు జరుగునన్న విషయముకూడా అతడు ముందుగా అనుకొనలేదు. సన్ని వేళములను బట్టి కథ నడుస్తూ ఉంటే అందుకు తగినట్లు తన కల్పనలను నడిపిస్తూ వచ్చాడు. తుదకు తాను స్వప్నమం దైనా ఉహించి యుండని చోట నుండి అనగా తన యిల్లాలి నోట నుండి అతని రహస్యము బయల్పడినది. అయితే మాత్రం ఏం ప్రయోజనం? నాయకనాయకులు అతని భార్య ఆమీలియా చావులు తప్పినవి కావు. చేతులు కాలిన తర్వాత అకుసు పట్టుకొనుట వలన ప్రయోజనమేమి కలదు! ఏమైనా సరే పాపము బయలు పడకమానదు. ఇయోగో వలె అహంభావముతో విర్రవీగు మానవమాత్రుడు తాను తీసికొన్న గోతులో తాను పడక మానడు అనే నీతికి నిదర్శనము కాగలిగి నాటకమని కొందరు విమర్శకు అన్నారు.

ఇది చారిత్రక నాటకమైతే వస్తునిరూపణము యథాతథంగా ఉన్నదా! లేదా! అనే విషయము మన మాలోచింపదగినది. యథా తథంగా ఉన్నదైతే “ఏమి భగవంతుడా! కథ ఈ విధముగా పరిణమింపజేశావు?” అని సృష్టికర్తయైన బ్రహ్మనకుగవలెను. కాని ఇది చారిత్రకము కాదు. కవి కల్పితము కనుకనే ఈ ప్రశ్నకు పేక్స్పియరు సమాధాన మీయవలె నంటాము. ఇతే కవి కూడా సృష్టికర్త వంటివాడే కనుక ఈ పేక్స్పియరు కవి బ్రహ్మకూడా ఆ బ్రహ్మవలెనే సమాధానమేమీ ఈయకు. ఏ మాటా అనకు. ఎవరిమట్టుకు వాగు తమకుగల బుద్ధి వినియోగించుకొని తెలిసికోవలెనన్నట్లుగా మానం వహించినాడు. ఇట్టి కృత్యములు భగవల్లీలలు అంటారు గదా తత్వజ్ఞులు. వాటి నిరూపణమే యీ కవి బ్రహ్మ గావించినాడని మనము తెలిసికొని తృప్తి పొందాలి.

బార్ గెన్ సన్ అనే విమర్శకుడు ఓ కేలో ఇయూగో పాత్రపోషణము విమర్శిస్తూ పేక్స్పియరు 84 సార్లు “అనుకొంటాను” అనే అర్థంలో “I think” అనే పదములున్న నాకు తెలుసును అనే అర్థములో “I know” అనే పదము వెక్కు సార్లు ప్రయోగించినాడు. ఈ పదప్రయోగాలవల్లనే ఆ పాత్రల మనో భావ నిరూపణము గావించినట్లు తెలియజేసినాడు. తెలుసును అన్న యాధార్థ్యమును సూచిస్తుంది. అనుకొంటాను అన్నది హేతువును సూచిస్తుంది. అనగా అనుకోడానికి తగిన కారణమున్నట్లు తెలియజేస్తుంది. ఆ కారణము యదార్థమయినది కావచ్చును లేదా ఊహ జనితము కావచ్చును. ఊహ జనితమంటే ఊహ కూడా అనుకొనుట వంటిదే కనుక దానికొక యాధార్థ్యము కారణమైయుండాలి అనుకొన్నది అసత్యమని ఋజువైతే ఊహించుటలో దోషమున్నదనాలి. ఇయూగో మొగట నుండి చివర వరకును అబద్ధాలే ఆడుకూ వచ్చాడు. తాను చూడనిది చూచానని తెలియని విషయము తెలుసుననిన్ని చెప్తూ వచ్చాడు కనుక అతడు తెలుసును అనుకొన్నాను అనుకొంటున్నాను అనే మాటలన్నీ బూటకాలే ఓ కేలో అన్న మాటలు అటువంటివి కావు ‘తెలుసును’ అని అంటే వాస్తవముగా తెలుసునని నమ్మవచ్చును. అనుకొన్నది అసత్యమైతే

అతడు అనుకొనుటకు కారణమైనది తాను స్వయముగా తెలుసుకొన్నది కాక ఇతరులు చెప్పగా విన్నది కావలెను. ఆ విన్నది అసత్యమై ఉండవలెను. తాను చూచినదే అయినా తాను విన్నది సత్యమే అయినా దానిని ఆధారముగా పెట్టుకొని అనుకొన్నది అసత్యముగా ఋజువయితే అతడు అనుమయించడంలో లోపముండవలెను. ఆ లోపమునకు కారణము అతని వివేకములోనో తెలివితేటలలోనో ఉన్న లోపమయి ఉండాలి. ఈ రీతిగా విమర్శించి ఓతెలో సాత్రను ఆ విమర్శకుడు పరిశీలించాడు.

ఓతెలో గొప్ప యోధుడు, సైనిక విద్య నేర్చినవాడు, సమర విద్యలో అనుభవము గలవాడు. అంతేకాని ప్రపంచజ్ఞానము గలవాడు కాదు. అమాయకుడు, ఉద్యోగ ధర్మము నిర్వర్తించుటలో కఠినుడు, సుశిక్షితుడు, సత్యశీలుడు, దయార్థ హృదయుడు, ఏకపత్ని వ్రతుడు, మత విషయములో తన మత మెట్టిదైనా ఇతరుల నమ్మకమును చెడ గొట్టువాడు కాదు. లోకానుభవము చాలకపోవుట వలన యితరులందరును తన వంటివారే అనుకొని ఎవరేమి చెప్పినా నమ్ముకొనే స్వభావము కలవాడు. జేజ్ జేమోనాను తికరణ శుద్ధిగా ప్రేమించినవాడు. ఆమె తన యెడల వాస్తవమయిన ప్రేమగలదనిన్ని తనను వివాహమాడునప్పుడు తండ్రి విరోధించినా తనను వివాహమాడి దానివలన కలిగే నష్టములకు ఓర్చుకొన్న గొప్ప ఉదారబుద్ధి గలదనిన్ని తలచినాడు కనుకనే తగిన నివర్తనము చూపించిన వరకున్న ఆమెను దుశ్శీలగా భావించననిన్ని స్పష్టముగా పలికినాడు. అతనిశీలము, వర్తనము, మనోభావములు, అతని తెలివితేటల లోపములు అన్నీ పూర్తిగా పరిగిన వాడే కనుక ఇయాగో తన పన్నుగడలు ఎట్లుసాగింపవలెనో తెలిసికోగలిగినాడు. అత్రుకత్రుము లేవిధముగామంచిని చెడుగునకునువినియోగపడునో తెలివి తేటలుకూడా మంచిని చెడుగునకు వినియోగపడునుకదా. ఇయాగో తనతెలివితేటలు జీవహింస కుపయోగించినాడు. దుష్కృతులు గావించుటలో అతని తెలివి తేటలు పూర్తిగానే ఫలించినవి. కాని ప్రమాదో ధీమ తామపి అన్నట్లు ఇయాగో పత్రబుద్ధిలో ఒక లోపము కలిగినది. భార్య చేతి రుమాలు విషయములో

బయలు పెట్టకుండా ఉండే ఉపాయ మాలోచించుకోలేదు. ఆ రహస్యము బయలుపడక యుండిన యెడల ఈ నాటకము ఇందుకు భిన్నముగా నడచి యుండును. ఇయాగో పూర్తిగా విజయుడై యుండును. అనగా అసత్యమునకు, మోసమునకు, అవినీతికి విజయము కలిగించిన నాటకమయి ఉండును. అట్టి నాటకమును ఎవరును హర్షించరు. ఎవరును ప్రదర్శించుటకు అంగీకరించరు.

షేక్స్పియరు దుష్కృతికి, అవినీతికి జయమిప్పించే నాటకము రచించుటకు పూనుకోలేదు. పాపముదాగదు. ఎప్పటికయినా సత్యము బయటపడకపోదు. దుష్టులు నశించకపోరు. సాధువులకు రక్ష కలుగక పోదు అనేనమ్మకమునకు అనుకూలముగానే షేక్స్పియరు తన నాటకములు రచించినాడు.

ఇయాగోను ఓ తెల్లో చంపక విడిచి పెట్టినట్లు కథ ముగించుటలో షేక్స్పియరు గొప్ప భావమును వ్యక్తపరచినాడు. ఆ భావము ఓ తెల్లో నోటను పలికించినాడు. ఇయాగో కావించిన మహా పాతకమునకు మరణము తగిన దండనము కాజాలదని ఓ తెల్లో అభిప్రాయము. చచ్చిననానికి చైతన్యము పోతుంది గనుక ఏదీ నొప్పికలిగించదు బాధించదు అని అతని ఉద్దేశము కనుక ఇయాగో చైతన్యముతోనే జీవిస్తూ అనుక్షణం అతని చేహానికి మనసుకు బాధకలిగించే దండనము కావలెనని అతని కోరిక.

*

*

*

డెజ్ డెమోనా పాత్ర

షేక్స్పియరు సృష్టించిన స్త్రీ పాత్రలలో డెజ్ డెమోనా ఉత్తమ శ్రేణిలో ఉండదగినది. ఈమె అందాల భరణిగాను సుగుణాల రాశిగాను చిత్రితమయినది. పాతివత్యమునకు పేరుపొందిన భారతీయ

నారీమణులలో సీత, సావిత్రి, శకుంతల వంటిది. రాముడు లోకోప
వాదుడు భయపడి సీతను అరణ్యవాసమునకు పంపించినపుడు సీత తన
యెడల శూరముగా ప్రవర్తించి నరకుడు మగని కాస్తయినా నిందిం
చిన దేమోకాని డెజ్ డెమోనా తనను భర్త పో నులిపి చంపుతూ
ఉన్నా పతిని నిందించలేదు. చనిపోతూ ఉండిన సమయాన ఆమీ
లియా వచ్చి “ఏమమ్మా” అని అడిగినప్పుడు “ఆత్మహత్య” అన్నదే
కాని మగడుచేసిన హత్యయని తెలియజేయలేదు. ఈ సన్నివేశమందే
ఆమె మగని పేరు అపఖ్యాతి పాలుపడకుండా చేయుటకు అబద్ధమాడి
నది. దుష్టులకు శాపనశమున మైమరచి శకుంతలను గుర్తింపలేక
ఆమెను స్వీకరించలేదు. ఓ టెలో ఇయాగో మాయకు లోబడి వివేక
శూన్యుడై డెజ్ డెమోనా శీలమును శంకించి చంపినాడు. అభిజ్ఞాన
సూచకమయిన ఉంగరము కనబడగానే జరిగిన సంగతి జ్ఞప్తికి తెచ్చు
కొని దుష్టులకు పశ్చాత్తప్తుడై దుఃఖించినాడు. ఆమీలియాపల్ల
సత్యము తెలిసికొని ఓ తెలో గతించిన వివేకము మరలపోంది తాను
చేసిన మహాపాతకమునకు తానే దండన విధించుకొని ఆత్మహత్య చేసి
కొన్నాడు. శకుంతలా దుష్టుల అన్యోన్య ప్రేమవలె డెజ్ డెమోనా
ఓ తెలో పరస్పర ప్రేమ గాఢమైనది; పవిత్రమైనది. ఇయాగో మాయ
మాటలకు మోసపోయి రోహవేశముతో డెజ్ డెమోనాను ఘోర
ముగా హత్య చేయుటకు సిద్ధమైన సమయములో కూడా ఆమె తనను
త్రికరణ శుద్ధిగా ప్రేమించు చుండెనన్న విషయము జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని
ఆమెను ముద్దు పెట్టుకొన్నాడు దుష్టులకు శకుంతలను మార్గిచా
శ్రమ మందుండిన శకుంతలను కలిసికోగలిగెను. అట్టి అవకాశము
తనకు లేదు గనుక ఓ తెలో మాయలోనికి చైతన్యము రాగానే డెజ్
డెమోనా దేహము పడియుండిన చంచముపైనే తన దేహము కూడా
పడియుండవలెనన్న కోరికతో ఆత్మహత్య గావించుకొని ఆమె దేహం
మీదనే తన దేహమున్ను ఉండునట్లు మరణించినాడు. అంతేకాదు
ఇద్దరి ఆత్మలు ఒక్కచోటనే ఉండునుగాక అని కోరినాడు.

డెజ్ డెమోనా సుగుణ సంపత్తి పూర్తిగా గ్రహించినవాడు
కనుకనే ఇయాగో మాటలు మొదట నమ్మలేకపోయినాడు. మోస

పుచ్చి మాయా సన్నివేశము కలిగించి చేతి రుమాలు గారడీ విద్యకు లోబడి డెబ్ డెమోనా శీలమును దుష్టమైనదిని ఇయాగో నిరూపించి నాడు. కనుక ఓ తెలో ఇయాగో మాటలు పూర్తిగా నమ్మి వివేక శూన్యడయినాడు.

అమిలియా మొత్తగమీద మంచిదేశాని సామాన్య స్త్రీకి ఉండే లోపములు కనబరచుకొన్నది చేతి రుమాలు విషయముగో తప్పుచేసినది. మగనికోరిక నెరవేర్చవలెనన్న ఉద్దేశముతో ఆ పని చేసినదే కాని మగని కపట హృదయము తెలిసికోలేక పోయినది. అతని దోహదము తెలిసికోగానే అతని దుశ్చరిత బయలు పెట్టినది. మగని కత్తిపోట్లకు భీతిల్ల లేదు. నిజము పలికినది. నాటకము పూర్తిగా విజృంభించుటకు ఆమె సత్యము పలుకుటయే కారణము. ఒక్క విషయము మాత్రము కోరదగినది జరిగినది. ఓ తెలో మరణించుటకు పూర్వము సగృహము తెలిసికొన్నాడు. తన భార్య ఏ మాత్రమూ చెడని సాధ్యయన్నా తన యెడల ఆమెకుగల ప్రేమ పవిత్రమైనదనిన్ని అది పవిత్రతలో కాని తీవ్రతలోగాని లేకమైనా తగ్గలేదనిన్ని గ్రహించి నాడు. కానియో శీలముకూడా నిర్దుష్టమని తెలిసికొన్నాడు.

*

*

*

కింగ్ లియర్

షేక్స్పియరు రచించిన పెద్ద ట్రాజడీలలో నాల్గింటను కింగ్ లియర్ మూడవది.

కథా సంగ్రహము :-

పూర్వమనేక కతాబృంద క్రిందట ఇంగ్లండ్ దేశమునకు లియర్ రాజుగా యుండెను. అతడు వార్ధక్యము వచ్చిన వరకున్నా దేశ

మును యథోచితముగా పరిపాలించెనన్న పేరు పొందినాడు. ముసలి తనము రాగానే రాజ్యమేలే బలము ఓపికలేక అతడు తన రాజ్యమును తన సంతానమునకు అప్పగించి విశ్రాంతి తీసికోవలెనని తలచినాడు. అతనికి ముగ్గురు కూతుళ్ళు పుట్టినారే కాని పుత్ర సంతానము కలుగ లేదు. అందుచేత అతడు తన రాజ్యమును మూడు భాగములుగా విభజించి ముగ్గురు కూతుళ్ళకును పంచి యిచ్చుటకు నిశ్చయించుకొన్నాడు. ఆ ముగ్గురి కూతుళ్ళలోను మొదటి ఇద్దరికిని వివాహములయినవి. మొదటి కూతురు పేరు గౌనెరిల్, ఆమె భర్త ఆల్బెస్ ప్రిభువు. రెండవ కూతురు పేరు రీగన్ ఆమె భర్త కార్నెవాల్ ప్రిభువు. మూడవ కూతురు పేరు కార్డీ లియా ఈమెకు ఇంకను వివాహము కాలేదు. కాని ఆమెను వరించుటకు ఫ్రాన్స్ దేశపు రాజున్న, బర్గర్డ్ ప్రభువున్న రాజమందిరమునకు అతిథులుగా వచ్చి యుండిరి.

రాజ్యము మూడు భాగములుగా ఎట్లు విభజించవలెనో అతడు తన మట్టుకు తానే ఆలోచించి దేశపటములో గుర్తించుకొన్నాడు. ఆ మూడు భాగాలలోను ఏ భాగము ఏ కూతురి కివ్వవలెనో అనే విషయముకూడా గుర్తించుకొన్నాడు. ఒకనాడు అతడు తన కూతుళ్ళను అల్లుళ్ళందరిని దర్బారు మందిరములోనికి రమ్మని ప్రభువులు, సేవకులు కొలుపుండగా తన సంకల్పమును తెలియజేసి, తన యెడల తన కూతుళ్ళకు ఎట్టి అనురాగము, భక్తివినయములు కలవోముందుగా తెలిసికొన గోరినాడు. పెద్దకూతురు గౌనెరిల్ తన అభిప్రాయము తెలియజేసినది. “తండ్రి నీ యెడల నాకుగల ప్రేమ నానోటి మాటలు తెలియజేసిన దానికంటె అత్యధికము. నా దృష్టికంటెను, ప్రాణము కంటెను స్వేచ్ఛకంటెను ఎక్కువగా నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను. నాకంటె తండ్రిని ఎక్కువగా ప్రేమించిన కూతురు ఉండబోదు.” అని పలికినది. అందుకతడు చాలా సంతోషించి దేశపటములో ఆమె వంతుకు చెంద వలసిన ప్రదేశమేదో చూపించినాడు. పిమ్మట అతడు తన రెండవ కూతురైన రీగన్ వైపుకు తిరిగి “నీ ప్రేమ ఎట్టిదమ్మా!” అని ప్రశ్నించెను. “అక్కడెప్పిదట్లే నేనున్న చెప్పదలచినాను కాని ఆమె పలికినది.

నాకు నీ యెడల గల ప్రేమలో సగమైనా వ్యక్త పరుపజాలదు. ఒక్క మాటలో చెప్పవలెనంటే నీ నేనీ చేసినప్పుడే నాకు సుఖము కలుగగలదు. అని రీగన్ పలికినది. అందుకు చాలా ఆనందంచి, లియర్ దేశపటము విప్పి ఆమెకు చెందవలసిన భాగమేదో చూపించినాడు. పిమ్మట కార్డీలియా వెపురిగి “నీ ప్రేమ ఎట్టి దమ్మాయీ!” అని ప్రశ్నించినాడు.

అక్క లిరువురును చెప్పిన మాటలు విని కార్డీలియా ఏవగించుకొన్నది. తండ్రిని పొగడి అతని మెప్పు పొందుటకు ఆ విధముగా పలికినారే కాని తమకు కలదన్న ప్రేమలో సగమైన వారికి లేదన్న విషయము ఆమెకు లెస్సగా తెలియదు. అందుచేత వారిద్దరును పలికినట్లుగా ఆమె పలుకలేదు. “తండ్రి నిన్ను ప్రేమించుట నాకు హెచ్చైన కార్యము కనుక ధర్మము బోధించునంత ప్రేమ నేను నీ యెడల పూర్తిగా వహించిన దానను. అంతకంటే లేకమయినా ఎక్కువాకాదు. తక్కువాకాదు.” అని కార్డీలియా పలికినది. ఆమె పలుకులు తండ్రికి రుచింపలేదు. ఆశ్చర్యము కోపము కలిగించిపవి. “అమ్మాయీ! నీ మాటలు విని నేను సహించలేను. లెస్సగా ఆలోచించుకొని మాటలాడు, అట్లు కాని యెడల నా రాజ్యములో నీకే మాత్రమైన ఈయజాలను” అని లియర్ గట్టిగానొక్కి చెప్పినాడు. అందుకు ఆమె భయపడలేదు. “మహారాజా! నీవు నాకు తండ్రివి, నన్ను కని ప్రేమతో పెంచిన నాడవు. నీ యెడల కృతజ్ఞురాలను వినయ విధేయతలు, ప్రేమ గల దానను. నా అక్కలు ఇద్దరును పలికినట్లు నేను పలుకజాలను. తమకున్న ప్రేమ అంతా నీ ఒక్కడికీ ధారపోసినామన్నారు. అదే నిజమయితే పెండ్లి చేసికొన్నారు గదా! ఇక తమ భర్తల యెడల వహించుటకు ప్రేమ యెక్కడి నుండి రాగలదు? నేను పెండ్లియాడిన పిమ్మట నాకు గల సగము పాలు నా భర్తకు చెందకతప్పదు గనుక మిగిలిన సగపాలు మాత్రమే నీ మీద యుండగలదు” అని కార్డీలియా స్పష్టపరచినది. ఈమాటలు లియర్ కు వింతగాతోచినవి. అతడు కోపముతో విచ్చినాని తేకలు పెట్టి “సరే ఇదే నీ నిశ్చయమయినప్పుడు నీకు నా

రాజ్యములో లేకమయినను ఇవ్వజాలను. నీ కోసమని కేటాయించిన భాగము నీ ఆక్కలిరు వురికిని పంచియిస్తాను. నీ ప్రేమయే నీ భర్తకు వరశుల్కముగా ఇచ్చుకొని పెండ్లియాడు. ఇక నీవు నా కూతురివికావు. నేను నీకు తండ్రినీకాను. నా రాజ్యముతో నీకు స్థానము ఇంక ఉండదు. వెడలి పోమ్ము” అని పలికినాడు.

అప్పుడా కొలువు కూటములో కెంటుకుండల ప్రభువు కూడా ఉండెను. అతడు రాజు యెడల భక్తి వినయములు కలివాడు. అయినా కార్డీలియా యెడల కఠినముగాను ధర్మవిరుద్ధముగాను వ్యవహరించి వండుకు రాజు నెదిరించి కార్డీలియా పక్షము వహించి మూటలాడినాడు. అందుకు లియరు మరింత కోపము తెచ్చుకొని కెంటును దేశమునుండి బహిష్కరించినాడు. కెంటు కొలువు కూటమునుండి వెడలిపోయెను. వెడలి పోతూ “భగవంతుడు, కార్డీలియాను రక్షించుగాక, ఆమెకు తగిన స్థానము సుఖముగా జీవించుటకు తగిన వసతి బసంగును.” గాక అని ప్రార్థిస్తూ నడచినాడు.

ఆ పిమ్మట లియరు బర్గండ్ ప్రభువునా, ఫ్రాన్స్ దేశపురాజును కొలువు కూటమునకు రప్పించి మొదట బర్గండ్ ప్రభువు నుద్దేశించి “అయ్యా ఈ వివాహము ఈ మూడవ కూతురికి వరుడు కావలేను. కాని వరశుల్కముగా నేనేమీ ఈయను. మీకిష్టమైన ఎడల ఆమెను వివాహమాడవచ్చును.” అని పలికెను వరశుల్కము లేని వధువు నా కెందుకు? అని పెండ్లియాడుటకు సమ్మతించలేదు అందుకు కార్డీలియా కూడా సంతోషించినది. “అతనికి కావలసినదిముఖ్యముగా వరశుల్కము, అంతేకాని నేను కాదు. కనుక అట్టి భర్త నా కెందుకు?” అన్నది.

ఆ పిమ్మట ఫ్రాన్స్ దేశపు రాజు నుద్దేశించి “మీ రేమందురు?” ఆమెను పెండ్లియాడుటకు మీరు సమ్మతించురా? వరశుల్కమే మియు నులేదు. నా రాజ్యము నా రాజ్యములో ఏ మాత్రమును ఆమెకు నేని యను” అని పలికెను.

ఫ్రాన్స్ దేశపురాజు కార్డీలియా వైపు తిరిగి “అమ్మాయి! రాజ్యభాగమేమి లేనిదానవయినా నీవే చాలా భాగ్యవంతురాలవు.

నీ సుగుణ సందదు. సౌందర్యము ఎవలేని వరశుల్కము. నేను నిన్ను ప్రేమించి పెండ్లియాడ దలచినాను. ఏమందువు?” అన్నాడు “నిన్ను పెండ్లియాడుటకు నేను త్రికరణ శుద్ధిగా సమ్మతిస్తున్నాను” అని ఆమె సంగోషముతో పలికినది. “లియరు మహారాజా మేమిద్దరమును ఒకరి నొకరు ప్రేమించుకొని పెండ్లి చేసికో దలచినాము” అని పలికెను.

“సరే మంచిది, ఆమెను తోడ్కొని నీవు నీ దేశమునకు వెడలి వచ్చును. ఇక నామె మొగము నేను చూడను. నా ఆశీర్వాదములు లేకనే నీవు ఆమెను పెండ్లియాడి ఉంచుకో వచ్చును.” అని లియరు నిర్దాక్షిణ్యముగా పలికినాడు.

ఆ పిమ్మట కార్డ్లిలియా ప్రాన్స్ దేశపు రాజుతో కలసి వెడలి పోవుటకు లేచి “అక్కలాగా! నాన్నగారి సేవ ఏ లోపము లేకుండ చేయుదురు గాక” అన్నది. “మేమేమి చేయవలెనో మాకు తెలియును నీవు మాకు బోధించనక్కర లేదు” అని వారు తిగస్కార భావముతో పలికినారు. సరే అని కార్డ్లిలియా ప్రాన్స్ దేశపు రాజుతో కలిసి వెడలి పోయినది. స్వార్థపరత్వము గల తన అక్క లిద్దరును తండ్రిని సురక్షితముగా చూడరని కార్డ్లిలియా బాధపడినది. ఆమె అనుమానించినట్లే జరిగినది.

రాజ్య విభాగము జరిగినప్పుడు చేసికొన్న ఒప్పందము ప్రకారము లియరు తన రాజ్య బిగుదము ఉంచుకొనుటకున్న, కొంతకాలము ఒక కూతురున్న, మరి కొంత కాలము రెండవ కూతురున్న అతనిని తమ వద్ద నుంచుకొని అతని వసతి భోజనాదుల సౌకర్యములు చూచుటకున్న అంతేకాక అతని అంగరక్షకులుగా నుండిన నూర్గురు అశ్వభటుల భోజన వసతి సౌకర్యములు కూడా చూచుటకున్న కూతుళ్ళిద్దరూ సమ్మతించినారు. ఆ ఒప్పందము ననుసరించి లియరు మొట్టమొదట తన పెద్ద కూతురయిన గొనెరిల్ మందిరము వద్ద తన నూర్గురు అశ్వభటులతోను బసచేసి యుండెను. అతడు తన కూతురికి అల్లుడికి అతిథి మాత్రమేకాని వారి సేవకులపై అధికా

రము చెలాయించుటకు తనకేమీ హక్కు లేదన్న విషయము రాజు గ్రహించవలసి యుండెను. కాని అతడట్లు గ్రహించలేదు. వారి చేతను తన పనులు చేయించుకొంటూ, చేయకపోతే కేకలు వేస్తూ ఉండేవాడు. అంతేకాక అతనికి అంగరక్షకులుగా ఉండిన ఆ నూర్గురు అశ్వభటులున్న ఆ సేవకులపై అధికారము వహించి పనులుచేయించు కొంటూ ఉండేవారు. చేయకపోతే దండిస్తూ ఉండేవారు. గొనెరిల్ సేవకులు కూడా లియరును గౌరవముతో చూచేవారుకారు. వారిలో ఒకడు అతనిని తిరస్కరించుట జరిగినది. వానిని లియరు కొట్టినాడు. అందుకు గొనెరిల్కు కోపము వచ్చినది. ఆ సమయమున కెంటు ప్రభువు మారువేషమున అక్కడనే యుండెను.

ఈ కెంటు ప్రభువును లియరు దేశము నుండి వెడలి పొమ్మని శాసించిన పంగతి పైని చెప్పినాము గదా! అతడు లియరు యెడల చాలా అనురాగము రాజభక్తి గలవాడు. కనుక రాజును విడువలేక సాధారణ సేవకునివలె వేషమువేసి లియరు నాశ్రయించి అతనిసేవచేసే బంటుగా కుదురుకొని అతనికెప్పుడేదికావలెనో తెలిసికొంటూ అమర్చి పెడుతూ ఉండేవాడు. రాజును తిరస్కరించిన గొనెరిల్ సేవకుని తిట్టి దండించినాడు.

గొనెరిల్ తండ్రిని పూర్తిగా ద్వేషించినది. ఆమెలో కలిగిన మాన్సు లియరు గ్రహించినాడు. ఆమెను విడిచి తన రెండవ కూతు రయిన రీగన్ వద్దకుపోయి అక్కడ నివసించ దలచినాడు. గొనెరిల్ భర్త ఆల్బినీ తమ వద్దనే ఉండమని ఎంత ప్రార్థించినా వినలేదు. ఆ ఆల్బినీ ప్రభువు చాలా యోగ్యుడేకాని భార్యను అదుపులో పెట్టుకో లేని దుర్బలుడు.

లియరు రీగన్ వద్దకు పోవుటకు సిద్ధమయినప్పుడు తన అంగ రక్షకులుగా ఉండిన నూరుగురు అశ్వభటులలోను ఏబదిమంది కనబడ లేదు. ఏమయినారంటే నూరుగురెందుకు! వృథా వ్యయము. వీరిని

పంపి వేసినదని చెప్పినారు. సరే అని లియర్ ఆ వీధి నుండి అంగ రక్షకులను సేవకుడుగా గేయన్ అను పేర నున్న కెంటును వెంటబెట్టుకొని తన రెండవ కూతురుండిన కార్మివాల్ మందిరమునకు ప్రయాణమైనాడు. “వంకుల్ ! వంకుల్ !” అని అరుచుకొంటూ అతని వెంట పడి అతని విమావకుడు తననుకూడా తోడ్కొనిపోండని ప్రార్థించెను. అందుచేత లియరు ఆ విమావకుని కూడా తోడ్కొని పోయెను. అది నుండిదే అయినది. ఆ విమావకుడు లియరుకు కలిగిన దుఃఖమును మరచిపోవునట్లు హాస్యరస ప్రధానమైన మాటలు పలుకుతూ లియరు మనసుకు వినోదము కలిగిస్తూ ఉండేవాడు.

లియరు తాను తన పరివారముతో గొనెరిల్ మందిరము విడిచి వస్తూ ఉన్నట్లు ముందుగా తెలియజేస్తూ రీగన్ కు ఒక లేఖ వ్రాసి కెంటు చేతికిచ్చి పంపించినాడు. ఆ లేఖ పట్టుకొని రీగన్ మందిరము చేరేసరికి అతనికంటే ముందుగా గొనెరిల్ సేవకుడు లోగడ రాజు చేతను, కెంటు చేతను దెబ్బలు తిన్న ఆస్వాల్ అనే సేవకుడు గొనెరిల్ వద్దనుండి ఒక లేఖ తెచ్చి రీగన్ కు అందజేసినాడు. ఆ లేఖవల్ల జరిగిన సంగతులు అన్నీ తెలిసికొని తండ్రిని ఆదరించి తనవద్ద నుంచుకొనుటకు ఇష్టపడక రీగన్ భర్తతో కలిసి గ్లస్టర్ మందిరమునకు పోయెను. ఆస్వాల్ వల్ల జరిగినది తెలుసుకొని కెంటు ఎట్లయినా రీగన్ కు లియరు వ్రాసిన లేఖ అందజేయవలెనన్న పట్టుదలతో గ్లస్టర్ మందిరమునకు పోయెను. అక్కడికి వెళ్ళిన సరికి ఆస్వాల్ అతనికంటే ముందుగానే కెంటుకు ప్రత్యక్షమయినాడు. ఆ ఆస్వాల్ ను చూడగానే కెంటు కోపోద్దీప్తితో ఆస్వాల్ ను పచ్చిగా పడగొట్టి కొట్టినాడు. గ్లస్టరు కొడుకు (ముండకు పుట్టిన) ఎడ్మండు అనువాడు కెంటు తెచ్చిన లేఖ అందుకొని లోనికి పోయినాడు.

ఆస్వాల్ ను పడ తిట్టి కొట్టినట్లు తెలుసుకొని కెంటును ఇంటి వెలుపలను నిలబెట్టిన కొయ్యపెట్టెలో కూలద్రోసి కూర్చుండ బెట్టవలెనని రీగన్ అతనికి కఠిన దండనము విధించినది. ఆస్వాల్ కు మీదనున్న కన్నములలో నుండి చేతులను క్రిందనున్న కన్నములలో నుండి కాళ్ళను

వేసేసికొని ఆ రాత్రి అంతా మంచులో బండిగా కూర్చుండవలసి వచ్చినది.

తెల్లవారిస సరికి లియరు తన పరివారముతో ఆక్కడికి వచ్చి ముందుగా కెంటు అవస్థను చూచి జరిగిన సంగతంతా తెలుసుకొన్నాడు. గ్లెస్టరు ప్రభువు రాజును ఆదరించినాడు. రాజసేవకుడైన గేయసును (అనగా కెంటును) అంత కఠిన దండనకు పాల్పడ చేయ వద్దని ఎంత బతిమాలినా రీగన్ కార్నవాల్ ప్రభువులు వివరేదనికూడా రాజుకు తెలియజేసినాడు. రీగన్ కూడా తనను ఆదరించదన్న సూచన లియరుకు తట్టినది. అయినా ఆమెను చూడవలెనన్న ఉద్దేశముతో లియర్ అక్కడనే ఆగి గేయసును విడిపించి తాను వచ్చినట్లు లోనికి కబురు పంపినాడు. ప్రయాణబడలికలో విశ్రాంతి తీసుకొంటున్నాము గనుక మేడదిగి క్రిందికి రాలేమని రీగన్ కబురుచేసినది. సరే విశ్రాంతి పూర్తిగా తీసుకొన్నతర్వాతే చూడవచ్చును. ఆమెను చూడకుండా, ఆమెతో ప్రసంగించకుండా ఇక్కడినుండి కదలను అని భీష్మించుకొని కూర్చున్నాడు. ఇక అతనిని చూడకతప్పదని గ్రహించి రీగన్, కార్న వాల్ ప్రభువులు అతనిని కలుసుకొని అతని మొర్ర విన్నారు. కాని ఆదరము చూపలేదు. నా అక్క గొనెరిల్ దయార్ద్రహృదయ, నిన్ను తిరస్కరించే స్వభావము కలది కాదు. వార్ధక్యము వలన కాస్త మతి చెడి నీవు ఆమెను సరిగా అర్థము చేసికొనలేదు. నీవు మరల అక్కడికే పోయి ఆమెతో పొందు సమకూర్చుకొని మొదట మనము ఆనుకొన్నంత కాలమున్ను నీవు ఆమె వద్దనే నివసించి అటుపై ని నావద్దకు వచ్చి యుండుము" అని రీగన్ ఓదార్చినది. అందుకు లియర్ సమ్మతించలేదు. "నేను, నాభర్త ఇక్కడ గ్లెస్టర్ కు అతిథిలుగా ఉన్నాము గదా! నీవు కూడా ఎక్కడ ఉండగలవు?" అన్నది రీగన్. "మీరు వచ్చిన దాకా వంట చేయించుకొంటూ మీ మందిరములోనే ఉంటాను" అన్నాడు లియరు. "నీ అంగరక్షకులుగా ఉండిన అశ్వభటులలో సగము మందిని ఆమె తొలగించినందుకు సంతోషిస్తున్నాను. కాని అంత మాత్రము చాలదు. నేను వారిలో ఇరువై యయిదుగురిని తొలగిస్తాను. వాస్తవముగా నీకు అంగరక్షకుడుగా ఒక్కడయినను

ఉండనక్కరలేదు. నా సేవకులే నీ సేవ కూడా చేయగలరు" అన్నది రీగన్. "కానీలే" కంట ఎక్కువ అనాదరమూ చూపిస్తూ పరుషముగా మాటలాడుతున్నావు. ఇది నీకు తగదు. నా రాజ్యము మీ యిద్దరికీ పంచి పూర్తిగా ఇచ్చివేసినందుకు నా యెడల కృతజ్ఞతలేక నన్ను అవమానిస్తూ: బాధించి నందుకు దుఃఖించవలసినదే కాని పౌరుషము గల వాడను గనుక దుఃఖించను. కంటతడిపెట్టను. భగవంతునిపై భారము మోపి నా బ్రదుకు నేనే చూచుకొంటాను. కృతిఘ్నత గల నా కూతుళ్ళు పంచనుండను. తల్లీ నా తప్పు పెమించి నీ పంచనుంచుకొని కూడు గుడ్డా పెట్టమని యాచించను" అని కోపముతో గేయసును, విదూషకుని వెంటబెట్టుకొని లియరు వెడలిపోయెను. అప్పుడయినా తండ్రిని ఆగుమని రీగన్ పలుకలేదు. పోతేపో మంచిదే అన్నట్లు ఊరకొన్నది. కార్నవాల్ ప్రభువుకూడా ఏమీ అనలేదు.

లియరు, విదూషకుడు, గేయన్ (కెంటు) ఈ ముగ్గురును ఎక్కడికో వెలియకుండానే నడచుకొంటూ వెళ్ళారు. ఆ రాత్రి ఆకాశమంతా మేఘావృతమై దగ్గర దగ్గరగా ఉన్నవారయినా ఒకరి కొకరు కనబడనంత దట్టముగా చీకటి కమ్మినది. గాలివానా కూడా ఎక్కువయినది. వానకు తడిసిపోతూనే వారు నడుస్తూ వెడలినారు. కొంత దూరం నడిచిన గేయసుకు లియరు విదూషకులు కనబడలేదు. లియరుకు మతి చెడినది. అతడేదో పిచ్చి ధోరణిలో అంటూ వుండేవాడు. ఆ మాటలకు అనుబంధముగానో, వ్యాఖ్యానముగానో విదూషకుడు సద్యాలు స్వకపోల కవిత్వములు పలుకుతూ ఉండేవాడు. అప్పుడప్పుడవి లియరుకు విచోదకరములుగా వుండేవి.

గేయసు వారిద్దరిని వెదుకుకొంటూ ఎక్కడయినా తలదాచుకొనుటకు కాస్త అనువుగల ఒక పాడుకొంపయినా కనబడునా? అని చూస్తూ ఉండేవాడు. కొంతసేపటికి అతనికి లియరు విదూషకులు కనబడినారు. వారిని మరీ విడిచిపెట్టక వారినంటబెట్టుకొనినడుస్తూఉండెను. మరీ కొంతసేపటికి అతనికొక పాడువడిన కొంప కనబడినది. అందులో ఒక గది విశ్రాంతి గైకొనుటకు తగినదిగా తోచినది. పిచ్చి తల

కెక్కుటవలన తాను నానకు తడిసి యున్నట్లు లియరు తెలిసికోక నడిచిపోవలెననియే అన్నాడు. కాని అక్కడ విశమించుటకు సమ్య తింపలేదు. గేయసు బలవంతముగా అతనిని ఆ గదిలో కూర్చుండ బెట్టినాడు. ఆ గదిలో అదివరకే ఒకరు ఒక మూల కూర్చుండి “దిక్కు లేక దీనుడవై, దేశ దిమ్మరివైతివా! ఓ టామ్! టామ్ టామ్!!” అని పిచ్చిపిచ్చిపాటలు పాడుకొంటూఉండెను. ఆ పాటలువిని లియరు సాను కంపముగా “ఏమి నాయనా! నీవుకూడా నీకున్న ఆస్తి అంతా నీ కూసుళ్ళ కిచ్చివేసి ఈ దుస్థితి తెచ్చుకొన్నావా?” అన్నాడు.

ఆ పిచ్చిపాటలు పాడుతూ ఆ మూల కూర్చుండినవాడు మరీ ఎవరూకాదు. గ్లెస్టర్ ప్రభువు ధర్మపత్ని కుమారుడు ఎడ్గర్. ఎడ్గర్ అతనిమీద లేనివి కల్పించి తండ్రికి కోపము తెప్పించి అతనిని మండలము నుండి వెళ్ళగొట్టించినాడు. తాను గ్లెస్టరు ఉంపుడుకలైకు కొడుకై ఎడ్గరును ప్రవాసునుజేసి గ్లెస్టరు ప్రభువు అగుటకు ఆశించినాడు. అంతేకాదు కీక్రముగా ఆ పదవిని పొందవలె నన్న ఆశతో తండ్రిని చంపుటకు యత్నిస్తూ వుండెను. సాపము ఎడ్గరు అంగబలములేక, తండ్రికిగాని, ఎడ్గర్నుకుగాని వట్టుబడిన ఎడల చావు తప్పదన్న భీతికలిగి దిక్కులేని బిడ్డకుని వేషముతో పిచ్చివానివలె నటిస్తూ తిరుగుతూ వుండెను. లియరు అడిగిన ప్రశ్నవిని వినిపించుకో కుండా ఉండనే కాని తానెవరో బయల్పెట్టుకోలేదు.

ఇట్లుండగా గ్లెస్టరు ప్రభువు రీగన్ తండ్రి యెడల నిర్దాక్షిణ్య ముగా ప్రవర్తించినందుకు దుఃఖించి, తనకు సాధ్యమయినంత వరకు లియరు తేమమునకు తోడ్పడవలెనన్న ఉద్దేశముతో అతనిని వెదకు కొంటూ ఆ పాడుకొంపవద్దకే వచ్చి రాజును, గేయసును, టామ్ పేర నున్న ఎడ్గరును, విదూషకుని కలుసుకొన్నాడు. గేయన్ మారువేష ములోనున్న కెంటు ప్రభువని ఎరుగడు. ఆ టామ్ తన కొడుకు ఎడ్గరే అయినా దరిద్రవేషములో పిచ్చివాడుగా ఉండుటవలన పోల్చుకోలేక పోయెను. లియరు ఆ పాడుకొంపలో ఉండలేదని యెంచి తన కోటకు సమీపమందుండిన తన పోలమున ఉండిన చిన్న భవనమునకు తోడ్కొని

పోయి అక్కడ నివసించజేసి అతనికి కావలసిన భోజనాది సౌకర్యము లన్ని సమకూర్చినాడు. లియరుకు ఇప్పుడు తగిన వసతి దొరికినది. ఇది జరిగిన కొద్దికాలములోనే గేయన్ తాను కెంటు ప్రభువు అన్న విషయము తెలియజేసి తన దోవరు పట్టణమునకు లియరును తోడ్కొని పోయెను. అది ఎక్కువ సురక్షితమయిన ప్రదేశము, అంతేకాక లియరుండదగిన మందిరము కలది.

దోవరు పట్టణము ఇంగ్లండు దేశమునందు దక్షిణతీరమున ఫ్రాన్స్ దేశమునకు ఎదురుగా నున్న రేవు పట్టణము, అక్కడ లియరును సురక్షితముగా విడియించి కెంటు ప్రభువు ఫ్రాన్స్ దేశమునకు పోయి జరిగిన సంగతులన్నీ కార్డీలియాకు తెలియజేసి అతని తేమమును కాపాడవలసివదని బోధించెను. కార్డీలియా అందుకు సమ్మతించి తన భర్తకు నివేదించి లియరుకు సహాయముగా పైన్యము సమకూర్చుకొని ఇంగ్లండు దేశముపైకి దండెత్తి వచ్చినది.

ఈలోగా గ్లస్టరు ప్రభువు లియరుకు తోడ్పడి నాడన్న కోపముతో రీగన్ అతనిని పట్టించి తెప్పించి అతని కనుగ్రుడ్లుడ దీయించి దేశమునుండి వెడలగొట్టినది. ఈ పని గావించుటలో ఎడ్మండున్న ఆమె భర్త ఆయిన కార్నవాల్ ప్రభువున్న ఆమెకు తోడ్పడినారు. ఎడ్మండు గ్లస్టరు ప్రభువైనాడు.

కార్డీలియా తోడ్పాటువలన లియరుకు మంచి దినములు రావలసి యుండెను. కాని అతని పిచ్చి తల కెక్కినది. ఎడ్లరున్న, కెంటున్న తామెవ్వరో తెలియ జెప్పినా అతడు సరిగా పోల్చుకోలేదు. కనులు పోయిన గ్లస్టరును ఎడ్లరు, టామ్ అన్న పేరనే ఆదరించి లియరు వద్దకు తోడ్కొని పోయెను. కాని ఏమి లాభము! లియరు ఎవరిని సరిగా గుర్తించలేదు. ఆ దోవరు పట్టణము వద్దనున్న కొండలపై మఠిచెడి తిరుగుతూ ఉండే వాడు. అక్కడి ఆకులూ పువ్వులూ తలకు చుట్ట బెట్టుకొని ఇది నా కిరీట మనేవాడు. నేనింకా రాజునే అనేవాడు.

కార్డీలియా అశనిని చేరి "నాయనా! నీ మూడవ కూతురిని కార్డీలియాను" అని పెక్కుసార్లు చెప్పగా మతి కుదట పరచుకొని అతడు ఆమె నుద్దేశించి "నిన్ను పెడల గొట్టితినిగదా? నామీద నీకు కోపము లేదా? రాజ్యము వంచి ఈయగా వుచ్చుకొన్న ఆ కూతుళ్ళకే నా మీద దయలేనప్పుడు నా వద్దనుండి తిరస్కారము తప్ప ఏమీ వుచ్చుకోని నీకు నారీద ప్రేమ ఎట్లుండగలదు" అన్నాడు. "నీవు నా తండ్రివి. నన్ను పోషించి పెంచిన వాడవు. యుధోచితమైన ప్రేమ చూపుట నాకు విహితమైన ధర్మము అని అప్పుడన్నట్లే ఎప్పుడును అందును" అని ఆమె నచ్చజెప్పినది. అందుకాతడు సంతోషించినాడు. కాని అతనికి మతి స్థిరముగా ఉండేది కాదు. అంతలో పిచ్చి ఎక్కుతూ వుండేది. అంతలోనే తెలివి వస్తూ ఉండేది.

ఫ్రెంచి సైన్యము ఇంగ్లండుకు వచ్చినదని తెలిసికొని రీగన్, గొనరీల్ ఒక సైన్యమును సమకూర్చుకొని ఫ్రెంచి సేనలను పెడల గొట్టుటకు సిద్ధమైనారు. లియరు సక్షము పోరుటకు వచ్చిన ఫ్రెంచి సైన్యమునకు, ఎడ్వరు, కేంటు ప్రభువు నాయకులు. అంగ్ల సైన్యమునకు ఆల్బెని, కార్నవాల్ ప్రభువులున్ను, ఎడ్వండున్ను నాయకులు, డోవరు వద్ద యుద్ధము జరుగనుండెను. గొనరీల్, రీగన్లు కూడా యుద్ధభూమికి ప్రయాణములయినారు. వారిరువును తండ్రి యెడల కృతఘ్నలయినట్లే భర్తల యెడల ద్రోహమును చూపించినారు. ఇద్దరును ఎడ్వండును మోహించినారు. ఎడ్వండుకు ముఖ్యముగా కావలసినది రాజ్యము. గ్లస్టరు మండల ప్రభువయినాడు. ఇంగ్లండు దేశమునకు రాజుకూడా కావలెనని కోరినాడు.

ఫ్రెంచి సేనలకున్న అంగ్ల సేనలకున్న జరిగిన యుద్ధములో అంగ్ల సేనలకే విజయము కలిగినది. లియరును, కార్డీలియాను పట్టుకొని కారాగారమునందుంచ వలసినదని ఎడ్వండు ఆజ్ఞాపించినాడు.

కార్నవాల్ ప్రభువు మరణించినాడు రీగన్ ఎడ్వండును పెండ్లి యాడ దలంచినట్లు ప్రకటించినది. ఆ ఎడ్వండును కాను కూడా మోహించి యుండుటచేత గొనరీల్ అసూయాగ్రస్తయై విషప్రయో

గము వలన తన సోదరియైన రీగన్ ను చంపినది. దుష్టురాలైన తన భార్యను పట్టుకొని ఆల్బనీ ప్రభువు కారాగారమున బంధించినాడు. ఆమె తనకు కలిగిన దుఃఖము అవమానము సహింపలేక ఆత్మహత్య చేసికొన్నది.

కారాగారమున పడియుండిన కార్డియలును ఎడ్జండు చంపించినాడు. మరల మరియొకసారి జరిగిన యుద్ధములో ఎడ్గర్ విజయుడయి ఎడ్జండును వధించినాడు.

ఆప్పుడంతవరకును జరిగిన సంగతులు లియరుకు నివేదించుటకు కెంటు ప్రభువు ప్రయత్నించినాడు గాని కృతకృత్యము కాలేదు. లియరుకు మతి పూర్తిగాపోయినది. ఒక్క కార్డియాలి విషయముతప్ప మరియేదిన్నీ ఆతని ఆలోచనలో లేదు. ఆ సన్నివేశము షేక్స్పియరు హృదయ విచారకముగా చిత్రించినాడు. ఆమె చనిపోయినా బ్రతికి యున్నదేమో అన్న భ్రమతో లియరు తనకు కాస్త తెలివి వచ్చినప్పుడు చూచేవాడు. ఆమె పెదవులవద్ద చెవులుపెట్టి ఊపిరి ఆడుతున్నదేమో వినేవాడు. తుదకు చనిపోయినదన్న నమ్మకము తోచగానే “అయ్యయ్యా! చనిపోయినది. మరిలేదు. మరిరాదు. మరిరాదు.” అంటూ ఆమె ప్రక్కనే పడుకొని ప్రాణములు విడిచినాడు.

యుద్ధము మాత్రము వృధాకాలేదు. దుష్టురాండ్రయిన గొనెరిల్, రీగ్లెన్ను, దుర్మార్గులయిన కార్నవాల్ ఎడ్జండులున్ను మరణించినారు. ధర్మచిత్తుడయిన ఆల్బనీ ప్రభువు ఇంగ్లండు దేశమునకు రాజయినాడు. ఆతనికి గ్లెస్టరు ప్రభువయిన ఎడ్గరున్ను, కెంటు ప్రభువున్ను రాజసాలనము వందు ఆల్బనీ ప్రభువుకు సహాయులయినారు.

*

*

*

కింగ్ లియర్ - విమర్శ

ఈ కింగ్ లియర్ నాటకము చదువుతూ ఉన్నప్పుడునూ అంత కంటే ఎక్కువగా చదివిన తర్వాతను చాలా బాధపడ్డాను. ఇది అతి ఘోరమైన ట్రాజడీవలె కనబడినది. ఇది విషాదాంతమైనది మాత్రమే కాదు. మొదటి నుండి చివర వరకును విషాదపూరితమైన నాటకము. ఈ కథలో పేర్కొనబడిన వారిలో ఎవరున్న సౌఖ్యమన్నది పట్టుమని రెండేండ్ల పాటయినా అనుభవించినట్లు కనబడదు. అందరున్న - కాస్త ఎక్కువగానో తక్కువగానో దుఃఖాన్ని అనుభవించినవారే అయినారు. ఇట్టి వైపరీత్యము అసంభవము కాకపోయినా అసాధారణమని చెప్పక తప్పదు, లియరు చాలా కాలము రాజ్యమేలినవాడు. అనుభవము కలవాడు. ఇంత అవివేకముగాను పిచ్చిగాను వ్యవహరించే వాడు కాగలడా! అనిపిస్తుంది. పేక్ స్పియరు కావించిన రచనకూడా ఏదో ఉద్దేశముతో తీర్చి దిద్దినట్లు కనబడుతుంది. మొట్ట మొదటి అంకము, మొదటి దృశ్యము ఒద్దికలుచేసి ప్రదర్శించిన నాటకమువలె సాగినది. ఎవరితర్వాత ఎవరు ప్రసంగించవలెనో ఎట్లు ప్రసంగించవలెనో అంతా పాత్రధారణ చేసినవారు మొదట కూడబలుకుకొని పలికినట్లుగా రచన సాగినది. దర్బారు దృశ్యము గనుక అట్లుండుట సహజ విరుద్ధము కాదననుగాని అందులో ప్రకృతి విరుద్ధములయిన ప్రసంగములు కలవని చెప్పటకు సాహసిస్తున్నాను. లోకములో వార్ధక్యము చెందిన రాజులు తమ రాజ్యాధికారము ఈడువచ్చిన తమ పుత్రులకు - పురుష సంతానము లేనప్పుడు తమ పుత్రికలకు అప్పగించి విశ్రాంతి తీసికొనడము సహజమేకాని “మీకు ఈ రాజ్యము (ఒక్కరయితే పూర్తిగాను, అనేకులయితే విభజించిన్ని) అప్పగించబోతున్నాను. నా యెడల మీకు గల ప్రేమ ఎట్టిదో తెలియజేయండి” అని ఏ రాజున్న సాధారణముగా ప్రశ్నింపడు. అట్లు ప్రశ్నించుటలో లియరు కావించిన దోషమేమీ లేదుగాని అట్టి ప్రశ్నకు రాగల సమాధానము లెట్టిదో

సరిగా అర్థము చేసికోలేని లోపము మాత్రము కనబడుతున్నది. కనిపెందిన తండ్రి ఆయిన లియరు తన కూతుళ్ళకు తన యెడల ఎట్టి అనురాగము కలదో అది వరకు గుర్తించి యుండలేదా! వారి నడవడిని బట్టి గుర్తించనివాడు తన ప్రశ్నకు వారు పలికే సమాధానమునుబట్టి ఒక్కసారిగా గుర్తించ దలచినవాడు ఏదోఒక లాంఛనమునుకొన్నాడా! అట్టి ప్రశ్నకు రాజ్యకాంక్ష గలవారు అతిశయోక్తులు పలుకుతారన్న అంశము తెలిసికోలేనంతమూర్ఖుడా! తన అక్కలిద్దరున్న అతిశయోక్తులు పలికినారన్న విషయము కార్డ్లలియా అనేచిన్నది తెలిసికో గలిగినప్పుడు లియరు తెలిసికోలేకపోయినాడా! అక్కలట్లు పలికినారు గనుకనే ఆమెకు రోతపుట్టి ఉన్నదున్నట్లుగా పలికినది. ఆమె తనకు ప్రేమ లేదన్నదా! ఆమె పలుకులో తండ్రికి బాధ కలిగించే అంశమేమీ లేదు. అంతేకాక ఆమె తనకు ముద్దుబిడ్డయై యుండినట్లు లియరే తెలియజేస్తున్నాడు. కృత్రిమ ప్రవంచమందలి మాయా మర్మము లెరుగని చిన్నపిల్ల ఉన్నదున్నట్లుగా తన ప్రేమ వ్యక్తము చేసినది. అది యధార్థమైనదీ, యథోచితమైనది అని తెలిసికోలేనంత వివేక శూన్యుడా! “వృద్ధుల బుద్ధులు చంచలింపవే” అన్నట్లు లియరు ప్రస్థరించినాడని సమాధానము చెప్పవచ్చును. అదే నిజమయినప్పుడు లియరు ఆమెకపకారము చేసినాడని అనవలెను.

మరియొక విషయము బుద్ధిపూర్వకముగా తనకూతుళ్ళకు రాజ్యమప్పగించినవాడు. విరాగియై విశ్రాంతి తీసికొనుట ధర్మము కాని లియరు “చింత చచ్చినా పులుపు చావ”దన్నట్లు రాజ్యాధికార తృప్తి ఆడంబరము, అహంభావము ఆతనినివీడలేదు. అట్టివాడు తనతనువున్నంత కాలము తన ఆధీనమలో ఒక భాగమయినా ఉంచుకోవలసియుండెను. అపని చేయకపోవుట ఆతని దోషమే. ఇట్టి స్వయం కృతాపరాధముల వలన కలుగగల ఫలము తాననుభవింప వలసినదేకదా!

గొనెరిల్, రీగెన్లు ఒకరిని మించిన వారొకరుగా దురాశకు, దుష్ప్రవర్తనకు ఆలవాటు పడినవారయినారు. తండ్రి యెడల ఎంత విపరీతమైన ప్రేమ గలదని దాంబికముగా పలికినారో అంత విపరీత

మయిన నిర్ణయచూపి పరుషముగా పలికి క్రూరముగా ప్రవర్తించినాడు. గిండ్రి వార్ధక్యము వలన తొందరపాటున పొరపాట్లైన రించినప్పుడు సహించలేకపోయినారు. అంతేకాదు శత్రువలలు కానేకారు సరికదా వ్యభిచరించుటకు కూడా దిగజారి ఎడ్మండును ప్రేమించుటలో పోటీ పడినారు. తన భర్త కార్నవాలు హతుడైన తర్వాత రీగన్ ఎడ్మండును వివాహమాడునట్లు ప్రకటితమైనంతనే అసూయతో గొనెరిల్ ఆమెను విష ప్రయోగము వలన చంపివది.

కార్నవాలు దుర్మార్గుడై తన సేవకునివలన హతుడయినాడు. ఆల్బీనీ ప్రభువు మొదటి భార్యకు దాసుడైనా కాస్త మానవ హృదయము గలవాడు గనుకనే తన భార్య దుశ్శీలయని గుర్తించి ఆమెను ఔరసాలలో పెట్టించినాడు. ఆమె గర్వభంగము వలన భగ్ను హృదయై కోపోద్దీపితయై ఆత్మహత్య గావించుకొన్నది.

కెంటు ప్రభువు మాత్రము వివేకముకలిగి కార్డిలియా శత్రుము వహించి పలికినంత మాత్రమున లియరు ఆతనిని రాజ్యమునుండి వెడలి పొమ్మని దండించినా తొందరపడి ప్రతీకారమునకు పూనుకోక గేయన్ అను మారుపేరుతో తన ప్రభువన్న కృతజ్ఞత చూపి లియరుకు అంగ రక్షకుడుగా సేవచేసి తుదకు తన మండలమందలి డోవరులో తన భవనమునందు లియరును విడియింపజేసి ప్రభు భక్తిని ప్రదర్శించినాడు.

గ్లస్టరు కథ లియరు కథకు అనుగుణముగాను ప్రధాన కథావస్తువునకు సహాయ కథా వస్తువుగాను రూపొందినది. విషయాలంపట్టుడైన గ్లస్టరు డంపుడు కత్తెకు పుట్టిన ఎడ్మండు స్వార్థపరత్వముతో పలికిన చాడీలువిని ధర్మపత్ని కి పుట్టిన ఎడ్లరును చంపుటకు యత్నింపగా అతడు పారిపోయి బీతుకుని వేషముతో తలదాచుకోవలసి వచ్చినది. కూతుళ్ళ అనాదరమువలన లియరుమతిచెడి తిరుగుతున్నాడని తెలిసికొని గ్లస్టరు ఆతనిని వెదుకుతూపోయి ఒక పాడు కొంపలో ఆతనిని కలుసుకొని తన మందిరమునకు చేరువగా నుండిన పొలమునందు గల గృహము నందు విడియించినాడన్న కోపముతో ఆల్బీన్ ప్రభువు, గొనెరిల్, రీగన్

అతని గుడ్డు పెగలదీయించి పూర్తిగా గుడ్డివానిని చేసి వెడల గొట్టి నారు. అట్టి దురవస్థకు పాల్పడినా అతడు లియరు సేన చేయుటకే పూనుకొన్నాడు. అంత్యకాలమున లియరు కార్డీ లియూలు కలిసికొనుట సంభవించినట్లే, గ్లస్టరు ఎడ్లరులు కలిసికొనుట సంభవించినది. ఆపాడు కొంపలో గ్లస్టరు లియరును కలుసుకొన్నప్పుడే గ్లస్టరు ఎడ్లరులు కలిసి నారు. ఎడ్లరు తన తండ్రిని గుర్తించినాడు. కాని బికారి వేషములో నుండుటవలన అతనిని గ్లస్టరు పోల్చుకొనలేదు. దోవరు మెట్టలందు లియరుండగా గుడ్డివాడయి వచ్చిన గ్లస్టరును కలిసికొని ఎడ్లరు తన నెరిగించుకొన్నాడు. అన్యాయముగా అతనిని వెడల గొట్టినందుకు గ్లస్టరు దుఃఖించినాడు. ఎన్నటికైనా తండ్రి తనకు ఆ ప్రుడ్డ నాడని ఎడ్లరు సంతోషించినాడు. కాని వారిసంతోషము ఆట్టేకాలము నిలువ లేదు. గ్లస్టరు మరణించినాడు.

ఛ్రెంచి సేనలకున్న, ఆంగ్ల సేనలకున్న జరిగిన యుద్ధములలో తొలియుద్ధమున ఆంగ్ల సేనలకు విజయము సమకూరుటవలన లియరు కార్డి లియూలను ఆత్మేసీ, గొనెరిల్, కార్నోవాల్, రీగనులు షెరసాలలో పెట్టించిరి. అందుకు లియరు సంతోషించినాడు. యుద్ధము గొడవ లేకుండా తన యెడల నాస్తవమయిన ప్రేమగల కూతురుతో సుఖ ముగా కాలక్షేపము చేయవచ్చునని లియరు సంతోషించినాడు. కాని అతని ఆశ అచిరకాలములో నశించినది. ఆ కార్డిలియూను ఆమె అక్కలే రహస్యముగా విషముపెట్టి కాబోలు చంపించినారు.

రెండవసారి యుద్ధము జరిగినప్పుడు ఎడ్లరు ఎడ్మండును వధించి నాడు. ఎడ్గర్, కెంటులు విజయులయినారు. పైని వివరించిన రీతిగా గొనెరిల్, రీగన్, కార్నోవాలు మరణించిన తరువాత ఆల్బన్ ప్రభువు వశ్చాత్రాప్రుడై ఎడ్లరు, కెంటులను కలుసుకొని వారికి మిత్రుడై నాడు.

తుదిదృశ్యమునందు లియరు, కార్డిలియూలసన్ని వేశము హృదయ విచారకముగా రచితమయినది. ప్రాన్ను జేశమునుండి వచ్చిన కార్డి లియూ తనను కలిసికొన్నప్పటికే మతి చెడియున్న లియరుకు మతి

భ్రమణము గడియ గడియకూ మారుతూ ఉండెను. కార్డీలియా చని పోయిన వెంటనే దుఃఖించి దుఃఖ మాపుకొనలేక బిగ్గరగా అరచిన లియరు మరింత ఎక్కువగాను తరచుగాను మరి భ్రమణకు లోనయి నాడు. కార్డీలియా ఇంకను కొన ఊపిరితో ఉన్నదనిన్ని, బ్రతికే ఆశ లేక పోలేదనిన్ని తలచి ఆమెవైపే చూస్తూ ఉండేవాడు. అద్దము తెప్పించి ఆమె ముక్కుమీదపెట్టి ఊపిరి విడిచినప్పుడుకలిగే చిహ్నము వీడైనా అద్దముమీద కనబడునేమో అని చూచేవాడు. సున్నితమైన పక్షి వెండ్రుక తెప్పించి ఊపిరి విడిచినప్పుడు అది కదలునేమో అని చూచేవాడు. తన చేయి బలములేక కంపించుట వలన ఆ వెండ్రుక కంపించునప్పుడు ఊపిరి ఆడుకున్నదని ఆనందించి ఆమె బ్రదుకవచ్చునని ఆశించేవాడు.

అం V దృశి పం 806-లో

“Why should a dog, a horse, a rat have life
And thou no breath at all? Thou’lt come no more.
Never, never, never, never, never.”

అని విలపిస్తాడో ‘never’ అనే మాట పెక్కుసార్లు పలుకుటలో ఆమె చనిపోయినది. మరిరాదు అన్న విషయము ఎంత దుస్సహముగా ఆతనిని వేధించినదో తెలియగలదు. మరల మరి భ్రమణము వలన ఆమె బ్రతుకునేమో అన్న ఆశతో

అం V దృశి పం....810-లో

Do you see this, look on her ! look her lips
Look there..... , look there.....(dies)

అని ప్రాణములు విడిచిపెట్టినాడు. శాపము ! చివరకు ఆమె బ్రతుకుతుందన్న నమ్మకముతోనే చనిపోయినాడు కాబోలు ! ఆతని ఆత్మకు అదే శాంతినిచ్చినదేమో !

ఇట్టి శాటకము పేకోస్పియరు ఎందుకు రచించినాడా అనిపిస్తుంది. చదివినప్పుడుగాని ప్రధర్మించగా చూచినప్పుడుగాని ఆనందించు

టకు తగిన సన్నివేశములు లేవు; సంఘటనలు లేవు. కాస్త హాస్య రసము అప్పుడప్పుడు గోచరించింది. విదూషకుని విచ్చిమాటలు విన్నప్పుడు కాస్త నవ్వువచ్చినా అవన్నీ వెంటనే దుఃఖము కలిగించేవిగానే గోచరించి కలిగిన నవ్వు నిట్లూర్పులతో మిళితమయి అంతరిస్తూ ఉంటుంది. ఇదే వాస్తవికతను తెలియజేయునా అంటే ఇందలి కథావస్తుసన్నివేశములు అసంభవములు కాకపోయినా అసాధారణము లనక తప్పదు. కర్ణ ఫలానుభవమును బోధించు నందుమా! పాపమా! కార్డీలియా చేసికొన్న పాపమేమి? ఆమె అట్లు నశించిపోవలసినదేనా? వశ్యాత్తవులకు నిష్క్రమి లేదా? ఈ ఘోరమైన ట్రాజడీ చదివిన వారికి ప్రావంచికములు; ఆధ్యాత్మికములు కాగల పక్ష పరంపరలు అనేకముగా మనస్సుకు స్ఫురిస్తవి. అందుకు తగిన సమాధానము కనబడదు.

*

*

*

మెక్ బెత్

ఈ ట్రాజడీ 1606 లో రచితమైనది. హామ్లెట్ ఓటెలో, లియర్ ట్రాజడీ నాయకులకు బలియగుననాగు మెక్ బెత్ ట్రాజడీ నాయకుడైనాడు.

కథా సంగ్రహము :-

చాలా కాలము క్రిందట డన్కన్ స్కాట్ లండన్ దేశమునకు రాజుగా నుండినప్పుడు: : నార్యే సైనికుల తోడ్పాటుతో ఒక శత్రు సైన్యము స్కాట్ లండన్ లో విస్త్రవము గావించినది. డన్కన్ కొలువులో నుండిన మెక్ బెత్ బేన్స్ కో అనే ఇద్దరు సైన్యాధ్యక్షులు ఆ శత్రుసేనలను ఓడించి తమనగరములకు మరలివస్తూ ఉండగా తోవలో

ముగ్గురు అభిచారులు ఎదురయి ఈ సైన్యాధ్యక్షుల నిర్దేశాని పలుకరించారు. మెక్ బెత్ ను చూచి “ఓయి! గ్లామిన్ మండల ప్రభూ! అని ఒకరు ఓయీ! కాడోర్ మండల ప్రభూ! అని మరియొకరు ఓయీ స్కాట్ లండ్ దేశరాజా!” అని మరియొకరు పలుకరించారు. బెన్ క్లౌవైపు తిరిగి “నీ పుత్రులు దేశరాజులుగా సింహాసన మధిష్ఠిస్తారు” అని ఒకరు భావి సూచనలు చేశారు.

మెక్ బెత్ అప్పటికి ఒక్క గ్లామిన్ మండలమునకు మాత్రమే ప్రభువు “కాడోర్ మండల ప్రభువు ఇంకా సజీవుడుగా ఉన్నాడనిగాదా? ఆ మండలమునకు కూడా నేనే ప్రభువు అయినట్లు ఆ అభిచారులెట్లు నన్నెట్లు పలుకరింపగలిగినారు! ఎట్లు కాగలను!” అని ఆలోచిస్తూ ఉన్నంతలో డస్కన్ రాజవద్ద నుండి రాజదూతలు వచ్చి కాడోర్ మండల ప్రభువు శత్రుసేనలకు తోడ్పడి రాజద్రోహము చేసినాడు కనుక అతనిని తొలగించి ఆ మండలమునకు కూడా మిమ్మే ప్రభువుగా రాజుగారు నియమించినారన్న శుభవార్త తెలియజేసినారు. ఓహో అభిచారులు పలికిన మొదటి రెండు విషయములు యధార్థము లయినవి. ఇకమూడవది అనగా దేశమునకు రాజకావడమే మిగిలియున్నది. అదిమెట్లు కాగలదో ఎంతలో కాగలదో అన్న ఆశాపూరితమయిన ఆలోచనలో మెక్ బెత్ పడియుండెను. ఈ ముచ్చటలు ముందుగా తెలియజేస్తూ ఒక లేఖనాసి అతడు తన భార్యకు రహస్యముగా పంపినాడు ఆ లేఖ చూడగానే తన భర్త గొప్పక రాజకాగలడన్న సమ్మకము జోచినది. అది సాధ్యమయినంత వేగముగానే జరుగవలెనన్న ఆశ కూడా కలిగినది. అంతలో మెక్ బెత్ విజయుడయి వచ్చినాడు గనుక ఆ రాత్రి అతని మందిరమునందే విందారగించి, శయనింపదలచినట్లు వార్త కూడా వచ్చినది. ఇంకేమికావలెను? పంటింటి కుండలు వలెనే కాబోతున్నాడని సంతోషించి రాత్రి అతడు నిద్రలో ఉండగా అతనిని చంపివేయుటకు నిశ్చయించి మగనితో చెప్పినది. మెక్ బెత్ కాస్త వెనుదీసినట్లు కనబడినపపడు అతనిని నిందించి పొరుషము అతనిలో ప్రజ్వలించజేసినది.

రెండవ అంశము విందుకు వచ్చిన బెన్స్‌లో అతని కొడుకు స్ట్రీయన్స్ లిద్దరును 12 X 01 రాతి దాటిన పిమ్మట పెడలుటలో పారంభిస్తుంది. ఆ తర్వాత తను సిద్ధపరచిన కత్తితో మెక్ బెత్ డన్-న్ను చంపి ఆ నెత్తురు అంటిన కత్తితోను నెత్తురు మరకలుగల చేతులతోను తన గదికి దిగివచ్చి భార్యను కలిసికొన్నాడు. రాజు చచ్చిపడియున్న గదిలో అశని అంగరక్షకు లిద్దరు తప్పత్రాగి మొద్దు నిద్దరలో ఉన్నవారు హత్య జరిగినప్పుడు కాస్త తెలివి తెచ్చుకొని ఒకరి కొకరు కొద్దిగా పలుకరించుకొన్నారుగాని గది చీకటిగా నుండుట వలన హత్య జరిగినట్లు వారికి తెలియలేదు. మరల నిద్రాతురులయి పడుకొన్నారు. నెత్తురు పూతతో ఉన్న ఆ కత్తి వారిద్దరి ప్రక్కను పడవేసి రమ్మని మెక్ బెత్ ను అతనిభార్య హెచ్చరించినది. “మరి ఆ గదిలోనికి పోవుటకు భయపడుతున్నాను” అని అతడు పలుకుటచేత ఆమెయే ఆ గదిలోనికిపోయి ఆ అంగరక్షకుల చెంతను ఆ కత్తి పడవేసి వచ్చినది. ఇద్దరును చేతులు కడుగుకొని ఏమియు నెరుగని వారి వలె నుండిరి. తెల్లవారినది ఎవరును లేవలేదు. రాజుగారి మనుష్యులు వచ్చి వీధితలుపుకొట్టినా ఎవరునులేవలేదు. తలుపులు గట్టిగాతట్టికేకలు పెట్టగానే మెక్ బెత్ సేవకులు తలుపులు తెరచినారు. రాజుసేవకులలో ఒకరు రాజు పడుకొన్న గదిలోనికిపోయి చూడగా రాజు హత్యకు పాల్పడి చచ్చియుండుట, అంగరక్షకులు గాఢనిద్రలో ఉండుట వారి చేతులకు నెత్తురు మరకలు అంటియుండుట, వారి ప్రక్కను నెత్తురు పూతగల కత్తి పడియుండుట కనబడినవి. మెక్ బెత్ అతని భార్య నలుగురితోపాటు పోయి హత్య జరిగినందుకు ఆశ్చర్యము, దుఃఖము నటించినారు. అంగరక్షకుల చేతులు నెత్తురుతో కనబడుట వలనను, వారి ప్రక్కను నెత్తురు పూతగల కత్తి యుండుట వలనను వారే ఈ హత్య గావించి యుందురని ఆక్కడి ప్రేక్షకులు నమ్మినట్లు వలెనారు. అట్టి నమ్మకము కలుగవలెననియే లేడి మెక్ బెత్ ఆ కత్తి ఆక్కడనే పడవేసి ఆ అంగరక్షకుల చేతులపై నెత్తురుపోసినది. డన్ కన్ రాజు కొడుకులు మార్కమ్, డొనాల్ బెయిను లిద్దరును తమ్ము కూడా చంపుదురేమో అన్న భయముతో దేశము విడిచి పారిపోయి

నారు. అందువలన రాజుగారికి బంధువు కూడా అయిన మెక్ బెత్ రాజయినాడు. ఆ అభిచారిణులు పలికిన మూడవ వాక్యము కూడా సత్యమైనది.

మూడవ అంశము బేన్స్ కోవ్ రాజ మందిరమునకు ఉదయమున వచ్చుటతో ప్రారంభించినది. తన సంతతివారు రాజులుగా సింహాసనము నధిష్టిస్తారన్న వాక్యము ఆ అభిచారిణులు పలికినారు గదా! అది యెట్లు జరుగగలదన్న ఆలోచనలో ఉండగా రాజుగా సింహాసన మధిష్ఠించిన మెక్ బెత్తు, రాణి అయిన అతని భార్య లెనాక్స్, రాన్ మొదలయినవారు దర్బారు మందిరమునకు వచ్చినారు. ఆ అభిచారిణులు చెప్పిన నాల్గవ వాక్యముకూడా నెరవేరునేమో అన్న అనుమానము మెక్ బెత్తునకున్నది, అతని భార్యకున్నది పెనుభూతముగా పట్టుకొన్నది. అది నెరవేరిన యెడల తమ సంతతి వారికి రాజుకాగల అద్భుతము పట్టదన్న విచారము కలిగినది. అందుచేత బేన్స్ కోవను, అతని కుమారుడయిన, ఏకైక పుత్రుడయిన స్లీయన్ను చంపవలెనన్న కోరిక ఎక్కువయినది. అందుకు తగినపన్నుగడ వారు పన్నినారు. ఆ రాత్రి విందుగావించి మిత్రులతో వినోదింపదలచినామని తెలియజేస్తూ బేన్స్ కోవ, స్లీయన్ను లిద్దరును విందుకు రావలసినదని ఆహ్వానించినారు. అందుకు బేన్స్ కోవ సమ్మతించినాడు. ఆ రాత్రి విందుకు వస్తూ ఉండగా మెక్ బెత్తు నియమించిన బంట్లు అతనిని అతని కుమారుని పట్టుకొని బేన్స్ కోవను చంపినారు. అతని కుమారుడు స్లీయన్ను మాత్రము ఎట్లో తప్పకొని పోయినాడు. అనుకొన్న వేళకు బేన్స్ కోవ, స్లీయన్నులు రాకపోయినా విందు ప్రారంభించినారు. ఆహుతులలో ముఖ్యమయిన నా మిత్రుడు బేన్స్ కోవ ముఖ్యుడు. అతడు రాతేడు గదా అని బాధపడుతున్నాను. అతని కోసము తక్కినవారు నిరీక్షించుట మంచిది కాదు కనుక మనము విందారగింతామని మెక్ బెత్ పలికినాడు. కాని బేన్స్ కోవ హతుడయినట్లు విన్న తర్వాతనే మెక్ బెత్ ఈమాట అన్నాడు. విందుసాగుతూ ఉండగా బేన్స్ కోవ భూతము మెక్ బెత్తు ఆసనము పద్ద అతనికి గోచరించినది. అది చూచి మెక్ బెత్తు హడలిపోయినాడు. అంతే కాదు పిచ్చివానివలె అసంగ

తంగా మాటలాడుతూ అటూ ఇటూ నిరగడం మొదలుపెట్టాడు. అతనికిది ఒక రోగమనిన్ని అప్పుడప్పుడు ఆ విధంగా కనబడుతూ ఉంటుందనిన్ని లేడీ మెక్ బెత్తు విందులో ఉన్నవారికి నచ్చజెప్పి మెక్ బెత్తును లోనికి తీసికొనిపోయినది. విందు పూర్తిగా సాగలేదు. అక్కడివారు ఎవరికి తోచినట్లు వారనుకొన్నారు.

నాల్గవ అంకము - తాను రాజగుటకున్న రాజ్యాధికారము తన సంతతి వారికే ఆ చంద్రావర్కం నిలిచియుండుటకున్న అప్పటికి నాలుగు వాత్యలు గావించినాడు. డన్ కన్ ను అతనిని చంపివారు అతని పక్కను పడుకొని ఉండినవారే అన్న అసత్యపునేరము మోపి ఆ ఇద్దరిని చంపి, బేన్ క్లొను చంపించినాడు. తన సంకల్పముపూర్తిగా నెరవేరడానికి ఇంకా తాను చేయవలసిన పనియేమో కనుక్కోవలసిన పని యున్నదని ఆ మరుసటి దినమే తనకు మొదట కనబడిన అభిచారిణులు స్థలమునకు పోయి వారి కోసము నిరీక్షించినాడు. ఆ అభిచారిణులు కనబడి “నీవు కావించిన వాత్యల విషయం తెలిసికొన్న మెక్ డఫ్ అనే వైఫ్ మండల ప్రభువు నీకు అపకారము ప్రతీకారముగా చేయవచ్చును కనుక జాగ్రత్త” అని హెచ్చరించినారు. ఆ హెచ్చరికతోపాటు “తల్లి కడుపునుండి సవ్యంగా పుట్టిన మానవ మాత్రుడెవడూ నీకు హాని కలిగింపలేడు” అని కూడా ఆశాజనికమైన వాక్యము పలికినారు “అంతేకాక డన్ సినేన్ హిల్ అనే కోటకు దాని నావరించి యున్న బిర్నమ్ అడవి ఎదురు తిరిగి నీ మీదికి వచ్చువరకున్న నీకు అపాయమేమీ కలుగదు” అని ఆభయము పలికినారు. దీనితో మెక్ బెత్ భయము అంతరించినది. “అడవి ఎట్లు ఎదురు తిరుగగలదు ? నామీదికి రాగలదు? అంటే నాకేమీ అపాయము కలుగదన్నమాట” అని మెక్ బెత్ ఆనందించినాడు “మెక్ డఫ్ వలన హాని కలుగవచ్చునని ఆ అభిచారిణులు పలికినారు. నాకును ఆ భయమే కలిగినది కనుక అతనిని కూడా చంపించవలెను” అని తలచినాడు.

ఇంటికి తిరిగి రాగానే మెక్ డఫ్ ఇంగ్లండు దేశమునకు వెడలి నాడనిన్ని అక్కడి కదివరకే వెళ్ళి ఉండిన మాల్ కమ్ ను కలిసికొన

దలచినాడనిన్ని మెక్ బెత్ తెలిసికొని కోపోద్దీపితుడయి లేడి మెక్ డఫ్ ను, ఆమె బిడ్డలను అందరినీ వెంటనే చంపవలసినదిగా తన బంట్లను ఆజ్ఞాపించినాడు.

ఇంగ్లండులో మాలకమ్ మెక్ డఫ్ లిద్దగును మెక్ బెత్తును ఎదిరించి యుద్ధము చేయుటకు పూనుకొని సేనలను సిద్ధము చేస్తూఉండగా మెక్ డఫ్ నకు తన భార్య పిల్లలు అందరూ హత్యగావింపబడినారన్న వార్త అందినది. దానితో దుఃఖభారము సహింపలేక కోపోద్దీపితుడయి వెంటనే పగసాధింపవలెనన్న పట్టుదలతో మాలకమ్ తో కలిసి పెద్ద సైన్యమును వెంటబెట్టుకొని మెక్ డఫ్ స్కాట్లండు దేశమునకు దండెత్తి వచ్చినాడు. స్కాట్ లండు దేశమును చేరగానే డన్ కన్ కొలువులో ఉండిన ప్రభువులు మొదలయిన పెద్దలలో కొందరు తమ తమ సేనలతో మెక్ డఫ్ మాలకమ్ లకు తోడయినారు. అప్పటికి మెక్ బెత్ గావించిన ఆత్మాచారములు వెల్లడయినవి. దేశములో అతనికిగల వహాయ్య సంపత్తి తక్కువయినది. అయినా మెక్ బెత్ మొండి ధైర్యముతో నుండెను. డన్నినేన్ దుర్గమునకు తన వసతి మార్పుకొన్నాడు. ఒక పెద్ద సైన్యమును సమకూర్చుకొని దుర్గము వెలుపల నుంచినాడు.

ఐదవ అంకము :- మన ఏన మనుష్యాణాం కారణం సుఖ దుఃఖయోః అన్నట్లు అతని మనస్సు మాత్రము పూర్తిగా చెడినది. డన్ కను హత్య జరిపిన నాటినుండిన్ని అతనికి గాని అతని భార్యకుగాని నెమ్మదిలేదు. అనుక్షణమున్ను ఏదో భయము, ఏదో అలజడి కలుగు తూనే ఉండెను. వారిలో లేడి మెక్ బెత్తుకు మెగడుచెడి పోయినది. ఆమె తన చేతులు చూచుకొని నెత్తురు మరకలింకను పోలేదని భ్రమ పడి మాటి మాటికి చేతులు కడుగుకొనేది. ఏదో భయంకర దృశ్య మెదురయినట్లు త్రుళ్ళుపడేది. ఏదో రోగము వట్టుకొన్నట్లు నీరసించి పోయినది. చికిత్సకోసము వచ్చిన వైద్యులకు ఆమెను వీడిస్తూ ఉండిన రోగమేదో బోధపడలేదు. తుదకు దుఃఖభారముతో కృశించి భయమునకు లోనయి నిరాశచెండి మరణించినది. ఆమె చావువలన మెక్ బెత్ దుఃఖము దుర్భరమైనది. ఏదో అధికారము, ఘనత, గౌరవము,

సౌఖ్యము, సంకోచము రాజగుటవలన కలుగునన్న ఆశతో నుండిన మెక్ బెత్తువకు దుఃఖము. ధముము, అనుమానము, అపవాదు దేశములో అంతకంతకు ఎక్కువగుతూ ఉండిన విరోధము వీడిస్తూ వుండెను. సుఖంగా ఉండిన బతుకు దుఃఖానికి తెచ్చుకొన్నట్లయినది. అయినా అతనికి మొండి ధైర్యము మాత్రము ఆపహించి యుండెను. అంత వరకూ సాగిన పనులు పూర్తి కావలెనేకాని విడిచిపెట్టుటకు వీలు కాదన్నట్లు తోచినవి. శత్రుసేనలు తన దుర్గముమీదికి వస్తూ వుండినా బిర్నమ్ అడివి చలింపకుండా ఉన్నంతకాలము తనకేమీ హాని కలుగ దన్న నమ్మకముతో అతడు ధైర్యము గలిగియుండెను.

అట్లుండగా ఒక సైనికుడు దుర్గమంగుండిన మెక్ బెత్తువద్దకు పరుగెత్తుకొని వచ్చి “బిర్నమ్ అడవి కదలి మన దుర్గమువైపు వస్తున్నది” అని చెప్పినాడు. “అసత్యము! అసంభవము స్థావరములైన వృక్షములు కదులుట కల్గ! పొమ్ము” అని మెక్ బెత్ తో కోపముతో ఆరచినాడు.

కాని, ఆ సైనికుడు చెప్పినదానిలో సత్యములేకపోలేదు. శత్రు సైన్య బలము ఎంత ఎక్కువగా ఉండెనో మెక్ బెత్తుకు తెలియనీయ రాదని ఎంచి మూలకమ్ ఒక ఉపాయమాలోచించినాడు. ఆ బిర్నమ్ అడవిలోగల చిన్న చెట్లను కొమ్మలతోను రెమ్మలతోను ఊడదీయించి అవి తమ ముందుగా పట్టుకొని నడవవలెనని సైనికులలో కొందరిని నియమించినాడు. వారి వెనుకను తమ సేనలు నడిచేటట్టుగా ఏర్పరచినాడు. ఈ చెట్ల వెనుక నున్న సేనలు కనబడక పోవుటచేతను, అచిన్న చెట్లను ముందుగా పెట్టుకొని సైనికులు నడచుట చేతను మెక్ బెత్తు నకు ఆ బిర్నమ్ అడివి అమాంతంగా నడచి వస్తూ ఉన్నట్లు తోచినది. యధార్థముగా ఏమి జరిగినదో తెలియగానే మెక్ బెత్ తన సైన్యమును వెంటబెట్టుకొని శత్రు సైన్యముతో యుద్ధము చేయుటకు వెడలెను. మూలకమ్, మెక్ డఫ్ లతో యుద్ధము సాగినది. తల్లికడుపునుండి సవ్యముగా పుట్టిన మానవ మాతృడు తనను జయింపలేరన్న మాంత్రిక బలము తనకు కలదు కనుక నిష్ఫలముకాగల యుద్ధమేల తేస్తావని మెక్ బెత్ మెక్ డఫ్ ను బెడరించినాడు. సరేకాని “నేను సవ్యముగా

పుట్టలేదు. శత్రుచికిత్సచేసి నన్ను నా మాతృగర్భమునుండి పైకి తీసి నారు” అని మెక్ బెత్ చెప్పగానే మెక్ బెత్ భయపడి యుద్ధముమాని శరణు జొచ్చుటకు సిద్ధపడి మరల వెంటనే పౌరుషము తెచ్చుకొని యుద్ధముచేసి మరణించినాడు. మౌల్కమ్ రాజయినాడు.

*

*

*

మెక్ బెత్ - విమర్శ

ఇది “దురాశ దుఃఖానికి చేటు” అనే నీతికి దృష్టాంతముకాగల ట్రాజడీ. మెక్ బెత్ రాజు కొలువులో పైన్యాధ్యక్షుడు. రాజ వంశ మునకు చెందినవాడు. అప్పుడు రాజుగా ఉండిన డక్కనుకు ఇవ్వుడు. యుద్ధములో బేంగ్ కోత్ సాటు విజయుడై గ్లామిన్ మండలమునకే కాక ఇవ్వుడు యుద్ధములో విజయుడగుటవలన కాడార్ మండలమునకు కూడా ప్రభువుగా నియమితుడైనాడు. డక్కను రాజు తనంత తాను అతని మందిరమునకు అతిథిగా వచ్చి ఆరాత్రి అతని మందిరమందే విశ్రమించుటవలన అతనికి మెక్ బెత్ యెడల ఎంత గొప్ప ఆదరాభిమానములు, విశ్వాసము ఉండెనో తెలియగలదు. అంత గొప్ప గౌరవాస్పదమయిన పదవి యందున్న మెక్ బెత్ హాయిగా రాజ భోగములు అనుభవిస్తూ ఉండగలడు కదా! అంతకంటె రాజుగా ఉన్నవాడు ఎక్కువ సౌఖ్యములను ఏమి పొందగలడు? “ఔత్సుక్య మాత్రమే సాదయతి ప్రతిష్ఠా క్లిశ్నాతి లబ్ధి పరిపాలన వృత్తిరేవ” అని కాళిదాసు అభిజ్ఞాన శాకుంతలమునే నాటకములో వర్ణిస్తట్లు రాజు పదవి పొందిన వాడికి ఆ ఉబలాటము తీరవచ్చునే కాని అంతకంటె ఎక్కువ ఏమి రాగలదు? మరి ఏమీరాదు సరికదా! పరిపాలన మనే భారమును మోయుటయే ప్రతిఫలము సంభవిస్తుంది. ఈ విషయము మెక్ బెత్ కు తెలియదా! తెలిసిన్నీ ఆ రాజ పదవికోసమందుకు అంత

దారుణమైన పనికి పూనుకొన్నాడు ? మానవునకున్న దౌర్బల్యము
 అతనికిన్ని ఉండెననవలెను. ఆ పదవి కావలెనని కోరుటలోను యదో
 చితముగా వచ్చిన యెడల అనుభవించుటలోను కోపములేదు.
 కాని ఆ పదవి దౌర్జన్యము, రాజద్రోహము, దేశద్రోహము,
 విశ్వాసభంగము, మొదలయిన దుష్కృతములవలన సాధింపవలసి వచ్చి
 నప్పుడు దానిని మెక్ బెత్తు వంటివాడు ఆపేయించవచ్చునా ? అనేది
 ప్రశ్న అట్టి అపేయ మెక్ బెత్తుకు వాస్తవముగా వుట్టలేదు. ముగ్గురు
 ధాకినుల (అభిచారిణుల) మాటల వలన కలిగినది. ఆ ధాకిని స్త్రీలు
 మెక్ బెత్తును చూచి గ్లామిన్ ప్రభూ ! అని పలుకరించుటలో వింత
 లేదు. కాని కాడోర్ ప్రభూ అని పలుకరించుటలో భావిసూచన
 కలదు. అంతేకాక స్కాట్లండు దేశరాజు ! అని కూడా పిలిచినప్పుడు
 ఆశ్చర్యము కలిగినది. వారట్లన్న అసతికాలములోనే రాజ మెక్
 బెత్తును కాడోర్ మండలమునకు ప్రభువుగా నియమించిన వార్త
 తెలియ వచ్చుట వలన మెక్ బెత్తునకు ఆధాకినిల వాక్కు
 సత్యమైనట్లు రుజువయినది. వారికి ముందు కానున్నది తెలిసి
 కొనే శక్తి కలదన్న నమ్మకము కుదిరనది. అందుచేత స్వతః
 సిద్ధముగా లేకపోయినా రాజ కావలెనన్న కాంక్షః ఆధాకినుల
 వలన కలిగినది. కాడోర్ ప్రభువగుట ప్రయత్నముగానే సిద్ధించినట్లు
 రాజపదవి కూడా అప్రయత్నముగానే సిద్ధించునన్న అభిప్రాయము
 అతనికి కలుగుటలో వింతలేదు. అది అప్రయత్నమువలన శీఘ్రకాల
 ములో కలుగవలెనన్న దురాశ మెక్ బెత్తు భార్యకు కలిగినది. అప్రయ
 త్నముగా రాజ మెక్ బెత్తు మందిరమునకు అతిథిగా వచ్చి ఆరాత్రి
 విందుగించిన తర్వాత ఆ మందిరమండే శయనించుట ఆమె దురా
 శకు దోహదముగా పరిణమించినది. మెక్ బెత్ భార్య దుశ్శీల గనుక
 తన భర్త శీఘ్రముగా రాజకాలెనన్న దురాశకు లోబడి రాజును
 నిద్రలో చంపి ఆ కోరిక నెరవేర్చుకోవలెనన్న అభిప్రాయము కలిగి ఆ
 దారుణ కృత్యమునకు పూనుకొన్నది. అట్టి దారుణ కృత్యమునకు దిగ
 జారవలెనన్న దురాశ మెక్ బెత్తునకు ఏ కోశముననులేదు. తన భార్య

ప్రోత్సహించుటవలనను, ఆ డాకినులు పలికినది అట్టి సాహసముచూపుట వలననే నెరవేరునని హెచ్చరించుటచేతను ఆ పనికి ఆనుసూలమయిన సంఘటన - అనగా రాజు తమ మందిరమందు శయనించుట - తాము కోరకనే సిద్ధించుటవలన తమ పనికి విజయముకూడా ఆ డాకినులు పలికి నట్లు దైవికముగానే సిద్ధించునని నచ్చ చెప్పుటవలనను మెక్ బెత్తు మె త్ర బడినాడు. తుదకు హత్యకూడా జరిపినాడు.

బేంగ్ కోవ్ మాత్రము మెక్ బెత్ వంటి వాడుగా తొందరపడి ఏమిచేయుటకను పూనుకోలేదు. “యద భావి నతద్భావి, భావిచేన్నత తస్యధా! ఇతి చింతా విషఘ్నో! యం అగదః కిం నవీయాతే ?” అన్నట్లు కానున్నది కాక మానదు. అది మనం ప్రయత్నం చేసినా చేయకపోయినా కాక తప్పదన్నట్లుగానే ఉండేను గాని దారుణ కృత్య మేమీ తల పెట్టలేదు. కాని మెక్ బెత్ - బార్యార్థ ర్తలకు మాత్రము అతడు తమవలెనే దురాశ కలిగి ఎట్టి దారుణ కృత్యములకు పూను కొనునో అన్న భయము వట్టుకొన్నది.

ఇట్టి సందర్భములో మానవుని చి త్ర ప్రవృత్తులు ఎట్లు వివరీతి ముగాను అసంగతముగాను సంచరిస్తూ ఉంటువో మనము చూడవలసి యున్నది. డాకినులు భావిసూచనలుగా చెప్పిన రెండు అంశములు యదార్థములుగా పరిణమించినప్పుడు డాకినుల వాక్కు దివ్యజ్ఞానము గలది అన్న నమ్మకము మెక్ బెత్తు దంపతులకు కలిగినది గదా! అది శ్రీఘ్రముగా ఫలింపవలెననియే కదా ఆ దారుణ హత్యకు పూను కొన్నారు. మూడవ అంశము బేంగ్ కోవ్ పుత్రుల దేశమునకు రాజు లగుదురు అన్నది కూడా యదార్థముకాక మానదన్న నమ్మకమున్న వారికి కలిగియుండవలెను. ఆ అనిష్టమైన దుస్థితితప్పించుకొనుటకు ఏమి చేసినా నిష్ఫల మగునన్న ఆలోచన వారికేల కలుగలేదు. అది తమకు అనిష్టమైనది కనుక కలుగలేదు. అందులోనే ఉన్నది మాన వుని మాధ్యము అంతేకాక బేంగ్ కోవ్ పుత్రులు ఎట్లు రాజులు కాగ లిరో వా రూపించుటకు ప్రయత్నమైనా చేయలేదు. తండ్రి బ్రతికి యుండగా తనయులు సాధారణముగా రాజులు కాజాలరు. బేంగ్ కోవ్

క్లీయన్స్ అను నశవౌక్మకే పుగుడు, ఛాకినులు చెప్పినది నిజము కాక తప్పనప్పుడు బేంగ్ కోస్ చనిపోయిన విమ్మట కదా కాజా కావ చులే. కనుక బేంగ్ కోస్ ను చంపి-నుటవలన జరగక తప్పని సంఘటన త్వరితముగా జరుగుటకు నీలయిన పనిచేసిన వాడనే కాగలనన్న ఆలోచన మెక్ బెత్తుకు కలుగ లేదు. కలుగకపోలేదు, కలిగింది. గనుకనే క్లీయన్స్ నుకూడా చంపించుటకే మెక్ బెత్తు ప్రయత్నించినాడని కొందరవచ్చును. ఛాకినుల వాక్కు సిద్ధింపక తప్పనన్న నమ్మకము కుదిరినవాడు ఈ ప్రయత్నము సిద్ధించునని ఎట్లు ఊహింపగలిగినాడన్న ప్రశ్న పుట్టకపోదు. ఈ ప్రశ్నలకు ఒకటే సమాధానము. ఈ సంఘటనల వలన దోషము చేసినామన్న విషయము అంతర్గతముగా హృదయమును కొరుకుతూ ఉన్నవారికి సరియైన ఆలోచనలు పుట్టవు. మెడడు సరిగా పనిచేయదు. అందుచేతనే విందు జరుగుతూ ఉన్న రాత్రి బేంగ్ కోస్ భూతము మెక్ బెత్తుకు గోచరించి పిచ్చివానిని చేసినది. నిజము బయలుపడే మాటలెక్కడంటాడో అన్న భయము లేదీ మెక్ బెత్తునకు తోచినది. భర్తను లోనికి తీసికొని పోయినది. విందు రసాభసయినది. ఈ దుష్కృతము ఎట్లు పరిణమిస్తుందో అన్న భీతివలన లేదీ మెక్ బెత్తుకు మతి చెడినది. ఆరోగ్యము చెడినది. తుడకు మరణించినది. ఆమె మరణముతో మెక్ బెత్తు మరింత మతిచెడిన వాడయినాడు.

విందు జరిగిన మరునాడు మెక్ బెత్ ఆ ఛాకినులను కలిసికొనుటకు యత్నించి, కలిసికొని, తానేమి చేయవలెనో తెలిసికొన గోరినాడు. వారు కానున్నది యధార్థముగా పలికినా అతనికి మౌన బోధ పడని మడత మాటలతో పలికినారు. తుడకు మెక్ బెత్తు యుద్ధములో ఓడిపోయి హతుడయినాడు. డస్కన్ కొడుకు మాలక్ మ్ రాజయినాడు. మెక్ బెత్ జీవిత మేమయినట్లు! దురాశకుపోయి దుఃఖమును తెచ్చిపెట్టుకొన్నట్లు యినది.

అసలీ ట్రాజడీ ఛాకినుల ప్రవేశముతోను, దుర్నిమిత్తములతోను ప్రారంభించినది. ఇంచు మించు సన్నివేశములన్నీ పగలు జరిగినా రాత్రి జరిగినా చీకట్లోనే జరిగినవి. “మేఘు చచ్చే చదుర్దినమ్”

అనే ఆర్థములో నాటకమంతా దుర్దినములతోనే సాగినది. సంతోష దాయకమయిన దృశ్యము చెప్పుకోదగినది ఒక్కటయినను కనబడదు. 2100 పంక్తులలో నాటకమంతా ఎడివడిగా నడిచేటట్టు షేక్స్పియర్ త్రాజిడీ రచించడములో గొప్ప ప్రతిభ చూపించినాడు.

మరియొక్క విషయము తెలియజేసి యీ ప్రకరణము ముగిస్తున్నాను. ఓ తెలో, హామెలెట్, కింగ్ లియర్, జూలియస్ సీజర్, ఆంటనీ అండ్ క్లీయోపాత్రా నాటకము లందలి కథానాయకులు అన్యాయముగా ఇతరులు పెట్టిన బాధలకు, హింసలకు బలియైగాని, బద్ధులైగాని మరణించినారు. ఈ నాటకములోని కథానాయకుడు మాత్రము హత్యలు గావించి స్వయంకృతాపరాధము వలన సుఖాన ఉన్న ప్రాణము దుఃఖాన పడవేసికొని యుద్ధములో అపజయముపొంది హతయైనాడు. తక్కిన నాటకములలోని నాయకులు మరణించినప్పుడు అయ్యో పాపము! అన్నవారు చాలామంది ఉండిరి కాని ఇతడు మరణించి నప్పుడు వీడవదలినదని సంతోషించినవారే ఉండిరికాని అయ్యో పాపము అని విలపించినవారు ఒక్కరూ లేరు.

షేక్స్పియరు రచించిన నాటకములలో ఏ రెండున్న ఒకే రీతిగా సాగలేదు. అందులో ఇది మరీ విపరీతముగా ఒక విధమయిన ప్రత్యేకత కలిగి నడచినది. ఈ నాటకము ప్రపంచమంతటను తరచుగా ప్రదర్శిస్తూ ఉంటారు.

*

*

*

చారిత్రక నాటకములు

షేక్స్పియరు రచించిన చారిత్రక నాటకములు రెండు శాఖలుగా విభజింపవచ్చును. (1) ఆంగ్ల దేశ చరిత్రకు సంబంధించినవి. (2) గ్రీస్ రోము దేశచరిత్రకు సంబంధించినవి. మొదట శాఖలో

చేరిన నాటకము లందలి కథావస్తువునకు ఇంగ్లండ్ దేశమందుండిన చారిత్రక పత్రాలున్న మరీకొన్ని ఇతరపత్రాలున్న ఆధారము. రెండవ శాఖలో చేరిన నాటకము లందలి కథా వస్తువునకు ప్లాటారు ౧ వదిలిన జీవిత చరిత్రలు మొదలయిన చారిత్రక పత్రాలు ఆధారము.

కామెడీల విషయములోగాని ట్రాజడీల విషయములోగాని కథ నడిపించునప్పుడు నాటక రచయిత స్వతంత్రత ఎక్కువగా వహించగలడు. కాని అవి చారిత్రతో ముడిపెట్టుకొన్నప్పుడు ముఖ్యమైన చారిత్రక విషయములను మార్చలేదు. జనులు కష్టా కర్షిగా విని యధార్థములని నమ్మిన విషయములు - అది అసత్యములని ప్రమాణముగా రుజువు చేయగలిగితేనే తప్ప మార్చలేదు. కాని కొన్ని అప్రధానములయిన విషయములను తన కళాశిల్పమునకు పోర్వకములగునట్లు కొద్ది కొద్దిగా మార్చుకోగలడు. కొత్త పాత్రలను - చారిత్రకాధారము లేకపోయినా సృష్టించుకోగలడు. అది కళాధర్మముగానే ఎన్నుట సంప్రదాయమైనది. రచనా సామర్థ్యము వలన నాటకములో చెప్పిన విషయములకు రాను రాను ఎక్కువ బలము సమకూడుటకూడా సంభవించినది. అవి యధార్థములుకావని చారిత్రక ప్రమాణములు చూపించినా నాటకము లందలి విషయములే ఎక్కువ ప్రమాణములుగా కనబడే అవస్థకూడా వచ్చినది. అందుకొక ఉదాహరణము, సారంగధర చరిత్ర నాటకములోని కథావస్తువునకు చారిత్రాధారములేదు. రాజ రాజనరేంద్రునకు సారంగధరు డనే కుమారుడే లేడు. అతని భార్య రత్నాంగి కాదు. అతడు చిత్రాంగిని పెండ్లి చేసికొన్నాడనుటకు చారిత్రాధారము లేదు. అని నేటి చారిత్రకాచార్యులెందరు ఎంతచెప్పినా విద్వాంసులయినా నమ్మకుండా ఉన్నారు. చారిత్రక ప్రామాణ్యముగల పత్రాలు చూపే యాధార్థ్యం కంటే అనుశ్రుతంగా వస్తూ ఉన్న ముచ్చట్లు యధార్థములు కాకపోయినా సాధారణ జనులకు ఎక్కువ నమ్మదగినవిగా కనబడుతవి. ఈ దుస్థితి మన దేశంలోనే కాదు ఇంగ్లండు దేశములో కూడా ఉండేది. ఇప్పటికీ ఉన్నదని కూడా చెప్పగలమేమో! షేక్స్పియరుమాత్రము చారిత్రకనాటకాలు రచిస్తూ ఉండినప్పుడు అనుశ్రుతములయిన విషయములను పరిశీలించకుండా తన

నాటకాల లోనికి ఎక్కించినవాడు కాదు. సాహిత్యరచయితగా మాత్రమే కాక చరిత్ర పరిశోధకుడుగా కూడా పేరు పొందినాడు. అయినా 'ప్రమాదో ధీమతా మవి' అంటారు గదా! కనుక షేక్స్పియరుకు కూడా ప్రమాదములు కలిగియుండవచ్చు. ఈ విషయములో కలిగే ప్రమాదములు రెండు విధములుగా ఉంటవి. (1) యధార్థములు కానివి యధార్థములుగా భావించుటలోను (2) యధార్థ సంఘటనలను, వ్యక్తులను అర్థము చేసికొనుటలోను కలుగుతూ ఉంటవి. మొదటిది మాలిక్ములై న ప్రదేశములందే ఉండవచ్చును. లేదా పరిశోధనలోగల లోపమువలన కలుగవచ్చును. రెండవది అనివార్యమైన విషయము. మనమెంత నిష్పాక్షికమైన బుద్ధితో ఉన్నా సమకాలపు సంఘటనలను వ్యక్తులను అర్థము చేసికొనుటలో పొరపాట్లకు గురియగుతూ వుంటామన్న విషయము అనుభవముగల వారికి తెలిసిన విషయమే. నేను ప్రత్యేకించి చెప్పవక్కరలేదు. చరిత్ర పరిశోధన ఈ 20 వ శతాబ్దములో ఎక్కువగా జరిగినది. దాని ఫలితముగా షేక్స్పియరు తన చారిత్రక నాటకములో కొన్ని తప్పులు చేసినాడని విమర్శకులు ఇటీవల అనగా గత ముప్పది సంవత్సరములలోను ఆక్షేపించినారు. అవి ఏవో ఎట్టివో ఆయా స్థలములందు తెలియజేస్తాను. అంతకు ముందు ఇట్టి దోషాహోపణ జరిగియుండలేదు. అంతేకాదు షేక్స్పియరు నాటకములోని చారిత్రక విషయములు ప్రమాణములుగా ఎత్తి చూపిన వారు కూడా ఉండేవారు. నేను కాలేజీలో చరిత్రాచార్యుడుగా ఉండినప్పుడు ఆంగ్ల దేశ చరిత్రలోని "నూరు సంవత్సరముల సంగ్రామము." "రోజా పుష్పముల సంగ్రామము" అనేవి విద్యార్థులకు బోధిస్తూ ఉన్నప్పుడు కొన్ని సంఘటనల ప్రాశస్త్యమును కొందరువ్యక్తుల ప్రవర్తనము విద్యార్థుల హృదయములో లెస్సగా ముద్రితము కావలెనన్న ఆభిప్రాయముతో ఆయా విషయములకు సంబంధించిన దృశ్యములందలి భాగములు షేక్స్పియరు నాటకముల నుండి చదివి వినిపించేవాడను. ఆ విధముగా చేయుటవలన ఆయా సంగ్రామముల అంశములు విసువు పుట్టించకుండా బోధపరచుకొనుటకు విద్యార్థులు సంతోషిస్తూ వింటూ ఉండేవారు. నాటక రచయిత కావున షేక్స్పియరు ఎక్కడెక్కడ

చారిత్రాంశములను వ్యక్తులను అతడు తన రచనకు పాత్ర పోషణకు స్వతంత్రించి మార్పుకొంటూ ఉండేనో కూడా తెలియజేస్తూ ఉండేవాడను.

ఈ చారిత్రక నాటకములను పరిశీలించుటకు ముందు చరిత్రాంశములు తెలిసికొనుట మంచిది కనుక వాటిని క్లుప్తముగా సంగ్రహించి తెలియజేస్తాను.

ఆంగ్ల దేశ చరిత్రలో నార్మన్ వంశరాజుల పరిపాలనము అయిన తిర్య్యతి ప్లాంటాజనెట్ రాజుల పరిపాలనము రెండవ హెన్రీతో (1154-89) ప్రారంభించినది. ఇతడు చాలాసమర్థుడయిన రాజు. కాని చివరి కాలములో అధికారము కోసము ఇతని పుత్రులే ఇతనిని ఎదిరించి వారు. వాలో ఇద్దరు అతని కంటే ముందుగానే చనిపోయారు. మిగిలిన ఇద్దరిలోను మొదటి రిచర్డ్ ఒక సంవత్సరము మాత్రమే రాజ్యము చేసే 1199 లో చనిపోయినాడు. ఆ తర్వాత జాన్ (1199-1217) రాజయినాడు. షేక్స్పియరు రచించిన కింగ్ జాన్ అనే నాటకము ఇతనికి సంబంధించినదే. ఇతడు చాలా అసమర్థుడైన రాజు. దేశ మందలి ప్రజలకు ప్రభువులకు మత విషయములలో తగవు పుట్టినందు వల్ల పోవుకు ఫ్రాన్సుదేశపు రాజయిన ఫిలిప్ ఆగస్తసుకు పరోధి అయినాడు. తత్ ఫలితముగా ప్రభువుల వత్తిడి వలన వారి హక్కులకు భంగము రాకూడదన్న మాగ్నా కార్తా (దొడ్డ హక్కుల పత్రము)పై జాన్ (1216లో) సంతకము పెట్టి తప్పినదికాదు. పోప్ అధికారము దేశముపై విలచినది. ఫ్రాన్సు దేశములో రెండవ హెన్రీకాలములో ఆంగ్ల రాజుకుగల ప్రదేశములు - ఒక్క ఆన్సీటేన్ మండలము తప్ప తక్కినవన్నీ పోయినవి. ఈ అనిష్ట సన్నివేశములను షేక్స్పియరు తన నాటకములోచిత్రించినాడు. ఇందులో జాన్ 1199 కి పూర్వమేమృతుడైన తన అన్నగారి కుమారుడు ఆర్తురును కండ్లు పోకారులతో కాల్పించి చంపుట విషాదసంఘటనము. ఇది హృదయ విచారకముగా చిత్రితమైనది.

జాన్ కొడుకు మూడవ హెన్రీ (1217-1272) కూడా అసమర్థుడైన రాజు. కాని ఈ రాజుల అసమర్థత వల్లనే జాన్ కాలమున

మాగ్నా కార్టా లభించినట్లు ఈ హోనీ కాలమున పార్లమెంటు సభా వ్యవస్థకు బీజారోపణము జరిగినది. ఇతనితర్వాత రాజ్యమునకు వచ్చిన మొదటి ఎడ్వర్డు (1272-1279) సమర్థుడు ప్రజలకు ఇష్టుడు. ఇతని కాలములో పార్లమెంటు రూపొందినది. వేల్ మండలము ఆంగ్ల రాజ్య మగునొక భాగమయినది. ఆంగ్ల రాజు పెద్దకొడుకు యువరాజుగాను వేల్ ప్రభువుగాను ఉండవలెనన్న సంప్రదాయము ఏర్పడినది. ఇతని కుమారుడు రెండవ ఎడ్వర్డు (1279-1282) అసమర్థుడు. స్వార్థపరుల యైన ప్రభువుల సలహాలనుసరించి ప్రజలకు కీడు కలిగించు పరిశాలనము సాగించెను. ఇతడు డిస్సెన్సర్ ప్రభువు కుటుంబము వారిని చేరదీసి వారి దుర్బోధలవలన తప్పు త్రోవను నడచుచుండుట చూచి సహింప లేక కొందరు ప్రభువులు ఎడ్వర్డును రాజు పదవినుండి తొలగించి 1282 వధించినారు. ఈ రాజుకు సంబంధించినదే మార్లో రచించిన రెండవ ఎడ్వర్డు అనే నాటకము.

రెండవ ఎడ్వర్డు కొడుకు మూడవ ఎడ్వర్డు (1282-1292) తన తండ్రిని చంపిన ప్రభువులే తనను సింహాసనమందు కూర్చుండ బెట్టుట వలన రాజయినాడు. అప్పుడతడు 15 ఏండ్ల బాలుడు. అతని తల్లి ఇజోబెల్ తన కిష్టుడైన రోబర్ మార్షియు అనే ప్రభువుతో కలిసి రీజంటుగా రాజ్యముచేస్తూ ఉండేవారు. ఇది చూచి సహింపలేక మూడవ ఎడ్వర్డు 1292 లో యువకుడు కాగానే వారి అధికారము తొలగించి స్వతంత్రుడై రాజ్యపాలనము సమర్థ తతో సాగించినాడు. ప్రాస్తుదేశమందు ఆంగ్ల రాజులు పోగొట్టుకొన్న ప్రదేశములను మరల సంపాదించుకొనుటకు 1294 లో దండయాత్ర సాగించుటకు మొదలు పెట్టినాడు. నాటి నుండి సుమారు నూరు సంవత్సరముల కాలము దండయాత్రలు యుద్ధములు సాగించు చుండుటవల్ల వీటికి నూరు సంవత్సరముల సంగ్రామమున్న పేరు సార్థకమయినది.

ఇతని తర్వాత రాజయినవాడు ఇతని మనుమడు రెండవ రిచర్డ్. (1292-1309) రాజయిన నాటికి పదేండ్ల బాలుడగుట వలన రాజ్య పరిపాలనము సాగించినవాడు ఇతని మేనమామ జాన్ ఆల్ గాన్ట్. ఈ జాన్ గాన్ట్ స్వార్థపరుడు కనుక తక్కిన ప్రభువులు అసూయాగ్రస్త

లయినారు. కాని బలము కలిగియుండెను. రిచర్డ్ కొన్ని సుగుణములు గలవాడే కానిసమర్థతగల పరిపాలకుడు కాలేకపోయినాడు. అందుచేత ప్రభువులలో కొందరు నీకనుయి సంక్షోభము కలిగించినారు. అది దుర్భరమగుట వలన అతడు తన రాజ పదవిని పరిత్యజింపవలసి వచ్చినది. ప్రభువుల శోడ్పాటుతో జాన్ ఆల్గాంట్ కుమారుడు హెన్రీ, నాల్గవ హెన్రీ అనే పేరను రాజయినాడు. షేక్స్పియరు రచించిన రెండవ రిచర్డ్ నాల్గవ హెన్రీ నాటకములు వీరికి సంబంధించినవే. నాల్గవ హెన్రీ (1877-1418) సమర్థతగల రాజు. సారంభములోకొన్ని కష్టములు కలిగినవి తలవని తలపుగా రాజ్యమునకు వచ్చినాడన్న కుర్వతో. ప్రభువులుకొందరు విప్లవములు సాగించి వేల్లు, స్కాట్లండు వారు కూడా ఇతని అధికారమును ఎదిరించుటకు యుద్ధములు సాగించినారు. మతాధికారులు కూడా ఎదిరింపబూనిరి. కాని సమర్థతతో ఈ నాల్గవ హెన్రీ అన్నిటిని ఎదురుకొని విజయుడయి పరిపాలనము సుజాహిగ పోషకముగా సాగించి దొడ్డ రాజున్న పేరు పొందినాడు. ఇతడు కళాప్రియుడు, ఆంగ్ల కవియైన చాసరుకు మిత్రుడు. ఇతని కారుగురు కొడుకులు కలిగినారు. వారిలో పెద్దవాడు ఇతని తర్వాత అయినవ హెన్రీగా రాజయినాడు. (1418-1422) ఇతని తమ్ములు ప్రభువులయినారు. వారిలో ప్రసిద్ధి పొందినవారు బెడ్ఫర్డ్, కేరిన్స్, గ్లస్టర్ ప్రభువులు. ఈ అయినవ హెన్రీ బాల్యములో తుంటరులతో కలిసి తిరిగినా పెద్ద వాడయిన తర్వాత బుద్ధి తెచ్చుకొని 1418 లో తండ్రికి తగిన కుమారుడుగా సమర్థతతో రాజ్యపాలనము సాగించినాడు తండ్రి సలహాను పాటించి దేశమందలి వక్రబుద్ధులు, విప్లవబాధలుకలిగించకుండా ఉండేటట్లు ఫ్రాన్సులో ఆంగ్లేయుల అధీనములోనికి రావలసిన ప్రదేశములు అన్నీ రాలేదన్న సాకుతో నూరు సంవత్సరముల సంగ్రామము కొనసాగించుటకు పూనుకొని దుష్ట ప్రభువుల దృష్టి దేశాభిమానము వైపు మరలించి సఖ్యుడైనాడు. షేక్స్పియరు రచించిన అయినవ హెన్రీ నాటకము ఇతని చర్యలకు యుద్ధములకు సంబంధించినది.

రెండవ రిచర్డ్, నాల్గవ హెన్రీ (రెండు) అయిదవ హెన్రీ అనే నాటకములు నాటగొన్న లాంకాస్ట్రియన్ ట్రెటాంజీ అనే పేరను ఆంగ్ల చారిత్రక నాటకములుగా ప్రసిద్ధి పొందినవి.

అయిదవ హెన్రీ తర్వాత 1422 లో రాజ్యమునకు వచ్చినవాడు అతని కొడుకు (అతడు పెండ్లియాడిన కేతరీన్ కుపుట్రిన కొడుకు) హెన్రీ ఆరవ హెన్రీగా రాజయినాడు. (1422-1471) రాజయినప్పుడు ఇతడు ఏడాది శిశువు. అందుచేత అయిదవ హెన్రీ తమ్ములయిన ప్రభువులు ఇతనికి పోషకులుగాను, రీజంటుగాను రాజ్యపాలనము చేయవలసివచ్చినది. అయిదవ హెన్రీ విజయము వలన జరిగిన ట్రాజ్జియో సంధి షరతుల ప్రకారము 6 వ హెన్రీ ఫ్రాన్స్ దేశమున అర్ధ భాగమునకు సైతము రాజుగా ప్రకటితమైనది. తాలుడు గనుక ఇతని పేరను ఇతని పినత్తండీ జెల్ఫర్డ్ ప్రభువు పారిస్ నగరమున రాజ్యాధికారము వహించి ఫ్రాన్స్ దేశమందలి ఉత్తర భాగమును వశపరచుకొని 1430 వరకును పరిపాలనము కావించెను. కాని ఆ సంవత్సరమే ఫ్రెంచి వారికిని ఆంగ్లేయులకును మరల యుద్ధములు జరిగినవి. ఇోన్ ఆఫ్ ఆర్కో అనే వీరకవ్య అద్భుతమైన ధైర్యసాహసములతో ఫ్రెంచి సేనలను నడిపి ఆర్లియన్స్ వద్ద విజయము పొందినది. తుదకు 1451 వరికి కాలే నగరము తప్ప ఫ్రాన్స్ లో ఆంగ్లేయులు వశపరచుకొన్న ప్రదేశములన్నీ ఫ్రెంచివారు మరల సంపాదించుకొని గలిగిరి.

6 వ హెన్రీ అమలహృదయడు, సాధువర్తనుడు కాని రాజ్య పాలనము విషయములో మూత్రము ఆసమర్థుడు. అతనికి పోషకులుగాను, రీజంటుగాను ఉండిన ప్రభువులు ప్రభుత్వము వహించి ఒకరితో ఒకరు ద్వేషముతో కలహించుకొన్నారు. దేశము బహునాయకత్వము తక్కు లోబడవలసి వచ్చినది. ప్రజలు చాలా బాధలకు గాను కావలసి వచ్చినది. ఇది వారికి దుర్భరముగానే ఉండేది. కొందరు జాన్ కేడ్ నాయకత్వమున ప్రభుత్వమును ఎదిరించి విప్లవము కలిగించినారు. 3 వ ఎడ్వర్డు సంతతివారి లోని యార్క్ ప్రభువు పుత్ర పౌత్రులకున్న, రెంకాస్టర్ ప్రభువు పుత్రపౌత్రులకున్న జ్ఞాతి వైరములు పుట్టి విజృం

భించినవి. రాజధాన్యమును, అసమర్థుడు అగుటవలన రాజవదలిపోసము ఆ రెండు ప్రభువర్గములనాగియున్న శివమూలకాము యుద్ధములకు సిద్ధ పడినాడు. ఆరవ హెన్రీ లెంకాస్టర్ వర్గమునకు చెందినవాడే కాని, అతని కేరనే అన్నట్లు ఈ ఇరు వర్గములవారును యుద్ధములు ప్రారంభించినారు. లెంకాస్టర్ ప్రభుపక్షమువారు ఎరగులాబి పుష్పమును, యార్కిష్ ప్రభుపక్షమువారు తెల్లగులాబి పుష్పమును తమ తమ పక్షమువారి పదవీలాంఛనముగా ధరించిన వారు కనుక ఈ ఇరు పక్షముల వారికిన్ని జరిగిన యుద్ధములకు గులాబీ సంగ్రామములు (వార్డ్ ఆఫ్ రోజెక్) అన్న పేరు వచ్చినది. 1455లో ఈ యుద్ధములు ప్రారంభించినావి. హెన్రీ అల్బన్ వద్ద జరిగిన మొదటి యుద్ధములో ఆరవ హెన్రీ పక్షమువహించిన లెంకాస్టర్ ప్రభువర్గము పాటు ఓడిపోయినారు. 1461 సరికి యార్క్ ప్రభు పక్షమువారికి బలము హెచ్చినది. ఆ పక్షమునకు రాజసంతతికి చెందిన ఎడ్వర్డు ప్రభువు 4వ ఎడ్వర్డుగా రాజయినాడు. 1470లో లెంకాస్టర్ పక్షము వారికి జయము కలిగినందున 6వ హెన్రీ మరల రాజయ్యెను. అయితేనేమి ఆ మరుసటి సంవత్సరమే 4వ ఎడ్వర్డు విజయముడై మరల రాజయినాడు. 6వ హెన్రీ ఔరసాలలో పెట్టించబడినాడు. 1483 లో ఈ 4వ ఎడ్వర్డు చనిపోగా ఇతని కుమారుడు 6వ ఎడ్వర్డును రాజుగా నియోజనము నందు కూర్చుండ తెట్టి ఇతడు బాటయడైనందున ఇతని సంతోషముగా నుండిన రిచర్డ్ స్వార్థవరుడై ఇతనిని ఇతని సోదరుని 6వ హెన్రీని, 6వ హెన్రీ కుమారుని వధించి రాజయినాడు. ఇతడు యుద్ధములో అరి తేరిన వీరుడేకాని, దుష్టుడు, కుర్మార్గుడు, స్వార్థపరుడు, అంతేకాక రాజ్య పరిపాలనమున ప్రజలను అనేక విధముల బాధిస్తూ సాగించినాడు. అందుచేత లెంకాస్ట్రీయను పక్షమువారికి బలము హెచ్చినది.

మరల 1485 లో బాన్ ఫర్త్ వద్ద రిచ్ మండు ప్రభువు ఇతని నోడించి వధించి 7-వ హెన్రీగా రాజయ్యెను. అంతటితో రోజుపుష్ప సంగ్రామము అంతమైంది ట్యూడర్ రాజుల యుగము ప్రారంభించినది. ఈ 7వ హెన్రీ (1485-1509)కుమారుడు 8-వ హెన్రీ (1509-47).

ఈ కడపటి హెన్రీకి సంబంధించినదే పేక్స్సియగు రచించిన “కింగ్ హెన్రీ ది ఎయిత్” అనే నాటకము.

ఈ పది చారిత్రక నాటకములలో మొదటిది “కింగ్ జాన్” కడపటిది “హెన్రీ ది ఎయిత్” ఈ రెండింటికి నడుమనున్న ఎనిమిది నాటకములున్న రెండు వర్గనామములలో నున్నవి లెంకాస్త్రియన్ ట్రెట్రాలజీ అనగా లెంకాస్త్రి వర్గ చతుష్టము, ది యార్క్స్ ట్రెట్రాలజీ అనగా యార్క్స్ వర్గ చతుష్టము. మొదటి చతుష్టములోని నాటకములు - రెండవ రిచర్డ్, నాల్గవ హెన్రీ మొదటిది; నాల్గవ హెన్రీ రెండవది. అయిదవ హెన్రీ నాటకములు. రెండవ చతుష్టములోని నాటకములు 6-వ హెన్రీ మొదటిది 6-వ హెన్రీ రెండవది; 6-వ హెన్రీ మూడవది; మూడవ రిచర్డ్ నాటకములు ఈ నాటకములలో కవితా శిల్పమునకు, నాటక రచనకు పేరు పొందినవి; 4వ హెన్రీ నాటకమున్న, 5-వ హెన్రీ నాటకమున్న, మూడవ రిచర్డ్ నాటకమున్న కనుక వీటిని గూర్చి కొన్ని అంశములు తెలియజేస్తాను.

*

*

*

4 వ హెన్రీ నాటకములు (రెండున్న)

ఈ నాటకములలో రెండు ప్రధాన చరిత్రాంశములున్నవి. రెండవ రిచర్డ్ ను పదవీ భ్రష్టునిచేసి విజయుడై రాజయిన నాల్గవ హెన్రీ భద్రతకు భంగకరములయిన తిరుగుబాట్లను అణచివేయుటకు సంబంధించిన అంశమున్న అందులో | పిన్స్ హాల్ (యువరాజు) కు గల సంబంధమున్న; ఈ యువరాజుకున్న ఇతని కుర్రతనపు చేష్టలలో ఇతనికి మిత్రులుగా తిరిగిన ఫాల్స్టాఫ్ మొదలయిన వారికిన్ని గల సంబంధమున్న, ఈ కథావస్తువులు రెంటును యువరాజు (పిన్స్ హాల్ - కాబోయే 5వ హెన్రీ) ముఖ్యపాత్ర వహించినవాడు కనుక అతనిపాత్ర

గురించి ముందుగా చెప్పవలెను 4-వ హెన్రీకి విరోధులైన వారిలో ముఖ్యులు పెర్సీ కుటుంబమునకు చెందిన నాయకులు వారిలో హాట్ స్పర్ అనే పేరుగల యువకుడు గొప్ప వీరుడు. అతనిని యుద్ధములో ఎదుగుకొనుట అసాధ్యరమనిన్ని. తన పుత్రుడు ప్రిన్స్ హాల్ కూడా గొప్ప వీరుడే అయినా చిల్లర మల్లరగా తిరుగుతున్నాడు గదా అనిన్ని నాల్గవ హెన్రీ విలపిస్తూ ఉన్న సమయములో తలవని తలంపుగా ప్రిన్స్ హాలు తండ్రికి సహాయుడై యుద్ధములో హాట్ స్పర్ ను వధించి తండ్రి వదలి భద్రతకు తోడ్పడి తండ్రి ప్రేమను సంపాదించు కొంటాడు.

నాల్గవ హెన్రీ ధైర్యము తెచ్చుకొని తన రెండవ కుమారుడును, లెంకాస్టరు ప్రభువును ఆయిన జాన్ ను ప్రోత్సహించి హాట్ స్పర్ తండ్రితోను, తిరుగుబాటు దారులలోనున్న యార్క్ ఆర్మ్ బిషప్ పుతోను యుద్ధములు చేయుటకు పంపి తాను ప్రిన్స్ హాల్ తో కలిసి వేల్ష్ ప్రభువైన సర్ బెన్ గ్లెండ్వరును యుద్ధములో ఎదిరించుటకు సాహసిస్తాడు. అన్ని యుద్ధములందును 4వ హెన్రీకి విజయము కలిగినది. ఆ విజయములు ప్రిన్స్ హాలు తోడ్పాటువలననే కలిగినవి కనుక తండ్రి కొడుకు లిరువురున్న పరస్పర ప్రేమాస్పదులైనారు.

షేక్స్పియరు సృజించిన కామిక్ (హాస్యాస్పద) పాత్రలలో ఫాల్ స్టాఫ్ పాత్ర చాలా దొడ్డది. ఫాల్ స్టాఫ్ పాత్ర నాటక ప్రదర్శన శాలలో కనపడగానే పెద్దలు, చిన్నలు, పురుషులు స్త్రీలు అందరూ ముచ్చటపడి కురికిపాట్లు పడుతూ ఉన్నవారయినా మెలకువ తెచ్చుకొని చూస్తారు. ఫాల్ స్టాఫ్ కేవలం అందరికీ ఆకర్షకములుగా ఉండే టట్టు షేక్స్పియరు అతని పాత్రను నేర్పుచూపి పోషించినాడు హాల్ స్టాఫ్ దేహము, వేషముచూడగానే అందరికీ నవ్వువస్తుంది అతని మాటలు వినగానే ఆనందం కలుగుతుంది. అతడు దుర్మార్గులలో దుర్మార్గుడుగాను పెద్ద మనుష్యులలో పెద్ద మనిషిగాను వ్యవహరించే వాడు. అతడున్నచోట పదిమంది చేరి ప్రసంగిస్తూ ఉన్నప్పుడు అతని మాటలే ఎక్కువ వినబడేవి. అతనితో ప్రసంగిస్తున్నప్పుడు అక్కడ నున్న తమ కష్టములు మరచిపోయేవారు. పెద్దవారితో ప్రసంగిస్తూ

పున్నప్పుడు మంచి వివేకము, ఔదార్యముగలవాడుగా అతడు వ్యవహరించేవాడు. పిన్స్‌హాలుకు ఎప్పుడూ విధేయుడుగా ఉండేవాడు. అయినా పిన్స్‌హాలుకు అతనిలో మంచిచెడ్డలు కెండా తెలుసును. వీడు గొప్ప వీరుడువలె డాంబికముగా పలుకుతూ ఉంటాడేకాని వట్టి పిరికివాడు. కొన్ని విషయములలో మద్దత్తుచేసి సహాయముగా ఉన్నా వీడిని నమ్ముకొని పెద్ద పనులు ఏవీ చేయగాదన్న అభిప్రాయము పిన్స్‌హాలుకు కలిగినది. ఒకసారి ఈ ఫాల్‌స్టాఫు తన అనుచరులతో యాత్రికులను దోచుకొన్నప్పుడు పిన్స్‌హాలు మరికొందరు మిత్రులను చేరదీసి తానున్న యాత్రికులను దోచుకొనుటకు బయలుదేరి, ఈ ఫాల్‌స్టాఫు బందిపోటునే దోచుకొని దోచుకొన్న వస్తువులను దాచిపెట్టి సారాదుకాణములో ఈ ఫాల్‌స్టాఫు తన ప్రతాపములు డాబుగా వర్ణిస్తూ తమను మగియొక బందిపోటువారు దోచుకొన్న విషయము దాచిపెట్టుట చూచి పిన్స్‌హాలు అతనిని అపహాస్యం చేస్తూ తాను దాచిపెట్టిన వస్తువులు నాశ్యంగా ప్రదర్శించి నలుగురి ముందర ఫాల్‌స్టాఫును తక్కిన వారి దృష్టిలో చుటకనచేసినప్పుడు ఈ ఫాల్‌స్టాఫు తమాషాగా పరువు దక్కించుకొన్నాడు. “ఔనయ్యా ఈ బందిపోటు దొంగ మన పిన్స్‌హాలుగారే అని పోల్చుకొని వీరిని గౌరవించుటకు దొరికి పోయినట్లు ఆచరించాను ఇదే మరెవ్వరయినా అయితే లొంగేవాడనా?” అన్నాడు. ఇతరులు ఎట్లు భావించినా ఈ ఫాల్‌స్టాఫు తాను రాజయినప్పుడు తన మిత్ర బృందములో ఉన్నయెడల తన రాజవదవీ ప్రఖ్యాతికి భంగము కలుగక మానదని ఎంచి, ఎడబెట్టి సావమతడు ఒక యుద్ధములో చనిపోయినప్పుడు సానుకంపము గలవానిగా వెళ్ళి అతని భౌతిక దేహము చూచి

“Poor jack, fare well I could have better spared a better man” అన్నాడు. అయ్యో ! పాపం ! సెలవు (నిన్ను విడిచి పెట్టుకోవలసిన దుస్థితి నాకు కలిగింది) నీ కంటే ఎక్కువ ఆపుడైన వానినైనా ఎక్కువ తేలికయిన హృదయముతో విడిచిపెట్టుకోగలిగి యుందును. అని తన భావమును తెలియజేస్తూ పలికిన మాటలవి. పిన్స్‌హాలు హృదయ పూర్వకంగా అన్నమాటలే అని కొందరు, తాను

రాజుగా ఉన్నప్పుడు ఇటువంటి సీనుడు తనకు మిత్రుడుగా ఉంటే తన గౌరవమునకు లోపము కలుగుతుందన్న భావ మనసులో ఉండబట్టి ఈ ఫాల్స్టాఫు మరణమునకు ప్రిన్స్ హాలు లోపల సంతోషించే ఉంటాడని కొందరు విమర్శకులలో ఉన్నారు. ఫాల్స్టాఫు వాస్తవంగా దుశ్శీలుడే అని పేక్ స్పియరు ఏ నాటకములోను స్పష్టంగా తెలియజేయలేదన్న విమర్శ పేక్ స్పియరునాడే జరిగినదేమో అందుచేత ఈ నాటకము ప్రకటితమైన తరువాత వెంటనే రచితమైన తన “ది మెరీ లైవ్ ఆఫ్ విజ్జర్” (అనగా విజ్జరు నగరముదలి విసోన విలాసినులయిన గృహిణులు) అనే నాటకముందు: ఈ ఫాల్స్టాఫు పాత్రకు పేక్ స్పియరు మరల ప్రవేశ పెట్టి మగ వాంఛను సుశీలవగులును అయిన ఇద్దరు స్త్రీలను కామించి ప్రేమలేఖలు పంపి: మూడుసార్లు వచ్చియున్న పడరాని భంగపాట్లుపడి చీ యనిపించుకొన్నట్లుచి తిందినాడు.

ఈనాల్గవ హెన్రీ పెండవనాటకములో 4-వ అంకము 5-వ దృశ్యము ఎన్నిసార్లులైన చగువవగినది. అందులోను 4-వ హెన్రీ తన తలగడ వద్ద కిరీటము పెట్టుకొని నిద్రపోవుటకు పూనుకొని తన చేరువనున్న ప్రభువులతో తన నిగ్రకు భంగకరములయిన శబ్దమేదీ కలుగనీయవద్దని నిదించి నప్పుడు ప్రిన్స్ హాలు గదిలోనికివచ్చి తక్కిన ప్రభువు లందరినీ బయటకుపంపి తానొక్కడును తండ్రిని కనిపెట్టుకొని ఉండి ఆ కిరీటముక్కడెందుకని తీసికొని పోవునప్పుడు అతడు తనలోతాను అనుకొన్న మాటలు మొగలుకొని ఆ దృశ్యము అంతమొందిన వరకునుగల భాగమంతా చాలా ముఖ్యమయినది. అందులో కిరీటమును గూర్చిన తత్త్వము కిరీటము కోసము మావపునికి కలిగే ఔత్సుక్యము, 4-వ హెన్రీ తన జుమారునికిచేసే ఉపదేశము మొదలయిన విషయములు స్మరింపదగినవి.

*

*

*

5 - వ హెన్రీ

4 వ హెన్రీ నాటకములో కథావస్తువులు రెండును మిశ్రితము లైనవి. కాని 5 వ హెన్రీ నాటకములో ఒకే కథావస్తువు కలదు. ఇదిన్నీ ప్రధానముగా 5 వ హెన్రీకి సంబంధించినదే. ఇక్కడ అంశములు ప్రధానములు వాటిలో కొన్ని తీసివేసినా ప్రేక్షకులకు నష్టము వాటిల్లదు. 5 వ హెన్రీ ఫ్రాన్సు దేశమునకు దండెత్తి వెళ్ళి యుద్ధములో విజయము పొంది ఫ్రాన్సు రాజకన్యయైన కేతరీన్ ను వివాహమాడుటయే యుఖ్యమైన కథావస్తువు. అది కాలక్రమమును అనుసరించి నడచును. కనుక కథలో గ్రంథకర్త కల్పన చేయవలసిన అవసరమేలేదు.

ఫ్రాన్సు దేశమునకు దండెత్తి వెడలుటకు హెన్రీ నిశ్చయించు కొనుటతో అతని ముఖ్యోద్దేశము స్పష్టమయినది. తండ్రిచేసిన సలహాయే కారణము ఇతర దేశములో యుద్ధము తలపెట్టి సాగిస్తూఉన్నప్పుడు స్వదేశమందిలి కుట్రదారులు దేశభక్తి పరులై యుద్ధమండే మనసునిల్పి తమ కుట్రలు కొనసాగించరు. కనుక ఫ్రాన్సు దేశమున యుద్ధములు నడుపుటకు 5 వ హెన్రీ పూనుకొన్నాడు. యుద్ధము సాగించుటకు తగిన కారణముండవలెను. కనుక ఫ్రాన్సు రాజ్యమును పొందుటకు తగిన హక్కు తనకు గలదని నిరూపించవలెను. అందుకు ప్రధాన న్యాయమూర్తులైన మతాధికారులతో మంతనము సాగించినాడు. యుద్ధము కొనసాగవలెనన్న కోరిక వారికిని గలదు. అందుకు కారణమేమనగా ఆ సమయమండే చర్చి తాలూకు ఆస్తులు కొన్ని రాజు తీసికొనుటకు సంకల్పించినాడు. యుద్ధములు సాగినయెడల ఆ సంకల్పము వాయిదా పడక తప్పదు. అందుచేత మతాధికారులున్న న్యాయస్థాన మందలి న్యాయవాదులవలె ప్రేమించి రాజ్యమునకు వారసత్వపు హక్కు వారు రుజువు చేసినారు.

దండయాత్రకు బయలుదేరుతూ ఉన్న సమయములో కొందరు కుట్రదారులు విప్లవము కలిగించుటకు యత్నిస్తున్నారని తెలిసికొని ఈ

హెన్రీ తండ్రివలె కాక తండ్రిని మించిన కొడుకువలె ఆ కుట్రదారుల నాయకులను తన విచారణకు పట్టి తెప్పించి కఠినముగా దండించి తన శక్తి సామర్థ్యములను ప్రదర్శించుకో గలిగినాడు. మరియుక సంఘటనలో కూడా ఈ హెన్రీ ఘనత ఎక్కువయినది. ప్రిన్స్ హాలుగా ఉన్నప్పుడు చిల్లరమల్లరగా క్రిడాసక్తుడయి ఉండెనన్న విషయము నలుగురికీ తెలిసినదే కానిక ప్రాన్సు దేశపు డాఫిన్ ఎగతాళిసూచనగా అనిన్ బంతులు బహుమతిగా పంపి గాయబాగము నడపినాడు. “ఏదో ఈ బంతులతో ఆడుకుంటూ ఉండు. నీకెందుకు యుద్ధాలు!” అనే భావం సూచించేటట్టు ఆ కానుక పంపించాడు. అందుకు తగినట్లుగా ఆ బంతులాటకు సంబంధించిన పరిభాషతో తాను ఫ్రాన్స్ లో ఆడబోయే గుండు బంతుల యుద్ధక్షీడ ఎట్లు సాగుతుందో హెన్రీ తెలియజేశాడు. పదచేమత్కారము చక్కగా ప్రదర్శితమైన దృశ్యము (చూ. మొదటి అంకము రెండవ దృశ్యము)

ఫ్రాన్స్ దేశములో హార్ ఘోర్ ముట్టడి ఫలించినది. అప్పుడు హెన్రీ తన సైనికులకు చేసిన హితోపదేశము అతని ఖౌదార్యమును సూచిస్తుంది. విజయులముగదా అని సగరమును ధ్వంసము చేయరాదు. సాధువులయిన పౌరులను వీడింపరాదంటాడు.

ఆ తర్వాత కాలే ముట్టడించుట కొరకు ఆంగ్ల సేనలు నడుస్తూ ఉండగా ఫ్రెంచివారి బలము హెచ్చినది. ఆరోగ్యముచెడి ఆంగ్ల సైనికులు చాలామంది మరణించిరి. అప్పుడు డాఫిన్ మరియుకసారి ఆపహాస్యం చేస్తూ మీగుమాకెంత పతిఫలం చెల్లిస్తారు, మీకు అసాయం లేకుండా మీమ్మ రక్షించి సురక్షితంగా మీ దేశమునకు మీమ్మ పంపిస్తాను అని తలచిరుసుగా కబురు చేస్తాడు. అందుకు తగినట్లు సమాధాన మీచ్చి హెన్రీ యుద్ధము సాహసముతో సాగించి విజయముడై ఫ్రెంచివారిని ఓదార్చి సంధిచేసుకొంటాడు. విజయఫలముగా ఫ్రెంచి రాజకన్య కేతరీన్ తనకు ఇల్లాలయినది. హెన్రీకిన్ని కేతరీన్ కున్న జరిగిన సమావేశము సరససల్లాపములు అం రి. దృ 2లో చక్కగా రచితములయినవి.

ఈ నాటకములోని నీచపాత్రలు ప్రిన్స్‌హాలు పాత్ర మిత్రులు కనబడతారు. యుద్ధవీరులలో వేట్, ఐర్లండ్, స్కాట్‌లండ్ ప్రదేశముల పరినిధు లుంటారు. వీరందరికీ పాత్రోచిత భావ మాండలిక పద ప్రయోగములు ఎట్లుంటవో వారి ప్రసంగములందు బయల్పడు నట్లుగా రచన సాగినది. కేతరీన్ పాత్రపోషణము కడు నేర్పుతో సాగినది. నాటకమంతా ఆదర్శ పాఠ్యమయిన చారిత్రక నాటకముగా రచితమయినది.

*

*

*

ఆరవ హెన్రీ నాటకములు (వచనాడు)

మొదటి దానిలో 5-వ హెన్రీ కథాశ్రేణుము నడచినది. ప్రాచీన దేశమందలి ఉత్తర భాగము ఆంగ్ల పరిపాలనములో బెడ్‌ఫర్డ్ ప్రభువు నాయకత్వము క్రింద ఎట్లు సాగినదో నిరూపింపబడినది. జోన్ ఆఫ్ ఆర్క్ ప్రోత్సాహముతో మరల సంగ్రామము ఎట్లుఉత్పన్నమై నడచినదో ప్రదర్శితమైనది. 5-వ అంకము రెండవ దృశ్యములో మార్గరెట్ అనే కన్య సభక్ ప్రభువుకు పట్టుబడినది. ఈమె ఆంజు ప్రభువును, నేపిల్ రాజును అయిన రెయినియర్ కూతురు. ఈమెను చూడగానే సభక్ ప్రభువు మోహించినాడు. కాని ఇతనికి భార్య ఉన్నది. కనుక పెండ్లియాడలేదు. అందువల్ల తన రాజయిన 6-వ హెన్రీని పెండ్లియాడవలసినదని కోరినాడు. ఆమె అందుకు సమ్మతిస్తే ఛెరనుండి విముక్తిరాలగుటకాక, ఇంగ్లండుదేశమునకు రాణికాగలదని చెప్తాడు. తండ్రి సమ్మతించినయెడల తానిష్టపడగలనని ఆమె బదులు చెప్తుంది. ఆమె ఇంగ్లండులో రాణిగా ఉంటే ఆమె తనకు కూడా లభ్యముకాగలదన్న ఆశ సభక్కు ఉండినట్లు సూచితము. ఆమె వివాహము నిశ్చయము చేసికొనుటకు సభక్ 6-వ హెన్రీని, అతని పితరండులను, తక్కిన

ప్రభువులను కలిసి పోతనహిస్తాడు. ప్రభువులకు ఇష్టము కాకపోయినా 6-వ హెన్రీ ఆమెను పెండ్లియాడుటకు సమ్మతించాడు. వివాహము నిశ్చయమయినది. కాని 6-వ హెన్రీ స్ట్రాన్స్ దేశమునకు వెళ్ళుటకు వీలులేకపోవుట వలన సఫక్ వెళ్ళి అతని తరపున పెండ్లికొడుకుగా ఆమెను పెండ్లియాడి లండను చేరుకొని నిడుకొలుపున 6-వ హెన్రీకి అప్పగించుటకు నిర్ణయమయినది. దీనితో యీ మొగటి నాటకము పూర్తయినది.

రెండవ నాటకము 6-వ హెన్రీ దర్బారు దృశ్యము సఫక్ మార్గరెట్ ను 6-వ హెన్రీకి ప్రభువుల సమక్షమున అప్పగిస్తాడు. వర శుల్కము లేదు పరిగడా 6-వ హెన్రీయే ఆంజుమండలమును ఆమె తల్లిడికి ఎదురు కన్యాశుల్కముగా ఇచ్చుటకు ఒప్పందమునందున ప్రభువులు విలపిస్తారు. ఈ రెండవ నాటకములో ప్రభువులు రెండు కక్షలుగా చీలి పరస్పర ద్వేషములతో ఒకరి నొకరు నింధించికొంటారు. చివరకు రోజా వ్రష్టుముల సంగ్రామము సంభవిస్తుంది. లెంకాస్ట్రీయన్ పక్షము వారు ఎరిగులాబీని యార్కిష్టు పక్షము వారు తెల్ల గులాబీని లాంఛనముగా ధరించుటవల్ల ఈ పేరు వచ్చినది 6-వ హెన్రీ లెంకాస్ట్రీయన్ పక్షమువాడు. అతడు రాజ్యపాలనమునకేకాదు యుద్ధమునకున్న అసమర్థుడగుట వలన మార్గరెట్ మగ వీరునివలెనే యుద్ధములందు నిలచినది. లెంకాస్ట్రీయన్ పక్షము సెంట్ ఆల్బన్స్ వద్ద జరిగిన యుద్ధములో ఓడిపోయినది. రాజు లండన్ నగరమునకు పారి పోయినాడు. అక్కడ చార్లెస్ మెంట్ సభను సమావేశపరచి తదనంతర కార్యక్రమము నిర్ణయించుటకు సంకల్పించినాడు. ఆ విషయములను గుర్తించి యార్కిష్ట్ ప్రభువు తన పుత్రులతోను తన పక్షపు ప్రభువులతో లండన్ నగరముచేరుకొనుటకు నిశ్చయించుకొన్నాడు ఈ సంఘటనతో ఈ నాటకము పూర్తి అయినది.

మూడవ నాటకములో ఈ సంగ్రామము ఎట్లు విజృంభించినదో తుదకు యార్కిష్ట్ పక్షముచే వారివిజయముకూరినదీ ఎట్లుయార్క్ ప్రభువు యొక్కకుమారుడు ఎడ్వర్డ్ 4-వ ఎడ్వర్డుగా రాజయినదీ, 6-వ హెన్రీ ఒక యుద్ధమందు విజయము మరల రాజుగా ప్రకటితమైనా తుదకు యార్క్

ప్రభువు కుమారులలో గ్లస్టరు ప్రభువయిన రిచర్డ్ కుట్రలకు లోనయి మృతిపొందినదీ, అతని కుమారుడైన పిన్స్ ఆఫ్ వేల్జ్ (ఎడ్వర్డుకూడా) ఎట్లు మరణించినదీ ప్రదర్శింపబడినది. తుదకు యార్కిష్ట్ర ఎడ్వర్డు 4-వ ఎడ్వర్డుగా రాజగుటతో ఈ మూడవ నాటకము పూర్తి అవుతుంది.

*

*

*

మూడవ రిచర్డ్

యార్క్ ప్రభువు కుమారులలో ఎడ్వర్డు 4-వ ఎడ్వర్డుగా రాజు అతని తమ్ముల జార్జి (క్లారెన్స్ ప్రభువు) రిచర్డ్ (గ్లస్టర్ ప్రభువు); కొడుకులలో ఎడ్వర్డు (పిన్స్ ఆఫ్ వేల్జ్) ఆ తర్వాత 5-వ ఎడ్వర్డు అనుపేర రాజు), రిచర్డ్ (యార్కు ప్రభువు), యార్క్ ప్రభువు కొడుకులలో ఐక్యము చెడినది. వారిలో గ్లస్టరు ప్రభువు కడు సమర్థుడు, నేర్పుగలవాడు. ఇతని వక్రబుద్ధికి, కుట్రలకు సాహస శార్యములకు ఎవ్వరును నిలువలేకపోయినారు. ఒకరి తర్వాత ఒకరు అందరున్ను లోబడుటయో హతులగుటయో తప్పినది కాదు. లెంకాస్ట్రీయన్, 6-వ హెన్రీ, అతని కొడుకు హతులైనారు. మార్గరెట్ పారిపోయి మరణించవలసి వచ్చినది. తుదకు 4వ ఎడ్వర్డు, క్లారెన్స్ ప్రభువు, నాల్గవ ఎడ్వర్డు కుమారు లిద్దరున్ను మొదట బంధింపబడి (ఔరలో ఉండగానే) హతులైనారు. గ్లస్టరుప్రభువు 3-వ రిచర్డ్ గారాజయినాడు. ఈ నాటకములో 6-వ హెన్రీ కోడలయిన ఏన్ ఏ విధముగా ఈ 3వ రిచర్డుకు భార్య అయినదో తెలియజేసే దృశ్యము (చూ అం 1 దృ 2) అద్భుతముగా చిత్రింపబడినది. నాల్గవ అంకము రెండవ దృశ్యములో ఈ గ్లస్టరు ప్రభువు 3-వ రిచర్డ్ అనుపేర రాజుగా కనబడుతాడు. అంతవరకును అతని దుశ్చరితులు, వారుణ హత్యలు వక్రమార్గములు ప్రదర్శితము లయినవి.

అయిదవ అంకమందలి 3-5 దృశ్యములు ఈ 3-వ రిచర్డు పతనమును చూపును. రిచర్డు మగడు ప్రభువు విజయమున్ను కడునేర్పుతో రచితములయినవి. ఇందులో భీష్మముతోపాటు ప్రేక్షకులకు ఆనందము కలిగించే దృశ్యములు మనోజ్ఞముగా చిత్రితములయినవి.

3-వ రిచర్డు పాత్రపోషణము విషయమై విమర్శకులు కొందరు ఇటీవల ఆక్షేపించుటకు మొదలుపెట్టినారు. చరిత్ర పరిశోధకులు కొందరు ప్రామాణిక పత్రములు ఆధారముగా చూపి ఈ రిచర్డు మేక్ స్పియరు చూపినంత దుర్మార్గుడున్ను, దుశ్చరితుడు కాడనిన్ని తక్కిన వారివలె స్వార్థపరుడు మాత్రమే అనిన్ని ఇతడు వాస్తవముగా సమర్థుడై క రాజునిన్ని చెప్తున్నారు.

*

*

*

చారిత్రక నాటకములలో కాలక్రమమువనుసరించి మొదటిదైన కింగ్ జాను నాటకమున్ను కడవటిదైన 3వ హెన్రీ నాటకమున్ను ఎక్కువగా విమర్శించుటకు అవకాశము చాలదు. కింగ్ జాన్ నాటకములో ఆర్తర్ కన్నులు పెరిగించిన దృశ్యము కడువిపాదముగా రచితమయినది. ఎనిమిదవ హెన్రీ నాటకమందు వుల్ఫ్ థంగ్ పాటు కడు దుర్భరమయినదిగా రచితమయినది.

*

*

*

పంక్తిర్ ప్రకరణము

వ్యవధిచాలక పోవుటవల్లను గ్రంథ విస్తీర్ణ భీతిచేతను ఈ గ్రంథమునకు సంబంధించిన విషయములే కొన్ని విడిచి పెట్టవలసి వచ్చినది. అయినా వాటిని కూర్చి కొద్దిగానైనా చెప్పక తప్పదని ఇక్కడ వ్రాస్తున్నాను.

వివరించి చెప్పక పిడిచిపెట్టిన నాటకముల ప్రసక్తి :-

లవ్ట్ లేబర్ లాస్ట్, ట్రాయ్ లన్ అన్డ్ క్రీసిడా, ఆల్ ఇజ్ వెల్ డట్ ఎన్డ్జ్ వెల్, మెష్జర్ ఫర్ మెష్జర్, ది టూ జస్టుమెన్ ఆఫ్ వెరోనా మెరి వైజ్ ఆఫ్ విజ్జర్ సింబలైన్, విప్టర్ జుటేల్, కొరియ లానన్, ఆప్టసి ఆన్డ్ క్లియోపాత్రా, టైమన్ ఆఫ్ ఏతెన్జు, పెరిక్లిజ్.

వీటిలో లవ్ట్ లేబర్ లాస్టు ఒక విశిష్టమైన కామెడీ. యిది సాధారణ ప్రేక్షకులకు కాక విద్యర్థులయిన సభ్యుల వినోదార్థము 1594 లో ప్రదర్శితమయినది. ప్రేగ్ వ్యాధి లండన్ నగరములో ఎక్కువగా ఉండుటవలన నాటకశాలలు మూసివేసినారు. అందువలన ఈ నాటకము ఒక ప్రభువు మందిరమున ప్రదర్శితమైనది. అట్లు జరుగుటకు ఒక కారణము లేకపోలేదు. సర్ వాల్టరా లే రాణిగారి దయతప్పి పతితుడయినాడు. అతని శత్రువు ఎనెక్స్ ప్రభువు సౌతాంప్టన్ ప్రభువు తనకున్న పగ తీర్చుకొనుటకు సమయము చిక్కినదని సంతసించాడు. సౌతాంప్టన్ షేక్స్పియరు శ్రేయస్సును గోరి అతనిని ఆదరించినవాడు కనుక ఒక వినోదకరమయిన నాటకము కావలెనని కోరినాడు. అట్టి పరిస్థితులలో షేక్స్పియరు ఈ లవ్ట్ లేబర్ లాస్టు అనే నాటకము రచించినాడు. రాలే మొదలయినవారు సంప్రదాయ సిద్ధాంతములకు విశ్వాసముగా కొన్ని నూతన (కొవర్నికన్) సిద్ధాంతములు ప్రచారములోనికి తెస్తూ ఉండిరి కనుక ఒక నూతన వైవాహిక సిద్ధాంతము ఆచరణలో పెట్టిన ఒక సంఘము కల్పించి షేక్స్పియరు ఒక హాస్యరస ప్రధానమయిన నాటకముగా ఈ లవ్ట్ లేబర్ లాస్టు అనే నాటకము రచించినాడు. ఈ నాటకములోని పాత్రలుకూడా ఆరాలేను అతని మిత్రులను మనసులో పెట్టుకొని కల్పించినవే అని ఆనాటి పరిస్థితులు తెలిసినవారి అభిప్రాయము.

[Holo fernes = florio - cum - vives = chapman cum Harvey = Raleigh.....Moth = Na she చూపుట 160 K. R. Srinivasa Iyengar's Shake (speare - His world and his art)]

ఈ నాటక మందలి ఇతివృత్త వివరణము

1. నలుగురు పెద్దలైన పురుషులు స్త్రీలకు దూరముగా నుండుటకు దీక్షవహిస్తారు. కాని నలుగురు స్త్రీలు ఏరి దీక్ష వదలగొట్టి దానికి సిద్ధంగానే ఉంటారు.
2. ఈ నలుగురు ఆ నలుగురు తలవని తలంపుగా కలియడం సంభవిస్తుంది. పురుషులు మోహవేశమున తమ ఎతమునకు కట్టుబడి ఉండలేక ఆ స్త్రీలను ప్రేమిస్తారు. ఆ స్త్రీలు మెత్తగానే లోబడతారు.
3. ఈ నలుగురిలోను ఒకడు చారితీస్తాడు. రహస్యముగా తాను వలచిన స్త్రీకి ఒక ప్రేమ లేఖ పంపుతాడు. తానొక్కడే ఈ తప్పచేసిపట్లు అనుకొంటాడు. కాని మిగిలిన ముగ్గురు అతని వలెనే ఆచరించి అతనివలెనే అనుకొంటారు.
4. నలుగురు క్రమక్రమముగా బయలు పడతారు.
5. చివరకు నాలుగు జతలవుతారు. వివాహ కార్యక్రమమునకు సిద్ధమవుతారు. కాని ఈ జతలలో స్త్రీలదే వైచిర్యం. పురుషులే దురితమునకు పాల్పడిన దుష్టులని స్త్రీలు నిందించి నేఘదూతలోని యక్షునికి విధింపబడిన ఒక సంవత్సరము (వర్ష భోగ్యనశాపేన) శిక్షవలెనే వీరికిని ఈ స్త్రీలచేతనే విధింపబడినది.

ట్రాయ్ లన్ అన్డ్ క్రెసిడా అనే నాటకము గ్రీకు పురాణ కథలపై ఆధారపడినది. చాసరు రచించిన Troilus and Criseyde అనే పద్యకావ్యమును దగ్గర పెట్టుకొని ఈ నాటకము రచితమయి ఉంటుంది. రెండింటిని కథాకృమములో పోలికలున్నవి. ఒక ముఖ్యమయిన విషయములో చాల వ్యత్యాసమున్నది. చాసర్ కావ్యమందలి క్రెసిడా యావన దళలో ఉన్న విధవ. పేక్ స్పియరు నాటకమందలి క్రెసిడా అంతకంటే చిన్నది కన్య.

ప్రయమ్ పుత్రులలో కట్టకడపటివాడు ట్రాయ్ లన్ 22 వండ్ల యువకుడు. నాయకునికి గల సాహసము ఈ యువకునికి లేదు. ప్రేమ ప్రదర్శింపలేడు. వాక్ చాతుర్యములేదు. మధ్యవర్తిత్వమునకు పూనుకొన్న పండాకన్ ధూర్జడయిన దూతగా వర్తిస్తాడు. అందువల్ల ఈ నాటకము రెండు కథావస్తువులు కలదిగా పరిణమిస్తుంది. (1) ప్రేమ కలాపము (2) స్పర్థాద్వేష జనితమయిన కలహము. తుదకు ట్రాయ్ లన్ క్రెసిడాను మాత్రమే కాదు. హెక్టరునుకూడా పోగొట్టుకొన్నాడు. ఆ పిమ్మట ట్రోజన్లు ట్రాయ్ లన్ మీదనే ఆధారపడినారు. ఈనాటకమునకు ఆత్మ, హృదయమూ ట్రాయ్ లన్ పై అయినాడు. ఇతడు యుద్ధములో గౌరవము ప్రేమ విషయములో ఆదర్శప్రాయమైన పవిత్రత చూపించినాడు.

మెజ్జర్ ఫర్ మెజ్జర్ (దెబ్బకు దెబ్బకు) సీతీదాయకమైననాటకము. ట్రాజడీగా పరిణమిస్తుండేమో అనిపించినది సుఖాంతముగా పరిణమిస్తుంది. 1604లో ప్రకటితమయినది. రచన ప్రాథమమయినది. భావస్ఫూర్తి మెచ్చుకోదగినదిగా విడంబించినది. క్రైస్తవ గోస్పల్ సెంట్ మాత్య (1-5)లో చెప్పినది. ఈ నాటకము విశదపరచునట్లుగా కథ సాగినది. ఆ గోస్పల్ లో (ఓ న్యాయమూర్తి) నీ వే విధముగా ఆభియోగమునకు తీర్పుచెప్పావో ఆ విధంగానే (నీమీద వచ్చిన ఆభియోగమునకు భగవంతుడు) తీర్పుచెప్పడం జరుగుతుంది....నీ సోదరుని కంటిలోని పుట్టుమచ్చ నీకు కనబడుతున్నది కాని నీ కంటిలోని శూలం ఇతరులకు కనబడదనుకొంటున్నావా! ఆ మచ్చ తీసివేయడానికి చూస్తున్నావు మరి నీ కంటిలోని శూలం మాటేమి! అది పెకిలింపచూసే ముందు నీ కంటిలోనిది పెకిలింప చూసుకోవాలి. ఈ భావమే ఈ నాటకంలో వ్యక్తమవుతుంది.

విన్ సెంటియో ప్రభువు తన పరిపాలన ధర్మము తన సహాయ ప్రభువు అయిన ఆంజలోకి అప్పగించి తానేదో తీర్థయాత్రలు సేవించుకొని వస్తానన్నట్లు దేశమునుండి వెడలిపోయినట్లు నటించి ఆ దేశములోనే తన రాజధాని నగరమందే మారువేషమున ఆంజ్ లో పరిపాలనము వరీక్షిస్తూ ఉంటాడు. వ్యభిచార దోషమునకు గురియైన వానికి

మరణ దండన విధించి అతని సోదరిని తన కామత్పవ్వుకు బలిగా యిచ్చిన యెడల నిందితుడిని విడిచిపెట్టుటకు సిద్ధపడతాడు. ఆ సోగరి ఇజ్ బెల్ పవ్వితి శీల భగవత్ సేవ చేయుటకు వతిముబూనిన పరిశుద్ధ. ఇందుకు ఒడబడదు. సోదరుని రక్షించుటకు మార్గము మరిలేదా! అన్న విచార సాగరమున మునిగియున్న సమయంలో మాగువేషమున ఉన్న ప్రభువే ఉపాయమాలోచించి “పడక మార్పుల తర్కము”తో ఆ అంజలో కోరిక నెరవేరు నట్లున్ను, ఈ పాపవ చరిత శీలమునకు భంగము వాటల్లకుండు నట్లున్ను చెప్తాడు. ఏమయినా ఆ అంజలోపై విశుద్ధ చరితునివలె కనబడవలెనని నిందితునికి మరణదండన విధించడు. అంతలో విన్ సెంటియో తన సగరమునకు వచ్చి అధికారము మరిల వహించి ఆ అభియోగమే స్వయంగా విచారించి ఆ అంజలోను దోషిగా నిరూపించి అతడు అనుభవించిన్న ప్రోసిపుచ్చిన మారాయానాను పెండ్లియాడ వలెనని విధించుట తప్ప వేరే దండనము విధించక తిప్పు చెప్తాడు. ఓహో అతని ఖౌదార్యము.

కామెడీ ఆఫ్ ఎరర్స్ (1593), టూ జెంటల్ మెన్ ఆఫ్ మోనా (1594), టేమింగ్ ఆఫ్ ది షూ (1594)లో కామెడీవిధాన మెట్లుండ వలెనో నిరూపించుటకు మేక్ స్పియరు ప్రయత్నించినా డాటున్నాను విమర్శకులు. అతిడు తన సంఘమునంగలి సభ్యులను, పరిచితులను, చూస్తూ ఉన్నప్పుడు వారి ప్రేమలు, నడవడి కనిపెడుతూ ఉండవచ్చు. ఆ గుణాలు తన మొదటి కామెడీలలో చిత్రించేవాడు. కామెడీ ఆఫ్ ఎరర్స్ లో కథ ఎట్లు ఆల్లవచ్చునో చూపించినాడు. టేమింగ్ ఆఫ్ ది షూలో పాత్రనోషణము కంటే కథ సన్నివేషములతో ఎట్లు వడి వడిగా నడిపించవచ్చునో కనబరచినాడు. టూ జెంటల్ మెన్ లో కామెడీ విధానము ఎట్లుండిన యెడల ప్రేక్షకులకు అక్షర్ల కముగా నుండ గలవో తెలియజేసినాడు. ఈ నాటకములో వాస్తవ ధర్మము, శృంగార లక్షణము సమమైన పాశ్చాత్య పాద్యించి ఏదీన్నీ అసంగతం కాదనిపించాడు. అనగా రెండున్నూ యథోచితములుగానే నడచినవి అనిపించినాడు. ఇందులో నలుగురు యువతీ యువకులున్నారు. వేలం

పైన్ సిల్వీయాలు, పోటియస్ జూలియాలు వీరు తుదకు యథోచితముగానే జతలుగాకూడినారు. అనగా ఎట్లుచక్కెర, పటిక ఒక్కే పాత్రలో కలిపి పోసి, నీరు కలిపి ద్రవము చేసినప్పుడు వాటి భిన్నత్వము తెలియక పోయినా ఆ ద్రవము పళ్ళెములో పోసి ఆరబెట్టినప్పుడు సహజ సిద్ధముగా ఉప్పు కణములు (క్రిస్టల్స్) చక్కెర కణములు (క్రిస్టల్స్) భిన్నములై ఏర్పడతనో అట్లే ఈ యువతీ యువకులు మొదట తారుమారైనట్లు కలిసినా తుదకు సహజసిద్ధముగాను యథోచితములుగాను సమకూడినారు.

ఈ నాటకమందలి జూలియా యువకునివలె కేవలం ధీంచడంతో పేక్ స్పియరు ఇట్టి చమత్కృతి ప్రారంభించినాడు. ఈ విధముగానే అతడు ఆ తర్వాత రచించిన కామెడీలలోకూడా ఈ చమత్కారము కనబడుతుంది. ఉదా! రోజలిండు, పోర్టియా, వయోలా, ఏ విధంగా జూలియా తాను ప్రేమించిన యువకుని వద్దనుండి ఆ యువకుడు ప్రేమించిన స్త్రీవద్దకు ప్రేమలేఖలు తీసికొని వెళ్ళి అందకేస్తూ ఉండేదో ఆ విధంగానే ట్యుల్ఫుతునైట్ నాటకములో వయోలా చేసినది. ఈ నాటకములోని సిల్వీయా "Good greenwood" కు పోరిపోయినట్లే మిడ్ సమ్మర్ నైట్స్ డ్రీమ్ లో హెర్మియా, హెలీనాలు, ఏజ్ యూ లైక్ ఇట్ లో రోజలిండ్ నీలియాలు చేసినారు.

ఇక మరీ వైట్ ఆఫ్ విన్ జర్ అనే కామెడీ ఎట్లు వడచినదో చూడండి ఇది 1600లో ప్రౌఢమైన కామెడీలలో ట్యుల్ఫుతునైట్లు తర్వాత రచితమయినది. ఇది పేక్ స్పియరు ఒక ఉద్దేశము మనసులో పెట్టుకొని రచించినాడేమో అన్న అనుమానము కలుగుతున్నది. ఎందుచేతనంటే ఈ నాటకములోని ప్రధానపాత్ర అతని అనుచర శిష్యవర్గములోనివారు. బార్డాఫ్, పిస్టల్, నిమ్ కూడా కనబడతారు. 4-వ, 5-వ హెన్రీలలోని నీచపాత్రలకు సంబంధించినవారు. 5వ హెన్రీలో తక్కిన వారందరూ కనబడినా ఫాల్ స్టాఫ్ కనబడడు. 4వ హెన్రీలో 2వ భాగములో అతనిని 5-వ హెన్రీ తన్ని పొమ్మన్నట్టుగా ఫాల్ స్టాఫ్ మరణించి అదృశ్యుడైనాడు. ఇది 5-వ హెన్రీ కీలమునకు అనుచితము

కాదా! అనే వత్స ఎవరికై నా పుట్టక తప్పదు. ఎలిజబెత్ రాణికి కూడా పుట్టినవట! ఆ పాతకు తగిన అవకాశమిస్తూ వీధైనా మరి యొక నాటకము. రచించవలసినదని రాణియే కోరినట్లు కొందరు అన్నారు. అందువలన షేక్స్పియరు ఈ నాటకము రచించినాడని కొందరన్నారు. అయితే కావచ్చును. అయినా షేక్స్పియరు ఈ నాటకములో కొందరాశించినట్లు ఫాల్స్టాఫ్ ను సుగుణములు గల వానిగా చిత్రించలేదు. ఇతని సొత్తు 5-వ హెన్రీ ఎందుకు విడిచిపెట్టవలసిన అవసరము కలిగినదో చూపించే ఉద్దేశంతో ఈ నాటకము రచితమయినట్లు కనబడుచున్నది.

ఏదో చిల్లర మల్లగగా తిరిగినా, అవహాస్యం చేస్తూఉన్నా అసభ్యమూ, దూష్యము, మహాపాతకము అయిన పనులకు దిగజారిపోలేదు గదా అనిన్ని, వేడుకలకు, వినోదాలకు మూగ్రామే పరిమితమయిన హాస్యగాడు గదా అని 5-వ హెన్రీ తాను ప్రిన్స్ హేరీగా ఉన్నప్పుడు ఈ ఫాల్స్టాఫ్ ను చేరదీసికో గలిగినాడు. ఈ నాటకములో ఫాల్స్టాఫ్ ఎంత సీచానికి దిగజారి పోగలడో తెలిసినది. భర్తలతో హాయిగా కాపురము చేస్తూ ఉండిన గృహిణులను కామించి ప్రేమలేఖలు పంపి వారి మానమును చెడగొట్టుటకు పూనుకొన్నాడు. వారు యితనికి తగిన కాస్తే చేసినారు. “సరే ఈ రాత్రి రావచ్చు” నని కబురుచేసి వేళ్ళలెట్లు తమ పోషకుడు వచ్చినప్పుడు తాత్కాలికముగా వచ్చిన సరసులనుమంచములకిందనో అటకమీనో, గాదెలోనో దాచుకుంటూ అట్లే ఇతనిని కుళ్ళు బట్టల బుట్టలోపెట్టి మురుగుడు కాలవలో పారవేయించుట జరిగినది. మూడవసార్లు ఇతనికి ఇట్టిదుర్గతి పట్టినది. మూడవసారి అందరిముందు హాస్యాస్పదుడు కావలసి వచ్చినది. ఇట్టి వానిని 5-వ హెన్రీ తాను రాజయిన తర్వాత తన అనుచరుల బృందములో ఇంకను ఉండనీయగలడు. ఫాల్స్టాఫ్ ఇటువంటి వాడని తెలియనివారు ఏమనుకొన్నా తెలిసినవారు మాత్రము 5-వ హెన్రీని మిత్రద్రోహిగా ఎంచి నిందించజాలరు. ఇట్లు కావలెనని ఎంచి షేక్స్పియరు ఈ నాటకము రచించినాడని విమర్శకులు కొందరు ఊహించుట సబబుగానే ఉన్నది.

పెరిక్లిజ్ అనే నాటకము 1608-1609 లో రచితమయినది. ఇది వాస్తవంగా పేక్స్పియరు రచించలేదని కొందరు, 3, 4, 5 అంకములే పేక్స్పియరు రచించినవి మొదటి గొండు అంకములున్న మరెవ్వరూ రచించినవని కొందరున్న అంటున్నారు. ఈ వాదనలోనికి దిగి నేను విమర్శించలేను. నా కందుకు తగిన అర్హతలేదు; అవకాశమూలేదు. కనుక నాటకమెట్లు రచితమైనదో మాత్రము సంగ్రహించి వాస్తున్నాను. ఇది పెరిక్లిజ్ జీవితము, అందును అతని యాత్రలు-ఆయాత్రలందలి మాఖ్యములయిన సన్నివేశములు. సంఘటనలు తెలియజేసే నాటకము. ఏంటియాకు నుండి టైరుకు, టైరు నుండి, తార్సస్ వరకు, తార్సస్ నుండి పెన్టాపోలిస్ వరకు, పెన్టాపోలిస్ నుండి ఎఫిసస్ వరకు, అక్కడ నుండి మగల టైరు వరకు, అక్కడ నుండి తార్సస్ వరకు, అక్కడనుండి మైటలీని వరకు, అక్కడ నుండి ఎఫిసస్ వద్దనున్న డయానా దేవాలయమునకు ఎట్లు ఈ పెరిక్లిజ్ సంచరించినాడో, ఎట్లు తుపాను వచ్చినప్పుడూ, సముద్రము ప్రళాంతముగా ఉన్నప్పుడూ యానము సాగినదో దృశ్యములందు చిత్రింపబడినది. దీర్ఘ కాలముల సన్నివేశములు వడవడలేనే వడివడిగా వడచినవి.

మొదటి అంకం మొదటి దృశ్యంలో సిరియాలోని ఏంటియోక్ ప్రభువయిన ఏంటియాకస్ (ది గ్రేట్) కూతురిని కామిస్తాడు, ఈ టైరు ప్రభువయిన పెరిక్లిజ్! అప్పుడొక పొడుపు కథ వంటి వద్యం అతని ముందుపెట్టి “దీని భావమేమి తిగుమలేక!!” అన్నట్లు అడుగుతారు. ఆ ఏంటియోకస్ అది చెప్పుకోలేకపోయినా చావు తప్పదు, చెప్పుకొన్నా చావు తప్పదు. ఆ కట్టుకథ పెరిక్లిజ్ కు బోధపడినది. తండ్రి కూతుళ్ళకు జరిగిన మహాపాతకపు కలియకను సూచిస్తుంది. ఇకను అక్కడను అపాయము తప్పదని పెరిక్లిజ్ ఏంటియోక్ సగరం విడిచి టైరుకు పారిపోతాడు. అప్పటి నుండి అతని సంచారములు ఎగుడు దిగుడుగా సాగివున్నవి. ఈ నాటకములో పెరిక్లిజ్ కూతురైన మెరీసా కథ ఆద్భుతమైనది. ఆమె ఓడప్రయాణంలో ఓడ బ్రద్దలవుట చేత సముద్రంలోపడి ఒక సముద్రయాన దొంగకు చిక్కి అతడామెను అమ్ముకొనుటవలన ఒక గుడిపెట్టులో చేరి ఆ వృత్తి సాగించుటకు

సమ్మతింపక వెలివి తెచ్చుకొని వరమ సాధ్యగా మాగుట అద్భుతమయిన సంఘటన. ఆమె ఆ వృత్తిని ఖండిస్తూ, సంఘ సంస్కరణకు పూనుకొన్నది. విశుద్ధ చరిత్రగా ప్రఖ్యాతి పొందినది. ఈమె చనిపోయినదని విని పెరిక్లిజ్ సన్యాసివలె దీక్షబూని యావజ్జీవం స్నానమైనా చేయక గడ్డమైనా గీచుకొనక ఉంటాడు. మరకు డయానా దేవాలయంలో తండ్రి వడ్డీ మెరినా కలుసుకొంటాను. ఏంటియాశన్ ఆతని కూతుగు మొదలయిన మహాపాతకులు మరణించిన వార్త తెలుస్తుంది. ఎన్ని కష్టాలుపడినా పెరిక్లిజ్ కథ సుఖాంతమయినది.

*

*

*

సింబలైన్

ఇది కొంత పురాతన చరిత్రాంశముల మీదను కొంత వినిపిడి మీదను ఆధారపడిన కల్పిత కథ. సింబలైన్ బ్రిటన్ గాజు ఇతడి మొదటి భార్య కూతుగు ఇమొజెన్. ఇతని రెండవ భార్య ఈ నాటక మందలి రాణి. ఈమె తన మొదటి వాగడు చనిపోయిన తర్వాత సింబలైన్ ను పెండ్లియాడి రాణియైనది. ఈ నాటకములో ఇమొజెన్ పాత్ర ప్రధానమైనది. ఈ పాత్రను మేక్ స్పియరు చాలా చక్కగా తన ఆభిమాన పాత్రగా రోపించినాడు. విమర్శకులు అనేకులు యీ ఇమొజెన్ ను బహువిధముల శ్లాఘించినారు. సిల్వియా పోర్ట్లియా, బియాట్రస్, గోజలిండ్, వయోలా, హెలీనా, ఇజబెలా, మెరీనా పెర్డితా, మిరాండా పాత్రల కంటే! చాలా ఘనమైన పాత్ర అన్నారు ఈమెను ఎక్కువగా పొగడినవారు చాలామంది కలరు. కాని యీ నాటక రచనను పొగడినవారు ఎక్కువగా లేరు. ఈ ఇమొజెన్ భర్త పాస్టరున్ లియోనేటన్ ఈమెకు తగిన భర్తగాని, ఈ నాటకమునకు తగిన నాయకుడుగాని కాజాలడన్నారు.

ఈమెను పా స్తుమస్సుకు మ్మిశుడే న ఫిలారియోకు మ్మిత్రుడు. ఇయాకియో ఎట్లు వందించి ఈమెశీలమునకు భంగము కలిగించినాడో అం. 1 దృ. 6 లోను అం. 2 దృ. 2 లోను షేక్స్పియరు కడు నేర్పుతో చిత్రించినాడు. ఆ దృశ్యములు చదివిన వారికేకాని సారాంశము తెలిసికొన్నవారికి బోధపడదు. ఓహో మానవుడు ఎంత నీచము నకయినను దిగజారిపోగము గదా! అని ఏమాత్రము మెత్తని హృదయదైనను కంటతడి పెట్టక చూసడు. కథవి సరించి చెప్పటకు వ్యవధి చాలదు ఆమె అవవాడు పాలయినది. బాధలు పడ్డది. దుఃఖమున మునిగినది. అందరికీ ఆదరణీయమైనది. ఆమెను వందించి ఆమెకు ద్రోహముచేసిన ఇయాకియోయే “She is alone, the Arabian bird” అన్నాడు.

పెరిక్లిజ్, సింబలైన్, వింటర్ టేల్, టెంపెస్ట్ — ఈ నాలుగు నాటకములున్న ఒక కోవకు చేరినవి పెరిక్లిజ్ లో మెరియానా వంటిది [అంత కంటెను ఎక్కువ ఘనత కలదే] ఈ ఇమొజిన్ ఈ నాటకము లందు పావులు డండనమునకు పశ్చాత్తప్తులను తమించుట తునకు అందరును పొందిక సమకూర్చుట జరుగుతుంది

*

*

*

వింటర్ టేల్

ఇది 1601 లో రచితమైనది. షేక్స్పియరు ఆ నాటికి ప్రాథమయిన రచన సాగించగల కళాభిజ్ఞుడు, సాహిత్యశిల్పి. అయినా నిర్లక్ష్యముగా ఈ నాటకము రచించినాడు. మొదటి మూడంకములలోని రచనకు కడపటి రెండంకములలోని రచనకు వ్యత్యాసము కనబడుతున్నది. రెండు భాగములకు పొందిక పొడిమి తగ్గినది. మూడవ అంకములోని కథ జరిగిన మరి పదిహేను సంవత్సరములకు నాల్గవ అంకములోని కథ దాని పర్యవసానంగా అందుకొంటుంది. కాని యిది

మన భారతీయ నాటక సంప్రదాయమునకు దోషముగా నోచదు. సిసిలియా రాజు లియోంటజ్ బొహిమియా రాజు పోలిక్స్ జీజిజ్ బాల్యస్నేహితులు. నాటక కథ ఈ బొహిమియా రాజు సిసిలియాకు అతిథిగా వచ్చి కొన్ని దినములుండి తన దేశమునకు వెడలనున్న సమయముతో పారగభించినది. అం. 1 దృ. 2 లో రేపు నేను మాదేశానికి వెళ్ళున్నాను అని బొహిమియా రాజు అన్నప్పుడు ఏదో మర్యాద లాంఛనముగా మరియొక వారముండుమని లియోంటజ్ అన్నా పని తొందరవల్ల వెడలక తీరవన్నవాడు. లియోంటజ్ రాణి హెల్మియోన్ హాస్యరసముతో 'మీరు ఉండనంటే మిమ్ము యెక్కడ బంధించి ఉంచుతాను' అన్నంత మాత్రాన ఉండడానికి సిద్ధపడతాడు. అదివరకే అతనికి తన భార్యకు సంబంధము కలదని తన కొడుకు మమిల్లియన్ అతనికి పుట్టినాడని అనుమానము తలకెక్కి అతనిని ఆ రాత్రి వధించుటకు తన కొలువులో ఉన్న కమిల్లో ప్రభువుతో కుట్ర వన్నుటకు ఆలోచిస్తాడు. కమిల్లో అందుకు సమ్మతించిన వానివలె నటించి బొహిమియో ప్రభువుకు ఈ విషయము తెలియజేస్తాడు. బొహిమియో ప్రభువు తన పరివారముతో, కమిల్లో తోడ్పాటుతో రహస్యముగా పారిపోతాడు. లియోంటజ్ పెండ్లాన్ని దూషించి కులటగా ఎంచి యెరసాలలో బంధిస్తాడు. యెరసాలలో ఉండగా ఆమె బిడ్డను కంటుంది. అంతిగనన్ అనే ప్రభువు అతని భార్య సాలినా ఆ రాజుకు, రాణికి అత్యంత ప్రియులయిన స్నేహితులు. సాలినా ఆ బిడ్డను ఎత్తుకొని లియోంటజ్ కు చూపించుటకు పూనుకొని రాజమందిరమునకు వెళ్ళినా రాజు చూడలేదు. ఆ కులటకు పుట్టిన కూతుగు నా కూతురు కాదు. పొమ్మని కేకలు పెడతాడు. ఆ తర్వాత హెల్మియోను కులటయన్న అభియోగం తెచ్చి న్యాయసభలో విచారణ జరిపిస్తాడు.

సరిగా ఈ అధర్మమార్గముననే కాకపోయినా ధర్మముగా కనబడే మరియొక రీతి అన్యాయ మార్గముననే కదా శకుంతల కథ, సీతా వనవాసము మన దేశమున జరిగినది. భారతములో ఉన్న కథ ప్రకారము దుష్టాదులు తన పజలు ఏనుసుకొంటానో అన్న భయముతో శకుంతలను ఎరుగనని పలికే ఆకాశవాణి పలుకుటవలన అందరికీ నమ్ము

కము కుదిరిన తర్వాత శకుంతలను స్వీకరిస్తాడు. కాళిదాసు రచించిన అభిజ్ఞాన శాకుంతల నాటకము ప్రకారము దుర్యోధను శాపము వలన మరచిపోయి శకుంతలను నిరాకరించి, ఉంగరము, కనబడగానే పశ్చాత్తప్తుడగుతాడు. కాని అప్పటికి శకుంతల అదృశ్యమయినది. మరి పది పండెండేండ్ల కుగాని అతనికి ఎంత వెదకినా కనబడ లేదు.

బాల్మీకి నాటక శకుంతలను శకుంతల పక్షులు రక్షించినవి. హెర్మియోన్ కూతురయిన పెర్డితాను గడ్డలు, రాబందులు రక్షించినవి. హెర్మియోన్ కథ నీతి కథవలె కూడా నడచినది. నీతి శీలమును జనులు సందేహిస్తున్నారన్నంత మాత్రాన రాముడు అడవికి పాగనోలి నాడు. కుశలవులు పుట్టిన తర్వాత వాల్మీకి అశ్రమములో అందరూ కలిసికొన్నారు. ఆ విధముగానే 16 పండలకు అందరూ కలుసుకొంటారు. లియోంటీజు పశ్చాత్తప్తుడగుతాడు. బాహిమియా రాజును కమిల్లోను కూడా కలిసికొని సంతసిస్తాడు.

కొరియలానన్, అంటనీ అండ్ క్లియోఫాట్రా నాటకాలు ప్రాజెక్టుగా పరిగమించిన చారిత్ర నాటకాలు చరిత్ర చదివిన నారికి కథ చెప్పనక్కరలేదు. నాటక రచనకు కావలసిన కూర్పులు చేర్పులు జరిగినవి. ఇవిన్ని జనగంజకముగా ఉన్నందున వెక్కువోట్ల ప్రదర్శిత ములగుతూ ఉన్నవి.

*

*

*

II. షేక్స్పియరు ప్రపంచము

ప్రపంచమందలి రచయితలలో మరి యే రచయితా షేక్స్పియరు తన రచనలద్వారా చూపించినంత విశాలముగా ప్రపంచమును చూపించలేదు. ఇతని 37 నాటకములందున్న గల పాత్రల సంఖ్య మొత్తము 750 కంటే అధికము. ఈ పాత్రలలో రాజులు మొదలు,

నాకర్లు, బెస్తలు, బానిసలు వరకును పండితులు మొదలు నోరెరుగని పామరుల వరకును, నాగరకత గల పౌరులు మొదలుకొని, పల్లెలందుండే గొల్లలవరకును, పవిత్ర చరితలు మొదలుకొని, పాపులవరకును, అన్ని తరగతుల వారు అన్ని శ్రేణీలకు చెందినవారున్న కలరు. నాటకములో దృశ్యములు ఆసియా మైనరు మొదలుకొని ఇంగ్లండు వరకును గల సకల దేశములకును వ్యాపించినవి. కథలు ప్రాచీన తమ కాలము మొదలుకొని 8-వ శాస్త్రీ వరకును నడచినవి. ఇట్లుండుటకు షేక్స్పియరు ఎన్ని గ్రంథములు చదివి ఉండెనో, ఎంత అనుభవము సంపాదించి యుండెనోగనా !

III. షేక్స్పియరు పేరనున్న రచనలు షేక్స్పియరు రిచించలేదన్న వాదము అడుగంటినది కనుక నేను చూత చర్చకొముగా వ్రాయనక్కరలేదు.

IV. ఆతని కవిత్వ కావ్యములు వీటి గురించి వ్రాయవలెనంటే అధమము మరి ఇరువది పుటలు అయినా వ్రాయవలసి వస్తుంది. అందుచేత ఇక్కడ వ్రాయలేదు. మరియొక గ్రంథము వ్రాయుటకు సంకల్పించినాను.

*

*

*

షేక్స్పియరు సూక్తులు

సూక్తులు అనేక విధములయినవి. కొన్ని నీతిని బోధించేవి కొన్ని ప్రకృతి తత్వమును తెలియజేసేవి. కొన్ని ఆధ్యాత్మిక విద్యకు సంబంధించినవి. కొన్ని మనజీవిత రహస్యములకు, ప్రపర్తనకు, ఆచార వ్యవహారములకు, నమ్మకములకు, అవస్థలకు, పరస్పర సంబంధములకు

సంబంధించినవి. ఈ విధముగా ఉండే సూక్తులు ఆ సూక్తులు పలికి వారి సంస్కృతిని తెలియజేస్తవి. ఇవి అన్ని దేశములందును అన్ని భాషలలోను కలవు. దేశవలము సూక్తులు తెలియజేసే ఉద్దేశముతోనే రచితములయిన గ్రంథములున్నవి. వేమన శతకము, సుమతీ శతకము మొదలయినవి. ఇట్టి గ్రంథములు, ప్రబంధములు, నాటకములు, నవలలు, కథలు మొదలయిన రచనలలో కూడా సూక్తులు గలవు. కాని ఈ రచనలలో సూక్తులు సందర్భోచితములుగా ఉండవలెనే కాని తీరి కూర్చుండి సూక్తులు అతికి పెట్టుట కవితాశిల్పము కానేరదు. నాచన సోముడు తన ఉత్తరహరి వంశమునందును, జక్కన తన వికమార్కచరిత్రలోను నామెతలు కడు నేర్పుగా సందర్భోచితముగా ప్రయోగించినారు. ఆ విధముగానే షేక్స్పియరు కడు నేర్పుతో అనేక సూక్తులు తన నాటకములందును పద్యకావ్యము లందును రచించినాడు. హామ్లెట్ నాటకములో పొలోనియన్ తన కుమారునికి బోధించిన వాక్యములు, మర్చంట్ ఆఫ్ వెనిస్ లో పోర్షియా కృపను గురించి పలికిన వాక్యములు, ఏజ్ యూ లైక్ ఇట్ లో తేక్విజ్ మానవ జీవితము నందలి ఏడు దశల లక్షణములు ఘన పాఠకులందరికీ మనోరంజకములయినవి. కంఠస్థము చేయదగినవి. వంగదేశ విద్వాంసుడయిన శేన్ షేక్స్పియరు గ్రంథముల నుండి నాలుగువేల సూక్తులు మూడువందల విషయముల క్రింద వర్గీకరించి ప్రకటించినాడు. వాటిలో ముఖ్యముల యినవి కొన్ని ఎంచి ఇక్కడ ప్రకటిస్తున్నాను. కొన్నింటికి సదృశ్యములు కాదగిన సూక్తులు మన భాషలో ఉన్నవి తెలియజేస్తున్నాను. ఈ గ్రంథము వ్రాస్తూ ఉన్నప్పుడు ఝటతిస్ఫూర్తిని ఆశువుగా వచ్చిన చోట పద్యరూపమున తెలియజేసినాను. కొన్ని గద్యములుగానే రచించినాను.

....

....

....

అ నూ యు

Trifles light as air
Are jealous confirmations strong
As proofs of holag writ
అనూయాగ్రస్తులకు ఇసుమంతైన
విలువలేనివి వేద ప్రమాణాలు

[ఓతె III 3]

* * *

అమాయకత్వము

The silence after of Pure innocense
Persuades when speaking fails

వాగ్జాలం కంటే నోరెరుగని అమాయకత్వము
ఎక్కువ ప్రోత్సాహకరము.

[మిశేల్ III 2]

* * *

అ ను మా న ము

Suspician always haunts the guilty mind.

అనుమానము పెనుభూతము
తన దురితమే పాపి వెంట దగులుచు నడుచున్.

[6వ హెన్రీ (3. 20) V. 6]

* * *

ఆలోచనలు - ఊహలు

Our thoughts are ours
Their ends are not our own.

మన ఆలోచనలు మనవే కాని
వాటి ఫలితము మాత్రం మనది కాదు.

[శ్లోక్ IV. 2]

Thy wish was father to thy thought.
నీ కోరికకు పుట్టింది నీ ఆలోచన.

[4-వ పాదం] - 2-IV. 5]

* * *

ఆత్మ

I have a kind soul that
would give you thanks
And Knows not how to do it
but with tears.

నీకు కృతజ్ఞతాభివందనము లర్పించే ఆత్మ నాలో ఉన్నది; ఐన
నేమి కన్నీళ్ళతోనే కాని మరియుక రీతిగా అపని చేయనేరదు.

[కింగ్ జాన్ - V 7]

* * *

An evil soul producing holy witness
Is like a villain with smiling cheek
A goodly apple rotten at the heart.

పవిత్ర గ్రంథం పట్టుకొని ప్రమాణించేసే ఆ దుష్టాత్ముడు.
వైకి నవ్వుతూ గొంతుకోసే దోహి వంటినాడు.

“మేడి పండు చూడ మేలియై యుండును
పొట్ట విచ్చి చూడఁ బురుగులుండు.”

(మర్చ్బంట్ - I - 3)

* * *

ఆ త్మ

Not on thy sole but on thy
Soul, harsh jew
Thou makeet thy knife keen.

కఠిన హృదయుడ ! జూదుఁడా !

కత్తి పదను

వట్టుచున్నావు నీ యాత్మపై వి; చూడు
మంఠియే కాని నీ పాద

మందుఁ దొడుగు కొన్న

కొన్న చెప్పట్టుపై కాదు

[కూరచిత్త.

(మర్చంట్ ఆ. వె. IV. I)

*

*

*

ఇచ్చకము (పొగడ్త)

O ! that men's ears should be
To counsel deaf; but not to flattery.

ఓహో ! మానవుల చెవులు !

ఇచ్చకాలకు తెరచుకొంటవి

ఉపదేశాలకు మూసుకొంటవి.

*

*

*

కొలము

Things growing are not ripe
until their season.

“పచ్చికాయ తెచ్చి పడవేయ ఫలమగున
విశ్వదాధి రామ వినురవేమ.”

[మిడ్. స. డ్రిమ్ II. 2]

I wasted time and now time
doth waste me.

నే నష్టాడు కాలం వృథా వుచ్చినాను
నన్నిష్టాడు కాలం వృథా వుచ్చుతున్నది.

[ఓ వ రిచ. V. 5]

* * *

కి రీ టి ము

Uneasy lies the head that wears a crown.

కిరీటము ధరించిన రాజు తల ఎప్పుడూ బాధ పడుతూనే ఉంటుంది.

ఇది విన్నప్పుడు అభిజ్ఞాన శాకుంతలములో కాళిదాసు చెప్పిన శ్లోకము -

“జౌత్సుక్య మాత్ర మవసా దయతి
ప్రతిష్ఠా క్లిశ్నాతి లబ్ధ పరిపాలన వృత్తి రేవ”
జ్ఞప్తికి వస్తుంది.

* * *

గా న ము

Orphens with his lute made trees
etc.....spring.

Every thing that heard him play
etc.....or hearing die.

మురళీ కృష్ణుడు వేణువు ఊదినప్పుడు పశువులు కూడా తమ మేత మాని మధుర గానము వింటూ నిలబడి పోయినవని చెప్పినట్లే, ప్రాచీన కాలపు యువక గాయకుల ఆర్ ఫ్యూన్ గానమహిమ వర్ణింపబడినది.

మను చరిత్రలో “తాల్గరిగించు గాంధర్వ విద్యమాకు వెన్న
తోడ పెట్టినది మాకు” అన్నట్లు షేక్స్పియరు గచసలలో పెక్కు
చోట్ల చిత్రింపబడినది.

* * *

కృప (Mercy)

The Quality of mercy is not strained
It dropeth.....

.....
When mercy seasons.

కృపారసము పిండితే వచ్చేదికాదు. స్వర్గమునుండి

[మర్చంట్ ఆ. వె. షేక్ 246 పంక్తులు 5-18]

* * *

పతనము

Some falls are means the
happier to arise.

పతన మొక్కొక్క వేళ సు

ఖ తరమైన

యున్నదికి హేతు వగుచు ను

త్పన్న మగును.

[సింబ. IV. 2]

* * *

పసికూనలు (శిశువులు)

My tender babes - my un bloom flowers.

ముక్కు వచ్చులారని నా శిశువులు

రేకులు విడని కుసుమములు.

[రిచ్. 3: IV. 4]

ప్రార్థన

If you require a little space for prayer
I grant it pray; but be not tedious
For the gods are quick of ear.

దేవతల నీవు భక్తిఁ ప్రార్థింప దలతె ?
మంచి దవకాశమిత్తు ప్రార్థించుకొనుము
కాని విసువు పుట్టింప బూనుకొనకు
ఇట్టై గ్రహింపగలరు నీ హృదయ మిపుడు.

[చరి IV. 1.]

*

*

*

పిరికి తనము

Cowards die many times before their death
The Valiant never taste of death but once.

కల్ ఫర్సియా దుశ్శకునములకు భయపడి తన భర్త జూలియస్
సీజర్ తో “మీ రిప్పుడు సభకు వెళ్ళవద్దు.” అని బలిమాలినప్పుడు
సీజరన్న మాటలు

వాస్తవముగా వచ్చే మృత్యువు రాకమునుపే పిరికి పందలు
ఎన్నోసార్లు చచ్చి బ్రతుకుతూ ఉంటారు.

ధీరులకు మృత్యువు ఒక్కసారే కలుగుతుంది. (అది వాస్తవంగా
వచ్చినప్పుడు తప్పించుకోవడం బ్రహ్మకైనా శక్యముగాదు. ఈ విష
యము మన భారతీయులకు లెస్సగా తెలుసును.)

*

*

*

బలము

It is excellent
To have a giant's strength
But it is tyrannous
To use it like a giant.

రాక్షస బలంబు నుంచినే
 రహిఁ జెలంగుఁ
 గాని దాని రాక్షసుల మాడ్కిఁ
 గరుణ లేక
 ప్రజఁ జంపంగ వినియోగ
 పరతువేనిఁ
 | గూర కృత్యము; యోజింపు
 కొమ్ము | ఎభువ !

[మె. ఫ. మె. II. 2]

*

*

*

మూ థు లు

Lord ! what fools the mortals be
 అయ్యో దేవుడా ! మానవులెంత మూఢులూ.

[ఏజ్ యూ iii. 2]

Better a witty fool than a foolish wit.

తెలివి లేని చమత్కృతి కంటె
 చమత్కారముగల మూఢుడు మేలు.

[ట్యుల్స్ ఫు I. 4]

*

*

*

మాట (లు)

Far better said than done.

మాటలకేమి కోటలు దాటును.

అడుగు మాత్రము గడవ దాటదు.

*

*

*

మృత్యువు

All that lives must die

[Ham. హామ్ 1. 2]

జాతస్య మరణం ధ్రువమ్.

ఇది భాగవతీయుల కంఠరికీ లెస్సగా తెలిసిన విషయము. అర్జునుని విషాదము పోగొట్టుటకు కృష్ణ భగవానుడు పోధించిన తత్వమే కదా !

*

*

*

తారాబలము

The stars above us govern our
Conditions.

[కింగ్. తి. IV. 3]

జన్మ నక్షత్రమునుబట్టి జరుగుచుండు
మన మనుగడుల పనులును మంచి చెడును.

*

*

*

దయ

Kindness.

దయా సింధు. దయారసము అని దయ ద్రవపదార్థముగా మన కవులు పరిగణించినట్లే షేక్స్పియరును పరిగణించి వర్ణించినాడు.

Yet do I fear thy nature

It is too full of the milk of human
kindness.

ఈ పలుకులు షేక్స్పియర్ భార్య పలికినవి. తన భర్త తనకు ముందుగా పంపిన లేఖ చదివి అతడు రాజు కానున్నట్లు కామినులు చెప్పినారన్న సోద పలుకులు తెలిసికొని వెంటనే హత్య గావించుటకు

పన్నుగడ యోదించి అందుకు తన భర్త సాహసించి తనకు తోడ్పడ
డన్న భయముతో భర్తను గూర్చి పలికినవి.

[మెక్ I. 5]

* * *

ద్రోహము

Treason is not in herited. mylord,

ద్రోహదీంత వంశ వారసత్వమువల్ల రాదు ప్రభూ !

[ఏజ్ యూ- I. 3]

* * *

దయ

Kindness in women, not their eauteous looks
Shall win my love

[ఇవి బియాన్కా ను గూర్చి హోర్టెన్సియో అన్న మాటలు]
స్త్రీల కనులలోగల అందమైన దృక్కుల కన్న వారిలోగల
దయకు ప్రాధాన్యమిచ్చే సూక్తి ఇది.

[టేమింగ్. ఆ. దిప్రూ IV. 2]

ఇందుకు కాస్త భిన్నముగా.

Beauty lives with kindness.

(Twolgn of verona IV. 2)

అందమెప్పుడు దయతోడ చెందూ పొత్తు
ఈ మాటలు సిల్వీయాను గూర్చి ఒక గేయమందు రచిత
ములై నవి.

Is she kind as she is fair ?
For beauty lives with kindness.

* * *

నమ్మ క ము

Trust not him that hath once broken
faith.

ఒకసారి నమ్మించి మోసపుచ్చిన వానిని
మరి యెన్నడూ నమ్మరాదు.

[6వ పాత్ర (3వది) IV. 4]

*

*

*

రాజుల పునత

As jewels lose their glory if neglected
So princes their renown if not respected.

వాడుక తప్పిన వస్తువులకు ప్రయోజనములేదు.
అధికారముపోయిన రాజులకు ఘనతలేదు.

(Per-II. 2)

*

*

*

సహనము

What cannot be eschew'd
must be embraced
(cf. What cannot be cured
must be embraced)

పడక తప్పని బాధయొక్క వలయు

[మీరీడై విష్టర్ V. 5]

Asses are made to bear

బరువు మోయగ గాడిద

దరణ: బుట్టె.

*

*

సా ధు త్వ ము

Your gentleness shall force
More than your force more us to
gentleness

ఇతరులను సాధువులుగా చేయుటలో
నీ బలవయోగము కంటె నీ సాధువర్తనమే
బలవత్తరమయినది.

* * *

ధూ ర్త ల క్ష ణ ము

Who makes the finest show
means most deceit.

(per I. 4)

పైకి ప్రదర్శించిన నటన [వేషము]
ఎంత ఎక్కువగా ఉంటుందో
అంత ఎక్కువగా మోసమున్న దన్నమాట
అతి వినయం ధూర్తలక్షణము.

* * *

పి చ్చి భ య ము

Be not afraid of shadows.

[1 చ్ (III) V. 3]

నీ నీడ చూచుకొని నీవు భయపడుతున్నావు.

* * *

వి థి

What can be avoided
Whose end is proposed by the mighty God?

[జా. నీ II.2]

లలాటే^శలిఖతం | పోదుం.
 [బహ్మణాపి.నశశ్శతే]
 నుదుటన్ వ్రాసిన వ్రాత కప్పను గదా
 నూకేళ్ళు చింతించినన్.

*

*

*

వివాహములు

[తొందరపాటు]

Hasty marriages seldom proveth well.
 తొందరపడి చేసికొన్న పెండ్లిళ్ళు సుఖముగా,
 వరిణమించవు.

*

*

*

మగవారు

Sigh no more ladies? Sigh no more
 Men were deceivers ever
 one foot is in sea and on the shore
 To one thing constant never.

నమ్మగరాదె కొమ్మ ! మగవారల
 కమ్మని మాటలచే....

[మచ్. అదా.... II. 3]

*

*

*

MAIDEN

A maiden hath no tongue
 but thought

[మర్చెంట్. ఆ. ప III. 1]

ముగ్ధయైన కన్యకు ఆలోచన ఉంటుంది గాని
నోరు విప్పి మాటాడలేదు.

*

*

*

వి ప ము

Hide not thy poison with such
sugured words.

చక్కెర కలిపిన పలుకులతో నీలోగల
విషము కప్పి వుచ్చకు.

cf. మధు తిష్ఠతి నాచి యోషితాం
హృది హలహల మేవ కేవలమ్॥
పెదవుల తీసి మదిలో విషము.

(Ant & cl I.5)

*

*

*

విషమే యకట ! కన్నుని యాహారమాయె నాకు.

In poison there is physic.

(H. IV (2) 1. 1)

మందు కలదు విషమునగుదు కూడ.

*

*

*

ఆ ల న్య ము

Delay not time, delays have dangers.

(Hen VI (1) III. 2)

cf. ఆలశ్యం అమృతం విషం.

The sun shines hot and if we use delay
cold biting winter mars our, hoped for.

cf. వెలుగున్నప్పుడే చక్కపెట్టుకోవాలి.
Make hay while the sun shines.

*

*

*

కృతజ్ఞత

God will send more if the man
will be thankful

(A. V. L III. 2)

చేసిన మేలుకు కృతజ్ఞత చూపిన వానికి
భగవంతుడు మరింత మేలు చేస్తాడు.

*

*

*

దుఃఖము

[దుఃఖము కలిగించు ఆపదలు]

(SORROWS)

When sorrows come they come not single
But in battations.

తగిలిన కాలుతే తగులును.

*

*

*

A heavy heart bears not a miserable
tongue.

(L. L. loot V. 2)

హృదయం దుఃఖ భరితమైనప్పుడు
నోరు పెగలదు.

*

*

*

విత్తు

బేడలుడిస్తే వడ్లు పండవు.

(L. L. Lost IV. 3)

*

*

*

మాటలు

Talkers are no good doers

మాటలు కోటలు చాటుతవి; కాలు మాత్రము
గడప చాటుదు.

[రిచ్ III-I. 8]

*

*

How can I grace my talk
waiting a hand to give to action.

(Tites And V. 2)

చేయుటకు చేతులు రానప్పుడు
నాకేమి సౌష్ఠవము కలదు కలుగు.

*

*

*

PATENCE

How poor are they that have not practice
what wound did ever heal but by
dangerous.

[ఓ. II. 8]

ఓర్పితేనివారికి బాధ మరింత ఎక్కువగుతుంది.
గాయం అకస్మాత్తుగా తగుల్తుంది.
గాని ఒక్కసారిగా మానుతుంది.
మానడానికి కొంత కాలం పట్టకమానదు.

*

*

*

W I F E

స్త్రీని యెరపడానికి మంచి సమయం చెప్తున్నాడు.

I have heard it said that the fittest time to cor-
rept a man's wife is when she is fallen out with her
husband.

*

*

*

The wife is proud, she holdeth
thee in awe
More than God, or religious
Churchmen may

H. VI. (p. i.) I.

*

*

*

W I S D O M

The fool doth think he is wise
but the wise man knows himself to be
a fool.

తెలివి తక్కువవాడు తను బుద్ధిమంతుడనుకొంటాడు.
తన తెలివిలోగల లోపము బుద్ధిమంతుడు మాత్రము
తెలిసికొంటాడు.

*

*

*

విలువ
V A L U E

On the finger of a throned Queen
The bascat jewel will be well esteemed.

(Son X CVI)

రాజగారి చేతి నిమ్మపండు.

*

*

*

అపద
(ADVERSITY)

ఆపద వలన కలిగే ప్రయోజనాలు మధురమయినవి. ఇట్లు
విషజాతి మండూకము (toad) వికృతాకారము గలది.
“విషమయ మయినది” అయినది అయినా దాని తలలో
అమూల్యమైన ఆభరణమున్నది అట్లే

Sweet are the uses of adversity

(Ay. L. I-II-1)

H E A V E N

The heaven is on earth

H. VI (P. r.) I-1

స్వర్గం మత్తక్కలోలేదు భూమిమీదనే ఉంది.

*

రాజసేవ

Had I but served my God with half the zeal
I served my king he would not in my age
Have left me naked to mine enemies.

(H viii - iii 3 Sc. 2)

నా రాజుకు సేవచేయుటలో ఎంత ఆసక్తి చూపించేనోదానిలో
సగమాసక్తి చూపి భగవంతుని సేవచేసిన యెడల నన్నీ (ముదుసలి)
వయస్సున భగవంతుడు శత్రువులకు అప్పగించి ఉండడు.

* * *

మాటలు

I understand a fury in your words. But not the
words.

(Oth. IV. 2)

నీ మాటలలోగల కోపావేశము జోధపడుతున్నది గాని నీ
మాటలు తెలియడం లేదు.

* * *

Talkers are no good doers.

(Rich iii - i. 3.)

మాటలకేమి కోటలు చాటుతవి.

కాలు మాత్రం గడవ చాటుదు.

అరిచే కుక్క కరవదు.

* * *

The words are razors to my wounded heart.

Titus. Hr-I. 1

అపలే నా హృదయం గాయపడింది.

దానిపై బ్రాహ్మణం పోసికట్టున్నది నీ మాటలు.

* * *

దేశభక్తి

Who is here so vile that not love his country.

[జూ. సీ. iii. 2]

దేశభక్తి లేని నీచుడెవడైనా ఎక్కడైనా ఉంటాడా ?

* * *

God the best maker of all marriages combine your
earts in one

(H. V V. 2)

వధూవరుల వివాహములు సమకూర్చు భగవంతుడు మీ ఉభయ
కుల హృదయముల కైకృత్యము సమకూర్చుగాక !

* * *

H U S B A N D

The husband is thy lord, thy life thy keeper etc.

(Taming of the Shrew V. 2)

పతియే నీ వము.

